

Staženo z portálu Eknihyzdarma.cz

Staré pověsti české

Alois Jirásek

Myslil jsem na dni staré...

Ṭalm 77 (6)

Pojd'te a poslyšte pověsti dávných
časť. Poslyšte o našem praotci, o
předcích Jak přišli do končin naší
vlasti a usadili se po Labi i po Vltavě
i po jiných řekách této země.

Slyšte i, co více dochovalo se z
temnoty věků, co zůstalo z báječných
vypravování

přešlých pokolení, jeť klaněla se
bohťm v šeru starých hájť a jeť
obětovala studánkám v

tichých ouvalech, jezertm i řekám i
svatému, ťivému ohni. Pomněme na
časy těch prvních let i na to, jaká
byla tenkrátě tvářnost naší vlasti,
neťli sem vkročilo naše plémě.

Měst nebylo, dědin jen málo a
pořídku a ty jen v některých
končinách, kdeť se dochoval

chudý ostatek dřívějších obyvatelť
cizího jazyka. Pťda skoro všecka

odpočívala netknutá rádlém.

Vše bylo pustější, divočejší, rovina,
pláň i údolí. Ohromné pralesy se
černaly po horách na pomezí a ze
svaht těch hor táhly se širošířými
pruhy na míle hluboko do země. I
tam, vnitř, rozkládaly se pouště

starých, temných hvozdt, mezi nimiž
svítily se jasnější zelení bujné
palouky s vlající

hustou, vysokou trávou. Dost bylo
třasovisek houpavé ptdy na síru i v
lesích, dost ošidných bařin křikem

vodního ptactva ořivených, dost
tichých, černých, jako zakletých
slatin, v nichž se zhlížely staré stromy
ohromných kmenů

s vousinatým, sivým mechem.

Lidská stopa tu byla vzácná. Zvěře
však všude hojně. Nikým nehoněná,
nehubená

množila se, že jí sotva postačovala
přesná. Po černých lesích bytoval
medvěd, hledaje duté

kameny s medovými plásty včel, od
jejichž rojů zvučely stromy. Divoký

kanec rozrýval kyprou lesní půdu a hustým, spletitým podrostem draly se liška

a divoká kočka. Z haluze číhal mrštný rys, pronikaje bystrým zrakem šero lesní, jímž se

neslo zdaleka řvaní ohromného zubra, beroucího se k brodu nebo k prameni. Jelen volně přebíhal a s ním stádo laní, na paloucích se páslo hojně srn, ale také množství vlků se toulalo a plížilo za kořistí lesem i širou krajinou. Vysoko v slunném povětří nad hřbety lesť plul král

všeho ptactva skalní orel a jemu
příbuzní. Po skalách, po lesích
hnízdila hejna dravého ptactva, luňák
i sokol, raroht rod, jestřáb, krahujec i
odrdy menších dravců a sov a výrť.
Potoky, řeky i jezera hemžily se
rybami, a vydra, bytující v šeru
starých olší a vrb zarostlých divokým
chmelem, měla hojný lov, bobři pak
nerušené stavěli své
umělé stavby.

V hlas větrť a šumění stromť hrčely
potoky, hučely řeky a v jejich bílém
písku svítila se na slunci zrna ryzího

zlata.

Hlubiny země byly ještě zamčeny a nikdo na ně neuhodil, aby vydaly poklady rud a

vzácného kovu.

Všude jará síla a bohatství. Země, dobrá svou hojností a plodností, čekala jen na dělný lid, jenž by užil hojných darů jejích.

I přišel a nevzdělanou vzdělal; zvelebil ji těţkou, lopotnou prací a svatou ji učinil tím potem svým a krví svou, kterou pak vylil v

přemnohých bojích, háje prací svou
dobyté země i svého jazyka.

Z mateřských končin slovanských
přišel sem lid, naši předkové, se
svým vřdcem

Čechem.

Aj, počněme o nich tu pověst.

O Čechovi

I Za, Tatrami, v rovinách při řece
Visle rozkládala se od nepaměti
charvátská země, část

prvotní veliké vlasti slovanské.

V té charvátské zemi bytovala četná
plemena, příbuzná jazykem, mravy,
způsobem

života.

I stalo se, že se strhly mezi nimi vády
a krvavé boje o meze a dědiny. Vstal
rod na rod,

příbuzní bojovali proti příbuzným a
hubili se navzájem. V ten čas dva
bratři mocného rodu, oba vojvodové,
Čech a Lech, spolu se o to snesli, že
opustí rodnou zemi bojem neblahou.

Řekli si:

"Vyhledejme sobě nových sídel, kdeť
by náš rod ťil s pokojem a díla si
hleděl." Bylit' uvyklí jiť

po předcích pťdu pilně vzdělavat,
všelický druh obilí pěstovat i chovat
koně a stáda bravu i skotu.

Jak se usnesli, tak vykonali.
Svolavše své plémě, vzdali oběť
bohťm, vynesli obrazy

dědť, a rozťehnavše se s otcovskou
pťdou, obrátili se na západ slunce, v

neznámé končiny. I bral se rod za rodem, každý početných rodin, všichni přátelé a příbuzní. Napřed šli zvědové a zbrojní muž, prostřed vojvoda Čech, sivé brady, ale statný a silný, jeho bratr Lech a kolem nich vladykové, starostové rodů, všichni na koních. Za nimi

starci, ženy a děti na hrubých vozech, na koních, stáda dobytka, naposled pak opět zbrojní mužové. Tak brali se nejprve končinami příbuzných plemen, až přešli hranice charvátské země, až přebředli Odru řeku a vstoupili do neznámých, hornatých

končin.

I tam našli ještě osady, jejichž obyvatelé hovořili jako oni, a dále také v krajinách při Labi řece.

Než jak přešli druhou tuto řeku, byl kraj pustější a osad shledali jen poskrovnu. Byly

daleko od sebe a obyvatelé jejich, cizího jazyka, koťemi oděni, nečetní, ale smělí a srdnatí, stavěli se jim se zbraní v ruce do cesty. Čech a Lech a jejich lid je potřeli, zhubivše jejich chudá obydlí v chatrčích i ve

vykopaných jámách, postupovali dále, z lesa do lesa.

Zlá byla cesta hlubokými hvozdy, zlá jejich chůze luhy a bažinami, plnými rákosí, ostrice, rozlehlých mechových trstí a řtzných křovin. Zvečera zařehovali ohně a topili do úsvitu, aby zář, padajíc do tmy lesní, plašila úskočné, lité šelmy. Tak došli až ke třetí velké řece, Vltavě, kterář divočinou tekla; když i tu přebředli, počala si všechna čeled' stýskat, ře není konce klopotné cesty a nikde stálého odpočinutí. Tu voj voda Čech

ukázal na vysokou horu, jeť se před nimi modrala nad širým, rovinatým krajem, a děl:

"Podejděme pod tuto horu, tam dětem, skotu odpočineme." Došli a položili se na úpatí hory, jeť slově Říp. Vojvodové a starší rodu ohledali pŕdu vŕkol a znamenali, ŕe jest úrodná.

Ráno pak za první zoře vstal Čech a vydal se sám jediný vzhŕu na temeno Řípu tichým lesem, plným ješťe nočního šera. Kdyť vstoupil na horu, bylo ráno; a hle, široširý kraj se

před ním rozkládal do nedozírné
dálky ať k modravým horám rovný a
volný, les a chrastina, nivy a luka.

Bujnou jeho zelení svítily se řeky
jako rozlité stříbro. I zaradoval se
praotec Čech nad utěšeným krajem i
zamyslíl se pak nad ním, jak bohové
dají, jak tu bude jeho rodu i
budoucím pokolením -

Když pak sestoupil, zvěstoval, co
zhlédl. Nazejtří vydali se mnozí
kolem hory, aby poznali všecko
okolí. Co zhlédli, podobalo se jim,
vody velmi rybné, půda úrodná,

všechen zptsob té krajiny, a oznámili, že se hodí na sídla. Když pak třetího dne počalo slunce nad lesy vycházet, povolal Čech bratra a starší a rozkázal svolat všechnu čeled'. Povystoupiv s nimi na místo, odkud viděli do kraje, promluvil k nim takto:

"Již si nebudete stýskat, neboť jsme našli kraj, kde ztstaneme a sídla zarazíme. Vizte, to je ta země, kterou jste hledali. Často jsem vám o ní mluvil a sliboval, že vás do ní uvedu. To je ta země zaslíbená, zvíře a ptákt plná, medem oplývající. Na všem

budete mít hojnost, a bude nám
dobrou obranou proti nepřátelům.
Hle, země po naší vtli! Jen jména
nemá; rozvažte, jakým
jménem by měla být jmenována."

"Tvým! Tvým necht' se jmenuje!"
zvolal jako z božského vnuknutí
stařec dlouhé bílé brady, nejstarší
všech starostů. Hned všichni,
starostové i čeled', volali jako jedním
hlasem:

"Tvým! Tvým jménem!"

"Po tobě ať se jmenuje!"

Vojvoda Čech, potěšen vtli všeho lidu, poklekl na kolena a líbal zemi, novou vlast svého

plemene. A zlíbav ji vstal, a pozvednuv rukou svých do širého kraje, pohnut volal a ťehnal:

"Vítejť, země svatá, nám zaslíbená! Zachovej nás zdravé, zachovej nás bez ourazu a

rozmnoť nás od národu do národu ať navěky!"

Radostně pak postavil na zemi
dědky, jeť v bělostné rouše nesli z
prvotní vlasti, zanítil veliký oheň. I
obětovali na poděkování a pro
pořehnnání zápalnou obět' a radovali
se všichni.

II

Všem pak nastala těžká, lopotná práce. Když se o pětdu rozdělili, počali ji vzdělávat. Kde byl les, ten porazili neb ohněm vypražili, mýta klučili, luhy a nivy zkopali, druhého pak léta rádlem zorali.

Hned si také obydlí budovali, stavení roubená, slámou krytá. Každý rod o sobě

přebýval u svých pozemků.

Zahrady, role a luka byly dědinou, společným majetkem všech rodin

jednoho rodu, lesy

pak, pastvy, řeky a jezera občinou. Co ves, to rod. Stavení s chlévy a stájemi, s kolnami a humny za nimi v ohradě plotů spletených z proutí nebo sroubených z trámů, stavěli kolem okrouhlé návsi. Co rok přibývalo kolem osad polí a co rok pětka vydávala hojnější žito. Žito, pšenice, ječmen, oves i proso hustě se vlnily širými lány; nad ně jasněji se zelenaly pruhy hebkého lnu i vysokého konopí vedle záhonů plných strakatých makových květů. Luka i lipové háje zvučely bzukotem

včel, jeť kromě lesních brd chovali v
slaměných úlech nebo ve špalcích ze
starých kmenů. Co rok byla hojnější
stáda bravu i skotu a na kobylicích
polích v ohradách u dědin

proháněla se bujná hřibata a
popásaly se pěkné sveřepice.

Volený starosta spravoval všechny v
rodu i jeho majetek. Ve jméno rodu
modlitby začínal

i končil, oběti přinášel, hosti vítal,
rozvaděné v rodu soudil a čeledi
práci rozděloval. Každý měl svůj

úkol, každý své dílo. Teny
domácnosti si hleděly, předly, robily
plátno i sukno, šily šaty a roucha,
čechle, rubáše, sukně mužské
i ženské, háce, pláště, krzna i kořichy.

Muži pásli stáda, hájili jich proti
šelmám, pracovali na polích, v lese
honili divokou zvěř a hubili ji
štvaním, ze zásady, šípy, oštěpem,
osidly a jámami, do nichž lákali
nejvíce vlky, nejhorší zhoubce stád.

Živo a čilo bylo v dědinách a venku.
Z pastvin se rozléhal hlas píšťaly

nebo dlouhé

pastýřské trouby, v polích, na lukách
i na sadě hlaholily písňe mladé
čeledi. Jen v čas

polední nikdo venku nezazpíval ve
chvíli hlubokého ticha, kdy
vycházely polednice a nesly se v
bílém rouše jako světlý stín mezi
lány k lidským obydlím na zkázu
nestřežených dětí, kdy

vycházely divé, škaredé řeny,
velikých hlav s nerovnými očima,
posílající na lidi divoký pláč, kdy se

zjevovaly spanilé lesní

panny zlatých vlasť s věncem na
hlavě, oděné bělostným rouchem.
Těch se báli, i jezinek

uspávajících, oči vylupujících, i
bludných duší v modravých
plaměncích na blatech i bařinách, a
ve strachu míjeli jezera nebo lesní

ttň, kde ve stínu starých stromť a
křovin číhal vodník, měně svou
podobu, a kde lákaly do zkázy vodní
bledé panny v zelenavém rouše.

Nejvíce však se lekali Peruna, hromu

vládce, jeho blesku, "božího posla", a jiných mocných běst, kteří oslabovali tělo lidské, jeho kosti, a rozum zatemňovali. Je prosili, k studánkám dary přinášeli, černé slepice neb holuby, oběti zabíjeli, zvláště Velesi, aby chránil jejich stáda od moru a ťehnal jim. Volněji bylo v ohradě dědin. Tu chránili stavení domácí bohové, dědové, duchové

předkt, jejichť obrazy stály na posvátném místě u ohniště. I škádlivý šetek, drobounký

bťtek s pazourky na rukou i na

nohou, přinášel štěstí domu, i skřítek,
jenž opatroval statek, dobytek hlídal
a krmil, zato však čeledi v noci
spánek rušil. A dokud líhal pod pecí
nebo pod prahem domácí had, starý
hospodář, neodešlo štěstí a
pořehnutí.

Když padalo za jeseň listí a husté
mlhy uléhaly na krajinu, když země
umrzla a sníh

všechen kraj zasypal, shromažďovaly
se rodiny v prostorných jizbách
povalových stropů,

zavřených okenic.

Kamenná velká pec je vyhřívala,
oheň pak na ohništi osvětloval. Rudá
jeho zář

míhala se po stěnách, kde visely štíty
tmavými koťemi potažené, tenata,
luky, dřevěné

toulce v jezevčině, nedlouhý meč,
mohutný oštěp i těžký kamenný mlat,
kde parohy jelenů i zubří rohy vrhaly
po stěnách křivolaké stíny. V
míhavém tom světle řeny předly,
muži spravovali hospodářské náčiní,

zbraň

chystali nebo po namáhavém lovu
odpočívali. A bylo hovort, rŕzných
řečí i starých

zpěvt. Lovci vypravovali o zápasech
s medvědy i zubry nebo o divých,
zarostlých muřích, kteří sami
nevidění zavádějí přes bludný kořen
do lesních pustin a bařin, ŕe se
mnohý lovec tak zaveden více z
hvozdu nevrátil.

A staroch bílých vlast i bílé brady
rozbíhal se myslí po dalekých

končinách prvotní vlasti, vzpomínal
na pttky a boje prvních část, na
statné hrdiny, na mocného vojvodu,
jak vstal, když

bylo o pťlnoci před bitvou, odjel od
vojska a počal výt jako vlk, a vlk
ozval se jemu vytím a počali výt vlci
mnozí. I šla řeč dál o divných
zjeveních a viděních za hustých nocí,
na blatech, v širém poli i lesní
pustině, o zmecích ohnivě se
nesoucích tmavou nocí, o zlé
jedubábě

střehoucí řivou a mrtvou vodu, o

bílých sudičkách zjevujících se u
kolébky

novorozených, o čarodějných
vědmách, o zlých a dobrých
znameních, a se svatou hrůzou

naslouchali

všichni tajemným věštbám rodu a
plemene.

Když oheň uhasí, lehali na lože
vystlaná kožemi, poničivše dědinu
modlitbou dědům.

Jejich duchové starostně opatrovali

statek potomků. Ťilat' a kvetla
příchýlnost krve, rodinná láska do
kolikátého pokolení, pojíc ťivé s
mrtvými, plynoucí čas s tím, jen
dávno jiť přešel.

Dědina v ohradě plotť, sněhem
zavátá, ztichla v pusté noci; jen
bedlivých psť

štěkot v dálku se nesl, kdykoliv
větrili vlka, jenť se plíťil, svitě
zelenýma očima, nebo kdyť krátkým
pískotem ozvala se od řeky vydra. V
ten čas sněhť a ledu, dlouhých
soumrakť a nocí vládla Mořena, ať

bůh slunce počal déle, vlídněji a
tepleji hledět na tvář země. I
rozbíhala se vodou ledová

pouta; veselili se po všech dědinách,
po všem plemeni. Za zpěvu brali se k
vodám, k

volným teď potokům, řekám, házeli
do nich obraz zimy a smrti a
radostným hlaholení vítali Vesnu,
líbeznou bohyni jara.

Když pak slunce na své dráze stanulo
nejvýše, záříc na osení viníci se po
širých lánech a na luka bujně

kvetoucí, oslavovali všude posvátný čas slunovratu. Noc před nejdelším dnem byla jim divoplodnou. Kvítí její rosou zkropené nabývalo čarovné moci, věští i hojivé, i chránilo jako Černobýl, máti všeho koření, před běsy a zlými duchy, přemocnými zvláště té tajemné noci, i před vědmami, jeť se rojily na chlumech i v setmělých doupatech. V šero té noci svítily z návrší a kopce veliké ohně. Jejich zář plála do daleka, a do daleka od nich zaléhaly zpěvy ověncených panen a jonákt kolem nich křepčících a velebících moc božího slunce, jeho sílu, jeť ťivot

dává, a lásku, slunce života.

Po letním slunovratu nastávaly žně,
pak přicházela chladná jeseň, pak
zimy čas. Rok míjel po roku. Rod
přibývalo, množilo se Čechů plémě.
Daleká pověst vábila za ním nové
zástupy z prvotní vlasti, takže krajiny
nejprv osazené všemu lidu již

nestačily. I rozcházely se rody,
plemena postupovala dále, v různé
strany, na pět noc i

poledne, východ i západ, podél řek i
hor, a zakládala nová sídla. I hradce

a hrady stavěli za sídlo starostům a lechtům, na obranu hranic i na ochranu vřbec, zvláště aby kde měli ukrýt ženy, starce a děti i kam zahnat stáda, když by nepřítel vtrhl do země. Hradiště vybírali na ostrozích u řek nebo v rovině mezi lesy, mezi vodami a močály, že cest k nim nebylo, leda přes úzké

hatě. Kolem hradišť nasypávali vysoké valy okrouhlé, často až trojnásobné, s mohutnými

obrubami z tvrdých klád roubených i s vysokými sruby v nich a u bran.

Také mladší bratr

Čechťv, vojvoda Lech, maje velikou čeled', umínil si postoupit dále na východ slunce. Vojvoda Čech a všichni neradi ho propouštěli, když vřli svou oznámil a odpuštění bral. Přátelsky se s ním ťehnali a prosili ho, aby daleko od nich neodcházel, kdyby nebezpečenství od nepřátel na ně trhlo, aby jim jako svému rodu na pomoc přispět hleděl.

I promluvil k nim Lech:

"Ó moji milí bratří a synové i muři

země české! Nezapomenu nikdy, že
jsem z vašeho

plemene. Proto nechci od vás odejít
tak daleko, abyste nevěděli vy o mně

ajá o vás. Dám vám znamení, abyste
věděli, v kterých končinách
zarazíme. Třetího dne po

našem odchodu vystupte na Říp,
ještě nežli denice vyjde. Já té chvíle
zapálím v lese veliký oheň, a kde
uzříte blesk ohně a dýmu kouření,
tam znejte mé

osazení."

Když pak řečeného dne před úsvitem
vstoupili na temeno Řípu a kolkolem
se rozhlířeli,

spatřili mezi východem a polednem v
mlhavé dáli rudou záplavu,
pronikající hustým šerem, po nebi
rozlitou. Jak se rozednilo, viděli v
těch stranách černavé mraky pod
zářícím nebem, to dým nemírného
ohně, jež vojvoda s čeledí svou
zapálil. V těch místech také Lech
zůstal a hned počal hrad stavět, jež
velikými valy osypali a od toho
kouření prý Kouřim nazvali. III

Minulo skoro třicet let od toho času,
co vešel vojvoda Čech do české
země. A když

osmdesátý šestý rok nastal starci,
naplnili se jeho dnové a umřel.

Udělalí nad ním tryznu a všichni ho
oplakávali jako svého otce a naříkali:

"Tys byl náš vojvoda i náš otec, tys
nás uvedl v tyto končiny, tys byl
pravý a věrný správce své čeledi i
všeho plemene. Ach běda, přeběda,
kdo nás bude spravovat a opatrovat!"

A nebylo řádného, kdo by jeho smrti

neželel. Duše jeho odešla do ráje, tak
věřili, do

končin věčného jara, aby tam dále
žila v té cti, v tom důstojenství, v
němž

nebožtík býval mezi svými na zemi.
Protož oblékli jeho mrtvolu v nový
oblek, v řasný

plášť, v sukni přepásanou širokým
pásem, lesknoucím se od řetízky a
kovových ozdob, v háce pěkně
zbarvené a v střevíce. Na hlavu
bílých dlouhých vlasů a bílé dlouhé

brady dali mu drahou čepici
sobolovou. Tak oděného posadili
před večerem na vysokou hranici, na
drva pokrytá svrchu vyšívanými
rouchami, v háji tmícím se od
starých košatých lip a dubů, poblíže
trojcestí pro odpočinutí duše. Pak
přinesli medovinu, ovoce i vonné
byliny a položili je k němu. Přinesli
také pecen chleba, maso i luk a
položili před ním, a přinesli jeho
zbraň, oštěp, meč, mlat a černý štít a
vše mu položili po boku. Když pak
zabili kohouta a slípku a uvrhli je na
hranici, přistoupil nejbližší

příbuzný mrtvého vojvody, zapálil kus dřeva, a drže je v pravé ruce, blížil se pozpátku k hranici. Dokud ji nezapálil, měl levou ruku na zádech. Když pak drva chytla, přicházeli ostatní s planoucími loučemi a házeli je do hranice. Jak zavál silný vítr, zapraskaly plameny a šlehaly vysoko a kouř valil se vzhůru, až ohalil velebnou postavu mrtvého vojvody, jenž naposled seděl nad shromážděním svého lidu. A kolem plakali a bědovali a ženy zpívaly žalozpěvy. Jak hranice shořela, sebrali kosti a popel a vložili je do popelnice a postavili ji, též ozdoby a

zbraň neboťtíkovy, do hrobu, a na hrob nasypali náhrobek, vysokou okrouhlou mohylu. Když se pak od pohřbu z temného háje v čas soumraku navracovali, sbírali kamení i haluzky i listí na zemi a metali je nazpátek přes hlavu, a nikdo z nich se přitom neohlédl.

Než potom to místo a mohylu za dlouhý čas navštěvovali, tu plakali a klaněli se, ťehnajíce vojvodovi svému; a jméno jeho šlo od pokolení do pokolení. O Krokovi a jeho dcerách

Dokud vojvoda Čech vládl, panovaly všude řád a kázeň. Lidé byli poctiví a mezi sebou

věrní. U chlévt neměli závor a dveří nezamykali. Tádneho zločinu títe nevářili neřli krádeže a loupeže. Bylt' kařdý v rodu opatřen, a chudým se stal jenom ten, jenž nechtěje pracovat, byl vyobcován.

Neř jak lid osiřelý po smrti Čechově neměl správce, kazil se a právo hynulo. Nastaly

sváry a spory, nejvíce o dědiny a

meze, daly se nátisky a mnozí počali sami proti sobě bojovat.

Když se zlo den ode dne rozmáhalo, sešli se starší rodu k mohyle Čechově, a vzpomínající na mrtvého, pravili mezi sebou: "Vyhledejme sobě

voj vodu, který by námi vládl a soudil po zákonu."

I uradili se, že pošlou k Lechovi, bratru Čechovu, aby na se přijal správu lidu. Lech však, nemaje v úmyslu v Kouřimště zůstat, odepřel,

ale poradil jim za správce a soudce Kroka, starostu mocného rodu. Ten obýval na hradě, jenž po něm slul, mezi lesy nad Mřínou, opodál dědiny Zbečna. Zboží měl hojnost, neť i moudrostí a vtipem nad jiné vynikal, takže nejen z jeho rodu, ale ze vší krajiny kolem k němu spěchali jako včely k oulu, aby je soudil. I poslechli Lechovy rady a zvolili všichni z vůle jednotejné Kroka, aby on byl soudcem všeho lidu.

Posadivše ho na stoličce nad hrobem Čechovým, vstavili mu Čechovu čepici na hlavu; také hůl, kterou vojvoda Čech nosíval, do ruky mu

dali a poctivost jemu činili. Zatím
Lech poslal posly do krajin na
východ slunce, aby krajiny ohledali.
Když se vrátili, oznámili, že shledali
za horami, za řekou Odrou země
široké, plodné a liduprázdné. Lech,
uslyšev chválu těch krajin, rozřehnal
se s Krokem, a pojav rodinu svou a
čeled', obrátil se do krajin posly
označených. I usadil se tam a zůstal a
hrady založil, Hnězdno, jemuž pro
množství orlích hnízd tak přezděl, a
Krakov, jejž po svém synu nazval.

Krok pak českou zemí vládl, ji
všecku soudil a moudrosti učil. Jsa

vojvodou, sídlil na

Budči. Za něho tu byla škola, v níž se učili bohoslužbě, starým zpěvům i věštbám a kouzlům.

Tehda měli kouzelnictví za největší umění a toho za vzácného a bohu milého, kdo se mohl

honosit věštím duchem. I moudrý Krok nazíral myslí v temno věků.

Jednou, aby ohledal věci minulé i budoucí, rozkázal, aby k němu řádný po tři dny pořád

zběhlé nechodil. Osaměv, vstoupil do rozlehlé síně velkého srubu na Budči, a modle se tu, obětoval bohům lesním, bohům horním i bohům vodním. Bylo za tajemné, posvátné noci letní, kdy po návrších a chlumech plály ohně a kdy se od nich tišinou rozléhaly zpěvy jonákt i panen.

Krok se modlil a bohy a všechny duchy vzýval, aby mu odpovídali a naučení dali o věcech

budoucích. I přezvěděl mnoho v tu chvíli na svých věštbách a tajemné ty

zvěsti, jasné i šeré, poznamenal na březových ktrách a uschoval dcerám svým. Pak svolal lechy a starosty a oznámil také jim jedno z toho, co té noci mu z temné

budoucnosti prosvitlo v mysli a vědomí vnuknutím boht, řka: "Tuto jiť nebude dále mého bytu, neboť neobstojí Budeč a dlouho nepotrvá. Jiné sídlo musíme hledat." Všichni přisvědčili a Krok, ihned vybrav si posly, nařizoval: "Zítra před slunce východem odtud vykročte a vydejte se mezi poledne a východ, ať přijdete k Vltavě

řece, tam hledejte, ať vás bohové na
příhodné místo uvedou." I šli v ty
končiny a hledali, ať stanuli na
pravém břehu Vltavy na skalnatém
ostrohu mezi hlubokými lesy. V
jejich

modravém šeru valila se tichým
tokem široká

řeka. V ní se zhlížela vysoká skála,
na kteréť poslové před slunce
západem stanuli, v ní se zhlížely
travnaté lučiny na druhém břehu a
temné hvozdy nad nimi na příkrých
chlumech.

Pod těmi dál se řeka obracela k východu a hlasně tam šuměly a hučely její prahy v

hluboké ticho pralesa. Jak poslové ostroh i lesnatou krajinu kolem obhlédli, všichni jako jedněmi ústy v týž okamžik na té skále zvolali vnuknutím boht: "To je to místo vyvolené!"

Tak řekli pak i Krok a všichni starší, když sem přijeli na bystrých koních prohlédnout

místo i kraj. I vystavěli tu hrad

mistrným dílem tesařským z
mocných klád starých dubů a smrků,
stavení prostorných síní o
mohutných sloupech i tichých jizbic,
hrad širý s dvory a prostranstvím pro
sněmy a shromáždění lidu, když by se
tu sešel obětovat bohm neb nastolit
vojvodu nebo vyslechnout jeho soud
a vtli.

Kde nebylo strmé skály, vykopali
hluboké příkopy na ochranu hradu a
nasypali náspy,

zvýšené roubenou hradbou i sruby.
Těmi také opevnili silnou bránu

těţkých vrat, jimţ trám byl závorou.

Opodál hradu v háji vyvěral pod
starými buky silný pramen, z něhoţ
čerpali hojně

čisté vody. Té studánce Jezerka
říkali, hradu pak, ţe stál na vysoké
skále, Vyšehrad. Hrad ten byl pak
slavným a posvátným po všem
českém plemeni a pověst o něm šla i
do sousedních plemen a dál aţ do
končin cizího jazyka. Na ten hrad
slavně uvedli Kroka i jeho rodinu a
velikou poctivost mu činili.

Milovalit' moudrého voj vodu, za

jeho vlády vrátilo se poťehnání
veškerým krajinám. Všude si mohli
hledět klidného díla. Oštěp a šíp a
všeliká zbraň hubila jen šelmy. Jinak
lid vzdělával pilně pťdu, lesy kácel a
praťil, takťe rolí a dědin stále
přibývalo.

Všude měli hojnost, i v stodolách, i v
stájích; mír ztřstával, pokud Krok
zemi spravoval, a to bylo více neť
třímecítma let.

Kdyť pak odešel k otctm, řelel ho
všechn lid. Popel jeho i zbraň uložili
do hrobu vedle

mohyly Čechovy. Z rodiny
moudrého soudce zůstaly tři dcery:
Kazí, Teta, Libuše. V útlém mládí
svém žily na Budči, kde se učily
moudrosti s jinými pannami a
jinochy svého plemene i s těmi, kteří
z jiných sem přicházeli, jako Přemysl
z rodu Stadict.

Nad ně nade všechny, tenkrát i pak,
vynikaly Krokový dcery jako štíhlé
lilie nad květy

luční moudrostí a myslí ušlechtilou i
spanilostí tváře a postavy, jež byla
krásně na výsost urostlá, takže byly

na podiv všem.

Z nich Kazí znala všelike býlí a
koření i jeho moc. Jím hojila řtzné
neduhy; neť

i pouhým slovem krotila bolesti,
zaťehnávajíc je jménem mocných
bohť a duchť. Svým

mocným slovem a kouzlem ťehnutí
přinutkala často i sudičky k své vtli a
vracela ťivot i tam, kde jiť unikal
posledním dechem. Ta po smrti
otcově sídlila nejčastěji na hradě,
jenť stál u hory Oseku poblíže řeky

Mtě a jenť po ní slul Kazin hrad.

Druhá byla Teta, která dle jména svého vystavěla Tetín, hrad velice pevný na vrchu příkré skály nad řekou Mťí. Bojíc se boht a běst, zaváděla obřady k jejich poctě, učila lid se jim klanět a rozličné oběti činit. Sama pak často vstupovala na horu Pohled nad Tetínem na západ slunce a tu k mračné modle postavené na skále pod starými duby se modlila a často tu obět' zařehovala za dne i v teskný soumrak. S největší však oddaností vzhlířeli všichni k Libuši, ač věkem nejmladší.

Bylat'

tak spanilá, těla cudného, chování
vlídného, přitom vátná, v řeči jistá a
rozšafná, že i

drsní, bojovní muži tlumili hlas a
mírnili slova, když všecka líbezná
kráčela kol, že i starci věkem zkušením
a znavením ji velebili, řkouce:

"Nad matku je sličnější, nad otce
moudřejší."

A s posvátnou bází mluvili o ní, že
bývá u vytržení, že se jí mění tvář i
oči, když zahoří větším duchem, když

hledí v budoucna šero a vidí, co
nastat má. Po smrti Krokově sešli se
lechové, vladykové a množství lidu v
posvátném háji u pramene Jezerky.
Těť Krovový dcery tam přišly. Pod
krytem starých buků, lip a dubů
snesli se starší rodě a všechen lid o to
svorně, bez potřtky, aby panování
zůstalo v rodě Krokově, při jeho
nejmladší, Libuši.

Starý háj se rozezvučel radostným
pokřikem všech a hlahol jejich
zaléhal až k řece do

šerých lest. Jásajíce vedli od Jezerky
mladou kněžnu, ověččenou,
pohnutím zardělou, na

posvátný Vyšehrad. Po boku jí
kráčely Kazí a Teta, sestry, a jejich
dívky, před nimi i za knížecími
dcerami kráčeli statní lechové a
starostové, vznešení rodem i
věhlasem.

Ti, uvedše Libuši na prostorné
nádvoří vojvodského hradu, usadili ji
na kamenný

stolec pod košatou lipou, kde otec

její, moudrý soudce a vladař,
sedával. Mladá

kněžna měla svůj hrad, po ní Libušin
nazvaný, který vystavěla vedle lesa
táhnoucího se ke vsi Zbečnu. Od
svého však nastolení sídlila na
Vyšehradě, moudře odtud vládouc
všemu lidu.

O Bivoji

V Libušině sídle, mocném
Vyšehradě, zelenala se zahrada,
krásná různým stromovím,
křovím i vzácným kvítím. Na div

však byla bludivými stezkami; ty
řtžno se vinuly, splétaly, rozcházel
se a scházely kolem křovin, pod
stromy, mezi květinami, trávnikem,
všecky sobě podobné tak, že cizí z té
čarovné zahrady, plné stejných míst
a tajemných koutků, nenašel
východu.

V této zahradě Libuše ráda meškala
se svými dívkami, častěji ještě sama,
ráno, kdy se na

slunci třpytil rosou každý květ a
každý list, i podvečer, kdy kmeny
stromů planuly řřřovou září západu

nebo kdy pak v soumrak zčernaly
jejich koruny a křoví, kdy bělavé
stezky se tratily v hlubokých stínech.
Tou dobou mladá kněžna, urostlé
postavy, v bělavé říze, s vlasy volně
rozpuštěnými, sama jako světlý stín,
kráčela volně, vátným krokem, s
hlavou pochýlenou,
zamyšlenou, nebo stála, sličnou tvář
k nebi obrácenou, jako ve snění
v tichém prosvitu hvězd nebo
měsíce.

Sem jednou zavedla sestru Kazí, jeť

přijela na kročitém koni z Kazína ji navštívit.

Zahrada, trávník i stezky spočívaly již ve stínu, jen vrcholky stromů, hradba mocných trámů a vysoké sruby v pozadí kolem, od deště a plískanic ztemnělé, byly zality záplavou posledního světla.

Zapadalot' slunce do tmavých lestí v modravé páře stopených na vrších za Vltavou. V klid a ticho té chvíle zahlaholil od brány náhlý ryk. Ohlas jeho zněl až do kněžniny zahrady, jasně se a mohutněl. Křik mužských hrdel se blížil jako náhlá bouře. Ze

směsi silných, dalekozvučných hlasů pronikal výskot a v tom někdo na roh zatroubil. Znamení vítězství hučelo z rohu a neslo se širým hradem s radostným pokřikem.

Sestry vytržené z hovoru stanuly, naslouchaly. Vtom přichvátal vladař hradu všechn

vzrušený a prosil je, aby se šly podívat, aby vstoupily na nádvoří. Tam volným prostranstvím kráčel v hlučném průvodu hradních strážců a jiných mužů

vysoký mladý muž statného těla, s
rukama do týla vztaženými, jak nesl
nějaké

břímě. Zardělou, osmahlou tvář měl
dopředu pochýlenu a zpod čapky
splývaly kolem ní i

do čela mu padaly tmavé kadeřavé
vlasy.

S úžasem hleděly kněžny na něj i na
jeho břímě: na divokého, ťivého
kance, kterého drže

za hrotité boltce, nesl na zádech
břichem vzhůru. Mladý ten lovec bez

oštěpu, s mečem u

širokého pasu v pochvě zaraženým, v
obuvi zablácené i na přiléhavých
nohavicích všechen

bahnem postříkaný, nesl hrozné to
břímě jako lehký měch. Kráčel pevně
a jistě, nohy se mu netřásly, aniž krok
mu vázl.

Kolem jásali staří muži i jonáci a
ukazovali rukama i oštěpy na starého
silného

"sekáče" ryšavě hnědého, ohromné

hlavy, černého rypáku, z něhož se
proběhlávaly a leskly zahnuté mocné
tesáky. Kanec sebou škubal, černými
kopyty kopal, zuby klektal a očka
krví

podlitá zuřivě obracel.

Všichni v zástupu ztichli, když Libuši
a Kazí zhlédli. Smělý pak lovec, jenž
byl Bivoj,

Sudivojův syn, zastavil se u schodů,
jež vedly pod silné sloupy stojící

přede dveřmi k veliké síni.

Na těch schodech stály kněžny. Bivoj
v čele všech mužů, máje lité zvíře na
zádech,

pozdravil Libuši i její sestru a pravil:
"Tu nesu to zle škodné zvíře, divého
kance z Kavčí hory.

At' zhyne před tvýma očima, chceš-
li." Když Libuše kynula, at' se tak
stane, vzkřikli mužové kolem a
chystali meče a oštěpy. Než Bivoj
zvolal do jejich shonu a hluku:

"Sám se postavím proti němu. Jáť ho
lápil, at' ho také zabiju. Vy sevřete

kolo; kdyby chtěl prorazit. A nejprve mně položte k nohám oštěp." Stalo se, jak řekl. Muži rozestavili se prostorně kolem a přichystali zbraň. Nikdo z nich nespustil oči z Bivoje, jenť přehlédnuv kolo, upřel naposled jiskrný

zrak na kněžny výše stojící, na Libuši, zvláště však na její sestru. Ta vzrušena hleděla na statného muže, jejť poprvé spatřila v háji u Jezerky, na nějť pak často vzpomínala. Ted' ji těšilo toto mužství, jeho síla, udatenství, neť přece se jí srdce pohnulo strachem a oči bezděky

zamrkaly, jak Bivoj se rozkročiv mrštil kancem vší silou přes hlavu před se, že ať země zaduněla od toho pádu. Nežli však kanec dopadl, sehnul se Bivoj, a zdvihnuv těžký oštěp lesklého hrotu, sevřel ho oběma rukama a čekal.

Starý, silný sekáč na okamžik ležel na zemi roztažen jakoby bez sebe. Ale již se mu

břicho pohnulo, hřeben dlouhých štětín na hřbetě se zjeřil jako hříva, bělmo očí v černé hlavě se zablýskalo. Vraz se vymrštil ze země

a hnál jako šípka, nehledě vpravo ni vlevo, s rozevřenou tlamou, z níž se ostré tesáky bělaly, přímo na Bivoje, zuřivostí slepý.

Vše kolem jako pěna ztichlo, když kanec divoce vyrazil a když se tak obořil. Ale již

vykřikl kdekdo z mužských, i hradských žen a dívek. Muži křičeli a zbraní

mávali, jak sekáč naběhl na Bivojtv oštěp. Proud krve vytryskl z tlamy zvířete; vzepjalo

se, naposled, a jako skoseno skácelo se na zem; krev se z něho valila a zalévala kolem pŕdu.

Bivoj vytrhl oštŕp z poraženého a ŕlápl pravou nohou na ŕtŕtinatŕ tělo hynoucŕho zvířete.

Pak utřev sobŕ z čela i tváře pot, promluvil ke knŕŕtnám: "Jiř ne-bude nikoho strařit a běhat do ŕkod!" a dupl po hlavŕh zvířete. Vtom statný vladař

hradnŕ, po vy stoupŕ v k němu před knŕŕtny, pravil:

"Aby tě bohové pozdravili! Tys kraji uvolnil. Byl to sekáč zlý, hlavní, šestiletý,

" a vladař na kance ukazoval, "a nebezpečný, hrtza a postrach kol Kavčí hory. Co škody natropil! Na obilí, jehož celé lány rozválel, i na zvířatech, na lovcích psech nejvíce, i na koních.

Když Svatoslav Božejtv na něj vyjel, ten sekáč tu jeho koni hrud' a břicho rozerval. Tak vysoko vyskakoval. I nejednoho muže smrtelně proklál. Šel z něho strach, již před ním utíkali a

skrývali se i muži. Ať tu Bivoj -"

Nedomluvil; zahučel' radostně
kolem zástup na pochvalu i z
vděčnosti. A kněžny, níť

postoupivše, hleděly na silné zvíře,
Libuše pak se zeptala, jak je ulovil,
jak je tak lapil. I ztichlo vše kolem;
Kazí upírala na silného lovce oči
nad-šeně

zářící a dychtivě naslouchala se
všemi, jak Bivoj vypravoval:

"Hnětlo mne a zlobilo, že ten sekáč tu
tropil tolik škod a že se ho všichni tak

báli. Úvalem kolem Kavčí hory jiť
nikdo nechtěl jít. Tam se zdrťoval,
samotářsky, tam leťel, tam se proti
kaťdému stavěl, tam roztrhal tolik lidí
a koní a psť bez počtu. I vystopoval
jsem, kde se do loťe zahrabává, a
tmavou kaluť pod starými buky. V té
se za poledne brodil a válel. Pak,
kdyť jej komáři zle jiť sekali, drhl se
o kmeny dubť a vycházíval na řír do
polí směle a jistě. Člověku se
nevyhnul, řádnému, kaťdého napadl.

Dnes jsem se na něj vypravil. Chtěl
jsem čekat, ať by se vracel z pastvy.
Ale jen jsem

zašel na kraj úvalu, vyrazil z houští proti mně, náhle, znenadání a tak prudce, že jsem se mu nemohl postavit s oštěpem. Bylo na volném místě; strom nablízku řádný.

Nemohl jsem odskočit, a na zemi se vrhnout, toho jsem nechtěl. Dříve nežli jsem toto

vypověděl, byl u mne a hned se mi hnal po nohou a hned hlavou hodil; ale nežli jí dozadu trhl, aby mně zptřsobil dlouhou ránu, chytl jsem ho za uši. A držel jsem ho a nepustil. A on chrochtal a trhal sebou jako

zběsilý

a zuby mu klektaly. Ale již jsem ho měl na plecích a chvátal jsem s ním sem." Znovu

zahlučel kol radostný hlahol; když ztichl, mladá kněžna vlídně promluvila k Bivoji:

"Bohové ti ťehnali i tvé síle. Uvolnils krajině a zachovals její role před novými škodami.

Díky tobě, mé i všech. Ted', statečný lovce, pojd', odpočiň úděm, posilni se a pohov si."

Kynula vladaři a ten, vzav Bivoje,
vedl ho po schodech do velké síně,
kamť za nimi vešli

přední z hradských muť a z podhradí
i z těch, kteří potkavše Bivoje cestou
na Vyšehrad jiť ho neopustili a
vyprovodili ho tam s jeho podivným,
ťivým břemenem.

Síň byla nevysoká, ale prostorná.
Ohromný trám táhl se po celé délce
povalového stropu,

jeť také podpíraly mohutné sloupy

divných zářezů malovaných. Na
sloupech visely tu losí

parohy, zbraň a štíty, tam rohy zubů
nebo medvědí koze vzácné

velikosti. Muži zasedli kol těžkých
stolů i kolem špalků ze staletých dubů,
když

zavedli Bivoje za přední stělu v
pravém rohu té síně.

Všude po stolech stavěli velké
dřbány plné medoviny a lili z nich
zlatově žlutý

nápoj do korbelt a hliněných i
dřevěných číší. Muži pili a připíjeli
Bivoji, na jeho sílu.

Mladý hrdina potěšen, rád slyšel
všechnu tu chválu; jeho zraky však
tajně obracely se po

nevysokých těžkých dveřích s
dřevěným zámkem, jimiž odešla ze
síně Libuše kněžna i její sestra.

Na tu Bivoj myslil i v šumném tom
hluku, i na to, kdyby ji ještě mohl
zhlédnout.

Zatím již v korunách, na hradbách i

na vysokých srubech pohasla zlatě
rtťová zář.

Hluboké stíny lehly nádvořím. Do
vyšší pak síně padalo okny
otevřených okenic světlo letního,
dlouhého soumraku. V něm zjevily
se mladé kněťny, vystoupivše zas
oněmi dveřmi ze šera za sloupy.
Dívka z jejich družiny nesla za nimi
cosi ve vydělané koťi; když pak na
rozkaz Libušin uzlík na stole
rozbalila, zatřpytil se tam krásný
muťský pás. Byl široký, rudými
řemínky ozdobně prošíváný,
stříbrnými drobnými hřeby všechen

pobitý, jako okutý, s bronzovými
puklami a

lesklým řetízkem. Ten chřestil o
skvostné kování, jak se jen pásem
hnulo. Mladá kněžna jej Bivoji
podala, aby ho vzal odměnou, že je z
pokladu jejího otce a že mu ho sestra
Kazí sama vybrala.

"Jeť v tom pásu zašita haluzka
mocného býlí a hadí zub," dodala
Kazí mile. "Chodě v tom pásu po
lesích, nikdy nezbloudíš, ani za
tmavé noci, vždy odoláš bludnému
koření i

vědmám a všem příšerám nočním."

Mladý hrdina se kněžnám klaněl;
klaněl se a děkoval, a všichni kol
pozdravili hlučně

Libuši a Kazí, že tak uctily mučnou
sílu a udatenství. Kněžny odešly a
hlasně zase

vybuchlo veselí všech a trvalo až do
noci. Pak, když se mučové rozešli po
hojném jídle a

pití, zavedl hradní vladař Bivoje do
tiché komory na lože z ovčích kozí.
Usnul mladý hrdina a spal tvrdý

spánek až do jitra.

Když nastalo zejtra ráno, chystal se Bivoj na cestu domů, do své dědiny, jejímž

byl vladykou. Jak o tom zvěděl vladař hradu, oznámil Bivoji, že na něj čeká kůň, že mu

ho dala kněžna osedlat, a že Kazí tou chvílí se také chystá na cestu, zpátky na svůj hrad. Přepásán skvostným pásem, jejž včera darem dostal, vsedl jary a svěží Bivoj na bystrého hnědáka lesklé srsti, když se byl

kněžně poklonil a jí poděkoval. I přidal se k družině její sestry.

V bráně se zpět ohlédl, on a všichni se pak ohlíželi vzhůru po bráně, po břevnu nad ní, na němž trčela useknutá veliká hlava divého kance, její včera skolil. Černala se, štětinatá, mocného rypáku, ceníc bílé tesáky, a připomínala sílu Bivojovu. Kazí nenechala Bivoje v družině. Jel po jejím boku drahý kus, a když

pak dojeli na rozcestí, bez rozmyšlení sobě zajel a dal se její cestou, až pod její hrad, jenž

se mocnými náspy svými zhlítel v
řece Mti. - Nešli pak jeseň

minula, opustil Bivoj svou dědinu a
rod, aby navždy zůstal na Kazině
hradě. Oblíbilat' si

ho Kazí tak, že ho pojala za manželka.

O Libuši

Jako kdysi ke Krokovi, tak chodili
také k Libuši zblízka i zdaleka lidé
ve svých rozepřích.

K její moudrosti se utíkali žádat za
nález. A ona spravedlivě soudíc,

činila moudrá narovnání mezi
odpornými stranami. V ten čas se
dva sousedé, oba starostové rodů,
svadili o meze a role.

Svadili se prudce, potupili, vyčetli si
mater a dědy, ať mezi nimi i jejich
rody povadla dobrá vtle sousedská
do kořene a vybujelo záští.

Ťádný nechtěl v tom sporu povolit,
každý byl jako z křemene, a jakmile
nastal čas, kdy

kněžna zasedala na soudu, chvátili
oba na Vyšehrad.

Tam Libuše v bělostném vínku kol
čela seděla soudíc pod košatou lipou
na povýšeném

stolci kobercem prostřeném. Vpravo
pak, vlevo dvanácte kmetť, dvanácte
hospodářť

nejmocnějších rodť, mužové statní i
bílých uť brad. Před nimi prostorou
kolem zástup, lid čeledí i mužové,
ťeny i starostové, jiť přišli na soud
nebo se zastat někoho ze svých rodť.

Tu před kněžnu a soud vystoupili oba
rozvadění sousedé. Mladší zle

řáloval, ře starří

proti právu chce meze a role. Starří, muř plné, husté brady, chmurný jako mrak, skočil mu do řeči. Zostra a zkrátka řádal a chtěl, aby se stalo po jeho vtli, a nedbal, ře by bylo křivdou jeho sousedu.

Kdyř Libuře vyslechla toho i toho a rozvářila při, kdyř přednímu kmetu pak oznámila

svřj nález a kdyř kmeti, uvěřivře mezi sebou při a rozsudek, přisvědčili, ohlásila kněžna, jak

nalezla za právo: že mladšímu se děje
křivda, že jeho jsou role i meze.

Nedořekla, a již tu starší, jak jím
zalomcoval divoký hněv, udeřil
vysokou holí

třikrát do země a do temna zardělý,
jiskře očima vykřikl, zaklel a začal,
jako když náhlý lijavec spustí:

"Takové tu právo! Však coť nevíme,
kdo soudí, že tenská! Tenská
dlouhých vlast, ale

krátkého rozumu. Příst umí, jehlou
šít, na to je, ale ne soudit. Ať šije, ať

přede, ale at' nesoudí. Hanba nám
mužům!" A pěstí se do hlavy bil a za
vášnivě

řeči slinou si bradu třísnil. "Hanba
nám! Kde jinde v kterém plemeni,
kde jinde vládne mužům žena? Jen
nám, jenom nám, a proto jsme za
posměch. To je lip zhynout nežli
snášet

takovou vládu!"

Všichni kol strnuli nad divokou řečí.
Ruměnec studu polil kněžnino líce a

srdcem jí

pohnuly zlá potupa i ťal nad takovým
nevďěkem. Neť hanobiteli přehověla.
Jemu neodpověděla.

Na kmetech, na zástupu tkvěl její
rozčilený zrak, a když nikdo vášnivce
nezakřikl, když se nikdo neozval,
promluvila k zástupu důstojně,
vznešeně, ač se její hlas pohnutím
třásl:

"Jest tak. Ťenská jsem a jako ťena se
chovám; ťe vás nesoudím ťeleznou
metlou, zdá se vám, ťe málo

rozumím. Je potřeba, abyste měli správce nad ťenu přísnějšího. Mějte ť ho! Ťádost vaše se vyplní. Nyní jděte s pokojem domť. Valný

sněm necht' zvolí si vojvodu. A koho si zvolí, toho já budu mít za muťe..."
Tak

promluvivši, odešla z nádvoří do hradu a hned poslala jízdné posly na Kazin a Tetin hrad pro své sestry. Sama pak odešla do čarovné zahrady do nejzazšího kouta, šerého hustým křovím a

košatými lipami, na posvátné místo,
kam nikdo kromě ní a jejích sester
nesměl vkročit.

Tam ve stínu lip stál na dřevěných
sloupech přístřešek z plochých
kamenů, od

rozchodníku a mechu zelených. Pod
touto střechou prokmitala se mdlým
leskem stříbrná hlava se zlatými
vousy dřevěné modly, stojící na
balvanu hrubě tesaném. Tu modlu
bohem nazývali a

Perun jmenovali.

Libuše před ní klekla a klaněla se;
pak usednuvši pod balvan u nohou
modly, zůstala tu

ostatek dne i přes západ slunce, i
když pod stromy se již tmělo a
večerní vítr šoumal

keřem i křovinou. Seděla zamyšlená,
nehnutě, sama jako socha, na mysli
přemítajíc 0

tom, co se jí stalo, co bude, jakého
knížete si lid zvolí, jakého smýšlení

budou sestry a budou-li s ní zajedno.
Až pak náhle vstala, kdy v setmělé

zahradě

se před ní zjevily Kazí a Teta. Vladař hradu, jenž sestry, jak přijely, od brány až k zahradě provodil, zůstal na stráži u vchodu a čekal. Co Libuše sestrám řekla nebo vyznala, o čem všechny tři věštím duchem nadané

jednaly u Perunovy modly, o čem se radily, nezvěděl nikdo. Letní noc byla již na sklonku, nebe bledlo a za hradem, za jeho sruby, hradbou a stromy prošlehl úsvitu zsinálý pruh.

V tu chvíli, kdy vanul už chlad

prvního jitra, vracely se Krokový dcery zahradou. Prostřed svých sester, jeť byly v rouškách, Libuše s bělostným vínkem kol čela, klidnější, se zrakem před se upřeným. Braly se mlčky jako stíny a vladař udiven hleděl za nimi, jak ho beze slova minuly, jak stoupaly po schodech k velké síni, ať zmizely mezi mocnými sloupy výstupku, jenť všechn byl ještě ve stínech ranního šera.

Hned po ránu vyslala Libuše posly svolávat na valný sněm, aby se shromáždil národ.

Když pak bylo po hlavních ťnících a určený den nastal, sjelo se i sešlo množství mužů ze všeho plemene, starostové rodů i z čeledí mnozí, staří, mladí, koňmo, pěšky, v čapkách, sukních i v pláštích; neť i vyzbrojení, v přílbách, s mečem i lukem přijeli, neb místem byla cesta pustinou i hvozdy. Přibylit' mnozí zdaleka, ať od končin země, od zličanských hranic i pšovských, jeť

byly na východ slunce; jiní od pŕlnoci, kde sousedili s lučanským hrdým plemenem a s

Litoměřici, a jiní od poledne z té strany, kudy se chodilo k Netolicům a k Doudlebským. Mnozí přišli od širých lesů za Krokovým hradem a Stebnem, jimiž vedla cesta k Domažlicům a dál do Němec, do bavorské země.

V četných staveních rozlehlého podhradí, kdež robili ozdobná sedla, uzdy, třmeny 1

ostruhy, zbraň a štíty, po krajích i napříč pevně kované černým železem nebo rudě svítivou mědí, nebylo dosti přístřeší pro přibylé hosti.

Jejich pak koně

stáli uvázaní u plotů nebo pod krytem
stromů. Hlučno bylo v podhradí,
hlučno na břehu

řeky. Známí a příbuzní se vesele
vítali, o rolích a honu, o zbrani a
přetkách mluvili, nejvíce však o sporu
těch dvou vladyk, o soudě Libušině,
a co nyní bude a koho volit za
vojvodu.

Jak se blížila chvíle sněmu, jak z
hradeb a srubů hlasno zatroubili,
hrnuli se muži vzhůru k Vyšehradu

jedním proudem, jenž na chvíli se
zaráťel před hradní

branou mezi dvěma sruby. Tam
každý pozvedl hlavu a řasna pohlíťel
na ohromnou kanci

hlavu na tramě přibitou. Ukazovali si
ji, a jméno Bivojovo vyslovil tu
každý s pochvalou nebo v obdivu. A
dál se pak hrnul proud, vysokou
branou, ať zarazil na širém nádvoří

před knířecím stolcem. Vedle něho
byly dvě poctivé stolice, jedna
vpravo, druhá

vlevo; na ty usedly Kazí a Teta po boku Libušině.

Všichni se kněžně znízka poklonili. Ona pak vážně pokynuvši ze stolce promluvila:

"Slyšeli jste, proč jsem vás, lechy, vladyky a všečen národ, sem svolala. Svobody si vážit neumíte. Poznala jsem to i zkusila. Z vnuknutí boht jsem oznámila, že již vám nebudu vládnout, protože ve svém srdci žádáte si vladaře muže. Toužíte po vojvodovi, jenž bude brát vaše syny a vaše dcery ke svým službám a

také ze skotu vašeho i koní vezme nejlepší dle libosti.

Sloužit chcete, jak jste nesloužili, a daň dávat po popelici, kuně a pláténku, ať vám bude teskno i hořko.

Neť zato nebudete mít té hanby, že vám vládne ťena. Nechci vás strašit, říkám opět, co

jsem řekla z vnuknutí boht a co také zjevil mým sestrám duch věští. Volte vojvodu, moudře však a opatrně, neboť snadno je vládce dosadit, ale

tětko dosazeného sesadit. Stojíte-li na své mysli, všechno se vyplní, a žádáte-li si, poradím vám a oznámím jeho jméno i místo!"

"Oznam! Oznam!"

"Porad'! Porad'!" vzkřikli a volali všichni jako jedněmi ústy. Zástupy dříve jako zed' klidně stojící a naslouchající pohnuly se vzrušením a hrnuly se, tlačily ke stolci, jako když před náhlým větrem hrnou se vlny obilným lánem. Vtom Libuše v bělostném rouše, s vínkem kol čela, vstala a vztyčená nad nimi vztáhla

ruce proti nim. Naráz vše ztichlo;
každý hned stanul, hledě na
vznešenou kněžnu. Pozdvihši prst,
ukázala k pŕlnočním horám a řekla:

"Hle, za oněmi horami v Lemuzích je
řeka neveliká, Bělina jménem.
Blízko té řeky je

dědina, v ní Stadict rod. Od té dědiny
nedaleko je oulehle na dél i na šíř sto
dvacet krokŕ, oulehle divná, leŕt'
uprostřed mezi tolika rolemi, a přece
k řádné

nenáleŕí. Tam oře váš vojvoda dvěma

strakatými voly. Jeden vtl má hlavu bílou, druhý

jest od čela po hřbetě bílý a má zadní nohy bílé. Nyní vezměte sukni a plášť i převlaky, jak se na kníže sluší, jděte a vyříd'te muži vzkázání od národa a ode mne a přived'te sobě knížete a mně manžela. Přemysl slově a jeho pokolení

bude panovat v celé této zemi, všem plementm navěky." Když pak ustanoveni starostové nejpřednějších rodů, kteří by muži ze Stadie přednesli, na čem zůstal lid a kněžna,

promluvila k nim Libuše:

"Cesty hledat nebudete, aniž se ptát. Můj kňž vás povede; za tím jet neváhejte. Ten vás dovede a zpátky přivede pravou cestou. Před kterým on člověkem se zastaví

a zařehce, ten jest, o kterém jsem mluvila. Tu mně teprv uvěříte, když svého vojvodu na

telezném stole jíst uzříte."

Jak Libuše pokynula, vyveden její jízdní kňž. Bělouš byl širokého krku, z něhož

hustě splývala dlouhá hříva. Měl
ozdobné sedlo, pod sedlem kosmatou
křtí a široké

pršosiny leskly se mu bronzovými
kotouči a puklami.

Jak mu na sedlo naložili sukni, plášť
a převlaky, vykročil a vladycké
poselstvo vydalo se za ním na cestu.

O Přemyslovi

Bylo za první jeseně, v slunečný,
tichý den. Libušin kň šel bystře,
určitým krokem;

nikdo z muřt ho nevedl, ni slovem
neřídil. Šel jistě, tak jako by kráčel
ke svému chlěvu, ať

muřtové řasli, ať víry došlo domnění,
tou cestou křň ře poprvé

nejde, ře kněřna jízdou příšernou
často tu jezdila za večerního
soumraku, a zase neř

zapěly kury, ře se vracela do svého
dvora.

Ani krok nevybočil bělouš z cesty.
Nic ho nesvedlo z jeho dráhy.
Nejednou minuli stádo

koní se pasoucích; jejich veselý řehot
ho vítal a vábil. Neť bělouš kráčel
dál, ni vpravo, ni vlevo zrakť
neobraceje. Kdyť pak v širém poli
zasedli pod planou hruškou nebo ve
slabém stínu

rudokmenné sosny, aby si
odpočinuli, kťň

kněťnin, tiše postáv, sám první zase
vykročil na další cestu. Tak přejeli
hory a pláně, ať

třetího dne ráno se blížili k dědině

mezi stráněmi, kraj úzkého dolu, jímž
řeka tekla. Když už

dojít dlel i, vběhl jim jakýs chlapec
voustřety. Toho se zeptali pravíce:

"Ej, dobrý chlapečku, to-li jsou
Stadici? A je-li v nich muž jménem
Přemysl?"

"Jsou, to jsou Stadici," řeklo jim
pachole. "A tamhle Přemysl v poli
voly pohání." Spatřili opodál muže
vysoké postavy, an v lýčených
střevících za pluhem statně kráčel a
pobízel ostnem spřežení strakatých

volt. Jeden z nich měl hlavu bílou,
druhý byl od čela po hřbetě bílý a
měl zadní nohy též jako sníh. I jeli k
oráči širokou mezí, a když se mu
přiblížili, zastavil se kněťnin kň, pak
se vraz vzbočil, vzepjal, radostí
řehtaje. A pak se zas na přední
spustil, sehnul hlavu před mladým
oráčem, jenž zarazil pluh a zastavil
voly.

Vladykové vzali z bělouše kníťecí
roucho: sukni dlouhou, vzácnou
koťešinou lemovanou,

drahý a krásný plášť i převlaky,

přistoupili k Přemyslovi, a nízko se mu klaníce, pozdravili ho.

"Muži blažený, kníže nám bohy souzený, buď zdráv a vítěj! Pust' voly, roucho změň, na křň se rač posadit a s námi jet. Kněžna Libuše a všecken národ Čechův ti vzkazují, abys s námi přijel a přijal vládu tobě a tvým potomkům souzenou. Zvoliliť jsme tebe za svého soudce,

ochránce a knížete." Přemysl mlčky poslouchal, mlčky pak zabodl do země otku, kterou měl v ruce, a pustil voly. Jho jim snímaje, pravil:

"Jděte, odkud jste přišli." Jen to vyřkl, a již se vznesli a zmizeli oba mňikem. Pod dědinou zanikli ve velké

skále, jeť se jim otevřela a hned zase zavřela, že nebylo po nich ani stopy. K posltm pak Přemysl takto promluvil:

"Žel, že jste tak ráno přišli. Kdybych byl mohl tuto roli doorat, byla by po všecky časy hojnost chleba. Ale že jste si pospíšili a mně mé dílo přerušili, vezte, že bude v zemi často bývat hlad."

Zatím jako by země dala suchému
ostnu vraz mízu a řivot. Počalt'
lískový prut pučet jako

na jaře v keři, a hned také tři odnože
vyhnal, tři ratolesti, na nichť

se zelenalo svěží listí i mladé ořechy.

Poslové řasli, vidouce ten div
divoucí. Neť Přemysl jich prosil, aby
podle něho ke stolu

usedli, a zval je na snídani. Obrátit'
pluh, a vzav z meze lýčenou kabeli,
vyložil z ní pecen a sýr na jasnou
radlici na slunci se svítící.

"Tot' ten ťelezný stěhl, o kterém Libuše mluvila!" Tak si každý z vladyků v duchu připomněl a ťasl. Jak s Přemyslem kol pluhu snídali a z jeho dťbánu pili, uschly dvě ratolesti na lísce a hned opadly; třetí však rostla kvapem a bujně do výše i na šíř. Z toho ať bázeň hosti pojala. Ukazovali si ten div a ptali se Přemysla, co to znamená, ťe dvě z těch haluzí zhynuly a jenom jediná zťstala.

"Tot' vám povím," Přemysl vece.

"Vězte, ťe z mého pokolení začnou mnozí panovat, ale toliko jediný pán

a vladař ostane."

Pak se ho poslové ptali, proč ne na mezi, ale na ťeleze jí.

"Proto jím na ťelezném stole," odvětil zvolený kníže, "abyste věděli, že rod mŕj bude ťelezný u vládě. Ťelezo však u váŕtnosti mějte! Jím v čas pokoje role orejte, v čas zlý se jím proti nepříteli chraňte! Dokud Čechové budou mít takový stŕl, nepřátele své přemohou. Kdyŕ pak cizozemci ten stŕl jim odejmou, Čechové pozbudou své svobody!"

Tak pověděv, vstal a šel s posly do
dědiny rozžehnat se se svým rodem,
nyní tak

poctěným a povzneseným. Oděn pak
v knítecí roucho s blýsknavým
pásem, obut obuví

knítecí vsedl na bělouše, jenž pod
ním opět vesele zařehťal. Když pak
cestou se

vladykové Přemysla ptali, proč vzal s
sebou kabelu a střevíce z lipového
lýčí, odpověděl:

"Na to jsem je dal vám a dám navěky

uschovat, aby moji potomci věděli,
odkud pošli, aby ťivi byli v bázni a
lidí sobě svěřených netiskli z hrdosti,
poněvadť

jsme si všichni rovni."

Kdyť pak cestu dokonali a jiťjiť
přicházeli k Vyšehradu, vyšla jim
Libuše vstříc v

stříbrolesklé čelence, se vzácnými
koraly jantaru a chalcedonu na bílém
hrdle. Šla v bělostné říze, krásná a
vznešená, a radostné pohnutí zářilo jí
z očí, které

již zdaleka vyhlížely Přemysla na
bělouši v čele poselstva. S kněžnou
šly její

dívky, šli dvořané a nejpřednější ze
všech rodu, kteří tu jako všechen
valný sněm čekali

na poselstvo a nového knížete.

I zaradovali se všichni, jak ho
zhlédli, sličného, statného muže.
Nejvíce mladá

kněžna, jež vídala ženicha na Budči.
Nyní si podali pravice a blažení vešli
do hradu; s

nimi všechen národ u velikém veselí,
a za jásotu všech posazen Přemysl na
kamenný stolec

knížecí. I slavili nového knížete i
sňatek jeho s Libuší. Slavili jej v
podhradí i nahore na hradě.

Tam dvořané a hosté zasedli ke
stolům na velké síni na prostorném
dvoře a hodovali.

Jedli hojná jídla a pili hojně
medoviny, pili a pěli nebo
naslouchali pěvcům, jak hráli na

struny a zpívali staré zpěvy o
hrdinách a bojích zašlých dob.
Slavili volbu, slavili sňatek za dne,
slavili jej dlouho do noci za svitu
ohně a smolnic. A když ohně pohasly
a nad lesy se již zardívalo ranní zore,
ještě zvučel Vyšehrad, ještě zvučelo
podhradí hlučným veselím a ranní
vítr nesl jeho ohlas za řeku ke
tmavým lestům stopeným v bělavé
mlze.

Libušina proroctví

Tak uvedla Libuše Přemysla na
knížecí stolec. A když bylo po

svatbách, sestoupila s ním

do hluboké síně pod zemí, ve skále
vylámané, zavřené těžkým poklopem,
hrubě

okutým. V té kobce svítily ze stěny i
hrubé stoly podél zdi leskem rŕzného
kovu: ŕeleza a bronzu, stříbra i zlata,
jak tam visely meče, bité pásy, šiřaté
přílby, krouŕkové brně, řtíty krásně
kované, jak tam leŕely náramky,
spínadla, prsteny i čelenky ze
stříbrného drátu i řňtry korálŕ z
jantaru, kamene, skla i kovu, kusy
ryzího stříbra vedle velkých okřínŕ

plných rýťovaného zlata.

Všechn velký poklad mu ukázala,
neb byl teď také jeho. Také jej
vedla do své

zahrady, na posvátné místo pod
starými stromy, kde se leskla
stříbrná hlava chmurného

Peruna. Tam na jaře, za léta sedali
sami u vátných hovorech. I v šeru
posvátného háje nad Jezerkou často
meškali, tam, kde Libuše za
svobodna se svými pannami
pobývala, kde se

koupávala, kdeť jí její dívky krásné
vlasý rozčesávaly a líbezný písni jí
zpívaly.

Ted' tam s manželem zamýšlela řád a
právo. Tenkrátě Přemysl ustanovil
mnohé zákony,

jimiť bujný lid v kázeň uvedl a jimiť
se pak spravovali jeho potomci za
mnohé

věky. Tenkrátě také Libuše
promluvila vnuknutím věštího ducha.
Kdys stanula s

Přemyslem a s družinou i staršími

lidu na skalném srázu vysoko nad
Vltavou. Dlouhé stíny jiť

leťely na kvetoucích bujných lukách
na dole, kdeť hrnul se Botič potok
pod olšemi, javory i klenbou
vysokých vrb. Háj na Vlčí Bráně byl
zalit ťlutým už světlem; v něm zlatem
zahořely obilné lány na dole pod
Vlčí

Branou i nad

dolem po širé výšině na pravém
břehu.

Všichni hleděli na krásnou ourodu,
na ťloutnoucí lány a všichni se divili
hojnému

poťehnání. Vtom starý vladyka v
druťině nahlas si připomněl, jak tu
bývalo tenkrátě před lety, když tu
stanul s posly, jak je vyslal neboťtík
voj voda ťehnané paměti hledat místa
k novému hradu.

"Jaká tu byla pustina! Les a les, jako
tam!" a mávl na západ, na lesnaté
vrchy za řekou, svítící se na slunci.
Ze zářící hladiny její vystupovaly
ostrovy divoce zarostlé, spousta

jejich stromoví a hustého podrostu. Ptáci kroužili hejnem nad nimi a z černých stínů pod stromy u břehu, kde z kmenů a keřů se houpal divoký chmel, hlučel rákosím zmatený křik vodního ptactva.

Všichni na vyšehradské skále upřeli zraky tam, kam starý vladyka ukázal: přes ostrovy, za řeku, na širé lesy, jež se táhly od břehu vzhůru po stráních, Petřínem, Strahovem i po všem podlouhlém vrchu při něm a všude v těch stranách. Již v modravé šero se halily staré ty hvozdy.

Nad jejich hřbet vystupoval v dáli
rovný sloup světlého dýmu,
prorátený sluncem; jistě nějaký lovec
zaťehl si oheň v těch lesních
hlubinách.

"Neť padnou ty hvozdy tu!" mínil
stařec. "Odtud nás ještě dlouho
budou navštěvovat hladoví vlci. A
coť lesy dále za Strahovem, Šlachov i
Malejov a všecky tam po sira daleku.
Neťli se vypraťí -" Nedomluvil.
Nikdo ho jiť neposlouchal. Ale nikdo
také ani nehlesl. Každý stál nehnutě,
boje se, aby ani šlápnutím nerušil, a
hleděl na mladou kněžnu, stojící v

jejich čele. Líce se jí zjasnilo u
svatém, náhlém nadšení, kterým i
zraky jí vzplály. Posvátný strach
zavanul družinou a dotkl se srdce
všech.

Libuše u vytržení, jako by manžela,
družiny nebylo, vztáhla ruce k
modravým stráním za

řekou, a hledíc na les táhlého vrchu,
mluvila prorockým duchem:

"Město vidím veliké, jehož sláva
hvězd se bude dotýkat. Tam v lese je
místo, třicet honť

odtud vzdálí, Vltava řeka je obíhá.
To na pŕlnoc ohrazuje potok
Brusnice hlubokým ouvalem, na
polední pak straně

skalnatá hora vedle lesa Strahova.

Tam když přijdete, najdete člověka
prostřed lesa, an tesá práh domu. I
nazvete hrad, jejž

vystavíte, Prahou. A jakož knížata,
vojvodové proti prahu klanějí hlavu,
tak budou se klanět i proti městu
mému.

Budeť mu čest a chvála a bude

slovutno světu."

Umlkla. Byla by více mluvila; náhle však pohasl ťár nadšení, neb věští duch od ní

odstoupil.

I hned šli za řeku na vrch do starého lesa, a nalezše tam muťe při díle, jak Libuše viděla a řekla, jali se na tom místě stavět hrad. Stavěli, vystavěli, pevně jej ohradili, nejvíce na západ k Strahovu lesu, neb tu byl hrad nejprístupnější. Příkop hluboký a val vysoký tam zdělali, na vale hradbu

roubenou, v ní i nad branou vysoké
sraby. Do jejich stěn natloukli
dřevěných hřebů a pak je hlínou
promíšenou slámou chodili. Tak
sraby

lepence udělali, aby byly jistější proti
ohni a proti zápalným střelám. I byl
hrad Praha

řečený velice pevný a panoval pak
vedle Vyšehradu celé české
zemi.

Stalo se, že přišli na Vyšehrad
vladykové některých rodů a mnozí

starší, věhlasní

po všem plemeni, a promluvili k
Přemyslovi:

"Kněze, všeho máme dost i hojně, i
stád i obilí, i ryb a zvěře. Jedině kov
se nám

nedostává. To, čeho sami ze země
dobudeme, nestačí, ostatek pak draze
platíme hostem koťemi, medem a
koňmi. Tys moudrý, porad' a
promluv s kněžnou, aby nám
oznámila svými věštbami, v

kterých tajných místech kovové
stříbra neb zlata a jiné rudy byli by
uloženi."

Když Přemysl jejich žádost uslyšel,
řekl jim, aby se odebrali do svých
dědin, patnáctého

však dne aby tu na hradě zase byli,
pak je uslyší. Když v určitou dobu
přišli, uzřeli Přemysla, an sedí na
svém stolci, a Libuši vedle něho
sedící na dřevěné stoličce, jež byla
jejím znamením znamenána.

"Slyšte, stateční vladykové a mužové

české země!" promluvil Přemysl.
"Slyšte slova své matě; ta vás i
vaše potomky těmi slovy obohatí." I
vzhledli všichni k velebné kněžně, jeť
vzbuzena věštím duchem vstala a šla
nádvořím a dál v kraj hradby. Šel
Přemysl vedle ní a šli vladykové a
její dívky opodál za ní, ať stanula na
skále vysoko nad řekou Vltavou a tu
promluvila: Co ukrývá se v skále, v
země hloubi, mým hlasem zjeví boht
hlas. Vtom se obrátila k západu
slunce, vztáhla ruce i řekla:

Vrch vidím Březový, v něm ťíly
stříbra.

Kdo hledá, najde bohatství.

I soused od západu, zván i nezván,
chtít bude kov, v němž vládaje.

Vy chraňte se, ať z darů vaší země
vám pouto sluhů neskuje.

Pak obrátivši se na levou stranu proti
poledni, promluvila: Vrch vidím
Jílový, je zlata

plný. V tom sílaje i divt moc. Vřak
síla povadne, vás mdloba zchvátí, jak
pohasne vám lásky svatý řár.

Opět obrátivři se na levou stranu, k
východu slunce, takto věřtila: Tam
hora tříhřbetná, v svém kryje ltně
pro věky stříbra poklady.

Te trojí hřbet vřak hoře, třikrát sejde
jí kov a třikrát vzejde zas. Cizince
bude lákat jako lípa,

kdyť v květu vábí roje včel.

Jich trubci nezmohou, jen včelí práce,

jít zlato roste ze stříbra. Jak
dopověděla, obrátila se zase k levé
straně na pŕlnoc a řekla: Vrch vidím
Křupnutý a v jeho hloubi
olova, cínu kalný lesk.

Však při mezích je, a tu stráŕe mějte
vŕdy bedlivé na kaŕdý krok.

Kde jenom na píd' sami povolíte,
tam ztratíte vŕdy celý lán.

Kdyŕ ukázala tajná do té chvíle
loŕiska kovŕ, obrátila se k vladykŕm a

starším,

naslouchajícím mlčky a dychtivě, a
takto je oslovila:

Lesk sedmi kovů v pětě vaší svítí
a klast zlatem tříný lán.

Váš rod tu bude třít věky věků,
a sílen bude, poťehnán,

když svatou jemu bude otčet země
jich krví, prací, hlaholeni,

když cizím neskláněn, mrav starý uctí
a bratrem bude bratřím svým! -

Často sestupovala Libuše ze svého
sídla dolů na patu vyšehradské skály,
do své

osamělé lázně, tam, kde Vltava
vymlela nejhlubší tůň. Tam kdysi,
když na prahu lázně

patřila v proudění vody, v tajemné
její hlubiny, prozřela v budoucnost,
jak ji v ten okamžik nadchl věští
duch.

Šly proudy a plynuly, a s nimi se
míhalo šerým jejich ltnem vidění za
viděním. S

proudem připlynula, s proudem
odplynula, čím dále tím chmurnější,
tím smutnější, ať

trnula mysl, ať bolelo srdce.

Bledá, chvějíc se, chýlila Libuše
hlavu nad řekou a zděšeným zrakem
stíhala vod hrozná

zjevení -

S úžasem, s bázní patřily dívky na

svou kněžnu, jeť v bolestném
vzrušení hledíc do řeky

zalkala a teskně pak promluvila
hlasem zamčeným ťalem:

"Vidím zář poťárt, temnem vod
plameny šlehají. V nich dědiny,
hrady, veliké

stavby; a vše hyne, ach, hyne! -

A v poťárt záři krvavý boj - krvavé
boje. A boje! Zsinalá těla, ran plná,
krve. Bratr zabíjí bratra a cizí šlape
jim v týl! Vidím všech bídu,
ponížení, pokutu zlou."

Tu jí dvě panny podaly zlatou
kolébku jejího prvorozence. Svit
útěchy vyjasnil Libušin

zrak i líce. Políbila kolébku, pak ji
potopila v bezedné hlubině, a
skloněna nad vodou, mluvila
pohnutým hlasem: "Hluboko na dně
spočívej, kolébko mého syna, ať čas
tě opět povolá.

Nebudeš navěky v temných
hlubinách, nebudeš nad vlastní noc
bez konce. Vzejde zas

jasný den, vzejde zas blaho mému
národu.

Políbila kolébku a pak ji potopila.

Očištěn útrapou, sílen láskou a prací
vztyčí se v síle, splní své tužby a
dojde zas slávy.

Tehda zas ze tmy vod vysvítíš, na
světlo vyplyneš a vlasti spása, před
věky souzená, spočine na tobě, jsouc
ještě dítětem -" Míjela léta, a když
nastal souzený čas, Kazí, jež často
vracela nemocným život zehnaní
kouzlem, sama podlehla smrti. Kazí

na památku nanесли obyvatelé země
mohylu

velice vysokou poblíže jejího hradu
na břehu řeky Mře vedle cesty, kudy
se chodilo do

krajin ťupy bechyňské přes horu
Osek.

Pak se Mořenin prst dotekl čela
pobožné Tety; i vydechla duši. Po
veškeré krajině

tetínské pro ni truchlili, neb byla
všem jako máti. Popel její pochován
na hoře Pohledu na západ slunce

poblíže jejího posvátného místa u
starých dubů, pod nimiž
se klanívala bohům a přinášela oběti.

Tu také pálili po její smrti nesmírný
oheň, po devět dní ho pálili a
obětovali v něm

bohům. K Tetinu pak hrobu navalili
veliký kámen.

Tak osaměla Libuše, přečkavši své
sestry. Ať pak také její dnové se
naplnili. Z

vnuknutí boht zvěděla, že se blíží

konec jejího žití. I myslíc na
dalekou pout'

u věčností, do ráje za otcem a
sestrami, požádala Přemysla, aby
svolal lechy, starosty rodů, neboť
chtěla k nim ještě jednou promluvit.
Když se sešli na Vyšehrad, dala
Libuše zařehnout bohatým obět' a pak
vstoupila s Přemyslem mezi lechy a
vladyky shromážděné na širém
nádvoří, kněžna všem velebná, s
posvátným klidem na bledém líci;
její zrak už hleděl u věčností. Všem tu
oznámila, že její osud se naplňuje, že
je tu naposled vidí, naposled k nim

mluví. Všeck pak prosila, aby zachovali Přemyslu, knížeti svému, i pak jejímu synu víru a poslušensťví. Kdekdo kolem v pohnutí naslouchal, a teskno padlo na všechny a slzy pak i bradatým mužům zkalily zrak, když Libuše svého manžela prosila, aby měl pro ně vždy shovění, a když pak ruce vztáhla a všem ťehnala. -

Vrátivši se do své jizby, položila se na zemi, mater všech, a umřela. I plakali pro ni manžel její a syn, plakaly děvy a lidé všichni pláčem velikým, a nesli a spálili její tělo, a popel pochovali, učinivše nad hrobem velikou tryznu. Kde ten hrob

vykopán, nikdo najisto neví. Staří dí, že na jejím hrádku v Libušině, a také je stará zvěst, že na hradě libickém, opodál tajemného chlumu Oškobrhu, plného vzácných bylin a koření.

Libušin poklad zůstal i po její smrti ve skalné skrýši tak, jak ho manželův svému ukázala.

Nedotekl' se ho Přemysl, věda, nač je. A tak leží poklad podnes hluboko ve vyšehradské skále, z níž zasvítí, ať bude největší bída a drahota. A jak se otevře, objeví, bude zas všeho hojnost a všeliká nouze přestane.

Zlatá kolébka Libušina spočívala
dlouho, dlouho na dně Vltavy pod
vyšehradskou skálou. Šel času proud
a plynul, a s ním utrpení za utrpením
se neslo na českou zemi. Hynuly
dědiny, hynuly kraje. V poťárech
lehaly vesnice i výstavná města. Boj
za bojem krví zaléval rodnou zemi.
Bratr ničil bratra, nejvíce v Libušině
rodě, a cizozemec šlapal jim v týl.

Ale nebyla noc bez konce.

Zlatá kolébka pod vyšehradskou
skálou se vynořila z temných vod,

zasvítla ryzím kovem

na bílé dni, a v ní spočinula vlasti
spása, jsouc ještě dítětem: synáček
poslední

ratolístky Přemyslova kmene.

A zlatá kolébka rostla s dítětem, ať
vyrostla ve zlaté lože, jak vyrostlo
její

děcko v muže, jenž se stal otcem
vlasti. Na posvátném Karlštejně měl
to čarovné

lože, na němž unaven prací a péčí

vladařskou ve chvílích oddechu
odpočíval. Když

pak zemřel, nesneslo zlaté lože
řádného jiného a zmizelo. - Zapadlo
zase kolébkou tam,

odkud se vynořilo, do temné tůně,
hluboko pod vyšehradskou skálu, a
čeká tam, čeká.

Dívčí válka

I Když

Libuše odešla do návi, viděly dívky z
její družiny, že nejsou již u takové

váŕnosti, jakou mívaly za ŕivobytí své
paní. Těŕko to nesly, hořce
vzpomínaly těch dob,

kdy jejich kněŕna samojediná vládla
zemi i muŕm všem, a hněv se jim
rozjitřil, kdyŕ nejeden z muŕ řekl jim
s úsměškem:

"Panovaly jste, klaněli jsme se vám,
a hle, ted' jste jako bludné ovce!" Aŕ
tajený hněv jako prudký plamen
vyšlehl. Z touhy po vládě i pomstě
chopily se dívky meče a luku, a
neměříce sil, začaly tuhý boj proti
všem muŕm. Vše vedla Vlasta,

někdy nejpřednější v družině
Libušině.

Ta první k boji vyzvala, první se
zbraně chopila, všechny pak sdružila
a ke stavbě pevného hradu přiměla.
Ten hrad si zbudovaly za své útočiště
za řekou Vltavou na vrchu o něco
výše, nežli byl na protějším břehu
Vyšehrad.

Dívky poslouchaly ve všem Vlasty
jako své kněžny a velitelky. Na její
radu a příkaz

mnohé se také rozešly do všech

krajin vyzvat ťen a dívek, aby
nechaly všeho a přichvátaly na
Děvín, jak se nazýval nový hrad,
bojovat proti muťm, aby ťeny vládly
zemí, muťi pak aby jen slouťili a
rádla se drťeli. Vyzvání Vlastino
nebylo prázdným hlasem, jejť vítr
zavane, ale jako jiskra zaťehlo srdce
přemnohých. Jako kdyť holubice ze
svých kotčt vyletí, tak chvátaly ťeny
a dívky od svých muťt, otčt, bratří, a
všechny na Děvín hrad, ťe se jimi
pak hemťily jeho síně a jizby, volné
nádvoří i vysoké valy.

Muťi opodál od Vyšehradu nečinně

je pozorovali a měli z toho veselí a posměch, jak se

dívky cvičí ve zbrani a jezdí na koních. I staří a zkušení hleděli na ně pohrdavě, a když před knížetem Přemyslem byla o ťenách ve zbrani řeč, mluvili o nich

potupně a chystali se s posměchem zkusit ťenského udatenství. Všichni kolem knížete se smáli, toť ťe bude honba. Jen Přemysl byl zasmušilý a starostně řekl:

"Slyšte, proč se s vámi nesměji. Také

byste se nesmáli, kdybyste měli
vidění, jaké jsem viděl dnes ve
snách."

Chtěje jich varovat, pověděl, co
viděl:

"Noc byla, v povětří plno hustého,
čpavého dýmu; v záři požáru viděl
jsem dívku v přilbě.

Zpod přilby jí vlály dlouhé vlasy, v
jedné ruce měla meč a v druhé číši.
Na zemi leželi v prachu a krvi zabíjí
muži. Ta dívka běhala jako vzteklá,
šlapala po mrtvých, pak nabrala do

číše krve a lokala ji jako šelma v
zuřivé dychtivosti. Aj slyšte, muřové,
bohť hlas a znamenajte jejich
znamení. Tím viděním vás varuji,
slyšte mou řeč a lehko jí ne vaňte."

II

Zatím se dívky na Děvíně
připravovaly na boj proti mužům.
Hlas krve udusily a bez

srdce, tvrdě ohlásily i bratřím, i
otcům:

"Již vám nejsme ničím a nebudeme.
Každý měj péči o sebe!" Samy si pak
slíbily vespolek víru a zapřísáhly se
slibem velikým a zaklely se, at'

budou pohubeny svými vlastními
meči, jestliže povolí nebo dopustí-li
se zrady. Tak

přísahaly na Děvině své velitelce
Vlastě, jeť určila každé místo i úkol.
Nejmoudřejší si nechala v radě,
opatrným hrad poručila,
nejodvátlivější do pole chystala, aby
na koních bojovaly a muže byly jako
psy. Ty pak, které byly urostlé

postavy, krásného líčka a vábného
pohledu, vybrala, aby lákaly muže a
krásou a

líbezností je zničily. Chtělat' je hubit
mocí i všelikou lstí. Muži pak zůstali
v bludu a nedbali rady Přemysla

knížete. Jako na nějaké veselí

hrnuli se k Děvínu. Každý si myslel,
že jak se ukáží, jak mečem
zablýsknou, dívky se

leknou a prchnou, jako když na
kočky zachřestí měchýřem s
hrachem. Ale div divoucí! Dívky
sice na hradbách nezůstaly, ale
neprchly. Přímou z brány vyrazily a
Vlasta je před hradem ihned šikovala
do boje. Sedíc na vraném koni, v
kroučkové brnění, s přilbou na hlavě, s
oštěpem v ruce, mluvila ohnivě k
dívčímu voji,

aby se nelekaly, aby statečně
bojovaly.

"Dáme-li se přemoci," volala, "teprve
se nám muřové vysmějí. Za robotné
budete, a hťř, za otrokyně! Lip je
třeba zahynout neťli se jim dát na
milost. Protoť na ně!

Neťivte nikoho, bijte kaťdého,
kaťdého, at' je kdokoliv, at' bratr, at'
otec!" - Jen dořekla a jiť potrhla
uzdou a pobídla koně v cval.

Vzkřikla, mávala oštěpem a divý
křik letěl za ní. Šik bojovných dívek
se hnal za ní, dychtě po boji, a v čele

všech, hned za Vlastou: Mlada, Svatava, Hodka, Radka i Častava. - Šípy bojovnic zasypaly muže jak náhlá chumelenice. A již nebylo jim do smíchu. Okrvavěli, padali ne portznu, ale řadami, a nešli se vzpamatovali, vrazily mezi ně bojovnice na koních a bodaly je a sekaly do jejich zmateného houfu. Boj netrval dlouho. Tři sta mužů krvácejících polehlo na zemi. Ostatní se dali na útěk. Hustý černý les opodál byl jejich spásou a záštitou. Bez něho byli by všichni zahynuli.

Děvín i všecko okolí ozývalo se

radostným hlaholeni dívek. Jásaly
nad vítězstvím, jeť

jejich bojovnost rozpálilo ještě víc a
jeť jim přivedlo sílu nových družek.
Rozlétlat' se o něm pověst po vší
zemi a roznítla i ty řeny, které ještě
váhaly. Zle bylo po krajinách.
Nejeden muž

nalezen ráno zabit nebo zbodán noťi,
a tak mnozí, když nebyli jisti řivotem,
odcházel na noc z domu a nocovali
po hustých hájích.

A zle bylo také s muži v okolí

Děvína. Nemohliť nikterak k hradu
přilnout, nemohli ho

dobýt ani mocí, ani lstí. Nebyloť na
hradě ani jediného muže, a z dívek
řádná se nestala

proradnou. Zato měly dívky na
Vyšehradě své dručky, které

s nimi zjevně nebyly, ale potají o
všem podávaly zprávy, co mužové
hodlají a chystají,

kam pŕjdou, kde by je mohly vyčíhat,
kde přepadnout. Tak trval boj dlouhý
čas, zjevně v poli i tajně lstí. Tak

přilákala jedna ze sličných
dřevěřívého mládence, aby ji přišel
osvobodit, ať přijde s devíti družkami
cestou za Děvínem. I přišel a čekal v
osamělém místě, jak umluveno, se
svými druhy. Přišla také dívka, na ni
čekal, a s ní devět družek. A v ten
okamžik vyrazil ze zálohy houf
jiných a ty zabily mládence i jeho
družinu. Lstí zhynul také mladý muž,
jenž uvěřil spanilé dívce z družiny
Vlastiny, slíbí

vší, že mu zradí Děvín. Po úmluvě
pustila ho tajně za noci do hradu, jej i
jeho četnou

družinu. Ale ani on, ani žádný z
průvodčích se již z Děvína nevrátil. -
Lest také zhubila mladého vladyku,
statného Ctirada, jehož Vlasta nejvíc
nenáviděla, neboť v potyčkách a v
bojích zhubil jí svým mečem nejvíce
bojovnic. III

Jednou za letního dne jel Ctirad s
několika muži své čeledi polem, míře
z dědiny svého

rodu k pražskému hradu. Mladý
vladyka i průvodčí měli meče u pasu,
luky a srstnaté touly přes plece.
Nejeden z nich i oštěp třímал.

Nebyloť radno v ten čas, kdy dívky
ze záloh přepadaly, dát se polem sám
a beze zbraně. Slunce prařilo, bylo
dusno. Ani klas, ani list se nezachvěl
po lánech obilí a konopí. Ani v lese,
do kterého Ctirad zajel, jak ho cesta
vedla, nebylo volněji. Stín starých
stromů i tmavých skal, jeť strměly
nad hlubokým ouvalem, jako by
nechladil. Vítr nezavál, ani haluzka
se nehnula a potok v houšti pod
skalami se plířil beze zvuku. Vše
ztichlo, voda, strom i pták; jen lidský
hlas se pojednou ozval mrtvým
tichem: nářek, řalostné volání.

Ctirad se zastavil a všichni
naslouchali v úžas. Nářek zněl
opodál za skálou; pak náhle

zmlkl. V ten okamžik vznesl se nad
Ctiradem havran, a poletuje nad ním,
zakrákal svým

chraptivým hlasem. Ani vladyka,
aniž kdo z jeho družiny povšimli si
černého ptáka, varovného znamení.
Za lidským hlasem se dali. Jak skálu
objeli, bezděky zarazili koně. Na div
bylo, co spatřili.

U skály, zlatou diviznou

prokvétající, zarostlé při spodu
ostružinou a malinčím, kde bělal se
květ i rděl se již plod, zelenala se
mýtinka v proudu světla, plná

metlice i zardělé vrbice. Starý dub
stál na kraji poblíže té skály a pod
dubem ležela dívka provazem ke
kmeni tuho přivázaná. Zamkla,
zmožená voláním, ťalem, a hlavu
měla pochýlenu.

Vlasy zpola rozpuštěné splývaly jí k
ramenům, přes něž jí

visel na řemeni lovecký roh. Ale jak

dusot koní jí o sluch zavadil,
pozvedla hlavu a již

zase volala, úpěnlivě mužt prosila,
aby ji odvázáli, uvolnili, aby se nad
ní smilovali.

Ctirad dojat prosbou i hlasem spanilé
dívky, zapomněl na všecku
opatrnost, a ostatní také.

Hbitě skočil z koně, a vytasiv meč,
přeřezal, přesekal provazy a uvolnil
dívku. Netušil, že Vlastě včera
donesena zpráva proradnou ženou, že
dnes tudy pojede na pražský hrad, a

že Vlasta tedy stala vše, aby se nemohl navrátit, a že jí v tom slouží i ta spanilá dívka. Pout zbavená děkovala vroucně Ctiradovi a pověděla, že se jmenuje Šárka, že je z Okořína, vladykova dcera, že ji dívky z Děvína přepadly v háji, že ji spoutaly a vlekly na ten hrad, aby ji přivedly ke své zlobě, že s ní ať sem dojely, vtom že se ozval zdaleka dusot koní.

"Pustily mne, nechaly, ale tak uvázaly, že jsem se nemohla hnout. A jako na posměch, viz, zavěsily mně ten roh, abych si, spoutaná, o pomoc

zatroubila, a tu, hle, nádobu medoviny, abych žízníc ještě více se soužila žízní." Ukázala na velkou láhev s medovinou, v trávě jí u nohou. A již se zase rozplakala, úzkostně prosila, aby ji tu vladyka nenechával, když ji osvobodil, aby ji vzal k otci, prve nežli by se zase ty zběsilé ženy a panny vrátily. Ctirad, usednuv vedle ní, těšil ji, že tak učiní, a podal jí láhev, aby se posílila po tom

strachu a utrpení. Pila a dala také jemu pít. Zatím jeho druhové sesedli z koní, uvázali je opodál, sami pak

ulehli u nich ve stínu, aby se
zchladili. Byl polední

čas. Pronikavá vlně sosen i
materídoušky a květin z paseky
vanula s horkým dechem

tetelícího se vzduchu. Nic se
nehnulo, sotvaže se motýl mihl
ozářenou mýtinou. Mužem z čeledi
svírala se víčka, spánek na ně šel.

Jejich vladyka však čile naslouchal
řeči spanilé Šárky, lahodnému jejímu
hlasu a napil se chutě, jak mu zas
podala medoviny. I roh prohlížel, její

sňala z hrdla, a když minila, kdož ví,
jaký má zvuk, přitiskl ho ke rtům a
zatroubil z plných plic.

Roh vzezvučel a hlaholil jasně do
mrtvého ticha. Ve skalách, hvozdem
se rozléhal jeho

hlas, slábl a zanikal, až vyzněl
dalekou ozvěnou v hlubině lesní.
Vraz jako by probudil bouři.

Strhlť se náhle divoký pokřik, opodál
dokola, i vzadu, za stromy, v
kravinách, ze šera hvozdů.

Jako divoký roj hnál se k mýtině

houf ozbrojených dívek. Nežli se Ctiradova čeled' vzchopila, nežli přiskočili ke koním a

vytrhli meče, již se na ně bojovnice sesypaly a bily je a bodaly do nich.

- Ctirad chtěl k druhým. Nežli však sebral v trávě svůj meč, shlukly se dívky a ženy

kolem něho, a nežli se zbraní mohl po nich rozehnat, padl povalen na zemi. A tu ho svázaly. I ležel v poutech tam, kde před chvílí z nich

vyprostil Vlastinu dťvřnici. Marně
zuřil, marně jí klel a běsy na ni volal,
aby ji ztrestali za ten zlý ouskok.
Šárka se jen smála; smály se všechny
a v divé radosti vedly na Děvín
statného zajatce, jenť přivázán musel
kráčet vedle Šárčina koně.

Druhové jeho zťstali na pasece, v
zdupané trávě, zalité krví. Leťeli na
slunci, zbodaní, mrtví; roje much
sedaly na ně a z výše nad nimi se
ozýval havran, jehoť prve nedbali, a
krákavě svolával druhy na hojnou
pastvu.

Tak zhynula Ctiradova čeled', tak ve
zkázu upadl jejich vladyka. A skalné
divoké

oudolí, kde se tak stalo, podnes se
nazývá po té, jeť byla všech zhoubou.
IV

Stráťe i zvědové přinesli nazejtří
děsivou novinu na Vyšehrad, že
opodál Děvína trčí na

trámu kolo a do kola že vpleteno tělo
Ctirada vladyky, že ho dívky tak
umučily.

Zpráva ta se rozlétla po všem okolí,

po všech krajinách. A ze všech stran pak přichvátali muži ve zbroji na Vyšehrad, rozhořčení, rozlícení tou dívčí zlobou, a řádali Přemysla, aby je vedl, že se musí pomstít, že ho budou již ve všem poslušní. Mnozí však se ani jeho rozkazů

nedočkali a sami, houfem jeli k Děvínu a bili tu dívky na cestách. Mnohé také zajali a odvedli na Vyšehrad. Vlasta se rozlítla jako medvědice a zpupná, jista již vítězstvím, vedla všechny své dívky k Vyšehradu, aby se ho zmocnily a všechny muže na něm zbily. Nežli

však ke hradbám

dorazily, již se jim vstříc hnali
mužové v plném šiku, lačni krvavé
pomsty.

I utkali se krutým bojem. Vlasta na
koni vyrazila v čele svých mezi
nepřátele. Zuřivost ji hnala, a také
ukazovala družkám cestu. Myslílat',
že jsou v plném houfu za ní. Dívky
však jí nestačily; nemohly tak
kupředu proniknout a Vlasta pozdě
poznala, že zapadla mezi muže sama,
v nejprudší vřavu. Husto kolem mužů,

a v divém jich chumlu, v kruté jich
tísni nemohla se ani mečem ohnat.
Sevřeli ji, z koně strhli, na nože ji
rozebrali.

Tak zahynula.

Ostatní také marně zápasily. A když
viděly, že velitelku strhli, padl na ně
náhlý

strach, a ty, před nimiž se muřové
jindy strachovali, daly se na útěk. Na
divý, zmatený

útěk k Děvínu, kdež spásu hledaly.

Mnoho jich zůstalo na bojišti, mnoho
jich cestou, na útěku padlo, a také ty,
které se k

Děvínu dostaly, neušly zkáze.

S nimi zároveň se tam muřové
prodrali, s nimi zároveň na most a
pak do hradu skočili. Tu

bylo veta, konec řenské síle a
udatnosti! Již meče zahazovaly, již

lkaly zase po řensku, již zase bratry a
příbuzné poznávaly, před ně na
kolena padaly,

sepjatýma rukama žalostivě a úlisně
prosily...

Ale muřové mstili Ctirada a všechny
padlé nebo lstí zahubené druhy.
Mstili je krutě, ani

jediné z bojovnic neušetřili. Krásná
těla na smrt dali a z oken, z
vysokých valů je metali. A když

všechnen ten ženský sbor shladili,
spálili jejich Děvín na prach

a rozmetali.

Tak skončila dívčí válka.

I nastaly zase řád a právo, jak
bývaly, a Přemysl kníže vládl sám,
bez ťenského odporu.

O Křesomyslu a Horymírovi

Kdyť byl již Přemysl vysoko v letech,
usnul snem smrti a duše jeho odešla
k otčm. Po

něm Nezamysl vládu zdědil.

Ten kdyť se odebral na cestu všech
lidí, dosedl Mnata na vojvodský
stolec. A kdyť pak i

jeho dni se naplnily, ujal se vlády

Vojen. Po jeho smrti Vnislav
panoval, a ten když oči navěky
zavřel, prohlášen za vojvodu
Křesomysl, a to u posvátné Jezerky,
kde sešel se valný sněm. Tam když u
té čisté studánky vykonána zápalná
oběť, vstavil nejpřednější z lecht
čepici někdy Přemyslovu
Křesomyslovi na hlavu, a všichni
kolem radostně volali:

"Křesomysl, hospodin náš! I on nás
bude blahoslavit." Všichni ho
pozdravili, poklonili se mu a pak jej
vyprovodili v hlučném průvodu na
Vyšehrad. Tam byl slavně dosazen

na stolec, z něhož kdysi vládla jeho
pramáti i jeho rodu zakladatel.

Za Křesomyslova panování hleděli si
lidé více hor nežli orání a stád.
Přemnozí se vydali

na hledání kovů v hlubinách země; i
při potocích vypírali z písku zlato,
jehož všude dost nalézali.

Zvláště na poledni země. Sám
vojvoda dbal nejvíce věšteb své

pramateře. Mnoho kovkoptů poslal na
Jílový a Březový vrch, jenž nad jiné
vydával mnoho

stříbra.

Ze všech stran hrnuli se tam lidé dobývat rud; každý chtěl kvapně zbohatnout. A doma

nechali všeho. Úhorť nikdo nevzdělával, role hynula, ladem zůstávala a svízel i metlice bujely tam, kde jindy husté obilí zráló a zvučelo křepelčím hlasem.

Lidé bohatli kovem, ale chlebové hynuli. Při dolech nastal nedostatek a rýtovníci a

kovkopové posílali kupovat chleba do pražského kraje. Mnozí vladykové a starostové rodť vše to tětce nesli, bránili tomu a toužili, že v dolech je zhouba polí, že pro drahý kov trhají se čeledi rodť a hyne starý řád a kázeň. Někteří se odebrali ať k vojvodovi na Vyšehrad; v jejich čele Horymír, vladyka neumětelský. I tádali Křesomysla, napomínali ho, aby sobě více chleba neťli stříbra vářil, aby ten podzemný lid dal raději rozehnat. Kníže však, oslněn leskem vzácného kovu, nedbal jejich řečí a vladykové odešli s nepořízenou, nespokojeni, rozmrzelí. Neť i horníci

se popudili, že proti nim, na jejich
zkázu bylo tak mluveno a jednáno.
Sběhli se při dolech mezi svými
boudami a chatami. Jako ve vosím
popuzeném hnízdě tam bylo, když
posel ohlašoval, jak vladykové na
Vyšehradě

jednali, co radili, zvláště pak
Horymír neumětelský.

Bouřili, křičeli, pomstou hrozili, a
nejhorší Horymírovi. Krev jeho
chtěli, a hned, bez

odkladů. Jiní v divokém posměchu

křičeli, že když má strach o chléb, ať
se ho nají dosyta, ať mu ho nacpou
do úst, ať se jím udává. To se zalíbilo.
Jako divoká

smečka za jelenem hnali se k dědině
Neuměteltm. Podzimním šerem hrnul
se houf kovkopt

polem i ladami, jeť se černala v
kvapném soumraku.

Noc byla, když zhlédli Neumětely,
slaměné střechy chat, černající se
mezi stromy, vysoké

stohy u stodol i hrádek dědiny v kulatém náspu. Tu ztišili krok a zmlknuvše plížili se jako lstivá, úkladná šelma k ohradě. Ale dříve, před nimi, vběhl tam dobrý člověk oznámit, co se děje a chystá. Jen vzbudil vladyku, a již

zabouřil ze tmy divoký křik. Na obranu nebylo času. Houf kovkopt hnal se již k hrádku a

pustý ryk jeho blížil se letem. Nezbývalo nic než prchnout. Skokem byl Horymír v stáji, kdež stál jeho nejmilejší kůň, Šemík. Okamžikem ho

vyvedl, osedlal, a již, promluviv naň
tiché slovo, vyrazil branou ven do
polí. Zhlédli ho; křičeli, hnali se za
ním. Slyšel i dusot koní. Pobídl
Šemíka, a věrný

kteř pustil se v divější cval, ať hříva
mu vlála, ať zpod kopyt stříkala hlína
a písek a jiskry jen sršely do tmy.

Za jezdce vlála bělavá halena jako
křídlo a chvíli vedla
pronásledovníky. Ale jen chvíli.

Nestačilit' Šemíkovi, jenť pádě
mocnými skoky, zanikl ve tmách

podzimní noci. Ať na pokraji lesa, v
černém vřesovišti, ho zastavil jeho
výborný

jezdec.

Byli zachráněni. Ale jak vladyka
zpět pohlédl, chytla ho zlost i lítost.
Pořár viděl; jeho dědina hořela. Rudá
záplava rozlévala se po temném nebi,
rděla se víc a více a šířila se valem.

"Všechno tam shoří!" pomýšlel
roztrpčený Horymír. "Stavení,
humna plná obilí, stohy, všechna
ouroda, všechna naše práce."

A zahroziv v ty strany k poťáru
zat'atou pravicí, přísahal:

"At' zčernám jako uhel, at' mne
rozsekají mým vlastním mečem,
jestliže všechno to

nepomstím, jestliže jim všechno
nesplatím! A víc, a hťř!" II

Neumětelská dědina byla zničena.

Co nezhltil oheň, to horníci odvedli a
odvezli. S bohatou kořistí se vrátili;
dobytek vzali, na uloupených vozech
s uloupenými koňmi odvezli obilí z
Horymírových stoht a v divé radosti

cestou i doma pokřikovali:

"Kdyť se bál hladu, ať jej má!" -

Tak jásavě hlučeli. Ticho však a
pusto bylo ve vyťehnuté dědině.
Spáleniště, dlouho

dýmajíc, doutnalo a podzimní vítr
roznášel jeho čpavý zápach.. Nežli
minuly dva dni, shromáždil Horymír
všechny muže svého rodu, k nimž se
přidali mnozí jiní, samí dobří
sousedé, rozhořčení násilím horníkt.
Kdyť se stmívalo, vytrhli všichni
dobře ozbrojení a v čele všech

Horymír na věrném bílém Šemíku.

U Březových dolů netušil nikdo nic
zlého. Horníci najisto mysleli, že
uprchlý

Horymír bloudí krajem a že, jsa bez
moci, ničeho se již neodváží.

Spokojeni, bezpečně

ulehli, ani o stráž se nestarali. Až
pozdě v noci vzbudil je dusivý dým a
náhlá, oslňující zář, rudě vzplanuvší.
Střechy jim hořely nad hlavou. Jako
zmatení vyrazili ven, nebo vynášeli
majetek a náčiní, sháněli děti. Vtom

se na ně obořili Horymírovi lidé a sekali do nich meči a bodali oštěpy.

Vladyka sám na Šemíku se míhal s mečem v ruce mezi boudami, a již opět na dolech u jam křičel na své, aby kazili, hubili vše.

Jako noční příšery kmitala se tam rozzuřená jeho čeled', bořila boudy a stroje, zaválo vála jámy hrubými balvany, maříc vše, co vykonala tu lopotná práce horníků. -

Nežli se rozednilo, byl nepřítel tentam. Zanikl v ranním mlhavém

šeru. U Neumětél se

Horymířův houf rozešel. Vladyka
sám však pospíchal dále. Šemík,
čarovnou silou svěť, nesl ho bystře
zrovna větrným letem k vojvodovu
sídlu, a když slunce vzešlo, dojel
Horymír sám

neunaven na neznaveném bělouši
před vyšehradskou bránu. Druhého
dne došly na knížecí hrad zprávy o
tom, co se u Březové hory stalo.
Přichvátalot' mnoho horníků na
Vyšehrad; všichni jedním hlasem
vypovídali o hrůzách oné strašlivé

noci a všichni rozhořčeně vinili
Horymíra z tohoto zločinu. Ten však
zapřel a dovolával se toho, že již na
úsvitě po té noci byl na Vyšehradě.

Než Křesomysl, žalostiv jsa pro
stříbrné doly, dal Horymíra uvrhnout
do vězení. Odtud ho

vyvedli teprve, až když se shromáždili
kmeti a vladykové, jež svolal vojvoda
k soudu.

I stál Horymír sám jediný před
soudem a proti němu houf
rozlícených kovkopů,

řádajících úsilně, aby byl zařiva
upálen. Jim kníže přál, jemu
vladykové. Prosili za něj, aby při
hrdle byl zřstaven. Hlas horníků však
více vářil, proto odsoudil kníže
Horymíra hrdla.

Neř tolik přece učinil vladykřm po
vtli, ře zmírnil trest smrti; neměť
Horymír zařiva

sejít ohněm, nýbrř měl být popraven
vlastním mečem. Kdyř tak
ustanovenó, promluvil Horymír ke
knířeti:

"Ctný kníže, tvým soudem jsem odsouzen, a poněvadž mně živu být nelze, toliko za to

prosím, popřej mi toho, dřív než umru, ať na svätj milý křň vsednu a maličkou chvíli se na něm projedu. Potom učiň se mnou, coťkoliv chceš!"

"Jed' si!" povolil kníže, "ale Šemík bez křidel ti nepomůže!" Zasmál se a poručil, aby zavřeli brány.

Horymír však, nedbaje Křesomyslova posměšku, chvátal

potěšen do stáje ke svému

Šemíku. Skočil k němu, objal jeho šíji, přitiskl svou tvář k jeho hlavě, hladil ho, mluvil k němu tichým hlasem a Šemík, zařhtav, radostně hrabal přední nohou, ať dlahy duněly.

Pak všichni, kníže s kmety a vladykami na výstupku, i kovkopové, strážci i lid dole

nádvořím podivili se, když ze stáje vyrazil na prostoru Šemík, jejt Horymír u huby vedl. Všichni obdivovali se krásnému, bujnému

koni. Bělouš byl grošovatý, širokého krku, dlouhé hřívky a hustého ohonu, na štíhlých nohách malých kopyt, jako jelen. Oči mu svítily, a pohazuje bujnou hlavou, šířil zardělé nozdry. Nohy se mu jen kmitaly v hravých, tančivých krocích, a jak se na něj Horymír vyšvihl, počal se točit, obracet. Horymír v rozkoši, že má zase milého koně, zavýskl, a Šemík se vzepjal na zadní, zařehtal, ať se širým nádvořím rozléhalo. A již dlouhými lehkými skoky pustil se dokola prostranstvím; Horymír zavýskl podruhé, a Šemík skočil od jedné brány ke druhé. Poblíže valu

zavýskl Horymír potřetí a vzkřikl:

"Nuže, Šemíku, vzhřtu!"

Přitisknuv kolena, nahnul se k vlající
hřívě, a vtom promluvil Šemík:

"Pane, drť se!" A již skokem po náspu
vzhřtu, a druhým, ohromným
skokem přes

roubenou hradbu.

Všecko kol úžasem ztuhlo.

Bělouš s jezdce se mihli nad
obrúbou, kmitli se povětrím jako

pták, hřívá koni i vlasy

jezdcovi zavlály, a již střelhubitě, vraz
zapadli, zmizeli. - Na hradě vykřikli
úžasem i hrůzou.

Kdekdo se hnál na valy podívat se,
kam sletěl zoufalý jezdec, kde
roztráštěn, zalitý krví leží i jeho
Šemík. Hleděli z hradeb i srubů a
řasli, trnuli zas a více, a křičeli
vztekem i radostí, jak kde stáli
horníci nebo zemané, a ukazovali do
údolí, k Radotínu, kde rovinou
uháněl dlouhými skoky

Šemík s Horymírem.

Ještě nezmizel jezdec zrakem a již
vladykové za něj úsilně prosili; také
dvořané

se po

takovémto divu snažně přimlouvali, a
Křesomysl je neoslyšel. Ihned poslal
na Neumětely

za Horymírem, aby se bezpečně
navrátil, že je mu všechno odpuštěno.
I přijel druhého dne, ale na jiném
koni, ne na Šemíku, a pokořil se
knížeti. Když pak se ho kníže otázel,

kde má Šemíka, vladyka smutně
odpověděl:

"Tam doma mně velmi teskliv stojí,
neb tím nesmírným skokem si hrubě
ublížil."

Horymír neměl na Vyšehradě
řádného stání. Přízeň samého knížete,
přízeň dvořanů

ho tu neudržely. Mysl jeho byla u
věrného Šemíka. Jak jen mohl,
poklonil se knížeti a

dvořanům, vzal odpuštění a pospíchal

bez oddechu, koně nešetře, do své
dědiny, kterou čeled' po svém
rozptýlení se vrátivší znovu
budovala. Navrátiv se do

Neumětel, přímo chvátal ke svému
milému koni. Ten leže, nemoha jiť
stát, oznámil svému pánu, že musí
sejít, a prosil ho, aby ať zhyne, nedal
ho ani ptáktm,

ani dravé zvěři napospas, ale aby ho
dal před vraty svého dvoru pohřbit.
Horymír velmi

zarmoucen všechno slíbil a tětko se s
Šemíkem loučil. A když milý

ktň zdechl, stalo se, jak byl řádal.

Horymír ho zahrabal v dědině, a po
dnešní den ukazují tam místo
kamenem označené,

kde věrný Šemík byl pochován.

Lucká válka

Když kníže Křesomysl odešel na
věčnost, nastolen na Vyšehradě
Neklaň. Ten vládl

všemu českému plemeni moudře a
mírně. S Litoměřici a Lemuzy měl
pokoj a lásku a jeho slovo a vtle
mnoho vážily u jejich vojvod. Na
přeloc však a na západ měl zlého
sousedu, to Vlastislava vojvodu, jenž
vládl v končinách hrdých Lučan při
Oharce a horní Mži. Neklaň byl
mírný a

rozšafný, Vlastislav divoký a
vášnivý. Neklaň bázlivého srdce,
Vlastislav boječtivý. Nic nedbal
dobré sousedské vtle, nic práva ani
spravedlnosti a krev přelával bez
milosrdenství. Své sousedy tiskl

krutě a táhl nejednou po zemi
Lemuzt, Litoměřict i po zemi Čecht
se svou divokou

družinou a bral daň na všech
krajínách.

Po veverici bral i po černé kuně z
rádla, a když se mu opřeli, musili
platit daň

nejen za sebe, neť i za pobité. Daň
bral a lidi tět, nejvíce ťeny a děti, a
zajaté prodával do otroctví. A měl
jich tolik, ťe je dával lacino franckým
hostem i bradatým ťidťm, kteří

přicházeli pro otroky a otrokyně.
Když naposled vpadl do české země,
soužil hře nešli kdy jindy nebohé
kraje. Kudy Lučané táhli, všude
hořelo. Zapalovali příbytky, sruby,
stodoly, stáje, a nebylo dědiny, kdež
by nehořelo. Všechno vzplanulo
ohněm, nepřítel dorážel mečem a
odháněl celá

stáda dobytka. I utíkali lidé z dědin
ke hradům, za náspy a hradby; neť ani
ty jich neuchránily.

Hrad Dřevíc na pomezí neodolal síle
Vlastislavově; i Slaný dobyt, pak

Budeč lehl

popelem; odtud se hnali Lučané jako zátopa rozlehlou plání k Levému Hradci poblíže Talova, posvátného místa, tam kde chmurný Řivnáč strmí nad Vltavou. I sklíčili Levý Hradec, od něhož

pak chtěli na sám pražský hrad se obořit, a nedali nikomu z hrádku vyjít, aniž tam koho pustili s potravou. Veliký hlad nastal na hradě, když se obležení prodlilo. Již tam všecken dobytek pobili a vzácná byla hrst mouky a dobrý každý hnát.

Toužebně vyhlíželi oblečení z valů a srubů a zraky své ustavičně obraceli na

"velikou cestu", jež vedla od Levého Hradce přes Únětice blíže Lysolají, přes dědinu Holíšoviců a letenskou pláň ku pražskému hradu; tam kníže nejraději bydlil. Dychtivě vyhlíželi jeho vojsko, jež je mělo vybavit. Než marně. Pomoc z pražského hradu nešla, "veliká cesta"

zůstávala prázdná a opuštěná. Tu pak zoufalí na Levém Hradci a hladem mdlí, vpadlých tváří a chorobně

lesklých očí kladli zbraň na zemi a říkali:

"Již musíme umřít hladem, neb pomoc nejde. Vzdejme se raději Lučanům, ať již

učiní cokoliv, ať nás pohubí, nebo potiví."

Již chtěli tak učinit; než vtom postřehli, že se Lučané zvedají, že opouštějí

ležení a že se dávají na odchod. Došla jich bezpečná zpráva, že Lemuzi, Litoměřici a s

nimi Děčané táhnou Čechům na pomoc, a jim, Lučanům, zrovna v záda a v bok.

Vlastislav se rozlítil a tětškou přísahou se klel: Ať nemá pomoci od Peruna, ať

bude otrokem po celý život budoucí, jestliže přehoví Děčanům, Lemuzům a Litoměřicům.

A české plémě ťe pokoří, ťe pověsí svťj štít ve bráně pražského hradu na znamení vítězství.

I odtáhl od Levého Hradce, protože musil, aby jako zrno mezi dva řetnovy se nedostal.

Záhy se však vymstil, a to nejprve Litoměřicím tím, že na jejich pětě vystavěl silný hrad mezi dvěma vrchy, Medvězí a Přípetí. Hrad ten nazval svým jménem Vlastislav a dal do něho posádku silných, surových mužů k okladům proti sousedům, protože pomáhali Čechům. I

zalekli se Lemuzi s Děčany; prosili o pokoj a slíbili Čechům nechat a platit stálou daň. Když o tom pražský kníže

uslyšel, velmi se zkormoutil. Jsa
malé mysli, netroufal si sám bez
spojenců, a proto se ustanovil, že
raději povolí, než aby došlo k válce.

I vybral poselstvo několika vladyků,
kteří měli s vojvodou Lučanů jednat o
mír a

sousedskou vřeli a odevzdat mu
vzácné dary: několik váčků ryzího
zlata, dvě kovové

přilbice, štíty krásné a deset
výborných koní ušlechtilého chovu.
Vlastislav, sedě na

vysoké, dřevěné stoličky, řezané i malované, sám v sobolově, drahé čepici s volavčím peřím, ve vzácném plášti z cizozemské tkaniny tuhých přehybtů a velikých spínadel, hleděl z vysoka, zpod přimhouřených víček na posly. Hrdě je přijal, a když oznámili vzkaz svého pána, hrdě k nim promluvil:

"Slyšel jsem, oč nás kníže prosí. Také jsem viděl dary, které mi poslal. A to neopatrně učinil. Jistě mně neposlal všechno zlato, co má, ani všechny koně a bohatstvo. To, co poslal, jen na vnadu mně poslal. Jen si to zase

vezměte a knížeti vyříd'te, ťe mu za tu
vnadu děkuji, ať mi to všechno dobře
schová a opatří. Přijduť si k němu
pro všecko, co má, a spolu vezmu
také to, co nyní

vracím. A vy, rychle odtud! Abyste
tu místo dat nenechali svých hlav!"
Vladykové se lekli, ihned se obrátili
a co nejkvapněji se vraceli, aby jiť
měli Lucko za zády. Kdyť pak na
praťském hradě vše oznámili, zbledl
kníťe Neklaň a neutajil svého leknutí
nad tím, ťe Vlastislav ve svém
hrdopychu zadychtil, aby vládl nad
celou českou zemí jako nad svou.

II

Jak lucký voj voda tu pyšnou řeč ku
pražským poslům promluvil, dal hned
všude po

všech pěti župách lučanské země
hlásit, aby vstal každý k vojně. Jel
posel v čele družiny na bystrých
koních. Jel, maje meč po boku, a
druhý, vojvodě, železný, v koženě
pochvě před sebou hrotem vzhůru;
druh pak, jemu po boku, nesl u pasu
popruh z lýčí ukroucený. Jako vítr se
hnali posel i družina zbrojných mužů,
pláně i dolinou, lesem i luhem (bylo

jarního času, kdy obilí vymetává), z
dědiny do dědiny, od rodu k rodu, za
bílého dne i před úsvitem a často i v
pozdní soumrak.

Na návsích zaráželi a hned svolávali
starostu i všechnu rodovou čeleď,
všechny jonáky a

muže. Jak se sběhli, posel vytrhl z
pochvy vojvodtv meč, a mávnuv jím
před sebe do výšky, oznamoval
rozkaz, ať každý, kdokoliv přesahuje
výškou svého těla míru tohoto meče,
ať vstane bez prodlení k vojně, ať

vezme štít a chopí se zbraně, at' spěje
k vojvodovu hradu, kde sbírá se pole
proti Čechům. Vtom druh jeho,
odvázav od pasu lýčený popruh,
povznesl ho nad hlavou, posel pak,
ukazuje na to lýčené oko, hlásal
vojvodovu strašlivou hrozbu, že
každý, kdo by vytáhl do pole
později, nežli udáno, že každý bude
takovýmto popruhem oběšen, at'
každý to ví, at' není pak výmluvy
řádné.

A dále volal posel, at' každý, kdo má
sokola krvestřeba nebo raroha,

krahuje nebo káně

bělozora, ať vezme je s sebou do pole, ať nikdo těch dravců doma nenechá. Kdo by tak neučinil, kdo by se poli vyhnul, ten ťe pohyne, ten ťe bude tímto mečem popraven.

I zamával zase vojvodským mečem, ať zasvítil na slunci prudkými záblesky. Pak měřili

tím mečem po všem rodě muže a jonáky; všechny měřili a pak na vrubech počítali, aby mohli vojvodovi oznámit, co vojínť dá

každý rod, kolik jich do pole vypraví.

A již opět na koně vsedali, v slabiny je bodali a dál hnali se k sousednímu rodu, a dál a dál. Pověst letěla před nimi, a všude čekali vojvodův válečný meč. Pastevci z občin

s úžasem hleděli na divé jezdce; v dědinách je mužové hlučně vítali, ženy starostně.

Všude způsobili neklid a rach, i starostí dost ženám i dívkám. - Tak projeli od vojvodova hradu Lukami, první župou, překrásnou na pohled.

Všude úrodnou rovinou poťehnaný
lán, samá luka, moře květů, barevné
prahy do zlata i rŕťové barvy bujnou
zelení, a zase lán a lán, luka a sady,
vše v záplavě jarního slunce. Tudy s
válečným mečem objížděli, ať pak
všechny dědiny objevše, na jih se
dali, do druhé ŕupy, vpravo i vlevo
bystřiny Brocnice. Ty končiny když
do zbraně

vyburcovali, obrátili se na pŕlnoc za
Oharku, tam kde před nimi na obzoru
táhl se

modravý val Krušných hor. Tam třetí

ťupou jezdili, podkrajem řeky Úzké, na pravém, na levém břehu mečem muťe svolávali, mečem měřili, na vruby počítali. Odtud spěchali do čtvrté ťupy na západ slunce, do krajin při toku Hutné. I rozhlaholil se válečný hlahol podél té řeky i do těsného údolí Oharky, hřměl hlubokou její prorvou mezi stráněmi, ve skalách, kde hučely, šuměly peřeje.

Odtud dále se nesl, chvatně a prudce jako jarní bouře k horám, k horní Mťi, kde mezi černými lesy, v kopcích i při černých slatinách a

širých blatech skrývaly se dědiny
Chlumčanska, páte ťupy v lučanské
zemi. Jak tam zaslechli vojvodťv
rozkaz, jak posel tam blýskl jeho
mečem, vstávali chutě, v divé
radosti, všichni, kaťdinký muť. Míry
meče nedbali, ani jí nechtěli: ťe pťjde
kaťdý, kdo mťťe pro starost, pro
mladost.

I chystal se osmahlý, divoký lid
divokého zálesí, hned nechal role i
lesa, a silné,

upracované ruce chápaly se toporá,
těťkých mlatt a snímaly veliké štíty,

dobře ťílované, tuho potažené
zčernalými koťemi, i brali z bidel
sokoly krvestřeby, raroxy, krahujce a
na svory ve smečky poutali zuřivé
psy vlčího plemene, uvyklé na krev a
zápas s lítými dravci hlubokých
hvozdt. III

V nejzazším Chlumčansku stála
mezi vrchy za rozlehlou slatinou,
plnou ostrice a

zardělého hnědého mechu, poblíže
dlouhého lesa, v lípách a javorech
malá dědina zčernalých plott i
tmavých roubených stěn. Na slehlé

slámě střech bujel už zelený

mech, netřesk i bejlí.

Ṭalant nečetný rod tu již odstara
sídlel. Straba, muž mladý a statný,
byl toho času jeho

hospodářem. Neměl bratří ani sester
a ženu jednu, a ta byla z plemene
Čechů. Straba si ji přivedl z jejich
končin jako nevolníci, když byli
Lučané

naposled ve zbrani a leželi před
Levým Hradcem. Zajatá Čechyně se
mu tak zalíbila, tak

jeho mysl zajala, snad nějakým kouzlem, že jí řekl:

"Tys plenice, má nevolnice, ale buď mou ženou." Poslechla, stala se jeho ženou, ale ve svém srdci nebyla spokojena. Stýskalot' se jí v odlehlé dědině, touha ji k domovu hnala, a hořko jí bylo, když vzpomněla si na hřtzy

a zkázu, jeť Lučané páchali v její vlasti. Neť tajila ťal a tajila hněv, a muť jí

do mysli neviděl.

Dobře však jeho macecha, jiť
zanechal zemřelý otec, ťena vysoká,
zachmuřené tváře a

šedého, přísného zraku, ne mladá jiť,
však také ne stařena. Ta znala kouzla
a čáry, vědma a věštby.

Jakmile vojvodťv rozkaz donesen v
Ťalanť samotu, chystal se sám
hospodář na vojnu.

Sňal ze stěny štít, býčí přílbu s
ťeleznou obručí, nabrousil meč,
upravil šípy a dal novou tětivu

pružnému luku. Mlat k sedlu přivěsil a vybral ve stáji nejlepšího z koní. Nebyl vzhledný ni velký, ne hladké a lesklé srsti, dost kosmatý, ale jako vlaštovka rychlý a tuhý na všecku slotu, na horko i mráz, na hlad i tížeň.

Mladá žena Strabovi v přípravách mlčky pomáhala; snesla mu huni a plášť, koťky na

lýtka a vláčné řemeny, krmi do mošny, chléb a sýr, aby měl na cestu, neťli by dojel k voj vodo vu hradu.

Ten den před odjezdem řekla potají macecha Strabovi:

"Přijď večer do úvalu, ale neříkej o tom."

Když nastával soumrak, šel mladý hospodář, jak macecha řekla. Šel k lesu podél širé,

tmavé již slatiny; v ní se černaly sem tam zakrslé olše i bahenní kleč a mezi černými trsy ostrice rděly se kaluže odleskem nebe. Bylo červeně; a větrno bylo, že od lesa zněl daleko hukot přes tmící se bažinu. A hlasněji

ještě šerým oupadem. Na jeho bocích trčely v chudé trávě skály jako rozmetané. Nad nimi, mezi nimi, portznu rostly vysoké stromy, lípy, duby i prastarý jasan. Jejich rozložitě koruny byly plny jmelí a za jeseně, v zimě černaly se jím jejich holé haluze. V šerém tom úvale pod dubem při ohni na skále planoucím seděla Strabova macecha. Vlasy měla rozpuštěné, jen přes čelo a přes uši pod bradou bělal se jí pruh roušky.

Jak zhlédla pastorka, hodila divné

koření do ohně, a čarujíc mocnými slovy řekla pak:

"Mha přede mnou, mha za mnou! Ať nás nikdo nevidí neť běsí sami!" Jen dořekla a hned se počal ouval plnit bělavou parou. Ulehla dolem, nesla se v kotoučích výše, po svahu, nad oupad, do korun stromů hlasno šumících, a když

Straba k ohni přistoupil, zahalila bělavá mlha všecken ouval tak, že bylo vidět stromy jen jako stíny. Plameny plály jasně; v plné jejich záři stála macecha, hledíc šedýma

očima upřeně na Strabu. A tu mu
řekla:

"Nejsi mým synem, ale tvůj otec byl
mi mužem. Proto jsem tě zavolala,
abych ti dobrou radu dala, a sem, neb
nikdo kromě tebe nesmí ji slyšet.
Věz, že marně pro vás kouzla strojím.

České kouzelnice mají mocnější
čáry. Těmi přemohly naše. A že nás
přemohly, budete i vy

přemoženi. Vaši bídu dobře zřím.
Ach běda! Vás ubohých! Bohové vás
do bitvy doprovodí, ale na pomoc se

obrábí k nepřátelům.

Do pole pojedete, ale víc odtud
neodjedete. Lučané jsou Čechům
dáni. I vojvoda tam

ostane, a všichni. Jen tebe smrt mine,
jestliže učiníš, jak poradím. Slyš:
Když začne boj, stůj tomu, kdo první
na tě vrazí. Bodni ho oštěpem, ťivota
však nenič, ale obě

uši mu uřezej, je uschovej, a všedná
na kťň, obrat' záda. Třeskotu a ryku
za sebou nedbej, nic se zpátky
neohlížej a jen pospíchej útekem. Tak

sám jediný se zachráníš." -

Červeno po nebi zhaslo, rozlehlá
bařina zčernala a zakrslé olše trčely z
ní jak černé stíny.

Jen ztrouchnivělé dřevo bezkoré
vrby svítilo na břehu tichým,
tajemným svitem.

Kolem šel Strba, domť z ouvalu.
Zamyšlen, v neklidu kráčel rychlými
kroky. Před ním

dvorec jeho mezi velkými stromy byl
temný v hlubokém stínu. Oheň jiť
uhasí, ani svit louče se tam nerděl.

Tma bylo a ticho; ale jak vešel do
vrat, zaslechl zpěv.

To jeho žena zpívala, a podivný,
jemu neznámý zpěv. Rázem však
umlkla, jak ze šera

vykročil, a neodpověděla, když se jí
tázal, cože to zpívá a proč zrovna té
chvíle.

IV

Strach padl na pražského knížete,
když uslyšel, co se po Lucku děje, že
tam Vlastislav

sbírá vojsko. Neklaň se bál a
nezmužil se, ani když mu ohlášeno, že
všichni rodové, všude po všem
plemeni jsou popuzeni zpupností
Lučanů, že všechna země je vzhltru a
chystá se do boje.

Již zařinčela zbraň ve hradě a kolem
na letenské pláni. Odevšad rozléhal
se řehtot

válečných koní i hluk vojínů a zpěvy.
Ale kníže Neklaň se choulil na hradě
v nejzazší jizbě, všeho se lekaje.
Nemohl se vzchopit, nevěřil, že by
mohl nad

Vlastislavem zvítězit. Marně mu
přátelé domlouvali. Na nemoc se
vymlouval, že běsové oslabili jeho
tělo i kosti. Teprve když Čestmír,
jeho příbuzný, junák urostlý,
krásného těla, mu trpko vytýkal, že
nejedná mužsky, že všichni jsou již
do vojny uchystáni, že jenom na něj

čekají a bez něho ťe pozbudou myslí,
řekl Neklaň:

"Neptjdu, nemohu. Ale jdi za mne.
Vezmi mou zbraň a zbroj i koně
mého a ved' je, at'

věří, ťe vede je kníže."

I vzal Čestmír knížecí zbroj,
kroužkovou brní a kovovou přílbu
cizího díla, pod ní

kroužkovou kuklu přes uši a tváře,
část přes bradu a hrdlo, i veliký štít
kovem se lesknoucí, vzal na se
knížecí plášť, vsedl na Neklanová

bujného vrance a vyjel, provázen
předními lechy, na Leten pláň, kde
sešlo se vojsko. Všichni jásalí a
zbraní řinčeli, když zhlédli knížete;
hned počali se stavět v šiky, pěší i
jízdni, v býčích přílbách nebo v
kosmatých čepicích, s oštěpy v
rukou, s praky, s luky a toulci plnými
šípů s dobrými nálepy. Zářícím
vzduchem se míhaly blesky od
lesklých hrotů i tasených mečů; i
náušnice v uších přemnohých
bojovníků se zaleskly na slunci
míhavým třpytem. Čestmír na
vraném koni přehlížel vojsko, když
byl za všechny vzdal obět'

bohům. Jak mečem kupředu mávl a
vzkřikl junáckým hlasem, vykročili.
Země duněla pádnými

kroky i dusotem koní a povětrí se
chvělo bojovným křikem i zpěvem.
Houf za houfem táhl před
Čestmírem, muži všeho plemene, dle
rodu i počtu i síly své. I byly zástupy
z mužů kolika rodů, byly i zástupy z
jednoho rodu ve zbrani mocného i
počtem hlav silnějšího, jenž táhl sám
pod znamením svého rodu. Tak
Netvořící a Tuřané, tak Čjaradictů rod
i Drahelčictů, jimž říkali

Holonohy, tak Běchovici, Úhonici,
tak Buděhostici a i Nahorubě rod, tak
Tínané a Bořkovici a nejjudatnější a
bohatstvím nejčelnější Vršovici a
Munici a starého Těpty rod. I táhlo
vojsko

"velikou cestou" na Lysolaje a dál
přes Kozí hřbety tmavých skal, a
nechavše Levý Hradec vpravo, brali
se chvatně proti Lučanům, aby stavili
jejich zádavy a zhouby.

Ale když došli na Tursko, širou pláň,
zastavil je Čestmír, neb doslechl, že
se Lučané již

blíží. Včas osadil nevelké návrší,
odkud viděli nepřátelské vojsko, ano
se blížilo jako černý mrak, veliké,
silné, silnější, nežli bylo pražské.
Vtďce však Pražanť nelekal se toho
počtu. Stojě na vyvýšeném místě
poblíže starého dubu, jenť o samotě tu
rostl, promluvil ke svému vojsku. A
vojsko naslouchalo, domnívajíc se, že
slyší svého knížete.

"Hle, Lučanť pyšné plémě!" mluvil
Čestmír. "Co nám jiť muť pobili, co
dědin vyťehli, co ťen a děti odvedli!
A zase jiť vypalují, zase nás hubí!
Vyhladit nás chtějí a zotročit. Chtíce

nechtíce, musíme se jim opřít,
abychom uhájili rodin, abychom
nezhanobili české země. My pro
svobodu, pro poslední svoji spásu
bojujeme. Raději tu kosti své
složíme, neb hanby mít

nebudeme, jako kdybychom utekli.

Nebudeme utíkat, ztstaneme, a já
přijdu před vámi. Padneli má hlava,
nic se nelekejte,

vpřed se ťeňte, ať zvítězíte. A
zvítězíce, mne tu pak, v těchto
místech, kdybych padl,

pochovejte."

I vzkřiklo vojsko v nadšení a po všech houfech volali:

"Kde padne tvá hlava, i své hlavy složíme!"

"Zvítězíme!"

"Lučany pobijeme!" -

Zatím se přivalilo na Tursko Lučanů vojsko, jízdní, pěší, všichni dobře vyzbrojení, se štíty pevně ťílovanými, mnozí v brnících neb alespoň ve lněných prošívanicích,

vše lid bojovný, zvláště Trnovanů rod
i Tlutičů i Radoničů, tět

Úhošťané, Chraberci a Trebčici a
všech nejdivější ze zálesí Chlumčané
v huních a

koťešinách, v kosmatých čepicích, s
hrubými oštěpy a těžkými mlaty. A
mnoho psů

vedli na svorách, vlčí, zlé ovčácké i
hrubé vlkodavy. Jiní nesli na ruce, na
rameni dravé ptáky, sokoly
krvestřeby, raroxy, káňata bělozory.
Tak postavili se šikem po širé pláni

tváří na poledne proti Čechům, kteří
levým křídlem svého šiku osadili
návrší k západu, pravým pak se
opírali o lesnatá návrší nad
chejnovskou dědinou.

I šel ohromný hluk ze všeho luckého
šiku jako hřímání z mračen; přetzné
hlasy zuřivých

zvířat, psí štěkot a lidský křik, rzáni
koňů a troubení rohů, že hřmot ten se
rozléhal daleko po Tursku poli.

Všem v čele jel hrdý Vlastislav v
kovové přilbě, v plátkové brní, maje

nahý meč

v ruce. Jakmile zhlédl Pražany, a že neprchají, že stojí, zastavil své vojsko a ze třmenů k němu promluvil hlasem dalekozvučným:

"Vizte ty bázlivce zbabělé! Vrskot se chytají. Ale nic jim neprospějí, neboť jsou slabí, slabší nežli my a bázlivé jsou mysli. Vidíte, jak se nás bojí. Tu v rovině

se nám nepostavili, toho se bojí. Hned se dají na útěk, jakmile se na ně oboříte. Teňte na ně úprkem,

prudce, aby byli zdrceni pod vašima
nohama jako osení

krupobitím. A psy vypust'te, ať se
nachlemtají jejich krve, a ptactvo
pust'te na postrach,

rozplašte je jako holuby!"

Jako vystřelené šipky vyrazily
smečky psů ze svor, vyrazily s divým
štěkáním a letěly

řtznobarevné, v strakatém proudu
vpřed. V ten okamžik zašuměl nad
Lučany mrak divokých

ptákt. Pout zproštění vznesli se do
výše a v divé směsici letěli vzhtu v
zmateném hemtení jako v sněhovém
chumlu; a bylo slyšet perutí šum a
skřehot, hýkání, křik.

Stín padl na Lucké od ťivého mraku;
padl, ale již dále se nesl po pláni,
pozem, jak

ohromná černava hnala se povětrím
vpřed tam, kde stál Pražant voj. Na
zemi dole zuřivý štěkot a lání,
zběsilý hafant běh; v povětrí šum a
nesčetné

hlasy, vše v pusté směsici, ať zaléhal
sluch. A za smečkami a dravců
mrakem Lučanů

válečný křik a troubení roht, ať přival
divých těch hlasů a zvuků zalehl po
širém Tursku.

Lučané zběsilí v divokém nadšení,
po krvi dychtiví hnali se plání, a v
čele Vlastislav

vojvoda na koni s vlající hřívou,
křiče, vpřed mávaje mečem. Kolem a
za ním vojínů roje, všichni v zuřivém
útoků hnali se zardělí, vyvalených

očí, křičíce chraptivým hlasem.

Vtom Čestmír jak balvan, když
bleskem odražen z hory se valí a
všecko na cestě

drtí a boří, pustil se z přívrší
Lučanům vstříc. A za ním vojsko.
Rod předháněl rod, ale v čele všech
pořád jen Čestmír v knížecí zbroji. A
již se srazili, a již

se bijí, bodají, tepou, a Čestmír v
nejhustším davu. Sekal a sekal a jako
makovice padaly lučanské hlavy.

Vtom Vlastislav vyrazil z davu náhle

jako blesk a rovnou se obořil na
vřdce Prařant. V

divokém chumlu nastal jejich zápas,
krutý a dlouhý. Rána na ránu, ať

pršely jiskry, ať luckému vojvodovi
vypadla uzda z ruky a z druhé meč. Z
koně se kácel,

sletěl zalitý krví a mrtev dolů mezi
padlé a raněných tlupy, jeť deptala
kopyta koní.

Křik hřtzy a vzteku, křik divé radosti
zahřímal kolem krvavou vřavou.

Praťané

novou silou udeřili, kupředu se
probíjeli, a Lučant voj se jiť kolísal,
couval. V

ten okamťik padl Čestmírtv kťň. Neť
jezdec sám, vyskočiv na bystré nohy,
dále zas

bodal a klestil si cestu, chráně se
štítem.

Jiť nejeden šíp mu vězel v
krouťkované brní, jiť několik oštěpt
trčelo v koťich černého

štítu. A pořád lítaly šípy a kopí a nové se zabodly v štít prudkými ranami, ať trásla se ratiště. Neť

i ruka silného hrdiny se trásla zemdlena tíhou. Čestmír jiť křičel na vojíny, aby mu podali jiný štít. Jiť chtěl svťj odhodit, vtom zabodl se těžký oštěp do jeho těla, a vtdce vraz na zemi klesl se štítem na rameni, se zbraní v ruce, plný šípt a kopí

vražděných uprostřed ukrutné seče.

Stalo se, jak před bitvou řekl. Jeho hlava padla, ale vojíni jeho, zuřiví

tou ztrátou, hnali se divočeji vpřed a
bili, nikoho neřivili, ať potřeli Lučany
do jednoho. Dravé ptactvo se
rozlétlo, zuřiví psi pobiti nebo se
rozběhli, ale z Lučanů zůstali na
krvavém poli všichni, i vojvoda, ať
na Strabu, jak macecha v úvale
věštila.

Zpupnost Lučanů zkrušena, jejich síla
zničena. Pražané jásali, ale jásání
tichlo, jak

pohlédli na mrtvého vřdce. Nesli jej
ve zbroji a štít jeho plný oštěpů, nesli
jej na chlomek, kde chtěl být

pochován. A tam, kde přílbu mu
sňali a zbroj, hlasně zahořekovali,
když poznali, že to udatný Čestmír a
jak se obětoval. - I připravili hned
hrob na chlumu pod starým dubem, a
když

tělo v noci po bitvě

spálili a pochovali, nasypali na hrob
velikou mohylu a celé pak vojsko
učinilo tryznu

svému padlému vřdci.

Připravili medu mnoho, uvařili jej a
potom sedli pít a pili na paměť. A

přijel Neklaň z

pražského hradu a poplakal nad
hrobem Čestmírovým. Když tryznu
udělali a popili, vstalo

všecko vojsko a vytrhlo do pole dál
do lučanské země. V

Na bystrém, nevzhledném koni
uháněl Straba z krvavé bitvy. Hrot
jeho oštěpu vlhký

byl ještě krví, jak bodl hned na
počátku boje prvního z Čechů, který
naň vrazil. A dál se již Straba do boje

nehnal. Uříznuv padlému uši, vsedl
zas na koně, a nedbaje lomozu, křiku
a troubení, ujížděl pryč, jak by ho
příšery štvály. Tak uháněl do večera;
v noci pak sotvaže koni oddechu
popřál, již chvátal zase dál, v
chlumčanský kraj polem a ladami.
Dědiny, sídla, vše míjel, aby nemusil
říci, že utíká z boje. I minul den,
minula druhá noc, a když bylo na
úsvitě po té noci, dojel na znaveném
koni sám znavený v samotu svého
rodu. Dědina v šeru ještě spala
a tmavé ještě byly staré lípy, za nimiž
prosvitoval bělavý pruh východu. Jak

Straba vjížděl do dvorce, potkal ženy vycházející z jeho příbytku. Lekly se, když ho spatřily, a smutně pak řekly:

"V neblahou chvíli jsi přijel."

Skočil z koně a hnál se do jizby, šeré ještě ranním soumrakem. Na loži u okénka leželo

coś pod bílou plachtou, dle obrysů ztuhlé, mrtvé tělo. A okenice byla otevřena na volnou cestu duši.

Sotvaže dokročil k loži, strhl Straba plachtu. V

bledém pruhu denního úsvitu, jenž

chvěl se otevřeným okénkem, spatřil
zsinalou tvář

mladé své ženy. Oči zavřeny, vlasy v
pramenech rozpuštěny a na prsou -
sedlá

kev, hluboká rána!

Nevěřil svým zrakům, trnul; vtom
macecha stanula za ním jako přízrak,
v bílé

rouše, nehnutě, šedýma očima přísně
hledíc na mrtvou.

"Odhrň jí vlasy!" řekla zachmuřeně.

Shrnul husté, krásné vlasy mladé své
řeny nad pravým spánkem, polekán
hrozným

tušením. Shrnul vlasy a zhlédl tam
krvavou ránu. A již chvatně odhrnul
vlasy nad levým

spánkem. A zase tam pahejl, krvavá
rána.

Němý úřasem, rozčilen, chvatně
otvíral brašnu a dychtivě vyňal z ní
uši se zakrvácenými

náušnicemi. Byly to řeniny uši, to
nyní poznal; tak zvěděl, že ona to

byla, jeť ho v boji napadla, že chtěla ho zabít, a že ji zabil on sám. I mihlo se mu, jaká byla před jeho odjezdem, jak večer si zpívala tu divnou píseň.

"Tys to věděla!" vzkřikl na macechu.

"Ale ty bys byl neuvěřil. Byls v jejím kouzlu. Byla Čechyně a měla k nám zášť. Pojd', obětuj v ouvale bohtm."

A Straba, poničiv, aby mrtvolu vynesli ven za dědinu, zamračen, jakoby v děsivém

vidění, šel k šerému úvalu za

macechou.

Durynk a Neklaň

Zármutek padl na luckou zemi. Jako
těžký, tmavý stín na ni ulehl. Nebylo
rodu, nebylo

dědiny, kdeť by neplakali několik
mrtvých. Všude v hoři a v pláči
jmenovali Tursko pole, kdeť

zhynuli nejsilnější, nejudatnější z
luckých mužů. Všude jich želeli, jejich
smrti i toho, že těla jejich zůstala
nеспálena v poli napospas dravcům.

Se ťalem strach pŕikvačil. Rozneslat'
se letem novina, ťe Čechové vytrhli z
Turska, ťe jiť

přešli pomezí. Odtud šla hrťza po
všech ťupách. Lidé prchali od hranic
hloub do země ke

hradťm, k lešťm a vyděšení
vypovídali, jak se teď Čechové mstí
po všech dědinách.

Řeč ta nebyla planá a nešla jen z
ustrašení. To svědčily za dne černavé
sloupy a husté

mraky počárt, za nocí zlověstné
záplavy, jimiž se rděla nebesa.
Dědiny hořely, neť i nejeden lán
hojného obilí zprahl v jezeře plament
a vítr roznášel dým z něho i čpavý
zápach daleko krajinou.

A nebylo obrany. Silní zůstali na
Tursku. Nepřítel rychle postupoval a
zabíral ťupu za

ťupou. I prosili všude o milost,
ťalostivě prosili a vzdávali se
pražskému knížeti.

Ten všude bořil hrady a v počeh

dával, a nejprve Vlastislav hrad, pak jiné i pevné sídlo

Vlastislavovo nad Oharkou v Lukách. Syna však Vlastislavova tam nestihl. Ale přišli a vyzradili, kde je, že se skrývá v chatrči u staré ženy, dále proti řece ve skalách. Ihned tam Neklaň poslal své zbrojné, a než uplynuly dva dni, spatřil jediného syna Vlastislavova, sirotka mladičkého.

Chlapeček zlatých, hebounkých kadeří, jež čekaly na slavnost postřížin, byl pětiletý, dítě rozmilé.

Když netuše svého neštěstí i nebezpečení, stanul před otcovým nepřítelem, upřel na něj prostomile své oči jasného pohledu a poklonil se, tak jak byl naučen.

I slitoval se Neklaň nad ním, nad jeho věkem, osudem i nad sličnou podobou. Ani vlásku

mu nezkřivil a nevzal ho ani s sebou do zajetí. Ve vlasti ho nechal, i v samé lucké ěupě, a hrad mu tam dal vystavět, aby měl vojvodský synek dťstojné

sídlo. Dragúš slul ten hrad. Pevný
však nebyl, neb schválně jej dal
Neklaň

vystavět na místě přístupném,
nezištném, aby se nestal Lučanům
oporou, kdyby se snad

někdy spikli a chtěli se v odpor dát.

Neklaň se pak vrátil do Čech a
slavně, s mnohou kořistí vjel na
pražský hrad. Tu obětoval hojně
oběti, velebě bohy, že mu dali
vítězství, že je potřen hrozný

nepřítel, na nějž jen se strachem

myslival, jak se probudil, za dne, i
večer, když na lože ulehl, a jenť jako
mřta kazil mu poklid i spánek.

Lučant hrdé plémě bylo pokořeno, a
ten, jenť

by nad nimi jednou byl panoval,
Zbislav, synáček Vlastislavťv, ťil tiše,
v ústraní, na hradě Dragúši. S ním tu
přebýval jeho vychovatel, muť cizího
rodu, Srbín, jménem Durynk, jemuť

Vlastislav velmi byl dťvěřoval.

I Neklaň mu věřil a svěřil opět
Zbislava i Dragúš hrad. Minulo léto,

přešla jeseň, nastala zima. První po turské bitvě, první po smrti Vlastislavově. Dny se krátily a víc a více se zasmušovaly. A také mysl Durynkova. Neklidný chodil hradem, jako by nikde neměl stání.

Zlá myšlenka byla s ním všude jako stín a nedala mu pokoje. Ctiťádost a lakota mu ji

vnukly. Pořád se mu ozýval vnitřní hlas:

"Zbav se toho chlapce, zbav! Neklaň nemá jistě pokoje, dokud

Vlastislavŧv syn ŧije.

Uklid' toho synka, ulevíš kníŧeti a kníŧe se ti odmění, a hojně, hojně. Tento hrad, jejŧ spravuješ pro chlapce, bude tvŧj vlastní a všechna krajina kolem. Budeš pánem a vladařem, a ne jen

správcem a sluhou. Učiníš praŧskému kníŧeti vděk, zbavíš-li jej toho chlapce nadobro, navŧdy -"

Tak mu šeptal běs, tak ho ta krvavá myšlenka mořila ustavičně a nemohl ji zapudit. Vracela se mu zas a zas, a

nejvíce, když meškal o samotě. Nečasto, když i se Zbislavem seděl za zimních soumraků při planoucím krbu, chytlo ho náhle zlé myšlení. Chlapec pak ťasl, co se děje, že se Durynk tak zamyslíl nebo jinak na něj hledí jeho zelenavé oči zpod hustého obočí.

Hned se však chlapec upokojil, když vychovatel, vytrhnuv se z myšlení, pohládl ho po

zlatých vlasech, když vlídně zas na něj promluvil. Tak vlídně také vyzval jednou Zbislava, aby s ním šel dořít k

řece, že budou rybičky chytat. I vyskočil radostně rozmilý chlapec a v čapce a v koťišku vyběhl chutě ven. Durynk, máje zlý úmysl v srdci, vzal bradatici a řekl, tou že vysekají kus ledu, aby mohli

na rybky. Zbislav těše se poskakoval vedle něho. Šli k řece stezkou ve sněhu vyšlapanou.

Bylo pozdě odpoledne a bylo jasno a mrazivo. Pusto krajinou, ticho u řeky. Nehnutě stály na březích staré vrby, kleny i tmavé, košaté olše holých ratolestí. Jen drobounké šišky

se na nich černaly nebo dole na
sněhu, jenť se mihotal kmitavým
leskem jakoby plný křišťálť. I
vysoká, uvadlá

tráva po břehu, i křoviny bělaly se a
svítily blesky sněhových jehliček.
Řeka mlčela. Na

lesklém, zelenavém jejím ledu bělaly
se chumáčky zmrzlého sněhu jako
bílé květinky vodní. Sem Zbislav
bujně vběhl, chtěl ke druhému břehu,
stanul však, když vychovatel mu řekl:

"Postoj, ať vysekám díru."

A sekal. Chlapec zvědavě hleděl na každé seknutí, jak se led rozstříkoval, štípal a pukal, ať se pak zamihla voda, ať dobře bylo do ní vidět širokým otvorem. Tu Durynk lahodně pobídl:

"Ó, panáčku mŕj, podívej se, hle, jak plovou rybky pod vodou. Co jich je, jak se tam hemťí!"

A chlapeček, dťvěřuje, nic netuše, po pacholetsku sklonil kolena a kleče díval se dychtivě do vody po rybách. A jak se nahnul, jak níže naklonil kadeřavou hlavičku, dostal sekerou

do útlého krku. -

Krev rozlila se po čistém ledu a
bělostném sněhu. Durynk odhodil
sekeru, vytrhl z mošny

u pasu nůž a dokonal ohavné dílo. Pak
chvátał pryč, odtud. - V olších, ve
stromech počalo se již

tmít, za kmeny plál obzorem červený
pruh po zhaslém dni. V tu chvíli
teskného soumraku našli lidé na ledu
chlapecké tělo bez hlavy. Po čapce,
ještě stranou sletěla, po koťišku
poznali, že to trup knížecího syna.

Strnuli, zděsili se a hořce litovali
nebohého chlapce. I odnesli jeho tělo
na hrad.

Tam se však marně sháněli po
Durynkovi. Řeklo se jim, že si před
chvilí náhle dal osedlat koně a že na
něm vyjel z hradu. Kam, nikomu
neřekl a nikdo nevěděl. II

Na pražský hrad rovnou zamířil. Když
sem přibyl, seděl kníže Neklaň právě
v radě

s lechy, Durynk, chtěje přede všemi
světj skutek oznámit, nečekal a

vstoupil. Vstoupiv

pozdravil, a když kníže překvapen
jeho příchodem jemu pokynul,
promluvil hlasem přede všemi:

"Býval jsem luckému vojvodovi
věren, ale tobě, kněze, chci věren být
více. Věř

tomu a věz, že jediným seknutím
sekery toho jsem dovedl, abys ty,
kněze, abyste vy

všichni bezpečně spali na obě uši
najednou. Pamatoval jsem, že kdo
chce v domě škody zbýt, nedá jiskře

ohněm být. A tu jiskřičku jsem já předešel, uhasil, abych vás od budoucí zkázy zachránil."

Rozbaliv uzlík, který pod paží měl, vyňal z bílé rouchy ut'atou hlavu chlapcovu, zlatě

kadeřavou; byla ještě jako živá, jediné že nemluvila. I položil ji na stůl před knížete a lechy a zvolal, ukazuje na hlavu:

"Hle, mstitel krve otcovy, který by vás jednou hubil, leží poražen bez vaší krve!

Ten, věřte, kdyby byl došel muţného věku, mnohý z vás a z vašich měl by krvavou

hlavu."

Zhrozil se kníţe, odvrátil tvář, zhrozili se lechové. Hlasý hněvu, hrtzy, ošklivosti zvučely síní. Aţ kníţe pak povstav, hněvem zarudlý, jiskře očima, prudce k Durynkovi promluvil:

"Sklid' z našich očí svţj dar, nešlechetniče! Komus chtěl poslouţit? Mně? Coţ

myslíš, že bych byl nedovedl učinit
to, cos ty spáchal? A já bych byl
svého nepřítele

zhubil, ale tys zabil svého pána. Syna
svého dobrodince, nevděčníku! Já

ti ho zabít nekázal, ale abys ho ctně
choval. Tys ho měl stříci, a tys takto
s ním udělal? A tys odměnu
očekával? Nuť udělím ti ji, a věru
veliký dar tobě

dávám. Věz: ze tří smrtí sobě jednu
zvol, kterou budeš chtít. Bud' po
hlavě skočíš

z vysoké skály, buď sám se oběsíš na
kterémkoliv stromě, buď probodneš
se vlastním
svým mečem."

Durynk jako sních bledý vyslechl
rozsudek rozhněvaného knížete, pak
hlavu sklopiv zraky,

bral se ze síně a třesa se povzdechl:

"Běda, toho jsem se nenadal. Běda!"

Ale nikdo ho nelitoval. I odešel
Durynk z hradu a oběsil se na jedné
vysoké olši, jeť stála vedle cesty.

Odtud té olši, pokud nebyla poražena,
říkali Durynkova olše.

III

Za onoho času rozkládal se na
Skalkách proti Vyšehradu posvátný
starý háj. V šeré

jeho hloubi pod krytem mocných
stromů stála na omšeném balvanu
mračná modla

Morany, strašlivé bohyně, jež vodila
lidi k věčnému prahu. V šerém tom
háji i kolem něho

volnou výšinou bylo pole její
neúprosné vlády. Početné mohyly
trávou zelené zvedaly se tu nad

popely mrtvých.

Níže na svahu, opodál potoka Botiče,
nad nímž se splétaly haluze košatých
korun, byla

menší "hrobka"; ale vzácnější popely
skrývala. Tu ve stínu šumících
stromů odpočívali ve hrobech
kameny obložených, pod nasypanou
mohylou vojvodové země. Moudrý
Přemysl, jenž

zemi dav zákony a řád, první byl sem
uložen, a všichni, jak po něm ze
stolce knížecího zemi vládli:

Nezamysl, Mnata, Vojen, Vnislav,
Křesomysl. Tu pochovali také knížete
Neklaná, když
mu smrtí ztichlo srdce.

Pak sešli se lechové a starostové rodu
v háji u Jezerky a zvolili sobě za
knížete Hostivíta.

Zvolivše vedli jej u hlučném průvodu
na Vyšehrad, kdež jej posadili na
knížecí stolec a knížecí, někdy
Přemyslovu čepici na hlavu mu
vstavili. Když pak po letech sešel
smrtí, uložili ho na dolejší hrobce

vedle předkt. POVĚSTI DOBY
KŘEŠŤANSKÉ

ZŘEL JSEM STÍNY ZAŠLÝCH
VĚKT...

Vrchlický

Umlká pověst o časech prvních let,
zanikl pramen báječných zkazek z
pohanských věkt.

Nový čas nastal a s ním nové a divné
příhody paměti hodné. Nový čas
nastal, to jak přišli předchřdcové
země křest'anské. Přišli jako záře
denní před svitem a vyjasnilo se po

nich, neboť přinesli poznání jediného
Boha. Zpěv zazněl z hlubin tmavého
hvozdu od moravské strany a

rozléhal se z mrákavy lest
slovanským hlaholení:

"Zvolejme k Bohu a spasiteli
našemu, předcházejme tvář jeho v
hlásání - Zazpívejte

Hospodinu píseň novou, zazpívejte
Hospodinu, zvěstujte v národech
slávu jeho -"

A hle, z pomezného hvozdu u

zemské brány, kudy se chodilo do
Moravy přes Litomyšl

hrad a Hrutov hrádek, Trstenickou
cestou vyšli knězi jediného Boha,
Metoděj biskup a s ním druhové jeho
a řáci. Ten již prve s bratrem svým
Cyrilem, mužem svatým, probral
řádlem slova ouhor srdce pohant v
moravské zemi a v slovenské a
zašíval pšenici svatého učení a
dobrých skutků.

Ten tedy přišel k Čechům od
Moravanů, kteří se Moravany
nazývají od země své; řeč

jejich však i Slováků řeč jedna byla,
tak jako v české zemi, neb jednoho
národa byli.

A Metoděj arcibiskup, ze slavného
Velehradu přišed, poťehnal české
zemi na jejím prahu

a začal hned s dílem božím tu při
mezích země, na Litomyšli hradě i v
podhradí. Odtud pak šel s kněžími
dále do kraje a všude hlásal a učil a
vykládal slova knih i jejich rozum.

A byli rádi Cechové, že slyšeli veliké
skutky boží svým jazykem, a hrnuli

se ke kazatelům a k Metoději, v němž
hořela pravá láska Kristova a čisté
milování; a poslouchali jej, když
hlásal:

"Pokropím vás vodou čistou, a
očistíte se od model svých i od hříchů
svých, a jediný Bůh slituje se nad
vámi a pohrouží hříchy vaše v
hlubině-" Líbila se jim jeho řeč a
učení i zpěv jeho knězi, i dávali se
křtít, jak byl již

učinil kníže Bořivoj a manželka jeho
Ludmila, dcera Slavibora,
vojvodypšovského, a

shromažďovali se, když knězi sloužili Bohu hlaholen slovanským, neb měli v slovanském jazyce evangelia i řaltář a ostatní knihy.

A tu lidé zkroušeně se modlili a v srdečné pobořnosti zpívali, jak je knězi naučili,

"Hospodine, pomiluj ny!" a jiné písne. Kdekoliv se svatý apořtol déle zdrřel kázaje, všude zakládal kostelíky k slávě

boří na paměť Klimenta svatého. Z těch první zalořil v Litomyřli na

knížecím hradě, ten

první ke cti svatého Klimenta
vysvětil. Druhý pod tím jménem v
Hradci nad Labem; třetí byl založen
na Sadské, čtvrtý na Vyšehradě a
pátý na Levém Hradci. Svatá zář
pronikla hustým

pomezným hvozdem, a svítíc po vší
zemi, vnikala do šera pohanských
tajemných hájt. A ty

hynuly. Přicházeli lidé nové víry,
poráťeli je, káceli v nich modly,
rubali posvátné stromy v poli a v

úvalech upálili je ohněm. Hubili je a poroučeli, ať nikde nepozdvihují novorozených dětí nad zaťehnutým ohněm a neobětují duchům ohnivým, ať jich neprosí, aby tomu dítěti byli nápomocni až do jeho smrti. A poroučeli, ať nikdo již neobětuje běštům a zlým duchům, ať

nikdo nepochovává svých mrtvých v hájích a v poli a tryzny ať nikdo nekoná na

rozcestích a troj cesiích pro odpočinutí duší; ať nes trojí her v škraboškách nad mrtvými a

prázdných stínů ať nikdo nevolá -

I skácena Perunova modla z
Vyšehradu, přestala úcta strašné
Morany; mračná její

socha v háji na Skalkách stržena a
káceny a ničeny modly mnohé.
Mizeli bohové lesní,

vodní, větrní i temní; truchlili pro ně
mnozí, kteří se jich nechtěli odřící ve
vodě křestu. Nejvíce čaroději, hádači
a kouzelnice. I utíkali se dále mezi
lesy, do skrytých údolí, pod hory.
Tam odnesli dědky a modly, tu se

jim klaněli, oběti přinášeli a kleli
nového Boha.

Ale ten byl silný.

Mocně zněly hlaholy zvont do širých
krajt, dál a dále hlasněji zvučely
zpěvy v

posvátném, jímavém šeru boťích
církví a okrouhlých kostelt pod
modravými oblaky vonného

kadidla, před oltáři skvělými malbou
na zlaté ptdě i bohatou řezbou v záři
švec.

Nový svět nastal a s ním nové a
divné příhody paměti hodné. A již
také minuly a staré

jsou i o nich zprávy.

Ó moji milí bratři a synové a dcery
české země, slyšte je. Slyšte, co se
zběhlo od těch

část, co u nás počalo dílo svatých
bratří, jež velebí všecko české plémě
a Slované všichni.

Slyšte o knížatech a králích moravské
a české země, o hrdinách našeho

rodu, o lidu, slyšte i o mateřském
sídle, matičce zlaté Praze. Vězte, co
letopisec zapsal pro vaši i budoucích
paměť, i co přecházelo z pokolení do
pokolení v ťivé knize, v paměti lidu.

Aj, počněme dávné ty zvěsti.

O králi Svatoplukovi

Lid v chrámě velehradském po
kázání dopěl; poslední zvuky
poboťné písňe vyzněly,

zraky všech se obracely k oltáři.

Nastala chvíle svaté mše, kterou měl
sloužit sám arcibiskup Metoděj. A

slavně sloužit; bylt' veliký svátek,
zasvěcený den svatých apoštolů Petra
a Pavla.

Již planuly svíce na oltáři, již chvíli
hořely, ale Metoděj nešel. V kostele
čekali a potichu se modlili. Chvíle za
chvílí ubíhala. Slunce již vysoko
vystoupilo, již padly jeho paprsky do
oken kopule, již zašlehly do té zlatým
proudem do lodi chrámové. Vše se
rázem vyjasnilo, stěny, obrazy
svatých na zlaté

přídě, hlavy věřících, ten i zarostlých
muž i starců, i plavé prameny dívek a

dětí.

V jasné té záplavě zemdlely zarudlé plameny švec, které již hrubě ohořely. Již

šepot zavanul kostelem, tlumené hlasy, již se tam ohlíželi, hlavy sestrkovali, tiše mluvili a se ptali, co se děje, co se stalo. Tak šeptem se tázali, a šeptem spěla odpověď po všech prostorách svatyně: že arcibiskup čeká na krále, že král mu vzkázal, aby hrubé mše bez něho nesloužil, aby na něho čekal, ať přijde.

"Kde je? Kde je král?"

"Proč nejde?"

Ptali se všude a všude pak ťasli a
trnuli, když kdosi oznámil, že na hon,
dnes ráno, před svítáním že si král
vyjel na hon s četnou družinou a lájí.
Na hlučný

hon v takový posvátný den!

Pak rázem umkli, když se pojednou
objevil velebný Metod. Nastávalť jiť
polední

čas, a svaté mše déle jiť odkládat

nebylo možná. S arcibiskupem
vstoupili k oltáři knězi, diákoní,
všichni v bohatých kostelních řízách.
I začal arcibiskup bohoslužbu;
diákoní a knězi přisluhovali, kadidlo
zapálili, zpěvy zapěli a zpívali.

A lid, kleče i stoje, maje sepjaté ruce,
hleděl na krásu oltáře v plné záři
švec, v nichť také se třpytila kněžská
roucha i řezby i obrazy, naslouchal
modlitbám a kněžskému zpěvu,
hlaholil pod klenbou sborem i rťzno.
A všichni rozuměli čtení

Písma, modlitbám, zpěvům, každému

slovu a jati vroucí, srdečnou
zbořností jako u

vytržení povznesli mysli své k Bohu.
Na krále zapomněli. Vtom zalehl do
chrámu ohlas pustého, temného ryku,
zmatený halas, divá směs zvuků

a hlasů, jež kvapem, letem se blížila,
rostla jako lomož vichřice. Ryk a
divoký

křik, troubení rohů, štěkot psů a
řehtání koní. Již před samým
chrámem ta bouře zahučela, již na
prahu, již pod klenbou hřmí, již hrnou

se stržjci této bouře chrámovou lodí,
přimo k oltáři.

V čele všech král Svatopluk s čapkou
na hlavě a s mečem v ruce, za ním
lovecká družina se psy.

Umlkli knězi, lid strnulý ustupoval,
choulil se, tlačil se ke zdem a
sloupům. Král však,

nedbaje nikoho, mávaje nahým
mečem, hnal se k oltáři a křičel divě
na arcibiskupa, proč nečekal, proč
šel k oltáři, proč nečekal. Ale u
stupně oltáře zarazil prudký krok a

planoucím zrakem hleděl, když stanul
tváří v tvář svatému muži.

Ten, stoje proti němu, pravici vztáhl.

"Ni o krok dále!" zvolal u svatém
hněvu, "at' Bžh tě na místě neztrestá!
Žábelskou pýchou jsi posedlý. Tvé
libovžle mám být více poslušen nežli
zákona duchovního. A zneuctils
chrám Hospodintv! Proto zžstaneš v
zlořečení a Bžh tě poníž!" Král, rudý
po líci, hrdle, hněvem již lýtý a slepý,
řečí tou jako udeřen a pohledem,
velebou přemožen, zarazil se, meč
sklonil, váhal, pak obrátiv se, pádil z

kostela ven a za ním hlučící lovci a láje.

Ale jak přišel do svého hradu, znovu ho posedly pýcha a vzdor. Nechtěl uznat svého

provinění a styděl se i hněval, že se dal slovem a pohledem biskupovým tak přemoci. I poslal hned k němu a vzkázal mu, aby již před jeho oči nechodil. Svatý

muž tak učinil a hned se vydal z Velehradu na apoštolskou cestu po krajinách, jichž byl

duchovním správcem a vřdcem, a všude kázal, křesťanskou víru rozmnořoval a utvrzoval. A tak činil až do své smrti.

Ale král zřstal tvrdý proti němu po všechen čas a zapomněl nevřěčně, co svatý ten muž

pro moravskou říší učinil, ře jí přinesl světlo pravé víry, ře obřtoval jeho lidu všechno své dílo, všechen svřj řivot. Ano ještě ho stíhal a ruřil jeho řád slovanský na radu jeho nepřátel z Němec.

Svatopluk však bez trestu nezůstal;
slova Metodějova se vyplnila.

Opustilot'

šťěstí mocného krále, jenž zůstal v
zlořečení; z kolika stran vojensky na
něj táhli a na jeho lid: Uhři, Poláci,
Němci a také Čechové se bouřili a
nechtěli mu být poddáni. Všichni
jeho zemi moravskou hanebně
drancovali a hubili. Král napínal
všechny své síly, aby se ubránil
tolikerým nepřátelům, aby odvrátil ty
svízele od své říše. Než bouře za
bouří šla, rána za ranou a zhouba
ustavičná. I prohlédl král a poznal, že

již naň přišlo boží dopuštění a že
všecko to neštěstí se děje zemi jeho
jenom pro něj, pro jeho pýchu a
zpupnost. A tu často mu přicházel na
mysl biskup Metoděj, proti němuž se
tak provinil. Vzpomínal na něj a
lítost ho pojímala.

Zasmušoval se v duchu, když slyšel,
že nepřátelských spoust přibývá, že
země víc a více

hyne, když nářek poddaných zevšad
se již rozléhal a svíral srdce. Proto
povolal lechy a přední zemaný, své
rádce, a ptal se všech, co má činit.

Neť oni řádné rady proti dopuštění
boťimu mu dát neuměli.

Tu, když ta rada, jiť svolal ve svém
vojenském ležení, navečer skončena,
odebral se sám,

zasmušilý a smuten, do svého stanu.
A více ho pak dvořané a nikdo jiť

nespatřil. Okolo pŕlnoci vyšel opět ze
stanu, to strát viděla, vsedl na koně u
stanu

přivázaného a jel tiše spícím
táborem. Nikdo si ho nevšiml, stráťe
pak, jeť

na kraji ležení stály, poznavše ho ne
vzkřikly na něj; uctivě ho pustily, ač
jim bylo divno, nač tak pozdní dobou
vyjíždí.

Nikdo netušil, že již dlouho neměl
klidu a spokojenosti ve vší slávě a
moci, jak ho

svědomí tížilo, že se tak obořil na
velebného dobrodince moravské
země, že rušil jeho řád a obřad. V
bezesných nocích zkroušeně přemítal
na mysli, jak by se kál. Ať té chvíle
se rozhodl, že se vzdá toho, co jej k

té zpupnosti zavedlo, královské moci
a slávy, ťe nechá všeho, vojska,
dvoru a sluť, pokladť i krásné

zbraně, vší moci, kterou hřešil, ťe
opustí vše, aby zbavena byla
moravská země

neštěstí a trápení, jichť pro něj
zakoušela.

I vyjel pryč z leťení a jel pustou nocí,
ať dojel najedno místo na stráni hory
Záboru, kdeť

všude se černaly rozlehlé, neschťdné
hvozdy a kde předtím tři poustevníci

vystavěli s jeho podporou kostel.

V tom černém lese, na odlehlém
místě mezi stromy a houštím,
probodl mečem hrud'

svého koně a pak zahrabal ten meč
zardělý krví věrného zvířete.

Bezbranný bral se pak

dále tmavým hvozdem neúnavně,
modle se, ať za ranního svítání přišel
k těm poustevníkům.

Tentokráte nevěděli, kdo je, ani
netušili, neboť ho nikdy předtím

neviděli a sám se jim

poznat nedal. Neť ťe chtěl jako
kajícník odevzdat se službě boží,
postřm a pobožnosti, přijali ho mezi
sebe, a Svatopluk, někdy král
moravské říše, byl pokorně poslušen
prostých poustevníků. V

roubené chudé chýši, v drsném
řeholním rouše ťil pán, jenť se kdysi
odíval sobolinou a drahými sukny a
bytoval v rozlehlých, nádherných
síních královského Velehradu.

Pokud byl ťiv, zřstal nepoznán ode

všech. Teprve když cítil, že se blíží
hodina jeho, sám se mnichům vyznal
a pověděl, kdo by byl a proč sem
přišel. A hned umřel jest.

O králi Ječmínkovi

Když Svatopluk král tak beze stopy
zmizel, pomýšleli na Moravě zvolit
sobě jiného

panovníka. I hledali, kdo by
vladařského stolce byl nejvhodnější.
Toho času žil v Přerovsku na hradě
Chropíně zeman, pán rozlehlých
statků, muž

bohatý, u pánů a zemanů vážený, od
poddaných milovaný. Vládl jim
lidsky, a máje dar

ducha, soudil moudře a spravedlivě.
A tak si řekli páni a zemané:

"Nač jinde vladaře hledat, když ho
máme mezi sebou!" I zvolili
chropínského pána všichni
jednostejně, bez sporů a ržnic, a
jejich volbu chválili po vši zemi a
radovali se z nového krále.

Ten, aby poznal všechny končiny své
moravské říše, objížděl zemi; všude

ho vítali s

mnohým plesáním a velikou slávou, at' jel na poledne končinami, kde réva zrála, at' poťehnanou Hanou, at' na pŕlnoc i východ i západ dolinami mezi lesnatými kopci. Všude se mu chtěli

zachovat; páni a zemané předháněli se o jeho přízeň, lahodili mu, lichotili, dary nosili, radovánky strojili a hlučné hody. Když se pak vrátil na chropínský hrad, zastesklo se mu. Zdál se mu příliš tichý a jako pustý, nic ho tu netěšilo, ani oddaná

příchýlnost jeho něžné, líbezného paní.
Toužit' po hřmotné

zábavě. Proto poručil dvořanům, aby
vystrojili hody a pozvali k nim hojné
a vzácné hosti.

Páni a zemané v bohatých sukních
kožešinou lemovaných, s lesklými
šavlemi a meči u

nádherných pást, v drahých čapkách
s volavčím peřím sjížděli se do
Chropína na pěkných koních v
krumplovaných pokrovech. Sjížděli
se ze všech končin země, že jim

sotva stačil hrad a že čeledi jejich a koňstva bylo plné městečko. I byly na hradě hody, bylo veliké veselí, a ne jednou, ne dvakrát. Přes tu chvíli se panstvo sjíždělo po vřtli pánově, besedovali, zábavy strojili, nákladná sedání, a pokaždé dlouho hodovali a pili a pili.

Když se dělný lid navečer z pole vracel, hřmělo na chropínském hradě veselí; zvučely

číše, strany a zpěvy při záři pochodní a svící. A když lid pospav po lopotné práci, záhy zrána se bral zase na

pole, bylo na hradě ještě hlučno. I hleděli vážně k panskému sídlu, starostně mluvíce, jaká to správa a co z toho bude. A pokaždé vzpomněli předobré paní králové. Litovali jí z té duše a povídali si, co zkouší, jak dobrá ta paní všecko to tětce nese a jak se straní radováněk, hodť, jeť se jí oškliví.

Lid se nadarmo nestaral. Králi jiť nestačilo ani jeho vlastní, ani královské

jmění na takové hospodářství. Proto

se jal ukládat veliké daně, nové a nové, větší a větší, a ukládal berníkům, ať řádnému nic nepřehoví, ať třeba i tisknou, když by poddaní nechtěli platit.

Již nehleděl lid k chropínskému hradu vážně a s obavou, ale s hněvem a záštím, a již

pronaříkali krále a kleli mu. Jen o králové se řeč neměnila. Ba ještě s větším pohnutím o ní mluvili, jak za lid u krále prosí, oroduje, aby ho tak neutahoval, netiskl.

To pravdu mluvili; řádný však
neviděl slz, jeť králová o samotě,
potají v hořkém pláči

proplakala, nikdo neslyšel, jak králi z
úzkosti o něho a z lásky srdečně,
mírně domlouvala, jak se král na ni
osopoval, jak hrabě odbýval, jak se
sklopenou hlavou, všecka se třesouc,
vycházela a divtě neklopýtla, jak se
jí tmělo v očích hanbou a slzami. Ať
jednou král, když opět uložil novou
berní a králová zase za lid prosila,
tím popuzen, ve vzteku vytrhl meč a
hnal se jím po své mantelce tak
prudce, že div uklouzla ze dveří ven.

V tom divokém hněvu poručil král,
aby ji té chvíle hned vyvedli ze
hradu, aby ji neměl

ani na očích. A když vyhlédl oknem
k bráně, děje-li se po jeho rozkazu, a
když spatřil ubohou paní, chytl ho
nanovo takový vztek, že výraziv z
komnaty, hnal se za ní s dobytým
mečem. Ale králová ho zahlédla
včas. Než nikde neměla zastání,
nikde ochrany. Ve smrtelné úzkosti
hleděla kol; nikde však útočiště. Jen
lán dozrávajícího ječmene stál u
cesty, lán širý a poťehnaný, jenž

svítil se na slunci krásně bělavý v
ourodě bohatých klast, v záblescích
nesčetných vousin.

Vraz pohnula se tichá hladina širého
lánu. Klasý se rozhoupaly a nad nimi
se míhaly zlaté královniny vlasy.
Prchala ječmenem, ať pojednou v
něm zmizela, zapadla jako ve zlaté
ttni. A hned se zase ztišily vlny po
lánu, hladina ječmene se zavřela,
byla tichá jako v bezvětrí; král
doběhnuv darmo se ohlířel, kam
zmizela jeho paní.

Ji našly pak vesnické řeny a vedle ní

děťátko, jeť se jí tu narodilo. Odnely
je do vsi, tam je pečlivě ošetřovaly, a
královu synáčku daly jméno

Ječmínek na památku toho, že se
narodil v ječmenu. Král se však o
tom útulku dověděl, a nemaje lítosti
ani se svým dítětem, dal manželku i
syna pryč odvést. Toldnéři je zavezli
do odlehlé končiny nějaké. Kam,

nikdo nezvěděl. Ale králi pak nešlo z
mysli, co se stalo. Často vídal
usouzenou tvář své

líbezné paní a často vzpomněl na
jediného synka svého. To nejčastěji,

když nabařiv se hostí, kvast a pusté rozkoše, hledal samotu. A pak ho pojalo takové teskno, že poslal posléze pro manželku a dítě, aby se vrátily k němu na chropínský hrad. Poslové přišli, ale sami a vyděšení, a král ustrnul, když uslyšel, že paní králová i králevic zmizeli z toho úkrytu a že nikdo, nikdo neví, kam by se poděli.

Král ihned poručil ztracených hledat. První se na hledání vydali Chropínští a z Přerovska všeho, a všichni ochotně, rádi, neboť šli pro milou královnu. Také král vyjel s družinou

pátrat po své rodině. I jel tam onam,
neminul řádné končiny své

říše, projížděl krajem, projížděl
horami, po dědinách se sháněl, po
hradech, po lesích

hledal i slujích, až dojel do širého,
tmavého hvozdu na hoře Záboru.
Tam zahlédl u černé jeskyně starého
poustevníka, zarostlého bílými
vousy. I ptal se zbožného starce,
neví-li o jeho paní králové a synu
Ječmínkovi. Vstal poustevník, a
stanuv proti chropínskému pánu,
přísně na něj hleděl jako soudce a

prorocky k němu promluvil:

"Pro své hříchy a viny nejsi hoden své ušlechtilé manželky a svého syna. Ten napraví, co jsi pokazil. Jako ty jsi zkázou moravské země, bude on jejím poťehnáním a spásou. Jako tobě klnou, jemu budou ťehnati. Věz, že ho nenajdeš ani neuvidíš. Zjeví se a přijde, ať vlast moravská bude nejhtěře sklíčena svými nepřáteli. Ať se bude zdát, že nastává zhouba jejímu lidu, tenkrát přijde Ječmínek s velikou mocí, zazené nepřátele a osvobodí Moravu od cizího jarma. Ale ty jdi a čiň

pokání!"

Zdrcen na mysli vrátil se král na svůj hrad. Poznal svou vinu, svědomí ho soužilo a touha po manželce a dítěti ho mučila. Jako mrak chodil chropínským hradem; lidem se vyhýbal, samotu hledal, ať pojednou si sezval zase dvořany, hosti a hýřil. Neť veselý ryk cizích ho neutěšil. Naráz nechával tabule, nechával hostí a bez klidu těkal za noci síněmi, nádvořím, ať jednou zoufaje skočil v bezednou studni hradskou.

II

Věštba poustevníkova o synu
chropínského pána letem se roznesla
moravskou zemí a lid

nepřestal čekat na krále Ječmínka. V
chropínském zámku měli pro něj stěhl
stále prostřený a pokoje uchystány,
jako by měl každé chvíle přijít.
Čekali krále Ječmínka, čekali i
hledali ho, Chropínští, z Přerova
města, Talkovští a jiní po všem
Přerovsku. Každým rokem se
shromažďovali po městech a

dědinách, i zástupem táhli se zbraní
v ruce krajinou, dědinami, poli a
lesem hledat žádaného, touženého
krále Ječmínka, naději lepší
budoucnosti. Kdyť bylo hťř a hťře,
kdyť poddaný lid za pozdějších věkt
sténal v robotě, utěšoval se králem
Ječmínkem,

věštbou o lepší budoucnosti. Kdyť
pak za císaře Josefa poddaným

značně uvolněno, počínali všude po
dědinách věřit, že přišel zaslíbený
král Ječmínek, že

nastává toužená doba, kdy bude
robota úplně zrušena a plná svoboda
všem dána. Proto také lid ani
neuvěřil, když došla novina, že císař
Josef umřel. Že je žit, takové
přesvědčení se v lidu ujalo, a že se
jen ukryl před pány, kteří

nepřáli uvolnění selského lidu, že
císař mešká v přestrojení mezi lidem
a obchází

dědiny. A říkali mu zase Ječmínek.

To byl nový král Ječmínek.

Ale vrchnostem se nelíbil. Páni se ho

báli a tušili, že v jeho jménu
obcházejí

dědinami nespokojenci, kteří lid
štvou a pobuřují. Proto ho stíhali; za
starodávna konalo se hledání
tajemného toho krále ve všech
obcích celého panství, a to v noci,
všude v stejnou chvíli.

Vše, co bylo v panských službách,
myslivci, hajní, myslivečtí mládenci,
písaři z kanceláří, vrátný, mušketýři,
všichni se rozešli se zbraní po
osadách a prohlíželi dům od domu.
Rychtář a konšelé musili jim být

nápomocni. A když v každém stavení vše bedlivě prohlédli, v jizbě, v komorách, ve sklepě, na ptdě, a když tak celou vesnici obešli, zastavili se v hospodě, aby se posilnili na panské útraty.

Toho však, kterého stíhali, Ječmínka, nikdy nestihli. Ten chodil tajně mezi lidmi dál, tak lid věřil, a utěšoval, že roboty přestanou, že bude všem dobře. V každé

obci měl svého známého souseda nebo dva. K těm chodíval na besedu,

a to vřdy v noci,

kdyř řeled' uř spala. Přiřel znenadání (byl prostředního věku a postavy dosti vysoké), v plášti z modravého sukna, s řepicí na hlavě, v dlouhém kabátě, maje modravé nohavice do bot.

A ty se svítily vřdycky jako zrcadlo, třebaře prřelo, jen se lilo. A sám byl za deřtě také suchý, na plášti, na řepici ani krřpěje. To ho ten plášť tak chránil, ře nezmokl, a také jinak: ře nemusil spát ani jíst a ani pít a ře řádný ho neviděl, leda ten, kterého

chtěl, aby ho viděl.

Za tmy se zjevil, přišel zavřenými
dveřmi, usedl za stůl, pohovořil,
přeptal se svého

známého souseda na všelicos, a
nejvíce na to, jak se nakládá s lidem
na robotách. Pověděl, že přijdou ještě
hrubé platy na sedláky, že se bude
platit daň

ze všeho, i z koštěte. Ale to že bude
to poslední, pak že ty nekřesťanské
platy přestanou; i roboty že vezmou
zas ve.

Tak pohovořil, poseděl, chleba však neukrojl, náhle vstal a zas odešel jak přišel

zavřenými dveřmi, a nikdy neřekl, kam jde. A nikdy také nezůstal u nikoho na noc. A zase

putoval sám tmavou nocí, zahalen čarovným pláštěm, těšitel lidu, putoval mokřinou, blátem, cestou necestou, klidný a jistý, nelekaje se svých pronásledovatelů.

Nejednou je potkal, když šli se zbraní chytat ho a vázat. A on šel vedle nich

svou cestou dále, král Ječmínek,
všech utiskovaných ťivá útěcha,
všech věrných vtělená naděje a víra v
lepší budoucnost moravské vlasti,
naděje a víra, jeť

přetrvala bouře věků, jeť se nedá
udusit, neutuchne a bohdá nezklame!

Praporec svatého Václava

I V létě zima byla.

To léta od narození syna božího po
tisíci, po stu, po dvacet pátého, kdy
června měsíce po slavnosti sv.

Ducha napadlo sněhu v české zemi a

lité mrazy uhodily, takže na mnohých
místech stromoví vyhynulo a v
horách potoky přemrzly, a ne tenko,
ale tlustým ledem. A věc divnější:
když pak nastala pravá zima, když
všecko bylo sněhem zaváto, letní
bouře děsily lidi. To téhož

léta řečeného, již koncem jeho, kdy
mnozí zaslechli hřímání a viděli
znamení blesku před

Narozením Páně, v čas adventní, a
jiní o Štědrém večera. Silně se pak
blýskalo v noci dne sv.

Štěpána prvomučedníka.

A jen se pak obloha opět zasmušila a
visela nízko a těžko, sněhu plná, nad
zimním

krajem, a již zase ozářila se
oslnivými blesky; to drahého dne po
Novém roce, zrovna při

rozednívání. Tu se nebe zas otvíralo
a zsinále, rudé blesky míhaly se ráz
na ráz, ať přecházel zrak.

Lidé se křičovali, o zlých znameních,
o vojně mluvili, zeť jistě bude. Jak
by nebyla, když

se v knížecím rodě krutě zase přeli.
Šly noviny zavátým krajem, šly na
hrady a hrádky, do podhradí,
dědinami, po klášterích, že
olomoucký kníže Otík, jemuž říkali
Černý, ujel do Bavor, do Řezná, k
německému císaři, nepřeje bratranci
Soběslavovi

knížecího stolce, na který byl
Soběslav povýšen láskou národa.
Všude opakovali, všude

vytýkali, že Ota, sám přirozený Čech,
je hrubě nevěren svému jazyku, že

dvoří císaři, že ho prosí o pomoc,
jeho i německých knížat, že jim
slibuje vše, čeho by jen žádali, jen
aby ti cizozemci vytrhli na Soběslava
a Čechy. Všude čekali, že se tak
stane, neboť věděli, že se nedají
Němci dlouho zvat, že se poženou do
Čech za peníze a za poddanský
Otíkův slib, a teď aby se kořistí
obohatili. Všem se pak pohnula žluč,
když slyšeli, že císař Lotar zpupnou
řečí pohnal knížete Soběslava na
soud, aby se zodpověděl, jakým
právem přijal knížecí důstojnost v
Čechách, tu že jenom on, císař, má
právo udílet; ať tedy přijde a zodpoví

se před německým soudem, sice ťe
ucítí moc a meč císaře svaté
římské říše. -

Ale všem se v očích zajiskřilo a v
radostném souhlase pokřikovali, když
zaslechli, co

jejich kníže, co Soběslav vzkázal do
Němec: ťe doufá v milosrdí boťí a v
pomoc svatého Václava i Vojtěcha,
ťe česká země nebude dána v moc
cizincťm.

"Nebude! Bohdá nebude!" všude
volali hlasem, rozhodně a chystali se

na vojnu.

Pomýšleli, že vypukne ať k jaru, ať
sejdou sněhy a povyschnou cesty.
Znamení blesků nesvítila nadarmo.
Ale vtom za jasné, mrazivé noci
ukázala se pojednou na nebi
zlověstná hvězda

vlasatice. Tiše, hrozivě svítila mezi
drobnými hvězdami, v neklidném,
třpytivém jejich svitu.

Zraky všech se k ní obracely, všude
se starostně tázali, co ta ještě přináší,
co znamená. A nazejtří přiletěla

zpráva od Krušných hor a udeřila
jako hrom zčistajasna: že Němci již
pole sbírají, že císař nebude do jara
čekat, že teď už se chystá do Čech.
Od Krušných hor k Šumavě, po jihu
země, dole až k Vitorazi, na východ až
k polským hranicím, jichž střetl hrad
kladský, na pět noc k lesnému valu
hor Krkonoší a dál až do Títavska, až
po Kámen nad Labem, po vši české
zemi i po Moravě nastalo horečné
pohnutí, válečný ruch, náhlé a
kvapné přípravy. Nikdo nedbal mrazit
i toho, že chumelice zavívají cesty.
Nepřítel se chystal na vpád do země,
bylo třeba ji hájit. A kníže volal do

boje, milý kníže Soběslav! Již táhl z Moravy, kde se ujal Otíkova podílu, a všude volal do zbraně. Slyšeli, jak u zemské brány v Litomyšli pod lesem, jak v Chrudimi, jak v Sadské i jinde, cestou i mimo cestu, v kostelích se modlil, jak s lidem se pomodliv, k němu mluvil, aby se nebáli, aby se chystali mužsky, že Bůh nedá potlačit dobrého práva, že on, kníže, císaři povolit nemohl a nemůže, to pro čest země a svou, a všude nadšeně opakovali, co řekl tuhan a zeman na pražském hradě: "Raději bych viděl zhoubu všeho svého rodu

neřli potupu a hanbu svého jazyka!"
A tak všude a rádi snímali ze stěn
zbraň a zbroj, meče, kopí, mlaty,
luky a touly i štíty, bohatší přilbice s
nánoskem, kroučkové brně i kožené
sukně lesklými plátky pošívané, a
chvátili každý ke svému tupnímu
hradu pod korouhev tupy. I přibyly
houfy ze všech tup, z

dalekých, blízkých, přibyly ku Praze,
na koních, pěšky, v brní a přilbách i
v kožiších, krznech, v čepicích
beráncích, vlčích, rysích a jiných,
nestejně v odění,

stejně však mučného srdce a bitvy
řádostiví. Když se tak shromáždilo
vojsko českého

lidu, poručil kníže Soběslav kněžím,
aby přichystali kopí svatého
Václava, jeť chováno bylo v kostele
svatovítském, aby je nazejtří, jak
vojsko vytrhne, vzali s sebou do pole
jako záštitu a ochranu proti
nepřátelům. Ale když ráno zasvitlo,
když knězi a řupane, zemané, lid,
hrnuli se do kostela na hradě, kde
měla být sloužena mše svatá, prve
nežli by vojsko se dalo na pochod,
jediný kníže sám prodléval.

Meškal té chvíle v komnatě se svým
kaplanem Vítem, jejt si dal náhle
zavolat. Byl kněz

Vít muť celý, muť pro svťj jazyk
horlivý, zboťný a statečný, kníťeti
milý. Ted' po ránu

oznamoval mu kníťe, vzrušen a
pohnut, podivnou věc.

"Slyš," pravil, "jaký jsem měl této
noci sen. Zdálo se mi, ťe přistoupil k
mému loťi svatý Vojtěch a poručil
mně, abych vzal do války praporec
jeho otce, ten praporec ťe je

uschován ve vrbčanském kostele.
Divné to bylo vidění, a chci ho
poslušen být. Ale již není prodlení,
všichni na mne čekají a je čas,
abychom vytrhli. Vypravíme se
hned, po mši. Ale ty, kněze milý,
učiň mi po vtli; vsedni na kůň a
pospěš do Vrbčan přesvědčit se.
Vezmi zbrojné s sebou, ať nejedeš
sám.

Najdeš-li tam Slavníkův praporec,
vezmi jej ve jméno mé a rychle jed'
za námi, abys nás stihl ještě včas."

Statečný kaplan, potěšen divným

viděním, rozjařen nadějí v pomoc
vyšší, ochotně, s

radostí a bez meškání vyplnil vřtli
svého knížete. Nežli bylo po mši,
nežli kníže za zpěvu všeho vojska
vytrhl do pole, byl již z pražského
hradu. Dva dvorští zemané a několik
zbrojných jelo s ním; na rychlých
koních uháněli k Českému Brodu,
odtud pak dále, mimo Chotouň,
rodnou ves Prokopa svatého, jež

zůstala vlevo, a jeli dále k Vrbčantm
vsi. Ta kdysi patřila k velkému
panství

mocného Slavníka. Nežli pohasl
zimní den, vjížděli do tiché, v sněhu
zapadlé
dědiny.

Nad ní, na mírném návrší, pnul se k
zardělým nebesům okrouhlý kostel,
hrazený

vysokým náspem i zdí. Věť v popředí
čněla, hájíc jediné brány v ochranné
zdi. Tam

plebán uvedl knířecí posly hledat
skrýše s korouhví svatého Vojtěcha a
jeho rodu. Den zhasínal a šero se

kladlo tichou svatyní veskou.

Kněz Vít, družina i plebán klečíce
před oltářem tiše se modlili, aby
nadarmo nebyla cesta.

Pak rozžehli voskové svíce a hledali,
ať za oltářem ve zdi uhodili na skrytý

výklenek a v tom výklenku na starou
rouchu, na hedvábný pruh neširoký,
od polovice

rozdělený ve dva užší pruhy, s
vyšitým znamením hvězdy. I
zaplesali všichni a poklekli za

knězem Vítem, jenž padnuv před
oltářem na kolena, hlasem velebil
Boha, že jim popřál toho znamení a
naděje vítězství do těžkého boje. -

Sotvaže sobě a koním popřáli
oddechu, již opět vsedli do sedel a
chváтали zpět. Nic

nedbali noci. Chvátalit' s pokladem,
aby včas dojeli vojska. Pádili tichou,
mrazivou nocí bez hluku v sypkém
sněhu jako vidění, pádili pod jasným
nebem, z něhož dosud tiše a hrozivě
svítilo zlověstné znamení v
míhavém, třpytivém svitu nesčetných

hvězd.

II

Tak chvátali v noci i za dne, bez únavy, hnali se stopou českého vojska. A byla stopa

patrná, zdaleka znatelná, široká to cesta ve sněhu, zdupaná, plná

nesčetných šlápějí, znamení podkov i lesklých na slunci pruhů po těžkých saních. Tou

cestou ujížděli bez rozpaků stále na sever. Před nimi se vznášel mrak bělavé

páry, jak ji vyráţeli pádící koně z rozšířených chřípí. Mráz byl, tváře se rděly a stříbrným jíním skvěly se kníry a brady vyzbrojených jezdců a jíním zbělely vnitř uši vytrvalých klusáků i srst jejich i hřívá.

Jiţ se před jezdci obzorem zvedl pás Krušných hor v bělostném hávu, jiţ minuli Teplice;

za nimi dojeli svého vojska. Kaplan Vít z koně skočil a rovnou se bral do kníţecího stanu. I zaradoval se kníţe Soběslav, Bohu děkoval, když vše uslyšel, a hned dal hlásit po všem

vojsku, co se jest zběhlo.

Radostná novina se větrem rozlétla
po ležení, a kde kdo byl a mohl,
chvátal na prostor ke knítecímu
stanu, aby tam spatřil ten div. Tam
stál sám kníže, statečný

pán, v šubě vzácnou kožešinou
lemované, stál na hrubých saních,
aby byl ode všech

vidin, a s ním kněz Vít. Kníže bez
přílby, bez čapky, prosto vlasy jako
jeho kaplan, vznášel do výše
praporec, volaje nadšeně, hlasem

dalekozvučným: "Tot'

znamení milosti boží! Tu kopí
svatého Václava a na kopí, hle, ten
praporec, kterýť nám

svatý Vojtěch zjevil."

A všichni, staří mladí, zemané i
obecný lid, smekali, klekali, ťehnali
se křížem, a hlasy úžasů, radosti,
nadšení i díky nebesům zvučely
hlasno kol saní a knížecího stanu.

Radostná novina spěla pak ležením
dál, až k zásekám, kdeť v sněhu číhali
nad úvozy a

úřinami vrcht, a dál ať k předním
stráťím. Ty nazejtří daly jiť zprávu o
Němcích.

U veliké síle se blížil řtzný německý
lid, Sasíkt nejvíce a Durynkť,
Flandřant, Fríst a

Brabantť veliký houf, tět Rýňané a ze
Švábska a z bavorské země.

Nekonečná všech řada se

černala cestou mezi zasněženými
vrchy, vinula se jako obrovský had
vzhřtru, dolť a zase do vrchu.

Namáhavě, tětko. Byloť neschťdno i
koním, i lidem. Sněhem se brodili,
do závějí

zapadali, smekali se, padali. Byl
mráz, a potem se zalévali, z koní se
kouřilo. Tětka zbroj byla dvojnásob
tětka na horských stezkách.

Nejeden rytíř, slořiv ze sebe odění,
kráčel pěšky vedle svého koně. A
pěší umdlévali,

zastavovali se. Ale rytíř, jenť jel v
předních řadách v krouřkové brní,
statečný markrabí Albrecht řečený

Medvěd, a vedle něho pán snědého
líce a černých vlasů, v plné zbroji,
sám Otík Černý, jen kupředu kynuli
a pobízeli.

Tak dospěli výše a již dále se pouštěli
klikatou, neschůdnou cestou, až
přední

houfy i valný voj se dostaly nadol.
Tam v chlumeckém údolí stálo již
české

vojsko v úplném šiku. Nad houfy se
třepetaly korouhve zářícím
mrazivým vzduchem a

nad ně nejvýše

praporec svatého Václava, praporec
všeho vojska. Kaplan Vít jej držel,
maje na sobě

brnění a přilbu; s ním kolem
praporce stálo dobře sto českých
pánů s tasenou zbraní, a probošti,
kaplane, všichni bedlivá stráž
posvátného znamení. Zraky všech
Čechů před se hleděly, kde proti nim
stál nepřehledný šik nepřátel. Konce
jeho nedozírali, všecko údolí se jím
hemžilo a nesčetné blesky od zbraně
a zbroje míhaly se nad tím

ohromným černavým mračnem.

Nastala chvíle

rozhodná; všem zabušilo srdce před
těţkým, nerovným bojem.

Vtom kdosi vykřikl, vzhůru ukázal, a
hned všichni pohlédli k nebesům,
kdeť

zářícím vzduchem plul veliký orel.

Na mocných perutích, široko
rozepjatých, nesl se nad

českým vojskem a letěl vpřed, přímo
k německým vojákům. Jak z úţasu
ztichl všeliký hlas a hluk, slyšeli

všichni skřek velkého orla. Proti Němcům letěl, proti nim křičel, jako by cítil svou kořist.

Ještě nezaniklo dobré to znamení a slyš, mohutný zvuk se ozval nad českým vojskem.

Zazvučel zvonu hlas a za ním se rozhučel zvont velebný hlahol a nesl se nad hlavami všech.

Vše ťaslo. Tajemný zvuk proud dojímal vše a všechny povznášel. Líce se jasnily,

zrakové zářili a mnozí se chvěli pohnutím. Kněz Vít u vytržení pobledl v tváři a z očí mu vytryskly slzy. Unesen pohnutím hleděl k nebesům a vtom zvolal do ticha plného posvátné hrůzy:

"Ó bratři! Pán Bůh je s námi. Ó buďte stálí! Stálí! Vizte tam! Vidíte svatého Václava v nebeské záři, sedí na bílém koni, v bělostném rouše a drží kopí s tím praporcem a bojuje za nás.

Hled'te, vznáší se nad námi, přejasný - Svatý Václave, dědici české země!"

Všichni ťasli, oči, ruce k nebi
obraceli, mnozí radostí ronili slzy,
všichni vtom jedním

pomyšlením zapěli ze srdce, s
pohnutou myslí "Hospodine, pomiluj
ny!" Údolím daleko, do svaht
zavátých strání zvučela velebná
píseň, dědictví předků. A jak
zahlaholila, kynul z koně kníže
Soběslav mečem a všecko vojsko
zpívajíc, nadšeno, dychtivo bitvy,
vyrazilo proti nepříteli.

Zpěv zanikl v bitevní bouři. Bouřila
údolím, kde se vojska srazila. Němci

se statečně bili, ale nevydrželi.
Nemohli. Jako příval vrazili na ně
Čechové, zprědu voj hlavní, pak do
boků

zálohy. Tepali, bili nepřítelē,
"červenou sukni" mu stříhali, tiskli
ho zpět do úvozu. Němci tam vraťeni
stáli jako zed' a nemohli ni vpřed, ni
vzad. Padali v zuřivém boji. Sněh
kolem se barvil do ruda, prolitá krev
však stydla hned mrazem, stydla na
šatech, na sněhu, na zbrani i na
samých ranách. I začali Němci
prchat a zahazovali štíty. Prchal, kdo
mohl, nebo do sněhu meč

zaráťel, o milost, o ťivot prosil a v
zajetí se dával. Tak také meziborský
biskup i

halberštatský, tak hrabě z Lara, i sám
markrabí Albrecht Medvěd. Ale ten,
jenť

byl pťvoda té války, Ota Černý, leťel
mezi zabitými. Počet jejich byl
veliký. Čechové

zbili na pět set jmenovaných, ostatní
nepočítajíc. S hrťzou hleděl z vrchu
císař Lotar na děsnou poráťku svých;
a pomoci jim nemohl. Jiť i na něj se

valilo nebezpečností. Již i sám
pomýšlel dát se na ústup s těmi, kteří
mu zůstali. Ale bylo již pozdě.

Čechové založili mu všechny cesty, a
probít se nemohl, nemaje sil. Bez
vůle Čechů ani noha by neprošla.
Císař byl obklíčen, zajat se všemi
svými.

Nezbylo než žádat o mír. Jindřich
Grojský musil k českému knížeti
prosit, aby přišel k

císaři. I šel tam Soběslav a jednal
velkomyslně. Když císař jej uznal
knížetem, když uznal i právo

svobodné volby, směl volně odejít. A tak smutně se vrátil do Němec s ostatkem vojska. S ním přikvačil smutek do Němec, a nejvíc na šaškou zemi. Ta ztratila na české pŕdĕ nejvíce muŕŕ a z tolika vznešených rodŕ. Ale vesele táhlo od Chlumce do Čech vítĕzné vojsko s přemnohou

kořistí. Radostné

zprávy letĕly před ním; všude s úŕŕasem naslouchali o divné pomoci boŕí, o znameních, o

svatém Václavu a jeho praporci a
mluvili, že ani otcové, ani dědové
neměli takové cti, jaké tou
chlumeckou bitvou Čechové dobyli.
Nevýslovná radost byla

po vší zemi a s velikou ctí a slávou
vítali v Praze statečného knížete
Soběslava a jeho vojsko.

Ta chlumecká bitva slavně jest
vybojována osmnáctého dne měsíce
února léta od narození

Páně tisícího stého dvacátého
šestého, kteréhož léta také nejjasnější

kníže Soběslav znovu vystavěl na
hoře Řípu kapli sv. Jiří. A tu kapli
pak vysvětil Zdík,

kostela olomouckého biskup, syn
ctihodného letopisce našeho Kosmy.
III

A ještě at' zvíte o jiném slavném
vítězství našich předků, též o zázračné
pomoci za toho

boje a podivném vidění, jež přitom
měl Jan, syn Svojslavův. To bylo léta
1260, kdy český král Přemysl II.

bojoval s Uhry, s jejich králi Bélou a mladším Štěpánem. Dlouho proti sobě ležela obojí vojska na poli Moravském, dole v rakouské zemi na březích Moravy řeky. Na pravém Češi, na levém Uhři a jejich spolčenci, Poláci, Rusové, Charváti a Srbové a Srbové z bosenské země, Valaši, sekešští Maďaři, i Tataři a divocí Kumáni, jimž také říkali Plavci, i Turci chovaresemští.

A všech bylo sto a čtyřicet tisíc a ještě více, síla veliká, zvláště jízdného lidu.

Český král měl jenom sto tisíc mužů.
Z těch sedm tisíc bylo českých jezdců
od hlavy do

paty v kroučkové a plátové brní, na
koních také železem krytých. A byli
v Přemyslově vojsku Čechové,
Moravané, Slezáci a něco
pomocných Němců z Rakous a
Branibor a Němci a Slovinci

z korutanské země. A bylo při králi
mnoho znamenitých pánů českých a
moravských, pan Vok z Rožmberka,
nejvyšší maršálek Českého
království, Jaroš z Poděhus, pražský

purkrabí, ten

opatroval zemskou korouhev na kopí
svatého Václava, a kounického rodu
Heřman z Rychnova,

podkomoří, a nejvyšší

komorník Bavor ze Strakonic, tět
Vilém z Poděbrad a Zdislav ze
Šternberka, pak pana

Závise z Falkenštejna otec, Budivoj z
Krumlova, a jiní Vítkovici a páni
českých

a moravských rodů. S nimi pražský

biskup a olomoucký a také někteří
němečtí

rytíři a knížata z říše.

Tak ležela obě vojska proti sobě a
řeka proudila mezi nimi. Tádnému se
nechtělo brodit se na druhý břeh před
tváří druhého, aby nevzal od něho
škodou. I míjel den po dni, a když
týden již

minul, smluvili se králové

vzájemnou smlouvou, již stvrdili
příisahou, aby Čechové v určitý den,
jenž byl jedenáctý

měsíce července, ustoupili dál od řeky a nazejtří, dne dvanáctého, aby Uhři volně a bez překážky přebředli na jejich břeh, pozejtří pak, třináctého, v den sv. Markéty, aby svedena byla rozhodná bitva.

Tak sjednáno, tak svatou přísahou stvrdili uherští králové a jejich velmožové. Ale přísah svých nedbali a proti ujednání, když našli brody sobě příhodné, přeplavili se Uhři hned v noci na druhý břeh a tu pak s bezčíslným počtem dne dvanáctého a dne třináctého udeřili na Čechy.

Ti, spoléhající na smlouvu a přísahy,
ničeho se nenadali a na boj se ještě
nechystali. Jejich vojsko nebylo ani
všecko pohromadě, neboť mnohé
houfy se rozjely na

pícování. A tak jakmile Uhři se na ně
obořili, dostali se Čechové v
nebezpečení velmi veliké.

Uher je pŕtkruhem obklopil, sám
silnější. Nejprve padl strach na
Čechy, když sálavým vzduchem
zahřměl zběsilý pokřik Kumánt, když
na koních hrnuli se jako nesmírné

mračno kobylek, ať se třásla země.
Ale jak Čechové zazpívali
"Hospodine, pomiluj ny -", jak
nejvyšší purkrabí v železných muřích
pozdvihl zemskou korouhev, strach
rázem spadl ze všeho vojska a
muřsky
začali boj.

A kamkoliv se pak pan Jaroš z
Poděhus s praporcem obrátil, všude
nepřátelé

ustupovali, couvali, obraceli se na
útěk, a železní muři nedošli řádného

ourazu, ani jejich koně.

Když se ta zuřivá bitva začala, bylo
odpoledne a dusno až mrtvo, viděli ti,
již

stáli za valným vojskem v záloze,
úžasnou věc:

Nad zástupy českého vojska pěších a
jízdných, nad spoustou helmic, nad
praporci houfť

zjevil se pojednou veliký pták, nesa
se na rozpjatých křídlech. Byl to
orel, ale bělostný, barvy bělejší nežli
sníh, a hlava mu zářila zlatem i

hrdlo, a světlost byla kolem něho.

Vznášel se nad českým vojskem, a
zrovna nad korouhví svatého
Václava. Nad ní

poletoval, kdekoliv v kolotání a
víření vražedné bitvy se mihla a vlála
nesená

nejvyšším purkrabím.

A bělostný, zářivý pták, nastojte,
počal rŕst a rostl, peruti jeho se šířily
šír

a šír, ať se rozpjaly nad veškerým

železným šikem. Zpod ohromných
perutí padl na něj

stín jakoby z mraku a halil jezdce i
koně. Jen praporec svatého Václava
zůstal jasný a světlý, a zlatý jeho hrot
zářil a svítil za šera stínu sám jediný

a hořel tajemným světlem jako blesk
paprsku nad spoustou vojska. - Pak
rázem pohasl,

bělostný orel v povětří zmizel a
žhavé slunce svítilo zase na všechno
vojsko. To v hodinu

nešporní, kdy Moravským polem

hřměl jásavý pokřik českého vojska,
kdy ve mračnech prachu

hnali se Uhři divokým útekem, ve
zmatku nazpátek k řece, Kumáni-
Plavci, Tataři, Maďaři a

všechno jejich vojsko, kdy v šíleném
strachu skákali všichni do Moravy,
aby se dostali na druhý břeh. Ale
hynuli ve vlnách, v proudu, koně i
lidé, a tak, že stavili tok řeky, že přes
houfy jejich mrtvol mohli Čechové
snáze na druhý břeh, zmocnit se
bohatého ležení

a hojné kořisti uherské.

Do té uherské války, když na jaře
nastávala, chystal se také Jan,
Svojslavův syn, statečný zeman. Ale
když si koně, zbraň a zbroj všechnu
připravil, upadl do těžké
nemoci.

Tak nemohl do sedla, a musil na lože.
Tu přeležel nejeden týden. Ale
nejvíce ho trudilo, a proto teskný
býval, že nemohl s králem na vojnu, a
pak, že nešly z pole do jeho dvorce
řádné noviny, jichž se nemohl

dočekat. Jednou, všechen dvůr
odpočíval ještě v jitřním šeru, upadl
v těžký záchvat, takže přátelé u jeho
lože mysli, že nastala jeho hodina.
Zsinaloť mu líce, přivřené oko jako
by haslo a bolestnými vzdechy
zvedala se prsa.

Pak utichl, ležel, až líce se počalo
měnit; oživo barvou, rty se usmály, a
vtom otevřel oči, zplna a jasně, čile
se vztyčil, a sedě na loži, promluvil
hlasem radosti plným:

"Děkujte Bohu! Velebte ho, jakoť já
ho velebím. Děkujte a slyšte, co jsem

té

chvíle viděl. Pryč jsem byl na poli v boji, viděl jsem náš český lid, ale nedobře šikovaný proti Uhrům. A ti znenadání na naše uhodili, a zle bylo... Ať se mi srdce chvělo úzkostí. A vtom zhlédl jsem, ó slyšte, v jasné záři svaté dědice: nejprve svatého Václava v lesknoucí se brní a přilbě na hlavě. Po boku měl meč ve zlaté pochvě plné perel a v pravici nesl svťj praporec. A za ním svatý Vojtěch v biskupském rouše, pak svatý Prokop opat, ten měl berlu v ruce, a naposled kráčelo pět bratří

mučedníky v řeholním rouše.

Svatý Václav se ohlédl na svatého
Vojtěcha a Prokopa a na všechny, i
řekl, zřetelně jsem

slyšel:

„Naše vojsko mdlí, protoť pojd’me
jemu na pomoc.“ Jak to pověděl,
obrátil praporec proti

nepřátelům, kteříť všichni se pak
obrátili a prchali, když naši do nich
statečně bili, zpívajíce tu sladkou
písničku Hospodine -“ Jan Svojslavťv
sepjal ruce a všichni kolem jeho lože

se divili a pravili:

"Jistě dal dnes Pán Bžh vítězství
našemu králi!" Pak, když došly
zprávy z pole a vojsko se vrátilo z
vojny, ukázalo se najisto, že Jan
Svojslavŧv měl to vidění u vytržení
mysli na úsvitě toho dne, kdy
Čechové na Moravském poli dobyli
slavného vítězství nad Maďary, a to
dvanáctého dne měsíce července léta
od narození Páně 1260, jak svrchu již
psáno. IV

Praporec svatého Václava zmizel za

bouří, jeť stíhaly naši vlast, a není
paměti, jak zasvé vzal, za které doby.
Jen pověst těší, že nebyl zničen
rouhavou rukou, že se nestal kořistí
cizích, nýbrž že je ve vlasti a zase
tam, kde býval a odkud byl před
věky vzat v čas hrozného

nebezpečenství na záštitu a
povzbuzení českého vojska: v
hrazeném kostelíku vrbčanském.

Tam však již neodpočívá v bývalé
schráně, nýbrž v bezpečnější, ale také
nedostupnější: v chlumku pod

kostelem, v pevném sklepení na
mramorovém stole. Ticho

tam; řinčení zbraně umlklo i hrdin
hlas. Ale v šero té kobky, jímž svítí

zlatý hrot svatého praporce jako
naděje v temnotách protivenství,
zaléhá shora ohlas

bitevních zpěvů "Hospodine,
pomiluj" a "Svatý Václave, vojvodo
české země" a svědčí, že potomci
nezapomněli, že živa v nich odvaha a
že neustanou zápasit pro právo této
země a pro jazyk otců.

O Bruncvíkovi

Když zemřel kníže Tíbřid, tehdy
Bruncvík, jeho syn, uvázal se u vládu
nad českou zemí.

Mladý kníže byl šlechetný a ke všem
spravedlivý. Ve své říši však dlouho
nezůstal. Maje stále na mysli
hrdinství neboťtíka svého otce, jeho
čest a slavné

jméno, rozhodl se v třetím roce
svého panování, že se vypraví do
světa hledat cti svému

jazyku.

"Můj otec si dobyl znaku orla, já pak chci si lva dobýt." Tak řekl své manželce, když jí úmysl svůj oznamoval. Mladá paní se nad tím velice zarmoutila a prosila ho, aby nejezdil, aby se nevydával v nebezpečí.

Když Bruncvík ji nechtěl vyslyšet, rozplakala se a plačíc jej objala a znovu žádala, aby jí tu samotnou, v tesknosti a smutku nenechával. Než Bruncvík srdečně

ji těšil, že nebude opuštěna, že

vzkázal jejímu otci, aby tu s ní byl a jej u vládě zastal. A sňav svtěj prsten, pravil:

"Tuto ti dávám na svědomí svtěj prsten a tvtěj prsten z tvého prstu беру. Nevěř

nikomu, at' slyšíš cokoliv, nevěř, leč sama uzříš tento prsten. Jestliže ho v sedmi letech neuvidíš, věz, že nejsem jiť nařivu."

Kdyť pak její otec přijel, dal Bruncvík osedlat třicet koní, a přichystav se s družinou,

rozloučil se s Neomenií, svou
manželkou, i s jejím otcem a vydal se
do světa na

dobrodružství jako pravý, statečný
rytíř.

I jel do rozličných zemí, jel pořád dál
a dál a rytíři jeho a zbrojní s ním, ať

pro vody nemohli dále. Dostalit' se ať
na břeh širého moře. Neť ani tu se
nezastavil, ani

neobrátil. Opatřiv sobě koráb, vsedl
na něj se svou družinou, i koně s
sebou vzali, a pustili se širým mořem

do neznámých končin. Když odráţeli od břehu, váł příznivý vítr a váł pak za

dlouhý čas. Aţ jedné noci, to jiţ čtvrt léta na moři jezdili, náhle se obrátil. Za temné noci rozehrálo se moře. Bruncvíktv koráb potácel se v bouři a divoké vlnobití metalo jej hned vysoko a hned zase dolţ do vodních propastí. Plavci byli u velikém strachu, ale ještě více se pak polekali, když náhle spatřili ve tmách dalekou, ťlutavou zář a když je všechny pojednou ovanula silná, pronikavá vtně.

Tu počali teprve naříkat a bědovat,
nebot' věděli, že ta zář i vtně jsou z
Jantarové hory a že ta hora v noci
zářící má tu moc, že všechno, ať lidi,
ať

zvířata, lodě, všechno, coť jest v
padesáti mílích kolem ní ze všech
stran, k sobě

řivou mocí přitáhne, zrovna přitrhne,
a kdo se na ni dostane, ten že při té

Jantarové hoře musí ztstát a nikdy,
nikdy více se z ní nedostane. Proto se
plavci tak lekali a bědovali, když

viděli, kam je vichr ťene. Marně se modlili, marně i sliby činili, aby se vítr obrátil. Neobrátil se, hnál je dál, a jak se již na padesát mil před tu horu vichrem dostali, letěla lod' rovnou, přímo k Jantarové hoře, letěla v ťluté její záři, jeť stoupala vysoko do tmy a byla rozlita daleko na rozbouřených vlnách.

Lod' pak se pojednou zarazila u břehu ostrova, prostřed něhoť se ta Jantarová hora

vypínala. Na ten ostrov Buncvík vystoupil i jeho družina a koně tam

také z lodi vyvedli, jakmile se moře pojednou utišilo. To již svítalo, a v slunečné pak záři seznali, že je ten ostrov opuštěný, liduprázdný a že není na něm nic, čím by se mohli živit.

Jak jej obcházel, spatřil na pobřeží mnoho zetlelých, rozpadlých lodí a mnoho lidských

kostí, bělajících se v písku na palčivém slunci. I zastesklo se z toho Bruncvíkovi i všem. Vidělť, že ti tu bídne žynuli, a tušili, jaký žalostný

konec je samé čeká. Smutně se
rozhlíželi kolem a široširou mořskou
plání, jejíž

zelenavé vlny splývaly v nedozírné
dáli s oblohou.

Když se pak poněkud vzpamatovali a
sobě po té bouři odpočinuli, přece se
o to pokusili,

aby se odtud dostali. Vsedli zase na
svou lod', a odrazivše ji od břehu,
rozpjali plachty, pak se vesel chopili
a veslovali úsilně, bez únavy. Lod'
jela, od ostrova jela, a již se počali

těšit, že zmohou kouzelnou moc
Jantarové hory. Jak ta naděje počala
jim svítat, opřeli se tím více do vesel
a pracovali, až

zrudli, až se jim po těle řinul pot.

A loď jela, rychle jela, až pojednou
se zarazila a stála tiše jako na
kotvách - opět u břehu ostrova pod
Jantarovou horou.

Bruncvík se tuze zarmoutil a všichni
byli namysli hrubě sklíčení, vidouce,
že jiť

jim souzeno zůstat na tom neblahém

ostrově. Dokud měli potravu na lodi, nebylo zle. Za

dobu, co tu meškali, ještě dvakrát se pokusili, aby se na lodi odtud dostali. Než pokaždé ocitli se zase zpátky u břehu jako poprvé.

Když pak došly všechny zásoby lodní, zabíjeli koně a živilo se jejich masem. Ale když

snědli posledního, Bruncvíkova koně, nastal krutý hlad a ten je hubil. Zoufale hledali, čím by ho zkonejšili; než po všem ostrově nenalezli ani

zrna, ani ptáčka nespatri, nic, čím by se mohli nasytit. Přitom vřdy ještě čekali smilování božího.

Ale když nabyli jistoty, ř nadarmo, zmohla se jich zoufalost, ať pak tupě oddavše se svému osudu, usedli nebo ulehli na břehu, u lodi, a čekali smrti. A ta brala

jednoho po druhém.

Jiř jenom Bruncvík a starý rytíř jeden, Balad jménem, zřstali ze všech pod Jantarovou

horou. Ten rytíř starý, když s
Bruncvíkem sedě do širého moře
hleděl, promluvil pojednou k
mladému knížeti:

"Pane milý! Kdyby tak věděla tvá
paní, kdyby tak věděli tvoji zemané o
tvém neštěstí!"

Slyše to Bruncvík, byl velmi žalostiv.
A tu mu Balad řekl:

"Nestýskej si, mťj milý pane!
Poslechneš-li mne, mohl by ses
odtud dostat. Jenže nevím kam."

"A coť ty?" vece Bruncvík.

"O mne se nestarej. Jsem stár a nedbám. Mně jest již zde ostatic. Zachráníš-li se však a přijdeš-li kdy ke štěstí, rozpomeň se na mou věrnou službu."

"A co bys mně radil?" ptal se Bruncvík.

"Viděls, pane a kníže mťj, že sem prvního roku za našeho pobytu přiletěl pták noh a

druhého roku také jednou. A tohoto roku přiletí zajisté zas, jak se zdá, že

jeho obyčej, že na každý rok jednou sem přiletí. Ten tě má vyvést, jestliže ráčíš."

"A jak by mne vyvedl?" Bruncvík ťasna se tázal. Starý rytíř ukázal na koňskou koťi, která u lodi ležela, a řekl Bruncvíkovi, aby si do ní lehl, ale aby meč svťj vzal s sebou. Když se tak stalo, zašil jej rytíř

řemenem a vložil Bruncvíka v koťi zašitého na Jantarovou horu.

Nedlouho poté v povětrí

zašumělo a bylo cítit prudké vanutí

větru jako před bouří. To bylo od letu ptáka noha, jak se blížil k Jantarové hoře na ohromných perutích. Když se pak ukázal nad horou, to jako by nesmírný mrak se tam vznášel. Okamžik spočíval noh vysoko v povětří na rozpjatých křídlech, pak vraz se dolů

spustil, a sebrav Bruncvíka, jako by zrnečko bylo, vznesl se do povětří a letěl pryč.

Na ostrově pod Jantarovou horou bylo zase ticho a pusto. Smutně stály zetlelé, rozpadlé

lodi, nehnutě ležely jejich stíny na
písčitém pobřeží, kdež na slunci se
bělaly kosti zhynulých.

Jediný živý tu byl: starý věrný rytíř
Balad, jenž hladem zmořen, vysílen
seděl v písku,

opíraje se o trosky vymřelého
korábu, a kalným zrakem teskně
hleděl do výše, za ohromným

ptákem nohem, jenž se již v dáli tratil,
unášeje jeho mladého knížete
břhvíkám

II

Pták noh letěl s Bruncvíkem nad širým mořem, letěl prudkým letem tři dni a tři noci a

uletěl za tu dobu sta a sta mil od té hory Jantarové, ať se snesl daleko na pustých horách a uvrhl Bruncvíka do hnízda mezi své mladé. Jak jej tam hodil, sám se zase vznesl a letěl za jinou kořistí.

Hladová mlád'ata se vrhla na veliké to sousto, a hněvivě křičíce, trhala koťi kolem Bruncvíka. Ten, jak se

mu uvolnilo, vytrhl svtj meč a vztyčiv se porubal všechny mladé nohy. Když se tak vyprostil, prchal odtud, nepřeje si hrubě oddechu, ubíhal těmi nehostnými horami vzhůru dole pustou, holou strání i lesnatým úvalem, až se dostal na kraj hlubokého údolí.

Sotvaže sem vkročil, divý řev a ryk dolehly k jeho sluchu. Chvíli naslouchal, nevěda co

činit. Zpět však již nesměl. Musil kupředu, a tak Pánu Bohu se poničiv, dal se tím oudolím. I šel, až došel k

vyšoké skále, a tu se zastavil, nebo
předivnou věc uviděl, krutý zápas
lité saně se lvem.

Zuřivě bojovali, na život a na smrt, a
řvaní jejich a ryku byl plný úval a
třáslý se stromy i skála.

"Nu, milý Bože, komuž pomoci?"
pomyslíl Bruncvík, jenž stanuv
opodál, hleděl na zápasící: "Pro lva
jsem vyšel, pro znak lva tolik jsem již
zkusil; nelze jinak nežli lvu pomoci.
Děj se jak děj!"

Tak se rozhodl a vytasiv meč udeřil

na zelenavou, kovově lesklou saň s devíti hlavami.

Jak ji počal tepat a hlavy usekávat, upustil lev od boje a všečen krví

zalit, udýchán, uštván zuřivým zápasem, ulehl, aby si odpočinul. Tak zůstal Bruncvík v

boji sám. Bil se muřsky, rány jeho se na netvora jen sypaly; ale saň byla nezdolná. Již počal Bruncvík umdlévat, již sám nedorážel, již se jen bránil. Vtom lev, oddechnuv si, vyskočil velikým skokem a jako

bleskem zakousl se do saně a roztrhl ji vejptli. Bylo po nebezpečení.

Bruncvík se však lekal nového. Bátl se nyní lva. Neť lev na něj neskočil, nýbrť

lehl u jeho nohou. Bruncvík chtěl odtud. Ale jak vykročil, vstal lev a šel za ním. A šel pak dál a dál, jak se Bruncvík bral údolím, všude za ním na kaťdý

krok. Mladému knížeti nebylo to mílo; nevěřilt' lvu, a proto by se ho byl rád zbavil.

I nasbíral si žaludť a bukvic a vylezl pak na vysoký dub. Tam usednuv na mocnou haluz,

ukryl se v hustém listí starého stromu a čekal, ať lev odejde. Čekal a čekal, chvíli, pťl dne, a lev seděl pořád dole pod dubem a hleděl nahoru do husté

koruny. Nastala noc; Bruncvík ji prodřímal na dubu. Jak ho ráno probudil chlad, jakmile

otevřel oči, první bylo, ťe se podíval po lvu. A lev byl ještě pod dubem. Seděl tu jako věrný pes a vyseděl tak

i druhý den, smutně hledě do koruny,
vyseděl i druhou noc a z místa se
nehnul.

Ale třetího dne, když Bruncvík z
dubu neslízal, zařval zarmoucený lev
tak silně, že se ať

dub zachvěl, a Bruncvík přivalem
hrozného zvuku ohromen, pustil se
haluze a spadl

na zemi. Tak ležel hrubě potlučen a
nemohl ani vstát. Byl slab a neměl co
jíst; nezůstal

však bez pomoci. Lev, jenž od něho

odběhl, vrátil se zanedlouho, nesa
ulovenou srnu, a tu položil
Bruncvíkovi k nohám.

Mladý kníže jiť viděl, že lvu křivdil a
že netřeba se ho bát. Proto když lev
přilehnuv hlavu mu na klín dal,
hladil ho po husté hřívě jako věrného
psa. Od té

chvíle ho počal mít rád, a lev zůstal
mu oddán po všecken čas, co v těch
divokých horách

meškali. Tři léta Bruncvík bloudil
pustinou, mezi lesy; a lev pořád s

ním, všude a vřdy, zvřř honř a pánu
svěmu přinářeje.

Jednou za těch potulek dostal se
Bruncvík na vrchol vysoké hory,
odkudř zhlědl před

sebou řiré moře a v tom moři daleko
hrad nějaký. I zaradoval se, ře vidí

zase lidské obydlí, neb do té chvíle
řádného nenařel ani neviděl; i
pospíchal směrem k

moři, prose Pána Boha, aby mu dal
tam dojít.

Patnáct dní minulo, nežli pronikl
pustými horami a dostal se na břeh
mořský. A ten byl

pustý, písčitý a kamenitý. Bruncvík,
puzen nadějí a touhou po tom hradě,
jal se hned mečem roubat stromky a
proutí, a nanosiv vše na pobřeží,
zrobil si a spletl širokou lesu, kterouž
pak spustil na vodu. To učinil ve
chvíli, kdy lev odešel na hon shánět
potravu. Bruncvík tak schválně
udělal, neb nechtěl ho s sebou, aby
mu nepřekážel.

Právě když mladý kníže odrazil od

břehu, vrátil se lev, nesa v tlamě
ulovenou kořist. Neť

hned ji pustil a zařvav skočil do moře
za svým pánem, skočil ohromným
skokem a předníma

nohama voru doskočil. Jimi se držel a
plaval dobrou chvíli, ať

Bruncvík, pohnut oddaností tou,
pomohl mu z nesnáze na lesu. A tak
plavali nyní

spolu na chatrném člunu, na jednom
konci Bruncvík, na druhém lev.

Devět dní a nocí

plavali na lese; moře s nimi často hrálo, takže nejednou byl Bruncvík ve vodě do pasu, do hrdla.

A nebe nad nimi se tmělo i všecko povětrí, ať

pak plouli ustavičně hustým šerem, nevědouce kam. Jen to viděl a pozoroval Bruncvík,

jemuž v té tmě teskno bylo, že nejsou již na širém moři, neboť vpravo vlevo černaly se šerem obrysy hor.

Ať se pak projasnilo, to když

podplynuli pod Karbunkulovou horu.
Ta hora velmi jasná

svítila jim rudou září, ať posléze z té
tmy vyjeli. A tu před sebou zhlédli
hrad, an strměl na výspě v plném
slunečném světle. Byl to ten, který
byl Bruncvík zhlédl z temene vysoké
hory. Přistál ke břehu, a provázen jsa
svým druhem lvem, vešel do hradu,
v němž panoval král Olibrius. Divný
byl, neobyčejný. Mělt' dvojí

oči, jedny v obličeji, druhé vzadu
hlavy. A divnější ještě bylo jeho
dvořanstvo: mnozí o

jednom oku, o jedné noze, mnozí rohatí. Jiní měli dvě hlavy nebo i psí hlavu, někteří byli jako lišky červení, jiní od polovice šediví, od polovice bílí. Mnozí se obrtem podobali, jiní jako trpaslíci míhali se mezi nohama těchto velikánů.

Bruncvíkovi nebylo tu volno a chtěl opět zpět. Než Olibrius král ho zadržel a tázal se ho, jak sem přišel, z vtleli či z nouze.

"Z vlasti jsem se vydal z vtle, sem přibyl jsem z nouze. Prosím, pomoz

mi, abych se

zas mohl vrátit domů," tak Bruncvík
žádal. Král pak mu odpověděl:

"Odtud mŕžeš jen železnými vraty. Ty
ti však neotevru, těmi tě nepustím,
dokavad

neosvobodíš mé dcery, kterou mi
unesl drak Bazilišek." Když
Bruncvíkovi nezbylo, nežli aby zůstal
mezi těmi obludami královými, nebo
aby vysvobodil jeho dceru, odhodlal
se, že se pokusí o draka Baziliška.
Král Olibrius dal mu

připravit korábec a na tom plul
Bruncvík s věrným svým lvem k
ostrovu a hradu

přemocného draka.

III

Ať k ostrovu doplul bez nesnází; do hradu však se dostat nebylo skoro možná, neb měl

ten hrad trojí bránu, u každé pak brány zuřivé obludy za strážce.

Bruncvík musil podstoupit s nimi boj. Zápas ten byl tuhý, od brány k bráně tužší a hroznější, a Bruncvík by si byl průchod do hradu neproklestil, kdyby nebylo jeho věrného lva.

Ten pokračoval, když pán již v zápase umdlával, přiskočil a tak dlouho se s

obludami

potýkal, dokud si Bruncvík jak náleží neoddech1. Tak pronikli posléze do hradního paláce, a tu v nádherné síni zastal Bruncvík dceru Olibriovu, dívku spanilou, ale od paty do pasu hady

otočenou.

Ṭasla, když rytíře zhlédla, a nechtěla ani věřit, že moci se do hradu dostal; myslilat', že strašliví strátcové bran usnuli. Pak prosila Bruncvíka, aby se nevydával v nebezpečenství ještě

větší, aby se vrátil, dokud je čas;
jestliže strážce ve branách zahubil,
draka Baziliška a jeho družiny ťe
nepřemuťe, aby tedy jen chvátal, zet'
na velikém čase, protože touto chvílí
Bazilišek, hrozný její ted'

pán, sem přicházívá. -

Bruncvík však zůstal a nelekl se, když
se počala pojednou do síně valit,
hrnout družina

Baziliškova, pištíc a syčíc;
nejrůznější lesklí hadi, ještěři, hadové
panenky a divné a jiné obludy, různě,

v chumlech, v kotoučích, vše v
hrozně

směsici, v takové záplavě, že veliká
síň byla jimi za chvíli plná.

Bruncvík se dal s nimi hned a chutě
v zápas, posílněn prstenem, jež mu
panna dala a jímž nabyl síly za
dvacet mužů, a ještě více posílněn
touhou, aby nebohou pannu
vysvobodil. A lev mu také vydatně
pomáhal.

Švihal ocasem do oblud, drtil je
tlapami, trhal je zuby, rozškubával je
na kusy, a tak všecka ta pištící, syčící

havět' zničena jeho silou a
Bruncvíkovým mečem. Již měl
mladý rytíř vyhráno; vtom

hrozný hluk, jako hřímání, otrásl síní,
a již sám Bazilišek, drak s osmnácti
ohony, kovové, měňavé barvy,
ohnivé tlamy, vrazil na své
protivníky. Tu teprve nastalo
Bruncvíkovi hoře. Bránil se, zápasil,
sekal do draka, zranil ho kolikrát, ale
sám už také krvácel. Kolik ran již
utržil, několikrát již na zemi povalen.
Ale pokaždé ho lev zastoupil. A když
pak opět lev umdléval, sebral se
Bruncvík a dal se v nový boj. Ten

trval od nešport, po celou noc a
nazejtří ráno, až do samého poledne.

Tu teprve padl Bazilišek, natáhl údy
a zdechl. Lev hlasno zařval,
Bruncvík však, posetý

ranami, ležel na zemi jako bezduchý.

Tak nebohého ujala se dcera Olibria
krále. Vymyla Bruncvíkovi rány,
obvázala je, léčila

je a ošetřovala tak, že devátého dne
zase vstal. I vzav vysvobozenou
pannu, uvedl ji na loď a vrátil se s ní
a se lvem na hrad jejího otce, těše se,

že nyní

budou otevřena železná vrata a že bude lze, aby se navrátil do vlasti. Král Olibrius ho s radostí uvítal, o železných však vratech se ani nezmínil. A také

nechtěl o nich ani slyšet, řka, že tu Bruncvík musí zůstat, že si dcera Afrika statečného ochránce tak zamilovala, že ho chce za manžela. Bruncvík zahořel hněvem na krále i na jeho dceru a trpce jí v duchu vyčítal nevděk. Že však nebylo ani rady, ani pomoci, musil povolit a

pojal královu dceru za manželku. Ale
mysl jeho byla ustavičně jinde,
daleko ve vlasti, u

Neomenie, a čím dále tím více po ní
tesknil a toužil.

Smuten sedával na břehu a vyzíral na
moře, do dáli, nezjeví-li se nějaká
lod', která by ho odtud vysvobodila.
Neť po siru daleku nikde se
nezabělala plachta, řádný koráb
nezčeřil

zelených vln, jeť na slunci hrály a v
jejichť hukotu zanikaly teskné

povzdechy mladého rytíře.

Často také, když osaměl, bloudil
hradem, jejž v duchu proklínal, i jeho
krále i dceru a jejich dvořanstvo
netvorné. Když se tak jednou hradem
zamyšlen procházel, přišel do
sklepení, jehož

do té

chvíle nikdy neviděl. V tom sklepení
spatřil na kamenném stole starý meč
bez jilce. Maně

ho obnažil, a jak si ho prohlížel,
sezna, že je z vybrané ocele,

náramně ostrý. I zalíbil se mu tak, že sňal jilec ze svého meče a vstrčil jej na ten starý meč, kterýž pak vrazil do pochvy svého meče.

Svťj pak meč bez jilce položil ve staré pochvě na kamenný stl a potom odešel.

Setkav se s Afrikou, neřekl jí, co učinil, ale optal se, jaký to meč v tom sklepení. Králova dcera se lekla a hned šla a zavřela sklepení na devět zámků. Bruncvík se tím dychtivěji vyptával, jaký to meč a proč ho tak skrývají.

"Kdybys věděl, co ten meč mnoho
moci má!"

Více však neřekla. Ale když
Bruncvík naléhal a neustal prosit,
aby pověděla, že mŕte, zet' má k tomu
meči klíče, jeho že není, tu povolila.

"Když tedy chceš vědět, slyš. Ten
meč má tyto moci: když bys z pochvy
ho vytrhl a řekl

„Hlava jedna, dvaceti, třiceti, sto tisíc
hlav doŕt!", hnedky by hlavy doŕt

skákaly."

Bruncvík se tomu smál, jako by
nevěřil; ale řeč ta mu utkvěla v
mysli, a již

uvařoval, jak by se přesvědčil. A tu,
když jednou několik těch obludných
dvořan

ryšavých, šedých, hrbatých i o dvou
hlavách a psí hlavě vstoupilo k němu
do komnatky,

vytrhl meč a řekl:

"Nuž tímto mečem prvním potvorám
hlavy dole!"

Hned hlavy všech, co jich tu bylo,
dolů skákaly a on, sebrav je, do moře
je hodil. Potom

po malém času, když král Olibrius s
dcerou a se vším dvořanstvem seděl
za

stolem, vytrhl Bruncvík znenadání
svůj meč a vykřikl:

"Nuž milý můj meči! Těmto obludám
i králi s dcerou, všem hlavy dolů
skákejte!" Tak se stalo. Bruncvík,
pomstiv se za nevděčnost, nechal
pobitých, vyšel rychle ven

a chystal se hned na cestu. Otevřev
železná vrata, nabral si potravu, zlata
i drahého

kamení, naložil vše na koráb, a vzav
milého lva, vydal se vesele na cestu.
Lod'

šťastně

vyplula a Bruncvík zamířil domů, do
vlasti.

IV

Vítr vál příznivý a koráb plul šťastně
poklidným mořem. Bruncvík
nepotkal nikoho

cestou, žádně lodi, také žádného
ostrova nespatrił. Ať teprve sedmého
dne udalo se mu mimo jeden ostrov
plout. Zdaleka již utěšeně vypadal.
Zelenal se, vysoké, košaté stromy
strměly na břehu k modrému nebi a
stavení nadiv krásná, nevídaná
jimi prokmitovala.

A s větrem vanuly od ostrova

rozkošné zvuky. Lahodná hra se tam
ozývala, také

veselých fanfár troubení a bubnů
rachocení. Pak líbezný zpěv
mužských i ženských hlasů

nesl se k němu čarovným ohlasem
nad vlnami zářícím vzduchem. I
zatoužil Bruncvík po lidech a srdce i
sladký hlas hudby táhly ho k ostrovu.
Když tam přistál, uzřel veliké veselí,
lidí mnoho, na koních, pěších,
všechny v bohatém obleku, v
sametu, v hedvábí veselých barev,
zvláště urostlé paní a panny

překrásných očí, vlasů a tváří.
Všichni tam byli bez starostí, v
bujném veselí. Tu na koních, v
nádherné zbroji v okolu kláli, tam na
volné prostoře tančili, jiní zpívali,
hráli. - Jakmile vstoupil Bruncvík a
počal se na ně dívat, hrnuli se k
němu, mládenci, panny, a volali:

"Jak jsi k nám přišel? Ale ať
jakkoliv, budeš tancovat."

"A s námi zůstaneš!"

"Nepustíme tě! Zůstaneš navždycky s
námi!"

Krásné panny a paní podávaly mu
ruce, muži ho obklopovali. Než
Bruncvík pamatuje se

poznal, že to sladké, lahodné
nebezpečnoství, že v tom utěšení jest
jeho záhuba. Proto vytrhnuv se
obnažil meč a zvolal:

"Nuž těm nejbližším hlavy dole!"

A hned se tak stalo. Ostatní se však
nezalekli a volali:

"Tím našim rukám neujdeš. Ty přece
budeš s námi tancovat a na koních
jezdit. Jsme

Azmodeové, d'ábli sem zakletí, a máme tu moc -"

Slyše to Bruncvík, potrl meč a vykřikl:

"Nuž těmto všem d'áblům hlavy doč!"

A tu všem skákaly doč, Bruncvík pak odkvapiv vsedl na loď a plul dále. Jel a jel a

bloudil zase mnoho neděl, až posléze uzřel překrásné město zdaleka zářící. Zakotviv u něho, zamířil se lvem k němu. Kolem města nezhlédl ani

člověka, také v otevřené

bráně bylo ticho i na ulicích a náměstí. Krásné to město jako by vymřelo. Všecky však

domy byly otevřeny a bohatě opatřeny. Všude našel kryté stoly a jídla dost i vzácného vína.

Jak tak Bruncvík chodil dťm od domu, zaslechl náhle trubače a bubeníky a ti troubili a

bubnovali náramně velmi. Vojsko táhlo do města; to byli Astriolové, před nimiť jel na vraném koni jejich

král Astriolus.

Bruncvík, znamenaje, že mu s nimi nebude dobře, obrátil se a chtěl z města. Ale vtom ho

zhlédli, a zaskočivše ho, tázali se, jak se dostal sem.

"At' jsem přišel sem jakkoliv,"
odvětil Bruncvík, "ale to vězte, že se
vás nebojím."

Tu oni, uchytivše ho, vedli ho před
krále Astriola a ten mu řekl:

"Bud' nám slib, že tu zůstaneš s námi

věčně, nebo tě dám vsadit na
ohnivého koně."

"Tvé hrozby se nebojím. Doufám v
svého Boha, poněvadž mně již z
velikých strachů

a nebezpečení pomohl, že mi
odtud také pomůže."

I kázal Astriolus přivést ohnivého
koně. Bruncvík však, když ho čtyři
chlapi začali

trhat, aby ho na toho koně dovlekli,
vytrhl meč a vece: "Nuž těm čtyřem
hlavy dole!" A hned hlavy skákaly, a

lev přiskočiv náraz je roztrhal.
Astriolus, tím rozlícen, vzkřikl
na houf vojska. Přitrhli s velikým
hlukem a troubením, tolik tisíc jich
bylo, a hned

obklíčili Bruncvíka. Ten však neboje
se, netřesa se, stojí prostřed nich,
blýskl svým

mečem a zvolal:

"Nuť dvaceti muťm, nuť třiceti, nuť
sto, nuť tisíce hlav dolť!" A hned se
hlavy koulely a trupy se kácely v

takovém množství, že se až země
zatřásla. Hrtza padla na všechny
kolem i na krále, děsili se a křičeli,
král pak volal:

"Pamatuj se, Brune více! Pamatuj se
pro svého Boha a schovej meč!
Slibuji ti, že tě

dovedu do tvé vlasti, jen ne vraždi ji
více!"

Když pak na Bruncvíkovu žádost
svatě slíbil, že to vše splní, že ho se
vším, co má, i se

lvem beze všeho úrazu do české země dopraví, zarazil Bruncvík meč. I stalo se, jak Astriolus slíbil. Bylo ve čtvrtek v první soumrak, když vysadil Bruncvíka na hranicích své říše. Odtud se bral Bruncvík dál, ať se dostal beze všech nesnází do své říše.

V

Když stanul před Prahou, vzal na se poustevnické roucho a šel se lvem na svtěj hrad. Tam

bylo hlučno a veselo, neboť zrovna v ty časy vdávala se Neomenia, jeho manželka. Minulot' více neťli sedm let, co Bruncvík odešel z Prahy do světa. Poněvadť Neomenia po tu dobu jeho prstenu nezhlédla, poslechla rady svého otce a přijala nabídnutí vzácného knížete, jenť ji chtěl za manželku. Když Bruncvík v poustevnickém rouše na hradě

uslyšel, co se děje, velmi se

zarmoutil. Neřekl však řádnému nic, aniť se dal poznat. Jen k číšníkovi, nosícímu na stěh číše stříbrné a zlaté, se přibochil a pustil do číše, ze které Neomenia pila, prsten, který do té chvíle sám na prstě nosil. Pak se hned obrátil a vyšel z hradu. Když branou vycházel, napsal na vrata:

"Ten, který před sedmi lety vyšel, je tu."

Z toho povstal nemalý poplach a shon. Zatím Neomenia, jak dopíjela

ze zlaté číše, zhlédla na dně prsten a
hned jej také poznala. V srdečném
pohnutí neutajila, čím

je, i to, že se Bruncvík jistě navrátil.
Toho se lekl její ženich. Vyskočil, dal
hned osedlat koně, aby dohonil
svého soka, aby ho zničil. S třiceti
jezdci hnál se za ním, ať jej uhonil a
jal.

Bruncvík, vida, že běží o jeho hrdlo,
vytasil meč a zvolal:

"Nuž tomuto ženichovi hlavu doleť i
jeho služebníčkům!" Skákaly hlavy

dolů, padala bezhlavá těla z koní a koně volní běželi zpátky do města. Potom se odebral Bruncvík najeden z knížecích hradů a svolal tam pány a zemany, kteří ho uvítali s velikou radostí a hned s ním do Prahy jeli. Když se již k městu blížili, potkali Neomenii, jejího otce s velkou družinou. Braliť se všichni hledat Bruncvíka. I radovali se všichni z toho shledání, a nejvíce Neomenia, jeť

ve své blaženosti slzy ronila.

Všichni se vrátili do Prahy a tam pak

všecko obyvatelstvo, staří i mladí,
vítalo Bruncvíka s velikou radostí a
mnohým plesáním. Těšiliť se, že se
jim kníže navrátil i že jim lva přinesl.

Veškeré zemi se stala radost, když
kníže dal po všech městech volat a
lva na branách malovat, též

na zemské korouhvi, to lva bílého v
červeném poli. -

Odtud ťil Bruncvík spokojeně s
Neomenií a panoval šťastně ještě
dobrých čtyřicet let.

Věrný lev byl pořád s ním a u něho.

Když pak Bruncvík ve vysokém věku zemřel, zanechav

jediného syna Ladislava, nechtěl lev bez svého pána žít. Tesknil a chřádl, až naposled zařvav v té tesknosti, u Bruncvíkova hrobu zemřel. A zázračný Bruncvíkův meč?

Ten je pevně a hluboko zazděn v Karlově mostě do pilíře, tam, kde stojí socha

Bruncvíkova, mající u nohou podobu lva. Tam dal Bruncvík před svou smrtí meč

tajně zazdít, tam odpočívá ta čarovná
zbraň již staletí a objeví se, teprve až
bude v českém království nejhtře.
Když naše vlast bude nejvíce
sklíčena, přitrhnou od

Blaníka svatováclavští rytíři na
pomoc a sám svatý dědic české země
je povede.

A tu jak pojede po Karlově mostě,
zakopne jeho brtna (bělouš) a
vyrýpne kopytem z

kamení Bruncvíkův meč. Toho se

svatý Václav chopí a v tuhé seči pak
jím nad hlavou zatočí a zvolá:

"Všem nepřátelům země české hlavy
dole!"

Tak se stane a bude svatý pokoj v
naší vlasti.

Opatovický poklad

I

Mladý klerik řádu a zákona sv.
Benedikta v opatovickém klášteře
přišel před samým

polednem opatu svému oznámit, že té
chvíle přijel znenadání host, pán
jakýsi, patrně urozený, s dvěma
jízdnými služebníky, že u brány v
předním dvoře slezli a ten pán že
zašel rovnou do kostela.

Opat, kněz vátné postavy, se ptal,
odkud přijel.

"Z Hradce."

"Co říkal?"

"Nic, a jeho lidé také ne."

"Jak vypadá?"

"Je prostřední postavy, čtyřicetiletý a má černou bradu. Pán vážený, pěkně oděný, ale sukni má tmavou a bez ozdob, ani proužku na ní -" Opat se na okamžik zamyslel, pak vstal, a vyšel ze své jizby, bral se dlouhou chodbou z konventu, dolů po schodech na ambit, objímající kolkolem tichý "rajský

dvětr". Ten se té chvíle vyjasňoval v proudu slunečních paprsků, jež sem počaly padat. I do ambitu vnikala jejich zlatá zář, malujíc na dlátky i na stěnu stíny románského sloupoví. Parno srpnového dne nebylo zde ještě tak cítit, neb od rána skoro až do té chvíle všude tu spočíval chladivý stín.

A ticho, prázdno bylo mezi starými budovami. Mniši všichni meškali tou dobou ve svých

celách. Ted' se tu opat mihl světlem a stínem, pak zabočil z chladu na

druhé, přední a prostorné nádvoří, do
parna a plného světla, kdež zářícím
vzduchem jasně se obrátely od
modré, bez mraku oblohy budovy
kolem, zvláště dvě chrámové

věže i veliký chrám, vše románské
stavby.

Opat zamířil k portálu plnému
nádherných pást kamenných,
zdobených bohatou řezbou

lupent, listí a podivné zvěře. Vtom ze
dveří, jimiž vanul z kostela příjemný

chlad, vycházel cizí ten pán. Měl

ještě smeknuto; smědý byl,
černovlasý, lysého čela,

široké tváře a šel poněkud ohnutě.
Jak se mu opat podíval do velkých,
tmavých očí, jak cizinec promluvil,
poznal, že to ne všední šlechtic. Mile
děkoval za uvítání a rád přijal, když
jej opat pozval k obědu. Šli spolu
zpět do ambitu, kol rajskeho dvora
rovnou do refektáře, neboť

hlubokým poledním tichem ozval se
klášterní zvon, hlásaje dědině i lidem
na polích polední klidu čas. V
dlouhé, klenuté síni, prostřed níž se

táhla řada dubových stolů, s cínovým,
mdle se lesknoucím náčiním, a řady
stolic a sedadel, čekali již mniši,
staří, mladí. Když obvyklá pobožnost
vykonána, zasedli všichni. Nejvýše
opat se svým hostem v řezaných
dubových
křeslech.

Po všechnu dobu host mile hovořil, o
klášteře, o kostele, jak je krásného
díla, zrovna

jakoby vlašského, zvláště ten portál.
A když opat řekl, že ne, že to domácí

dílo, že to kostel přestavěný z
převodního malého, ale první
mnichové, hned při založení, že byli
Vlachové, z Monte Cassina,
rozhovořil se pán o mateřském
klášteře, a že jej zná. I vypravoval o
něm,

Vlaších, o Římu tak, že kdo blíž
seděli, zapomínali na jídlo.

Než čím déle host hovořil, tím více se
neklid zmáhal opata. Již prve, když
slyšel, že přijel pán z Hradce,
pomyslí, že to někdo ode dvora,
protože ráno zvěděl, že včera přibyl

do Hradce císař s komonstvem. A hned také, když klerik oznámil, že ten pán vešel nejprve do kostela, vzpomněl si opat, co slýchal o císaři Karlu: že pokaždé, jakmile do nějakého místa přijede, vejde nejprve do kostela. Pak všechna ta líbezná řeč a znalost světa a všechno jednání, jež budily úctu a obdiv - Sotvaže host odložil nůž a umyl si ruce v lesklé medenici, již prosil jej opat, jak stanuli sami v okenním výklenku, aby mu za zlé neměl a jemu oznámil, které jest jeho jméno.

Host slíbil, že poví, ale tádal dříve,

aby šli do kostela, tam aby vzal opat
také

dva nejstarší mnichy z konventu.
Opat ochotně tak učinil a zavedl
hostě chodbou zrovna

do kostela. Byl vysoký, klenutý, o
třech lodích, oddělených okrouhlými
sloupy, jeť nesly

mohutné pŕlkruhové oblouky. Celou
rozlehlou prostorou nečetných oken
nesla se mha tajemného šera, v němť
se tratily hojné malby po stěnách.
Všichni tu poklekli před hlavním

oltářem; když

pak cizí pán vstal, řekl:

"Kněze opate, chtěls vědět mé jméno. Oznamuji ti a bratřím zde, že jsem Karel, římský císař a český král, pán váš."

Opat se snažně omlouval, že ho tak málo poctivě přijali, ačkoliv, jak doznal, že tušil,

jaká čest se stala jejich domu, ale že sám sobě nevěřil. Císař však vlídně se usmál a pravil, že právě tak dobře, že nechtěl, aby ho kdo poznal, proto

také ťe nechal dvořany v Hradci a ťe nikomu neřekl, kam jede.

"To jsem proto učinil," pokračoval, "abych mohl s vámi volněji promluvit. Otče opate, tito-li bratři nejstarší a nejvěrnější v tvém klášteře?"

"Ti jsou."

I řekl císař:

"Milí otcové, jiť vám tuto na bořím místě oznámím, proč jsem k vám přijel. Slyšel jsem, ťe máte při tomto

klášteře veliký poklad. Je-li tomu tak, doufám, že ho přede mnou nezatajíte. A já vám slibuji, že vám nic z toho nechci vzít, ani sám, ani skrze řádného jiného. Jen bych rád na ten poklad pohleděl, nic více." Opat i knězi se lekli a stáli mlčky, ať opat císaře poprosil, aby jim popřál se na to maličko poradit. Císař svolil, a když mniši tak učinili, oznámil opat:

"Rač Velebnost Tvá vědět, že ten poklad jest. Ale řádný z bratří řeholních, a jest jich tu na ten čas padesát a pět, o něm neví. Jenom já a

tito dva bratři máme o něm vědomost
a řádný jiný. Kdyby někoho z nás
Pán Bůh neuchoval, jinému o tom
pokladu povíme, tak aby všudycky

tři, opat a dva nejstarší bratři, o něm
věděli. Ale rač také vědět, že jsme
těžkými závazky zavázáni a nesmíme
nic o tom pokladu povědět ani
slovem, ani znamením. Nadto je
přístup k němu velmi nesnadný

a Tvé Milosti nenáležitý."

Císař však přesto řádal, aby mu
pověděli, on že bude také mlčet a

nikomu o pokladu

nepoví. Tu se knězi opět radili, ať opat prohlásil, že není náležitě, aby pověděli, ale také že není náležitě, aby oslyšeli žádost svého krále.

"Protož," pravil opat, "jedno z dvojího učiníme. Bud' Tvé Velebnosti o tom místě povíme, ale pokladu neukážeme, nebo poklad ukážeme, ale nezjevíme, kde jest."

"Raději ať poklad uvidím," rozhodl se císař.

I prosili ho, aby učinil, jak požádají.

A on slíbil. Tu ho zavedli z kostela do sakristie, odtud sestoupili do nějakého sklepení cihlami dlážděného, velmi šerého. Jeden z mnichů zakřesal a rozťehl dvě voskové svíce. Ale jen se jejich plameny v temnu zamíhaly, již přistoupil druhý mnich a stáhl císaři přes hlavu kuklu, a to obráceně, takže císař nic neviděl. Jen slyšel, že zdvíhají, odklízají cihly.

Pak ho zavedli k nějaké díře a řádali ho, aby opatrně sestupoval, že

polezou po řebříku. I lezl za nimi hloub a hloub do čiré tmy velmi hluboko, a když stanuli na dně, obrátili císaře a vedli ho několikrát sem i tam, aby si nepamatoval směr a cesty. Poté kráčeli nějakou dlouhou, tmavou chodbou. Bylo zde cítit zavlhlý vzduch, ztuchlinou páchla všude ta štola a duněla jejich kroky. Císaři se zdálo, že je nekonečná. Pojednou stanuli, a vtom, jak mu kuklu sňali, viděl se v dušném sklepení, jehož prostorem mdle se míhala zář voskovic. A v té záři zatřpytilo se v železných truhlicích, jak opat víka pozdvihl,

stříbro, spousta stříbra kol kolem, v kruhy litého i celé bochánky.

Odtud vedli mniši císaře do vedlejšího sklepení. V tom spatřil množství kruhů

i silných prutů ryzího zlata, celé kusy, těžké, nezpracované. Císař se divil; ve třetím však sklepení zmlkl úžasem. Tuť byl největší poklad; ohromné množství

drahého kovu, zlato, stříbro, ale vše umělou prací zdělané: překrásné řetězy, číše a

kalichy, kříže a paci#kály, vše svítilo
zlatem a ještě více měňavými,
duhovými blesky drahého kamení, ať
z toho zrak přecházel. Jak se tak
císař na všecku tu krásu, na všechno
to nesmírné bohatství zahleděl, řekl
mu opat:

"Pane náš, ty poklady se tobě i tvým
budoucím chovají. Protož vezmi, co
se koliv tobě líbí."

Císař však nechtěl, a tu opat, řka, že
by se neslušelo, aby odtud odešel a
něco si na

památku nevzal, podal mu drahocenný prsten, v němž byl světlý, nadmíru vzácný diamant. Císař ho přijal s povděkem.

Pak se obrátili, a jak prošli zase tím trojím sklepením, vstrčili císaři zase tu kuklu na hlavu, vodili jej zase sem tam, posléze k tomu ťebříku, po kterém vylezli do sklepení. Když otvor zase zadělali, zhasili svíce, a sňavše císaři kuklu, vedli ho do sakristie a do kostela, kdež se pomodlil před velkým oltářem. Poté děkoval mnichům a doložil:

"Milí otcové, ještě ať to zvím: smím-li já svým přátelům, ale jen některým, oznámit, že jsem viděl ve svém království pod zemí takový znamenitý a vzácný

poklad? Ovšem že nepovím kde a kterými místy."

Opat a mniši svolili. Císař pak již na odchodu pravil, hledě na darovaný prsten:

"Tento váš dar bude u mne v takové vátnosti, že nikdy nesejde z mého prstu a že pŕjde se mnou do hrobu."

Byl nešporní čas, když se vrátili z kostela. Císař se již dlouho neomeškal. Rozřehnav se s opatem a bratřími, vsedl na kůň a provázen svými dvěma komorníky zamířil zpět po Labi vzhůru lukami k Hradci.

Tam vyzvídali dvořané na komornících, kde byli. Když uslyšeli, vyptávali se, co císař v klášteře dělal.

"Byl tam na obědě, po obědě vešel s opatem a se dvěma mnichy starými do kostela a

dlouho se tam s nimi modlil."

Více neřekli, a více také nevěděli, a víc také nikdo nezvěděl, neb císař tajemství zachoval. Teprve před svou smrtí pověděl některým svým radám, aby mu ten

prsten na ruce nechali do hrobu, zeť to památka z pokladu v klášteře opatovickém, kterýť poklad mu tam před mnohými lety ukázali. A tak se i stalo.

II

Léta letoucí minula po smrti Karla IV., blahé paměti. Na sklonku panování jeho syna

Václava IV, a to roku 1415, přijel do opatovického kláštera nenadálý host: pan Jan Městečky z Opočna s dvěma jízdnými pacholky. Bylo to v listopadu, zrovna na Všechny svaté, pozdě

odpoledne, když se již smrákalo, když pustá kol luka i holé již stromy u Labe černaly v časném soumraku. A

mrazivý vítr vál. Nebylo divu, že rytíř zajel do kláštera a požádal o nocleh, vyložit, že chtěl dojet do Hradce, ale že je taková slota venku, vítr že řete i šubu proniká, a že bude hrubě tmavá noc.

Opat Petr Lazur, starý a ctihodný kněz, vlídně přijal rytíře a poručil, aby také

oběma jízdným dána řádná večeře, jim i třem jejich druhtm, kteří, jak pan Městečky

oznámil, se cestou omeškali a kteří

ještě sem dojedou. A dojeli, samý

již večer, zardělí od větru a chladu.

Tou dobou seděl jejich pán s opatem
a mnichy v

refektáři ozářeném voskovicemi na
stolech, poblíže ohromných zelených
kamen, jež příjemné teplo vydávala.

Rytíř vypravoval, měl mnohé noviny,
o koncilu v Kostnici, o mistru Janovi
z Husince,

nejvíce však o Praze, že je stížená
klatbou pro mistra Jana z Jesenice,
stoupence Husova, že jsou všeliké

služby boží v Praze staveny. I dorážel slovy zle na novotná učení a na Pražany, že se bouří proti kněžím, i na krále, že to všecko trpí.

Vtom nový host vstoupil: pan Oto z Bergova. Pověděl, že ho necesta a hrozné

povětrí dohnaly, aby se utekl pod pohostinnou střechu starého kláštera, a žádal o nocleh

pro sebe a pro svých pět pacholků jízdných. Divil se také, že tu shledává

pana Městeckého, ale těšil se z toho, že bude mít na zítřek společníka na cestu do Hradce.

Opat i pana z Bergova vlídně přijal a seděl s rytíři, i když bratři řádoví se po večeři rozešli do svých cel. Páni seděli při víně poblíže kamen, kdež bylo tím příjemněji, jak venku černou nocí burácel vichr, ať se okenice trásly a rachotily. Pan Městečky vypravoval, pan z Bergova nebyl také bez novin. Oba také

statečně pili a často dolévali poháry zlatým, červeným vínem, ať se jim

rděly tváře a

svítily oči.

Naráz však oba umlkli a vstali, když
venku tmou se náhle ozval hlas
válečné

trouby. Vzezvučel ostře, pronikaje i
větrný hluk. A vtom chytli oba rytíři
opata za ruce a pan Městečky zostra
a chmurně poroučel:

"Kněze opate, slyšels to troubení. To
jest nám znamení, že naši zbrojní
pacholci mají bránu již ve své moci a
že pustili ostatní, třicet jich, slyš; ti

číhali venku ve tmách. Ted' jsou již všichni v klášteře. Ty a všichni tu jste v naší moci. Opat, omráčen leknutím, stěží vyrazil:

"Co chcete?"

"Poklad, váš klášterní poklad. Nic se ti nestane, povíš-li, kde je. Víme, že ho máte pod zemí. Pověz, kde je!"
dorážel pan z Bergova.

"Nevím!"

Na chodbě strhl se hluk, křičeli tam, řinčela zbraň.

"Nečekej pomoci!" hrozil pan Městečky. "Slyšíš, to je náš lid. Mluv, kde je poklad!"

"Nepovím!" chvěje se, ale pevně odpovídal starý opat.

"Zmučíme tě!"

"Děj se po vtli boří. Ale já nesmím, já nepovím." Pan z Bergova vyrazil z večeřadla, a hned poté vešli tam čtyři pacholci po zuby ozbrojení. Těm vydal pan Městečky starého opata.

Tmou listopadové noci ozval se zvon bijící na poplach. Některý z mnichů k

němu doběhl a

zvonil, volaje blízkou dědinu na pomoc. Ale jen začal zvonit, již vrazili na něj ťoldnéři a smrtelnou ranou splatili smělému zvoníku.

Rudá světla se míhala klášterem, kostelní okna zářila; i po celách, tmavými ambity a

dvory, všude se kmitala světla, pochodně, planoucí louče, všude se míhaly postavy prchajících mnichů, loupežných ťoldnéřů, kteří je stíhali, kde co vybíjeli a snášeli kořist. Jen

opat zůstal v klášteře, ale svázan, v nádvorním sklepení, kde ho pacholci pana Městeckého při záři smolnic bili a natahovali na ťebřík a kde pan Městečky nebo zase pan z Bergova na něj křičeli:

"Kde je poklad? Kde, mluv, nebo propadneš hrdlo!" Ale opat, snášeje muťsky všechna ta muka, mlčel, a nepověděl ani pak, když mu pálili svícemi bok. -

Když se probudil mlhavý, nevlídný den, bylo v opatovickém klášteře ticho a pusto. Byl

vylopoupen. Všecko skvostné náčiní, hotové peníze, všechny klenoty, ať kostelní, ať jiné, vše odnesli páni Městečky a z Bergova Oto. Když vesničané přišli do kláštera, našli raněné mnichy, opata pak na smrt zmučeného. Škody po všem klášteře byly veliké, ale ohromný podzemní poklad byl zachráněn opatovým utrpením a - jeho smrtí. Zemřelť Petr Lazur zanedlouho. Po pěti letech přijel pan Městečky z Opočna, jenť pro svůj zločin s druhem svým za bouří a zmatkť tehda obecných ušel zaslouženému trestu, zase do

opatovického kláštera, ale ne jiť jako lupič, nýbrť

jako jeho ochránce. Přivedl tam posádku, valný houf tolněř císare Zikmunda, v jehoť služby se dal proti svým krajanům. Tím lidem obsadil klášter proti hradeckým husitským měšťanům a

bratřím orebským. Tenkrát se jiť nesháněl po velikém pokladu v zemi ukrytém. Záhy zas musil odtud, do pole, posádka však tu zůstala a dvakrát svedla vítězný boj s Hradeckými: v prosinci toho roku

1420 u samého kláštera a v březnu
příštího roku nedaleko, u vesnice
Podolšan, kde padl i vřdce
Hradeckých Lukáš. Ale již v dubnu
odtáhli císařovi ťoldnéři z Opatovic
ze strachu před velkým vojskem
Praťanť, Orebských i Hradčanť, kteří
se zmocnili Kutné Hory.

Zikmundovi ťoldnéři jen odtáhli, a již
přitrhl pan Diviš Bořek z Miletína s
bratrstvem

orebským a s Hradeckými, kteří se
zle vymstili Opatovictm za dvojí
poráťku a za mnohé

porážky. Starý, výstavný klášter byl vypálen.

Vyhořel konvent a stavení všechna: v
lučinaté rovině u Labe, nad jejíž
zelení a spoustou

kvěť svítivaly se zlacené kříže
klášterních věží a nádherného
kostela, černaly se rozvaliny,
rozmetané ambity kol rajského dvora
pustě zarostlého, a mrtvé ticho bylo
tam, kde mniši kdysi hodinky pěli.

Klášter v tom zpustošení zůstal. A
hluboko pod jeho rozvalinami zůstal i

ohromný

poklad drahých kovů, drahého
kamení i umělé práce, zůstal netknutý
tam, kde věky již v

úkrytu ležel. A to místo tajemstvím
zůstalo. Jen pověst o něm šla po
mnohá

pokolení a zůstávala, i když rozvaliny
starého kláštera hynuly a se
rozpadávaly. III

Rozpadly se a zmizely, když pak jim
voda dodala. Kdysi, dávno, za velké
povodně

Labe je zalilo, stopilo, a jak během času změnilo v těch místech svůj tok, zůstala část

rozvalin pod vodou, na jeho dně. Tak Labe, jež kdysi teklo vedle kláštera, proudilo přes něj, a když byla nízká a jasná voda, chodili se lidé

dívat na zbytky trosek pod její hladinou.

Jen část rozvalin zůstala nasuchu. V těch místech pak u řeky vystavěli mlýn, a tam, kde

stával prý hlavní oltář, vyrostla lípa,
jeť přečkala věky. Mléči a chasa
často sedali za letních večerť před
mlýnem a mluvili o císaři Karlovi, o
pokladě, kde asi je, kterými místy,
kdyby tak mohli pod vodu k němu,
jak by si pomohli. Často se také
ohlédli dál, po staré lípě, jejíť
ohromná koruna vysoko šerem se
černala a od níť větrík zanášel k nim
šumot a silný, líbezný dech jejích
kvěť

jako šepot modlení a vťni oběti od
boťiho oltáře. A v pťlnoční čas počal
se koš

staré lípy vyjasňovat, jako by jím
prosvitovala zář vycházejícího
měsíce. Pak vzplanula v koruně
světla a zářila po všech haluzích a
zář světél stoupala k nočnímu nebi.
Kdo ten div spatřil, ťasna se křičoval.
Domáci klekali a modlili se jako
před oltářem; nejeden z nich zaslechl
v takové chvíli zboťný zpěv, jenť
tlumeně, jakoby zdaleka, kolem lípy
se nesl a vanul s větrem dál, k řece,
kdeť

zmíral a tichl. -

Než i za bílého dne naplnilo tajemné místo úžasem lid, zvláště pak "pana otce" ze mlýna, chasu i mléče. Kdysi za krále Maxmiliána, otce Rudolfa II., zarazila se kola opatovického mlýna sama náraz, o pravém poledni.

Vše vyběhlo ven k řece a tu div divoucí! Kola stála, protože na ně voda netekla, a ta

netekla, protože se výše nade mlýnem ztrácela prostřed řečiště, padajíc tam hučivým, hřímavým proudem do nějaké prohlubně či propasti. Tak proudila a padala tam

dobré pět hodiny; a po ten čas neteklo na kola nic, takže mlýn stál jako zakletý. Po pětihodině však dala se voda zase svým během a proudila dál jako dříve ke mlýnu a roztočila jeho kola. U místa, kde voda tak zapadala, stál pan otec, chasa, mléči i lidé ze vsi a jednali o divné příhodě, ať se na tom snesli, že tam bylo nějaké klášterní sklepení, že se jeho klenutí prve zřítilo a řeka že proudila do sklepa a hloub do chodeb a že jistě zalila i štolu vedoucí k pokladu; teď že je po všem, že by bylo marno se pokoušet, aby se kdo k němu dostal.

A přece to zkusili. Ne domácí, ale cizozemci.

Bylo toho smutného času po bělohorské bitvě; tenkrát přijeli do Opatovic čtyři Vlaši.

Řekli, že jsou potápěči z vlašských Benátek, že sám císař Ferdinand je sem poslal, aby našli ten zapadlý poklad.

Nikdo jim nebránil, a tak, když se připravili, potopili se do Labe v těch místech, kde

bývalo vídat klášterní trosky. Tam

chtěli nejprve ohledat pŕdu a zbytky staveb. Dlouho tam však nevydrŕeli. Dva z nich ihned zase vyplavali na povrch. Dva tam dŕele zŕstali. Druhovŕ na nŕ ŕekali, ale nedoŕkali se jich. Ti dva se jiŕ

nevrŕtali. Snad je strhl proud, snad zbloudili pod vodou v rozvalinŕch starŕho klŕštera.

Ani mrtvol jejich nenašli.

Druhovŕ jejich se za pokladem do řeky jiŕ neodvŕřili. Vsedli na konŕ a odjeli s

nepořízenou. -

A tak poklad opatovického kláštera
leť podnes hluboko v zemi a Labe,
proudíc přes něj,

dobře ho střetí.

PRAHA!

TO JMÉNO SAMO ZPĚV.

TEN POUHÝ ZVUK ÚCHVATNĚ

DO STRUN ČESKÉ DUŠE SAHÁ

A SRDCE ROZECHVÍVÁ-----

Svatopluk Čech

O staré Praze

Karel IV. pozval sobě kdysi na
pražském hradě arcibiskupa Arnošta
z Pardubic,

nejvyššího kancléře, purkrabí
českého království a jiné znamenité
pány české a dvořany, též

některé mistry učeností slovutné,
mezi nimi také svého hvězdáře.

Seděl s nimi v nádherné síni, jejíž
dřevěný strop byl vyzdoben řezbami,
malbou i zlacením, jejíž stěny byly

pokryty vzácnými čalouny
francouzské práce, za stolem, na
němž v záři hojných voskovic lesklo
se a blyštělo zlaté a stříbrné náčiní,
talíře, číše a konvice překrásných
tvart a ozdob.

Když povečeřeli a v síni počínalo být
dusno, vstal císař a vyzval své hosti,
aby s ním vyšli ochladit se na čerstvé
povětrí. I šel napřed s arcibiskupem
na balkon, na nějž se vystupovalo
přímo z toho večeradla; šli za nimi
páni a mistři v živém hovoru.

Ale jak vystoupili na prostorný

balkon, umkl císař i jeho rádce a
ztichli také

všichni

ostatní. Umlkli překvapení krásou
královského města pod nimi. Praha
dřímala za letní

noci v rozlitém svitu plného měsíce i
v hlubokých stínech. V čarovném
osvětlení zvedaly se štíty a střechy
vysokých domů, kostelů, věží, blyštěla
se okna stavení, arkýřů a košaté
koruny stromů

po hojných zahradách i na ostrovech

splývaly v tom zásvitu měkkými
obrysy.

A vše v hlubokém klidu. Jen jezy
zdola hučivě šuměly. Král i dvořané,
veškerou krásou

uvábeni, hleděli světlem i šerem,
zrak jejich těkal po svazích Petřína v
modravém šeru, po Menším Městě
zrovna pod nimi, hleděli na jeho
ozářené

prostranství, na arcibiskupův palác u
řeky, kdeť leskla se zlacená střecha
branné

jeho věže, přes chatrný most, po řece,
jeť svítila jako rozlité stříbro, dál po
ostatní Praze, po Ěidovském, Starém
Městě, zavřeném hradbami a
baštami, nad nimiť

trčely k nočnímu nebi věže a chrámy.
Tam tměly se ulice, podsíně domť,
tam tonulo

všecko ve svitu i v stínech a
hlubokém šeru.

Ale dále za Starým Městem, dále
táhlou výšinou širým prostranstvím,
kde se bělal kostel

sv. Lazara, kde volně stál, a ne ve
spoustě domů kostel sv. Petra na
Zderazském vršku, kde dřímaly
Opatovice ves a kde výše v bledém
zásvitu strměl kostel sv. Štěpána ve
vsi Rybníku a dále kostel sv. Jana na
Bojišti, proudilo volně světlo měsíce
po zahradách, sadech a lánech
zralého obilí, tu i dál až po obzor, až
po výšiny plné vinohradů, zamčené
bělavou mlhou. Všichni mlčky
hleděli na čarovný obraz před nimi
rozložený, až král, dojat tou krásou,
promluvil:

"Krásná je tato má země, v ní je mé

největší zalíbení a mám ji jako
vyvolený, vzácnější sad mezi
ostatními poli - Ale v tom sadě
nejutěšenější místočko - hle - Praha!
Jeli co

krásnějšího?"

Oči královny zazářily.

"Překrásné město," promluvil Arnošt
z Pardubic, "a přešťastné, jak je
kronikář nazývá, že bylo svatým
vojvodou povzneseno. A teď tvou
láskou je a bude ozdobeno. Již

se naplňuje proroctví pramateře Tvé

Velebnosti. Rostet' Praha u velikosti a slávě. Knížata se jí kloní, má čest a chválu po světě a bude ještě slavnější."

"Rád bych ji s pomocí boží zvelebil," upřímně pravil král. "A doufám -" Náhle však se obrátil po starém mistru hvězdáři, jenž vážně před se hleděl.

"Nu, mistře astronome, že je krásná a veliká budoucnost tohoto města? Ty se mračíš?

Mluv!"

"Velebnosti královská, nechtěj právě této chvíle, abych oznámil, co věštila nebeská

znamení."

"Jen pověz," vybízel král. "Chci slyšet, cos četl ve hvězdách."

"Je to smutné, milostivý králi."

"Chci slyšet. Mluv!"

A zasmušilý mistr oznámil králi a panstvu dychtivě k němu přistoupivšímu:

"Vyrozuměl jsem z nebeských znamení, že Menší Město bude zničeno, ohněm, velikým

požárem, a tam - Staré Město - zajde hroznou povodní. Vše bude zhubeno, všechno, a tak, že nezůstane kámen na kameni."

Všichni kolem se lekli a pohlédli na krále, jenž zaražen stál patrně zarmoucený. Pojednou se však obrátil k městu, mávl v tu stranu rukou a zvolal:

"A nezajde Praha! Zůstane, bude! A

kdyby i Menší Město, i Staré jednou
zasvé

vzaly, bude tu jiné. Tam vystavím
nové město, tam, hle, bude nová,
veliká Praha!"

Ukazoval za Staré Město, vzhůru
širou výšinou, k polím a sadům, ke
vsím Rybníku a

Opatovici. Všem se uvolnilo, všem
se vyjasnilo líce, a moudrý
arcibiskup vyslovil, co čeští páni a
dvořané té chvíle cítili a z té duše
přáli svému králi:

"Bůh ťehnej Tvé Velebnosti."

Jak se Karel IV rozhodl, tak učinil. Hned jal se konat všechny přípravy k založení nového města: sám vymezil jeho prostoru, směr jeho hradeb, sám k nim základ položil, sám byl při rozměřování ulic, sám určil místa tržišť a náměstí. Se staviteli často rozmlouval a se radil, často se přicházel podívat, jak přibývá

staveb, a pokaždé oslovil tu zedníka, tu nádeníka, vyptal se ho, pohovořil, darem obdařil, těše se, že dílo zdárně

pokračuje.

Jen jednou se pohněval, a to když
vrátiv se z cesty do německé říše,
přišel se hned podívat na Nové
Město a shledal, že měřičové
přidělali za jeho nepřítomnosti novou
ulici. Vedla ke kostelu sv. Jindřicha a
již u ní domy stavěli. Jak ji císař
zhlédl, stanul překvapen, a zchmuřiv
líce, ptal se ostře, kdo kázal tu ulici
založit a vyměřit.

"Nikdo nekázal, královská Milosti,"
odvětil stavitel polekán. "Myslili
jsme, že bude vhod.

Ráčíš-li však, aby byla zastavena -"

"Ať tedy zůstane!" rozhodl se císař,
ale ať se jmenuje na věčné časy
Nekázalka, poněvadž

jsem nekázal, aby byla založena."

Tak rostlo Nové Město; stavení
přibývalo jako hub po dešti. Ale
nestavěli jenom noví

měšťané, stavěl i sám český
panovník. A ten nejnákladněji:
kláštery, kostely s věžemi. Tak také
založil kostel sv. Jeronýma a při něm
klášter mnichů

benediktýnských v těch místech na
Skalkách, kde před věky se zelenal
háj bohyně

Morany. I stavěl ten kostel nákladem
velikým. Zvláštní cihly byly prý na
tu stavbu

páleny, zrovna takové jako na
karlštejský hrad, ze šedivé hlíny,
povrchu leštěné, a kostelní krov
zřízen tak důkladně a uměle, že
spotřebovali na něj kmeny z celého
lesa.

Přes dvacet let stavěli kostel a klášter
a byla to drahá stavba; stáť prý ten
kostel jenom o haléř méně nežli sám
Kamenný most.

Kdyť byl dobudován, kdyť první
bohoslužba v něm konána, zapěli
knězi u oltáře

slovansky a četli mši svatou dávným
obřadem ze slovanských knih poprvé
zase po staletích v českém kostele.

I radoval se zbožný český král, jenť ty
slovanské mnichy sem uvedl z
dalmatských krajin,

radoval se s ním i všechen lid.

A klášteru i kostelu říkali Na Slovanech a říkají podnes. Ještě nepracovali plná tři léta na stavbě slovanského kostela, a již založil Karel IV. nový kostel, a to na nejvyšším místě Nového Města naproti Vyšehradu. Návrh na tuto stavbu podal mladý jeden stavitel pražský. Císař, uviděv narýsovaný plán, nemálo se podivil, jak krásně, ale i směle všechno tu myšleno. Divil se, i znalci se divili, zkušení, osvědčení stavitelé, a tvrdili, že

mladý

druh jejich nevyvede toho chrámu, že
nedokoná ohromné té klenby, jak ji
navrhl. Než král

přece svěřil dílo mladému umělci, a
ten, dychtěl po tom, aby vyvedl
stavbu, jaké po tu dobu Praha
neviděla, dal se chutě, pln nadšení do
díla. Stavěl a stavěl, a chrám v
osmistranu založený počal očividně
růst. Již se zvedaly zdi, již v nich byla
dvojdílná i trojdílná okna
překrásných kružeb, již

stál portál bohatých pást, hojnými
lupeny, soškami a křídovou kyticí
ozdobený, již počali dle plánů
mladého mistra přepínat chrámovou
prostoru nevídaným, smělým
klenutím

hvězdovitým v podobě bane.

Ještě všecko klenutí bylo pozakryto
lešením, ještě nebylo zřejmo pro les
trámů, břeven a

množství prken, a již znalci se mu
divili. Ale teď tím určitěji každý

tvrdil, že mladý stavitel toho díla

nedodělá, že klenutí nevydrží,
poněvadž to nemožná,

nebývalá věc, a že jak budou v
nejlepším, všechna ta smělá baň že
povolí, pukne, že se najisto zhroutí.

Řeči ty účinkovaly. Důvěra mladého
mistra otrásla se v základech. Počal
se lekat a zmije

pochybnosti a nedůvěra počala ho
mučit. Již nespěchal na staveniště s
takovou jistotou a radostí jako jindy.
A doma, o samotě neměl klidu a
pokoje. Počítal, kreslil,

vydrť-li klenba, přemítal, uvažoval
ve dne i v noci.

Starost, neklid zaplašily od něho
spánek. Dlouho do noci sedal ve své
dílně, a když

ulehl, uvažoval ještě, nebo si
připomínal řeči druhů stavitelů,
mladých i starých, jejich výtky,
jejich obavy, jejich určitá tvrzení, že
toho klenutí není možná

dodělat. I jejich úsměšky se mu
vracely na mysl, a když uvažoval, co
by bylo, kdyby

klenutí nedokončil nebo kdyby se
zřítilo, co by místo pochvaly a cti
měl smíchu a hany, tu se chytal za
rozpálenou hlavu nebo vzdychaje
přecházel svou komorou. Jednou za
takové noci

vyběhl ven a chvátal vzhůru na Nové
Město. Tam v šeru černalo se jeho
dílo, nedostavěný kostel v trámoví
ještě a v lešeních. Ruch kladiv teď
nezněl, budova byla tichá, opuštěná.
Jen její tvůrce ji obcházel, prohlížel
ji, zraky obracel do výše, tam, kde
se počalo zvedat klenutí. Pak vplítl
se dovnitř, do budoucího prostoru

chrámové, kde měly znít zbožný zpěv
a modlitby.

Okny ještě nezasklenými hledělo
sem hvězdnaté nebe a linula zář
měsíce. V tom zásvitu

rozhlédl se zasmušilý, rozháraný
umělec prostorou, ale hned vzhůru
upjal zrak ke klenutí, jež se šěřilo a
černalo v trámoví.

Ale stavitel je viděl, a té chvíle již
hotové, směle přepjaté, jeho ťebra,
tvořící velkou osmipaprskovou
hvězdu a v ní dvě menší, viděl

klenbu ozdobenou barvou, zlatem,
viděl chrám již v plné sluneční záři,
skvící se ozdobou. A vcházeři král a
dvořané, lid, a všichni hleděli do
stropu, k ohromnému klenutí, divili
se, ťasli.

Když se vytrhl ze svého snění a
připadlo mu, že to vše nemá být, že
nebude, že klenutí

spadne, vzkypěl v jeho duši vzdor.

Odcházeje zařekl se, že stavbu
vyvede, že klenutí dokoná, dokonat
musí, a když ne sám,

třeba i s pomocí samého d'ábla. Tak se i stalo. Vyzval jej, a když mu svou duši zapsal, slíbil mu d'ábel, že karlovský kostel dostaví. A dostavěl ho. Co stavitelé den co den čekali, že klenutí sletí, nestalo se. Svorník byl zasazen, všecka ohromná, nevídaná klenba zůstala. Zbývalo ještě odklidit lešení, jeť ji podpíralo, aby bylo zjevno slavné dílo.

Ale nikdo ani ze zedníků, ani z dělníků nechtěl lešení strhnout. Každý se bál, že klenba spadne, jak se jen lešením pohne.

Marně vybízel mladý stavitel své lidi, marně jim odměnu sliboval. Pak chtěl sám to vykonat, ale starší a druhové mu nedali a nepustili ho k lešení.

"Tedy je zapálím!" rozhodl se, jak mu sám ďábel našeptal. Husté davy lidí stály kolem nové stavby a čekaly dychtivě, co bude, a rokovaly o tom, že klenutí najisto sletí, ať je mladý mistr podpálí. Již ho zhlédli, an všechen rozčilen vyšel z kostela. Jen vykročil a jako by zahřmělo; ohromný rachot, jako by kostel se bořil, zatřásl povětřím. Lidé vykřikli

zděšením a ve zmatku počali se
obracet, utíkat, a křičeli, že klenutí
spadlo. Nikdo té chvíle nevzpomněl
na stavitele. Ten ohlušující ranou
ohromen stál jako bez sebe, zsinalý,
hledě zoufale na kostel, jehož

okny vyvalily se kotouče prachu.
Đábel tě podvedl! mihlo se mu
hlavou. Trest boží! A již

nečekaje, nechtěje zničeného svého
díla vidět, dal se na útěk a pádil
odtud jako štvaný. Kotouče prachu
se rozešly, rozplynuly, a když se pak
po chvíli lidé zase ke kostelu odvážili

i do něho, tu vykřikli zas, ale úžasem.
Prkna a trámy, vše leželo v pusté
směsi na zemi, ale nad nimi, nad
chrámovou prostorou přepínalo se
podivuhodné, nevídané klenutí.
Spatřili je v plném

odpoledním světle celé a nezastřené,
plné uměle vedených ťeber, a ťasli a
radovali se všichni.

Ted' vzpomněli na mladého stavitele.
Volali ho, sháněli se po něm, hledali
ho, ať

ho našli v jeho bytě mrtvého. Sám si

v zoufalosti života ukrátil. Co za oné noci, za které v pochybnostech se do kostela rozběhl, v duchu viděl, o čem sníval, splnilo se. Chrám byl

dokončen, vyzdoben, a každý, král i dvořané a každý, kdo poprvé vešel, obrátil především zraky své k mocnému klenutí, tak směle nad posvátnou prostorou rozpjatému, a každý si vzpomněl na nešťastného mladého stavitele, jenž dílo své zaplatil životem.

Na Hradčanech, na hradě českých králů, rostla tou dobou velikolepá

stavba Karlova, nový

chrám sv. Víta, za řekou pak na
širém návrší přibývalo vtčihledně
Nového Města. A mezi ty dva slavné
pomníky své zbořnosti, své lásky k
umění a k nejmilejšímu svému městu
počal Karel

budovat třetí veliké dílo, Kamenný
most. Ten věky přetrval, sláva i
ponížení našeho národa po něm
chodily. Mnoho se v Čechách od
jeho založení změnilo a měnilo,
spory a boje dělily a

rozeštvaly lid jedné krve, jednoho
jazyka. Jen on zůstával milý všem po
všechny věky, za všech bouří a v
dobách ponížení a mdloby vydržel on,
tvrdý a silný, pamětník lepších částí a
slávy, z níž

pocházel a jež byla potěchou, posilou
slabých. Ze všech mostů je Karlov
nejpevnější, tak

vypravují, protože při jeho stavbě
měli vápno vejci rozdělané. I bylo
jich potřeba nepočítaných kop na
šestnácte jeho mohutných oblouků,
na tolik pilířů, na tolik ohromného

zdiva. V Praze tolik vajec ani nesehnali, okolí jich tolik nemělo, co jich bylo třeba. Proto nařídil Karel IV všem městům v Českém království, aby každé poslalo určitý

počet kop vajec na stavbu pražského mostu. Posílali je, vtz za vozem příjžděl, ze všech

skládali vejce a rozbíjeli do vápna.

Také z Velvar jich poslali na celý vtz, ochotně, rádi, a myslili, jak se zachovají. Když

zedníci první, druhé, třetí vejce z

velvarského vozu roztloukli, nechtěli
očím věřit. Ale když

čtvrté, páté, pak celou kopu rozbili,
dali se do smíchu. Smáli se zedníci,
stavitel, všichni při stavbě, smála se
celá Praha, a všude si vesele
vypravovali, že Velvarští přivezli na
stavbu celý vtz vajec natvrdo
uvařených.

Když Kamenný most byl dostavěn,
neměl řádných soch. Jen dřevěný kříž
byl vztyčen ve

výstupku, kde nyní stojí kovový a

zlacený. V těch místech prý bývaly
za starodávna i popravy konány a
člověk hrdla odsouzený vykonával u
toho kříže poslední svou modlitbu.

Na zdi, která spojuje Mosteckou věž
s klášterem křižovníků, vidět na
straně k řece

vytesanou bradatou hlavu. Tot'
Bradáč. Je to prý podoba prvního
stavitele, jenž na věčnou paměť dal
kamennou svou podobiznu zazdít do
mostního pilíře. Jda Kamenným
mostem ke hradu našich králů, viz
nalevo na Petříně dlouhou zubatou

zed'. Bělá se bujnou zelení stromů po
hřbetě vrchu a níží se s jeho prudkým
svahem dolů k bývalé Újezdské
bráně. Ta zed', tot' dílo "rodiny"
Karla IV.

Velká drahota uhodila, chudý lid
hlady zmíral, neboť nebylo práce,
nebylo výdělku. Za těch zlých časů
shromáždilo se v Praze jednou na dva
tisíce chudých a ti, když se ubíral král
Karel z kostela, předstoupili před něj
a s pláčem prosili, aby je žitvostí
opatřil, že by rádi dělali třeba beze
mzdy, jen ke stravě, a že budou
maličko jíst, jen aby hladem

nezemřeli. Král dojat jejich bídou, poručil, aby se nazejtří na tom místě a v tu hodinu zase sešli. Když se tak stalo, dal je svými lidmi zavést na vrch Petřín, a sám na koni za nimi přijev, rozkázal, ti aby kámen lámali, ti základy kopali, jiní aby zed' stavěli od Vltavy přes Petřín až ke Strahovskému klášteru.

Dělníci peněz nedostávali, ale chleba a jiného jídla do sytosti, též obuv i oděvy. Když o tom jiní uslyšeli, kteří hladověli, houfem běželi k tomu dílu a pilně pracovali. Král Karel často k nim na Petřín dojížděl, často sám je

poděloval, říkáje, že ten pracovní lid
jest jeho rodina. Tisíce lidí mu
žehnolo a vstávajíc lehajíc za něj se
modlilo.

Z toho kamení, jež sváťeli, tesali, z
něhož stavěli, rostl jim chléb. Proto
říkali té zdi

"chlebová", také "hladová", protože
zaháněla hlad a nouzi. A zubatá

je, poněvadž ji král

Karel IV. dal proto stavět, aby zuby
hladového lidu měly co kousat.

Tenkrátě žil v Praze

bohatý měšťan jménem Jan Rotlev. Ten si zakoupil v Jílovém opuštěný dŕl, jsa přesvědčen, ťe tam je zlata ještě dost a ťe se ho najis-to dokopá. Najal mnoho havířŕ a kopal, doloval neúnavně, vytrvale, nelekaje se ťádného nákladu. A bylo ho mnoho třeba. Neŕ zlata se nemohl dokopat.

Šŕrkem a jalovým kamením vedla štola, nikde se nemihlo ani zrněčko zlata, nikde nezasvitla ťíla ryzího zlata. Sta a sta kop tu jiŕ Rotlev pochoval. Peníze mu došly, a jiŕ počal dělat dluhy, jen aby práce

nestála. Známí a přátelé ho varovali, sráželi ho, ať raději všeho nechá, zlata ťe nenajde, zato ťe tam pochová, co ještě má. Neť Rotlev byl přesvědčen, ťe na zlato jistě uhodí. V té umíněnosti nedbal rad a prodával svůj majetek, kus po kuse, aby měl do jílovského dolu.

Tak přišel o všechno a neměl, čím by horníkům platil. Byl nešťas-ten, zoufalý. Ne proto, ťe pohřbil své jmění, ale ťe nemohl dále kopat. Tvrdil, opakoval, teď ťe by co nevidět již přišli na zlato, jen kdyby ještě kratinkou dobu mohl dolovat.

Odbývali jej úsměšky a nikdo mu nevěřil. Jen jeho žena nepochybovala o tom, co tvrdil.

A líto jí bylo manžela. Než pomoci mu nemohla. Co měla, šperky a skvosty, vše mu již předtím dala. Jen drahý, zlatem tkaný šlojíř si zachovala ze všeho bohatství, a to pro památku mladých let. Bylt' jí ten závoj zvláště milý, neboť jí

ho daroval její muž, když byla nevěstou. Než i s tím závojem se rozloučila. Rotlev ho vzal a chvátal s ním ke kupci; ještě více pak

pospíchal se strženými penězi do Jílového, práci obnovit.

A jen se dali do díla, hned prvního dne uhodili na bohatou žílu ryzího zlata. Byla tak

mocná a vydatná, že si za krátkou dobu nahradil všecken svťj náklad, co do dolu dal, a pak těžil a těžil, až vytěžil ohromné bohatství zlata. Ten dťl, jenť mu přinesl štěstí, nazval z vděčnosti Šlojř.

V Praze pak si vystavěl na Starém Městě proti Sv. Havlu nákladný dťm,

jeden z největších a nejkrásnějších
po celé Praze. Tři brány vedly do
jeho nádvoří, podsíně měl v přízemí,
nahore vítky i krásně tesané arkýře.
Rotlev v něm bydlil v jizbách a
komorách bohatě upravených, ať je
pak všecky i prostorné síně postoupil
Karlovu učení. Ze zlatého dolu
vzešel ten nádherný dům, sám pak se
stal dolem, z něhož

těžila zlato učenosti a vzdělání
mnohá pokolení rodu domácího i
cizího. Na podzim roku

1378 bylo ticho a smutno na

Karlštejně slavném hradě. Svodivé mosty se nespouštěly, král a jeho dvořané nepřijížděli, jak v tento čas bývalo, na hlučné hony. Komnaty královny zavřeny a za časných soumraků nevzplála okna jeho paláce zardělou září.

Ticho bylo na hradě a jen podzimní studený vítr roznášel hlasy bedlivých strážců ze čtyř hlásek kol veliké věže, z páté před hradní studní a ze šesté pod palácem královým.

"Dále od hradu dále!" ozývalo se z

nich každé hodiny noční a znělo táhle
a smutně nevlídnou, sychravou nocí.
A když se rozednilo, když v slunečné
záři zaskvělo se kolem

po lesích rudé a zlaté listí, nebylo
veseleji.

Hlas loveckých rohů nezalehl do
jejich ticha, smečky psů nezaštěkaly
a hlahol lovců

nezahlučel ni úvalem, ni ťivě
zbarvenou strání. Starý dub v lese,
kudy se chodí z Karlštejna k Sv.

Janu pod Skálou, stál opuštěn.
Nepřicházelt' dobrý král Karel IV.,
aby pod jeho rozložitou korunou na
vyvstalých omšelých kořenech jako
na sedátku si pohověl, jak činíval
každého roku.

Venkované šli kolem a smutně se
ohlíželi po dubu, po "králově
lavičce", kdeť ho vídali, an sobě
odpočívá. Byla prázdná a "královu
studánku" opodál, u níž se Karel
vždycky zastavil a z níž se napil,
zaválo žluté a zardělé listí javorů,
buků i habrů.

Smutek šel hvozdem i po Karlštejně.

Král stonal, na pražském hradě ležel
soužen horečkou, a již mluvili, že více
nevstane. On sám to věděl a
očekával smrt. U lože meškali
arcibiskup, synové

královi, všechna rodina. Král
napomínal svého dědice v Českém
království, Václava, ať

vládne moudře a spravedlivě, a
těhnal mu usláblou rukou. Vtom
zazvučel zvon na věži

svatovítské, ráz dva, potřetí, a hned

po těch hučivých ranách ozval se umíráček a zněl žalostivě.

Všichni kolem lože se lekli, jen královou tváří rozlil se svit svatého klidu, a tichým,

mírným hlasem promluvil: "Slyšíte! Pán mne volá. Bůh budiž s vámi navěky!" V ten okamžik chvátal svatovítský zvoník řasna k věži. Byla zavřena, klíče měl u sebe, a umíráček zvonil!

Chvatně otevřel, hnál se po schodech vzhůru. Tam ustrnul, jako

přimrazen stál a hleděl.

Umíráček zvonil sám, a té chvíle
také všechny ostatní, hrubé zvony.
Houpaly se samy od

sebe a zvonily, hlaholily. Tak bylo
na věži svatovítské, tak bylo na všech
věžích. Příval zvonových hlast
zaléval všecku zarmoucenou Prahu a
za toho trudně velebného hlaholu
nesla se duše dobrého, slavného
krále, otce vlasti, do věčné slávy, kde
"nebeské je dvorstvo krásné". II
TITO KOUZELNÍK

Za, prvních let panování Karlova syna bylo všecko království upokojeno, a dlouho o tom

šla pověst, že za dne krále Václava mohl každý se zlatem na hlavě jít nebo jet za každé doby, ve dne i v noci, a nikdo že ho nezastavil. Král dbal velmi spravedlnosti, aby se dala od bohatých chudým, a sám k tomu pohledal. Nejednou se přestrojil za dělníka, za chudého řemeslníka nebo za studenta a šel mezi pekařky chleba kupovat. Byl-li chléb hodný, spravedlivé váhy, zaplatil jej a odešel. Shledal-li však, že je špatný a

malé váhy, dal se poznat, a pobrav v
krámě všecken chléb, kázal ho dát
chudým neb rozdat do škol
potřebným ťáktm. Pekaře pak ztrestal
pokutou na statku nebo ho dal v koši
zmáchat ve Vltavě. Tak činil
řezníktm a jiným řemeslníktm.
Jednou také šel přestrojen za dělníka
kopat na vinici, aby i tam zhlédl, jak
se mezi lidem děje. I kopal na vinici
celý

den, a když seznal, jaká to krušná a
perná práce, nařídil, aby měli dělníci
v poledne delší odpočinek a navečer
aby mohli dříve z díla. Také v noci

se rád Prahou potuloval, přestrojen,
po krčmách, zkoušeje, mají-li
spravedlivou míru. Ale také aby
slyšel, co se děje, co lid mluví, jak
smýšlí. U

Modré štiky na Starém Městě býval
nejčastěji a tam i jinde ztropil i
nejednu švandu se

svými kumpány veselými.

I kejkle měl rád a všelike podivné
kousky. Ty mu nejvíce strojl jeho
kouzelník Tito,

chlapík dovedný, čarovný, jenž uměl

přimrazit, koho chtěl, a zvláště svou podobu měnit, často i tvář. Ke králi šel třeba v soukenném šatě, hrubě sešlém, v úzkých nohavicích s podešvy. Když

stanul před králem, byl pojednou v hedvábné

sukni, v pestrých nohavicích a mosazné zobáky na střevících se mu jen blyštěly jako

nějakému kasalickému švihákovi. Tak před králem stanul, a když odcházel, změnil se přede

všemi, aniž se převlékl, a měl hned na sobě řasný poutničky plášť. A při tabulích králových jaké čertoviny někdy spískal! Nejhorší královu šaškovi. Ten jednou při obědech sahal po rybách v šalši. Ale jen rybu vzal, a již mu vypadla. Šašek vykřikl a vyjeveně hleděl na ruku, jež mu náraz tuhla a tuhla, v roh se měnila, ať z ní bylo kopyto, koňské kopyto! A ze druhé také. Strnulý šašek šklebil se a prohlížel si zoufale svá kopyta tak, že král i páni se dali nahlas do smíchu a smáli se, ať jim slzy po lících kanuly. Když král posléze poručil, aby šašek těch kopyt

byl zproštěn, dělal Ťito nad nimi
řtzné kruhy a křítě a mumlal divná
slova. Kopyta mizela, ale - nastojte -
volské paznehty se z nich staly, a
nezmizely, ať když Ťito pohnut
šaškovým pláčem a skřekem je
odčaroval.

Jednou si chtěl král Václav z hradu
vyjet. Na nádvoří stál již malovaný
jeho vůz s polštáři pod stříškou na
čtyřech sloupích. Čtyři krásní bělouši
v lesklém řemení byli do toho vozu
zapřaženi. Kolem již čekala na koních
vystrojená králova družina i šašek na

strakaté kobyle. Jen Ťito chyběl, ač
měl nařízeno, aby byl také v prťvodu.
Král jiť přicházel a Ťita nikde. Král
vsedaje ptal se po něm, a když
uslyšel, že ho tu není, velmi se
zachmuřil.

Vtom ozvalo se z vedlejšího nádvoří
kokrhání, hrozné kokrhání, jako by
kolik kohoutů

zpívalo o závod. A jiť z toho nádvoří
zahrčel prťjezdem vřz, vozík,
dvoukolý vozíček s

trojspřežením černých kohoutů. První

pár nejmenší, druhý větší, třetí největší. Černé peří se kovově zeleně lesklo, rudé hřebeny hořely... Každý

kohout měl u zobáku řemínek a všechny řemínky se sbíhaly v Titově ruce. Kejklíř

stál na voze a řídil podivná spřežení.

Král se smál a pravil, že má Tito o spřežení více nežli on, ať jede za ním. A jel král s

bělouši, Tito za ním s černými kohouty, a kudy hrčel ten neobyčejný povoz, všude byl shon

lidí.

Tak poté častěji jezdil a lidé se pokaždé sbíhali, když

slyšeli, že Tito jede, nebo jiť před hradem na něho čekali. Ať pak zase něco jiného

vyvedl, o čem šla řeč po celé Praze i dalekým okolím. Tito si udělal třicet vícht ze slámy a z těch třiceti vícht vyčaroval třicet prasat znamenitě tlustých, jako dobře krmených. Stádo to pak vyhnal sám na pastvu u řeky, kde se pásli vepři bohatého, ale

lakotného pekaře Míchala. Ten si prohlížel se zalíbením Ťitv dobytek, a když uslyšel, že je lacino na prodej, shodl se s kejklířem, koupil vepře a hned peníze vyplatil. Když si uhodili, napomenul ho Ťito: "Jen to ti pravím, dobrá prasátka, vidíš sám, a vykrmená, ale vody nesnesou. To si pamatuj!"

Neť pekař nepamatoval, nedbal, a vyhnal koupené vepře do brodu. Jak vběhli do řeky,

hned se potopili, a místo nich vyplavalo na povrch třicet slaměných

víchť. Pekař čekal na vepře, ať
vyplavou; ale nevyplavali, a víchy z
ničemné slámy nesly se dál a dále.
Lakotný pekař běhal po břehu, křičel
a lál, hned na vepře volal, hned na
víchy ukazoval, že uplavou, aby je
chytili, že uplavou. A uplavaly. Pekař
rozzuřen, že přišel o tolik peněz, o
tolik vepřť, rozběhl se nařita. V
králově

dvoře ho nezastal. Hledal ho,
vyptával se po něm, ať ho v krčmě
našel. Tam seděl králťv

kouzelník v klenuté jizbě ve
výklenku tlusté zdi u okna; nohy měl
před se nataženy, záda o pažení
opřená. Číše stála před ním dopitá a
on dřímal. Pekař zlostí zezelenal, jak
jej zhlédl. Hned ve dveřích začal mu
lát a spílaje hnal se k němu. Tito
však klidně spal, jako by křiku
nebylo, jako by jen moucha
zabzučela. Pekař už lýtý, chytl ho za
nohu, třásl jím, pak, když oči
neotvíral, škubl jeho nohou. Vtom
zbledl jako stěna.

Noha padla bez vlády, z kloubu
vytržená, a Tito jako uštknut vytrhl se

ze spaní a křičel, a chytl pekaře na smrt uděšeného za hrdlo. A na soud s ním. Co zbylo?

Úraz byl zjevný, krčmář a hosté svědčili, že to pekař spáchal. Co dělat? Nic jiného nežli pěkně pokorně poprosit za odpuštění a zaplatit nadto značnou náhradu. Tito se tím usmířil a peníze shrábl do váčku. Pak se dotekl vytržené nohy, spravil ji naráz, takže bez berle, čiperně, pevným pružným krokem vycházel jako vítěz ze soudní síně. A lakomý pekař měl nadto ještě

hojně smíchu. Všude si o něm posměšky povídali, jak pořídil. Ať pořekadlo z toho bylo:

"Vyděláš jako Míchal na prasatech."

Nedlouho poté měl Ľito několik mrzutých dní. Ke králi Václavovi přijel návštěvou

bavorský vévoda. S ním přibylo několik kejklířů německých na vozech plných divných přístrojů.

Sám vévoda je vypravil, aby králi zptřsobili kratochvíli. Ti kejklíři byli povedené kopy, lidé světem protřelí

a svého umění znamenitě

znalí. Král se jim divil, neť na svého
Ťita také dal. I musil Ťito vévodovi
ukázat, co umí.

Cokoli však udělal, udělali Němci po
něm. Nebylo nic, čeho by
nedokázali, a nemohl jich

přemistrovat. To Ťita mrzelo, a proto
jim něco vyvedl, s čím si opravdu
rady nevěděli.

Bylo zrovna za oběda, po kterém ti
Švábové měli veřejně na lešení na

hradním nádvoří

před králem a jeho hostem u
přítomnosti dvora a Pražanů provádět
své

nejumělejší kousky. Za toho oběda
tedy v královské síni, kde seděli král
s vévodou a

předními dvořany sami na
povýšeném místě, níže pak u
zvláštního stolu šaškové, Tito a dva z
kejklířů vévodových, strhl se pod
okny křik a německé

volání. Tu ti dva Němci, jak seděli u

okna, vstali a ven se nahýbali,
podívat se, co je, co se dole děje.

A již byli v pasti.

Nic nebylo, jen jalový pokřik. Němci
chtěli zas usednout, ale nemohli.
Nemohliť

hlavou zpátky do síně. Okna jim
nestačila, a to proto, že jim v ten
okamžik, co se ven

vychýlili, narostly parohy, veliké,
rozložené parohy. I vrtěli se, trhali
sebou, hlavami

škubali, divně se kroutili, parohy
naráželi, ať cvakaly. A za nimi smích,
hlučný obecný smích.

Král Václav byl obzvláště potěšen.
Smál se kejkliřům a byl rád, že se
Titovi tak vydařilo.

Ale pak, odpoledne, když ti Švábové,
na rozkaz králův zbaveni parohů,
vyváděli zrovna

divy veřejně na lešení na nádvoří
hradském před králem a tisíci lidí!

Všichni ťasli, jaké kousky zázračné,
čertovské uměli. A Tito nikde. Ani

se neukázal. Tak

si v zástupech povídali; a jinde zas, že tu byl, ale že se ztratil, poněvadž se stydí, poněvadž viděl, že by takových věcí nedovedl. Utekł, schoval se, aby neslyšel té hromové pochvaly kolem, nebo aby ho král snad nevyzval v zápas s těmi Němci.

Ale pojednou se Tito ozval. Jak na okamžik zástupy utichly, pronikl od brány jeho hlas.

Znali ho, a hned nastalo v lidu pohnutí. Všude ustupovali, všude

osmahlého, černovlasého Tita v červené suknici propouštěli, ať se dostal na lešení toho bavorského divadla, on a dva sluhové s ním. Jak stanul uprostřed, vyhrnul si rukávy a začal si pak roztahovat ústa a tahal je, šířil, ať byla nesmírně veliká. Bavorští kejklíři tušili, co bude. Již počali ustupovat, již se krčili. Ale vtom Titovi sluhové toho nejznamenitějšího z nich chytli a podali ho svému pánu. A ten, prve než se kdo nadál, Němce nevelkého a drobného si urovnal, ruce k bokům mu přitiskl, a skroutiv a

svinuv ho, jak potřeboval, otevřel obrovská ústa jako pec a jal se tam Němečka cpát a soukat, třebaže nožkama mrskal, ať ho tam vecpal a sesoukal ať na

škorně. Ty Ťito vyplil.

Kolem vše tleskalo, jásalo, divte se netřásla po hradě okna. Vtom přitáhli Ťitovi sluhové kád' plnou vody, kterou měli bavorští kejklíři na pódiu. Ťito, jakoby tím těžkým soustem zmožen, postavil se nad dťber a vyvrhl Švába, jenť ho patrně

tlačil.

Bavor ťbluňkl do vody, ať vysoko
vystříkla, hrabal se v ní, pak všechen
umáčen jako

myš, lezl a drápal se z kádě ven.

Lidé kol křičeli, tleskali, jásali,
všichni se smáli, chechtali, ať se
prohýbali, za břicha popadali. Od
smíchu radí, slzící ukazovali si na
Bavora, z něhoť voda jen crčela, jak
na konci pod plachtu vklouzl a se
schoval. Bavoři dále jiť nic nedělali.

Nikdo si jich nevšímal. Každý jen na

Ṭita hleděl. Musil před krále a král
ho přede všemi

pochválil. Jak poté mocný kouzelník
z lešení sestupoval, vítali ho
zástupové nekonečným

jásáním, ať se po všem králově hradě
rozléhalo. To byl nejslavnější Ṭittv
kus.

Ale pak, na konec ṭivota, přece
prohrál a podlehl.

To samému satanáši, jemuť se byl
zapsal a jenť si jej odnesl s tělem i s

duší. III O KRÁLI VÁCLAVOVI VI.

Po letech pokojné vlády počaly řád a právo v Čechách velmi trpět, když se král Václav

nepohodl s pány zemskými. Nedbal na ně a neúčíval jejich rady, dťvěřuje více milostníktm svým stavu zemanského i městského. Proto ťalovali páni na krále, ťe bere zemské úřady, jeť zastávali, v lehkost a jejich hlas ťe nic neváťí. Když pak se jim nestalo po vtli, spikli se proti němu s uherským králem, jeho bratrem; tak

po dlouhých klidných a poťehnaných
časech strhly se bouřky a války.
Došlo tak daleko, že páni přepadli
svého krále, když jel z hradu Tebráka
do Prahy, a že jej jatého zavezli na
Staroměstskou radnici. Tu jej chovali
ve vězení, jeť
slulo Špinka.

V tom vězení byl drťán přes patnácte
neděl, a proto pak byl již velmi
teskniv. Za parného léta, při čase sv.
Bartoloměje, poslal svého strážce k
Praťanťm, řádaje, aby mu dovolili do
lázně, kteráť by byla nejblíže od

radnice. Páni konšelé dlouho se radili, ať pak přece královi po vtli učinili. Tak se dostal král Václav opět u volnost,

třebajen nakrátko, a nějako král, nýbrť jako pražský měštěnin. Smělt' jen v měšťanském

rouše vyjít, nadto pak ho střetili čtyři sluhové. Jimi provázen vkročil do lázně, která byla nejbližší, zrovna u Kamenného mos-tu. Aby nikterak odtud nemohl ujít, ztstal jeden ze sluht u síně, v domovních dveřích, druhý při šatech králových; dva pak

vešli s králem do lázně a koupali se s ním. Po chvíli, když se král vykoupal, požádal svých strážců, aby se směl na čerstvém povětrí ochladit. Byloť parno, ať dusno.

Sluhové mu povolili, neboť neměl svého oděvu a prchnout nemohl. Tak vyšel král,

zahalen plachtou, z lázeňské komory na pavláčku u samé řeky. Ta leskla se a šuměla. Za řekou zelenaly se břehy křovím a stromy, zelenal se Petřín, za ním dále na vrchu třpytily se zlatené střechy na věžích

královského hradu. Všude volno,
mílo pod jasným nebem, všechno tak
krásné v záplavě božího slunce. I
zatoužil tu král po svobodě víc nežli
ve vězení. Opodál u břehu pod starou
vrbou odpočíval člun, tiše, nehnutě, a
veslo leželo na něm. Vtom vešla na
pavlačku žena, kteráť v lázních
posluhovala. Jen ji král zočil, již jí
kynul a tiše a rychle se jí zeptal, umí-
li veslovat. Když přisvědčila, řekl jí:

"Převez mne na druhou stranu,
odměním se ti hojně, nebudeš litovat.
Ale honem, nežli ti tu v komoře
vyjdou z mytele."

Sběhl po schůdkách z pavlače,
lazebnice za ním; král do lod'ky, ona
za ním, a již

lod'ku rychle odvázávši, odrazila od
břehu a veslovala napříč k druhému
břehu. Veslovala

prudce, vší silou a dovedně; nežli
strátcové vyšli z komory, přirazil
člun ve tmavém stínu pod košatými
stromy ke druhému břehu. Jen na
břeh vyskočili, a již dále utíkali ve
stínu těch stromů a křovinami, podél
houští na břehu, pořád vzhůru proti
vodě, až se dostali poblíže vesnice

Chuchle.

Tu našli u břehu prázdný člun, do něhož ihned usedli, a Zuzana, tak slula ta lazebnice, veslovala zase na druhý břeh. A šťastně se tam dostali. Král byl zachráněn. Vešlit' do lesť a les a šero je chránily; sami pak nebloudili, ač

nastal již večer, neboť král Václav znal předobře všecku tu krajinu, kde často honíval.

Nežli dvě hodiny minuly, stanuli na kraji Kunratického lesa u potoka pod

návrším, na kterém strměl králov
Nový hrad. Svítily tam a záře světél
padala do tmy. Na tom hradě měl
král posádku věrně oddanou.
Purkrabí nechtěl ani stráží uvěřit,
když hlásila, že před branou stojí Jeho
Milost, sám král. Když se purkrabí
přesvědčil, přijal pána svého poctivě,
hned mu dal přinést královský oblek
a připravit znamenitou večeři. Král
Václav pozval k té večeři také
Zuzanu lazebnici, a když povečeřeli,
kázal jí přinést sto zlatých českých,
které jí dal před purkrabím, a řekl:
"Tu je, co jsem od přívozu slíbil. Za

ostatní pomoc se ti ještě odměním." I radoval se purkrabí a všichni, a nemálo, že král jejich je zase na svobodě. - Král Václav poté na Zuzanu nezapomněl. Když se opět ujal vlády a s pány učinil narovnání, dal starou lázeň u mostu zbořit a jinou, velikou, nákladnou vystavět. Jakmile

ten dům vystavěli a na lázeňský zařídili, povolal král Zuzanu a daroval jí tu lázeň i dvacet kop ročního platu, řka, že to vše jí dává za prokázanou věrnost, že ho z vězení vysvobodila.

Nadto dal všem lazebníkům a jejich
řemeslu listinu velmi milostivou,
nebot' je tím listem

učinil rovné všem jiným
řemeslníkům. Přitom jim dovolil, aby
užívali za znamení v zlatém poli
modré točenice uzlem svátené,
prostřed nít stojí zelený
papoušek.

Od těch část až po dnešní den se ta
lázeň u Kamenného mostu
"královou" jmenuje. Na statečnou
pak Zuzanu připomíná obraz na

klenutí Mostecké staroměstské věže,
jenž zpodobuje lazebnici v bílém
podkytlí, drtící v levé ruce zavěšenou
dřebnici, v pravé pak ruce zelený
věník.

Mysl krále Václava, jindy tak jasná a
veselá, zachmuřovala se víc a více.
Došloť

se mnohého zklamání a nevďěku.
Nedřvěřoval lidem, zvláště od té
chvíle, co jeho

protivníci chtěli jej otrávit. Již jedu
nevěda pořil, ale včas pomohl si

protijedem.

Zůstal natřvu, hrozná však palčivost
zůstala mu v útrokách po tom jedu.

Aby se jí

zbavil, aby ji alespoň ztišil, hasil ji
pitím; když pak více pil a krev vínem
rozpálená

vstoupila mu do hlavy, zahořel vřdy
divokým, slepým hněvem a dopouš-
těl se i ukrutností.

Chmurno bylo mu v duši. Zasmušile,
s obavou, teskně pomýšlel na
budoucnost; lekal se jí

víc a více. Obával se pánť, uherského krále, svého bratra, pánť spojence, lekal se tuhých sport o víru, co z nich bude, jak vše to skončí, jak jeho vláda, jak i on sám.

Tak jednou, nemoha pro starosti spát, sklíčen takovými úzkostmi, dal si zavolat svého

hvězdáře, učeného mistra. Zasmušilý král seděl ve své ložnici u okna, odkudť bylo vidět na volné nádvoří královského hradu, na nedostavěný chrám sv. Víta, na jeho hojná lešení.

Dvorní hvězdář, učený mistr, ve tmavé sukni, přistoupil k oknu, jak mu král pokynul.

"Vidíš-li do budoucnosti," řekl zachmuřeně, "pověz, co mne čeká, jak se mnou bude íí Starý mistr okamžik mlčel, pak vztáhl pravici, a ukázav jí ven, tam, kde nad

nedokončenou kostelní stavbou černě strměla její věž k nočním nebesům, řekl:

"Té se rač chránit, té věže tam chraň se Tvá Milost."

"Proč?!" zvolal král řasna.

"Je v hvězdách psáno a věčnou vtlí určeno, ře zahyneř před touto svatovítskou věťí."

"A jak zhynu? Spadne na mne, nebo sletí z ní kámen a zabije mne?

Mluv!" Hvězdář však nevěděl. Toho se ve hvězdách nedočetl. Popudlivý král, tím podrážděn, vzkypěl hněvem a

vzkřikl:

"A co ř dám-li tu věť zbořit, co pak?"

"O tom nic není psáno, milostivý pane."

"Tak věz, učený mistře," a král se prudce zasmál. "Dám-li tu věž zbořit, bude pryč, zmizí, a já před ní nezhygnu."

Té chvíle ještě dal si povolat mistra stavby, a nedbaje úřasu jeho, zármutku i proseb,

poručil mu, aby zbořili svatovítskou věž, hned, aby po ránu se dali do práce. Král sám pak hned na úsvitě dal si koně osedlat a ujel s několika

dvořany z Hradčan na Nový hrad u
Kunratic. -

Zedníci smutně se dali do uložené
práce; neradi, nechutě začali bořit
krásnou věž. Díla

jim pomalu ubývalo, ale přece
ubývalo a s ním i věže. Zatím meškal
král Václav na kunratickém hrádku.
Den po dni míjel trdně; již ani
honba ho netěšila. A vátné zprávy
docházely do jeho zátiší, o velikém
pohnutí

myslí po veškerém království, o

schůzích na horách, o velkém
obecném rozčilení v Praze,

že z něho strach veliké bouře.

Pak uhodilo. V neděli okolo hodiny
nešporní přiharcoval z Prahy jízdný
posel na Nový

hrad a oznamoval králi, že dopoledne
bylo procesí všech podobojí, v jeho
čele že nesl kněz Jan Telivský tělo
Páně. Když procesí přišlo z kostela
sv. Štěpána, kterého se násilím
zmocnilo, před Novoměstskou
radnici, že žádali, aby byli propuštěni

všichni, kteří poslední dobou tu byli
zavřeni pro náboženské

nepokoje; konšelé však že jejich
žádost oslyšeli a v radnici se zavřeli.
Tu že se lid na

radnici obořil, konšely že smetali dolů
z vysokých oken, dolů do zástupů, a
tam že chytali padající na sudlice,
oštěpy, na meče a že všechny konšely
zabili na místě -

Král Václav zesinal, oči mu
zahořely, zlost jím zalomcovala a
trásl se na celém těle.

Nemohl promluvit, hlas uvázl, ale
pojednou vyrazil mu z hrdla křik
jako lví

řvaní a vtom již klesl mrtvicí poražen.
A zanedlouho skončil. Zemřel, jak
starý hvězdář mu prorokoval, před
svatovítskou věží, to jest před jejím
rozbořením. Vzal dříve zasvě neřli
ona, zhynul před ní. Králova smrt ji
zachránila. Zedníci hned ustali v
bořivém díle. Ale část věže byla
zničena a teprve později byl svršek
nově zbudován, jak na pohled je
patrné. Král Václav neměl ani po
smrti pokoje. Minulo několik let,

nežli klidně spočinul v kostele
svatovítském poblíže svého
šťastnějšího otce. Ticho bylo v
královské

hrobce a ticho nad ní, v kostele a
kolem. Kladiva již neklepala,
nepřitloukala, nebušily

rány tesařských seker na lešeních, v
kamenické huti bylo prázdno,
hlomozem nepronikal skřípot vozů s
kamením a pískem, neozývalo se
volání dělníků

ani dole, ani nahoře. Stavba

velebného kostela, již začal Karel, v
něj pokračoval syn

Václav, uvázla nadobro.

Slavné dílo Matěje z Arrasu, Petra
Parléře a jeho syna Jana, chrám sv.
Víta, stál

nedokončen a zůstal tak po celé věky.

Lid však věřil, že tak nezůstane, že
bude dostavěn v té velikosti a kráse,
jak jej chtěl mít sám Karel IV, a že
stavbu tu dokoná mocný a slavný
panovník. Pak, až kostel sv. Víta
dostaví, že vyžene Turky z Evropy na

věčné časy, že dobude Cařihradu a obnoví zase křesťanskou

bohoslužbu v kostele sv. Sofie.

Leopold L, římský císař a český král, dověděl se o tomto starém proroctví, a poněvadž bylo jeho touhou vypudit Turky z Evropy, chtěl dostavět chrám sv. Víta, aby bylo, jak pravila věštba. Již položil základ k dokončení díla Karlova, již

konány různé přípravy ke stavbě, vtom se obořili Turci na Uhry, a císař, aby jejich

nebezpečný útok odrazil, musil peníze na stavbu Svatovítského chrámu uchystané dát na

vojenské potřeby. A tak zůstal kostel sv. Víta zase nedostavěn a Turek v Evropě.

IV STAROMĚSTSKÝ ORLOJ

Ani sněm zemanů a měst nebyl položen do Staroměstské radnice, ani valná obec nebyla

tam svolána, aniž dležitý soud nějaký tam konán, a přece valem se hrnuli lidé k radnici, a ne chvíli, ale od

božího rána, po celý den. A kdo sem
přišel, tomu se nechtělo odtud; stál tu
a čekal dlouhou chvíli, hodinu i více,
a ne volně

a v pohodlí, nýbrž v hrozné tísní
zástupť.

Tlačilot' se všechno k věži radnice,
kdeť byl ten div divoucí, nový orloj,
o němť

šly takové řeči. Povídalot' se o něm
po všech pražských městech, ve
dvoře králově, v

panských domech i v sousedských
jizbách, v krčmách i na ulici, všude,
že ten nový staroměstský orloj jest ne
jako jiný orloj, ale že je tak divný a
znamení, že jistě je nad jiné všechny
orloje na světě.

Měšťané, řemeslníci, ženy staré,
mladé, studenti v pláštích, všichni se
před radní věží

tlačili, na špičky vystupovali, hrdla
natahovali, oči vyvalovali na veliký
ciferník čtyřiaadvacíti hodin, plný
zlatých kruhů a čar, čísel a divných
znamení, na kulatou tabuli pod ním s

malovanými obrazy dvanácti
nebeských znamení, na sošky vpravo
vlevo v tesaném lupení, a

nejvíce na smrt a divného Turka, na
lakomce s měšcem peněz. Kol
radnice šuměla, hlučela

směsice hlasů, neúnavná jako hučivý
proud.

Než umlkala hned a tichla, jak shora,
z nového orloje ozval se hlas zvonce.
Jen tu tam se výkřik ozval, tu tam se
ruce zvedaly, ukazující na smrt, jak
lermo zvoní, jak tahá za zvonec. A

v tom, na úřas všech, otevřela se dvě okénka nad orlojem a v nich se ukázali apoštolé. Šel jeden za druhým, všech dvanácte, od západu k východu, každý se k lidu obrátil, posléze sám Kristus, ťehnaje zástupu. Mnozí smekali, mnozí se křiřovali, jiní na smrt ukazovali, jak sanice otvírá, na Jidáše či lakomce, ře sebou vrtí, a ten staroch vedle smrti ře hlavou kroutí, ře se mu jako ještě nechce, at' kostlivec nezvoní. Ale jak výře, nad okénky kohout zakokrhal, šlo davem nové, veselé pohnutí. Smáli se, pokřikovali. A zase řuměla, hlučela směsice hlasť,

neúnavná, ustavičná jako hučivý proud. Všude v zástupu mluvili o mistru toho orloje, jak je zvláštním darem božím a vtipem nad jiné

obdařen, všude jmenovali mistra Hanuše, jenž to dílo vtipně a divně udělal. Také mistři a doktoři ve tmavých pláštích a tabardech, kteří stáli poblíže věže a orloj si prohlíželi, chválili jeho pŕvodce. Stáli tu váŕně, hubení, otylí, mluvili latinsky, česky a pořád jen o kruzích a znameních orloje. Kohoutu, figurám, smrti, starci a jiným se jen usmáli a jeden z nich vyslovil se pohrdlivě před

bakaláři a studenty, když smrt lermo
zvonila a kohout kokrhal, že tyto
tatrmany a

podobné aparáty jsou udělány jen k
podivení a k divadlu obecnému lidu.
A již vykládal, že ten orloj je všem
učeným lidem, a zvláště astronomům
divný a vzácný bez těch tatrmanů,
neboť že ukazuje, jak slunce svým
během od západu k východu po
zodiaku jde nebo postupuje a na
kterém znamení, na kolikém stupni
každý den z rok do roka stojí, v kolik
hodin kdy vychází, v kterou hodinu
na poledni stojí, kde zapadá, jak

vysoko od východu supra orizontem
a kterak blízko k linii polední a jak
nízko k západu, také kde po západu
sub orizonte, totiž v noci pod zemí je,
také to, jak od nás jdouc v ubývání
dne na zimu se oddaluje a zase v
přibývání dne na léto k nám se
přibližuje.

Učený mistr náhle umkl, jak z
radnice zdobeným portálem
vycházeli konšelé a rada

Starého Města v šubách, birytech i
čepicích. Mířili k orloji. Všechno
kolem ustupovalo,

všichni, lid i učení mistři, bakaláři i studenti obraceli k nim zraky, ale nejvíce na staršího jiť muťe v tmavém hábite misterském. Kráčel zrovna vedle primátora, byl váťně přibledlé tváře a tmavých vlast.

Hlasy se zástupem rozšuměly, všude bylo pohnutí, kaťdý se tlačil, dopředu strkal, hrdlo

napínal, aby dobře viděl na tohoto muťe. Rozlétlot' se, ťe to mistr Hanuš, otec a mistr nového orloje.

Všichni ho uctivě pozdravovali, i

mistři z koleje; on pak skromně
děkoval, a hned jak

primátor a konšelé stanuli před
orlojem, jal se jim vykládat po jejich
přání

všecka znamení i kruhy.

Mluvil o hvězdách, o slunci; pak o
měsíci vykládal, co o něm orloj
ukazuje, kdy nastává,

kdy první čtvrt, kdy plný tět a kdy je
poslední čtvrt, jak ho přibývá a
ubývá. Také o dvanácti znameních,
kdy kterých šest nad zemí a kterých

šest pod zemí.

A dál také vysvětloval mistr Hanuš, že orloj ještě ukazuje svátky přes celý rok, že je tu napsán celý kalendář obecný s dvanácti měsíci obyčejnými a se zlatým počtem.

Všichni kolem poslouchali, i lid v zástupu ztichl; mistři a doktoři hleděli učeně

a přikyvovali vážně hlavou.

Když pak mistr Hanuš skončil, rozlehla se kolem hlučná chvála. On

však jako by nebyla

jemu, vybízel pány starší, aby šli s ním do věže, podívat se na stroje, váhy a kola, že budou hodiny hned tepat, aby to tedy viděli, zvláště kola, jak nezmýlí učinit, což jim uloženo.

I šli, a jak ve věži jen pohlédli na všečen umělý stroj, na kola a kolečka, páky a váhy, divili se všichni, jak vše to mohla vymyslit lidská hlava, jak vše to srovnat a v paměti zachovat, každému kolu a kolečku, každému jeho ozubci úkol uložit.

Ṭasli pak čím dále tím více, jak mistr Hanuš ukazoval a vysvětloval čtyři strany či části orloje, z nichṭ každá měla svou váhu, svṭj zvláštní stroj a svá kola, jimiṭ zvláštní své dílo vykonává. Všichni obdivovali se nejvíce straně čtvrté, nejsloṭitější, nejumělejší, a hlavnímu jejímu, kalendářovému kolu, které ve svém kraji mělo tři sta šedesát pět vroubkṭ neb zubṭ a jeṭ, jak mistr vyloṭil, do roka jednou se otočí, každého dne o jeden vroubek či zub.

A všechen sloṭitý stroj šel dobře a právě, jako by rozum a duši měl.

Vtip mistrů v něm

byl a řídil vše, a jen mistr Hanuš rozuměl celému stroji, žádný jiný. Jeden z konšeltů, Jan, hodinář, upřímně, přede všemi se tu vyznal a nezapřel, že tomu všemu nerozumí, že toto vše se stalo jistě zvláštním vnuknutím božím; on že je starý mistr hodinářský, ale tohoto stroje na správu a řízení že by nechtěl, ani na opatrování, že by se z toho jistě zbláznil.

Jeden pak z mistrů Karlovy koleje na tuto řeč doložil, že byl ve Vlaších i ve

Francouzích, že tam viděl velké a znamenité orloje, ale takového že nikde.

"A nevím a nedržím," dodal, "že by mohli nad tento mistrnější a divnější orlojové kde v kterých krajinách světa být nalezeni. Leč by tu mistr Hanuš ještě jinde takový orloj zhotovil."

Primátor se zárazt, bezděky na starší pohlédl, ti na něj, všichni v týž okamžik. Leklit' se, že by se něco takového mohlo stát. A již se na mistra Hanuše obrátili. Ten usmívaje

se mínil, že je rád, že toto složitě dílo mohl dokonat, z toho že Pánu Bohu děkuje. -

Primátor nevracel se od orloje tak spokojen, jako k němu stoupal.

Starostná

myšlenka ulehla mu na mysl, jemu i některým starším: že by mistr Hanuš ještě

jinam takový orloj zhotovil, že by také jiná města mohla mít takové dílo všeho podivení

hodné. -

Pověst o pražském orloji rozlétla se po všech zemích české koruny a dál za její

hranice, do cizích krajin. Každý, kdo do Prahy přijel, spěchal podívat se na orloj a každý pak nesl jeho chválu dále do svých končin. Již přišli také poslové z různých měst, domácích i z cizozemska, požádat mistra Hanuše, aby jim zhotovil podobné hodiny. Tu již strach padl na primátora a staroměstské konšely. Tědnu na světě nechtěli dopřát té chlouby, jen Praha

samojediná měla mít slavné to dílo,
její orloj měl zůstat jediným na světě.
I sešli se v tajné schůzce, radili se,
uvážovali to ono, až uznali všichni, že
by mistr Hanuš přece snad se dal
cizími vlákat, jejich sliby a zlatem, a
že snad už

o novém orloji pracuje, třeba snad
ještě o lepším, znamenitějším,
protože je pořád ve své dílně a něco
tam robí a zkouší. Aby měli jistotu,
odhodlali se k hroznému činu.

Mistr Hanuš seděl ve své dílně u
velkého stolu a rýsoval na

rozloženém velkém archu

nějaký složitý stroj. Dvě svíce hořely na stole; okenice byly zavřeny, v krbu planul oheň. Byla noc, na ulicích tma a pusto. Po domě klid a ticho, nic se nehnulo.

Mistr byl do své práce tak zabrán, tak se nad ní zamyslí, že nezaslechl, jak pojednou

venku zavržaly schody, že někdo po nich stoupá. Neobrátil se, až když se dveře jeho jizby rázem otevřely, když do ní vkročili tři muži v pláštích a

kuklách hluboko do čela a do tváří
stažených.

Mistr se zarážt, chtěl se zeptat, co
chtějí, ale již dva z nich na něj
skočili, třetí zhasil svíce, a již

ho vlekli, ústa mu ucpavše, k
planoucímu krbu.

V domě spali a nezaslechli prudkých
kročejt nahore, v jizbě mistra
Hanuše, jakoť

nikdo z domu také nevěděl, že ti tři
zakuklenci paklíčem si dvířka do
dvorku otevřeli,

tudy ťe do domu a tudy za drahnou
chvíli zase z domu se dostali. Kmitli
se jako stíny a zmizeli, zapadli v
nočních tmách.

Teprve ráno shledali jejich stopu a
jejich hrozné dílo. Nalezli mistra
Hanuše na loži jako bez sebe.

Horečka jím lomcovala a oči měl
zavázané. S hrůzou vyslechli
sousedé, co se mu v noci stalo, jak
ho ti zakuklenci přepadli a ťe ho
oslepili. Oči mu sami zavázali. O
tom již ani nevěděl, neboť omdlel za
jejich strašného díla.

Zvěst o tom zločinu poplašila všecku Prahu. S rozhořčením mluvili o těchto zlosynech;

marně však je hledali a stíhali. Jako by do země zapadli. Leckdes jiť

o tom divně šeptali a vypravovali si, co řekl mistr Hanuš, když se trochu vzpamatoval, jen ať zločinci těch nehledají, že jich nenajdou, třebaže byli tak blízko.

Víc neřekl; tušili však, že by mohl více povědět, ale nepověděl a mlčky, smuten jako

slepý pták v koutku klece seděl v
koutě své jizby, kde tolik pracoval.
Tiše stály jeho

přístroje, nehnutě visely jeho pilky,
pilničky a jiné náčiní a prach se
ukládal na knihy a na závitky papíru a
pergament jeho kreseb a plánů.
Všecko mu zapadlo v černou tmou.
Vyhaslé jeho zraky nic z toho již
neviděly, ani slabý

zákmit světla; nemohl se již ničeho v
práci dotknout. Trudil se a soužil,
stýskal si a tesknil po práci, jež byla
jeho životem. Bez ní však hynul a

chřadl. I nevděk ho mučil, hrozný
nevděk za jeho veliké dílo. Pořád mu
zněla v duši ta slova, jeť na něj zvolal
jeden z těch zakuklenců za oné
strašlivé noci: "Nuť, druhého orloje
jiť neuděláš!"

To byla jeho odplata, to měl za
všecko své dílo. Souťil se a víc a více
na těle scházel. Jiť

cítil, že bude všemu konec. I sebral
poslední síly, vydal se ke
Staroměstské radnici, provázen
jedním ze svých bývalých táků. Před
radní věží stál houf lidí čekajících, ať

bude orloj bít. Kolem šel slovutný

mistr a lidé ho nepoznali. Tak byl
sešlý. Zhubeněl, tváře zapadly,
zeřloutly a hlava

útrapou zešedivěla. U radnice potkal
několik konšelt, ale ti se mu hned
vyhnuli. Již ho řádný z rady nevítal a
neradi předtím slyšeli, když vzkázal,
že přišel se podívat na orloj, že mu
něco nového připadlo, jak by se dalo
spravit, aby závaží snáze šlo.

Dal se zavést k nejsložitější, ke čtvrté
části. Ale vše bylo pro něj v tmách,

spousta kol a koleček, per i pák. Jen jejich hlas slyšel, jak správně a dobře šly, jejich práce hlas. -

I stál slepý a chorý, před časem zešedivělý mistr sklíčen u svého díla a naslouchal jeho

zvuku a myslel na radu a konšely, jak se mu odměnili slepotou, aby se mohli pochlubit před světem, jak nedbali jeho muk, jeho bolestí a teď i jeho samého.

Vtom zvonec se ozval. Venku na orloji kostlivec za něj zatahal, lermo

zazvonil, hodinu

jiťjiť prchající hlásil. Smrt volala.
Stroj spustil a jiť apoštolé jdou. Mistr
Hanuš chvěl se na celém těle. Vztáhl
pravici, drţel ji okamţik nad strojem,
pak do něho sáhl, jako by jasně
viděl, kostnaté prsty chvilku tam
pracovaly. A jak ruku vytáhl zpět,
skříplo v kolách a všečen stroj
jakoby pomaten, pobouřen, zahrčel,
chrčel a hrčel, kolečka, kola jen
lítala, vše drnčelo, cvakalo, syčelo,
pištělo, a smrt zvonila. Pak naráz vše
ztichlo. Zvonec umlkl, kola, páka a
péra, vše stálo, apoštolově

nedoputovali na své cestě, fiury
všecky ztuhly, kohout nezakokřhal. -

Zděšený lid venku zmateně volal a
křičel. Z radnice běželi ke stroji. Ten
stál nehnutě, a na zemi ležel otec a
mistr jeho, zsinalý, ve mdlobách. Jen
ho pak domř

donesli, a již vydechl duši.

A orloj stál a stál, a nebylo nikoho,
kdo by spravil to umělé, mistrovské
dílo. v O

DALIBOROVÍ z KOZOJED

Léta letoucí bylo ticho a smutno na
hradě sv. Václava. Okolí jeho
z pustlo za velké bouře

husitských válek, kostel sv. Víta byl
vybit a komnaty královské, Karlem
IV nádherně zařízené, scházely víc a
více. Občas jen a ne nadlouho oživly,
když sem král zdola, ze Starého
Města ze svého dvora zavítal.
Zavítal, chvíli pobyl, ale nezůstal. I
mladý Ladislav Pohrobek i slavný
jeho nástupce Jiří král, tehnané
paměti, sídleli více dole v městě. Po
Jiříkovi také

první léta Vladislav II. Jagellonec.
Ale za toho pak nastala veliká
změna. Po dvanácti

letech svého panování změnil své
sídlo. Uzdálot' se mu pojednou, že
není dosti bezpečen ve svém dvoře
staroměstském, při němž dal vystavět
nákladnou, uměle a krásně
vyzdobenou věž. I vrátil se do
dávného sídla českých králů na
Hradčany a dal tam vše, co zpustlo,
obnovit a znovu

upravit. Beneš z Loun vystavěl
velikou, podivuhodnou síň a v tu

dobu také modlitebnu pro krále v kostele sv. Víta napravo od velkého oltáře, vyzdobenou znamenitým dílem kamenickým.

Král dal také holé stěny chrámové vyzdobit koltrami, zvláště však ve svatováclavské

kapli, a péčí jeho a nákladem zaskvěly se komnaty v královském hradě zase nádherou čalounů i obrazů. V jedné z nich visely samé obrazy českých knížat a králů.

Ale nejen na výzdobě dal si král

záleţet, nýbrţ i na tom, aby hrad byl lépe opevněn. Tak

ztvrdili na jeho rozkaz hradební zdi, prohloubili příkopy, zvýšili náspy, kde toho třeba bylo, a na věţi Mihulce udělali krov velmi vysoký a pokryli jej polévanými cihlami, nad nimiţ se na

makovici bělal a svítil postríbřený lev. Nedlouho potom dal král Vladislav stavět novou

okrouhlou věţ za domem nejvyššího purkrabí, blíţe zadní brány. Vystavěli

ji nad Jelením

příkopem na ochranu hradby, ale také za obyt, za smutný obyt. Zřídili v ní trojí vězení nad sebou.

Nejdolejší

z nich bylo pod zemí, bez oken, bez světla, bez dveří. Vězeň měl do něho být spouštěn po

provaze derou či "špuntem" v podlaze vězení prostředního. Věť dostavěli, ale vězně do ní neměli, ani do nejhořejšího, lehkého, ani do ostatních. A tak byla věť prozatím

bez jména, neboť toho se jí mělo dostat po vězni, jenž by první její práh překročil. Dlouho však beze jména neztstala.

Tenkrát se dalo mnoho zřejmého bezpráví selskému lidu. Páni a vladykové

utahovali jej novými, neslýchanými robotami. Leckde nemohli těch nátisků již

snést. Proto pouštěli vše, utíkali ze svých gruntů do lesů, do jiných končin a dávali se v zloděj štvi,

loupežení a v jiná zločinstva. Jiní pak se proti svým pánům bouřili.

Tak se zdvihli sedláci proti Adamovi Ploskovskému z Drahonic v litoměřickém kraji,

poněvadž byl na ně krutý a vymýšlel si na ně nepravé roboty i rŕzné a veliké

útisky.

Obořili se na jeho tvrz, ztekli její valy, vypáčili bránu, a když se tu jejich krutý vladyka udatně bránil, zranili jej a zajali. Aby své hrdlo

zachoval, byl jim po vřeli, a na čest svou a víru a zápisem je ze své moci propustil a slíbil, že nepovede proti nim žádného nářku.

V sousedství vladyky Ploskovského žil tenkrát na své tvrzi mladý zeman Dalibor z

Kozojed, muž starobylého rodu, jehož předek s králem Janem u Kresčak hrdinsky bojoval a také s ním tam zahynul. K tomu Daliborovi přihrnuli se osvobození

sedláci Adama Ploskovského a

radostně oznamovali, že mají
ploskovskou tvrz ve své

moci, a žádali, aby se jí Dalibor ujal,
oni pak že se mu rádi poddají a již

poddávají jako své vrchnosti, že tak
činí o své vůli a rádi, poněvadž vědí,
že jim bude

Dalibor pánem milostivým.

Znalit' a měli toho zkušenost, že byl
Dalibor z Kozojed ke svým
poddaným vždy hodný a

milosrdný, ano že se ujal nejednoho

ubožáka z jiného panství a že mu svou přímlovou i jinak pomohl.

Vladyka Dalibor jich neoslyšel; přijal, co mu nabízeli, když uslyšel, že mají na vše zápis bývalého pána. Ale ten, jakmile vyvázl a se pozdravil, domáhal se svého zboží. Úsilně se

dovolával pomoci vlády, a zemští hejtmanové, majíce Daliborovo jednání za pych, ploskovských pak sedláků za vzpouru, sebrali brannou moc litoměřického kraje, branný lid veškeré šlechty těch končin i litoměřických měšťanů.

Veliký ten houf udeřil na vzbouřené
sedláky; mnoho jich pobili, schytali a
krutě

ztrestali, a také Dalibora, jejich
spolčence, zajali. Tak se dostal
mladý

zastánce utiskovaného lidu do pout.
V poutech ho zavezli do Prahy a
uvrhli do

prostředního vězení v nové kulaté
věži za domem purkrabským nad
Jelením příkopem. Dalibor první
jako vězeň překročil její práh, a tak

nazvána jest po něm Daliborkou. Na hradě i po celé Praze mnoho se mluvilo o mladém zemanu i proto, že byl prvním vězněm v té nové věži, i pro příčinu, pro kterou se tam dostal.

Zpupní

páni byli rádi a přáli mu to, lid ho však litoval.

Jemu tam bylo teskno a smutno. V klenutém šaláři tlustých zdí a malých okének bylo teď

jeho panství. Doma ze své tvrze hledíval do širého, krásného kraje;

ted'

viděl sotva pruh oblohy a pod věží
kousek hlubokého, zarostlého
příkopu. Listí

tam již měnilo barvy do zlata, do
ruda, teskný podzim nastával. Ticho
ve věži a ticho

kolem. Ptáci umlkli, jen vítr hvízdal
a zmítal křovím a stromy. Listí
padalo, mlhy uléhaly na hluboký
příkop, halily ho ráno i za časných
soumraků, deště přes tu chvíli šuměly
a šlehaly do holých křovin a korun.

Krátký

den byl ve vězení dlouhý a dlouhé
noci jako nekonečné. Stesk a dlouhá
chvilé mořily

mladého zemana.

I pořídil si housle ze skrovné zásoby
peněz, jeť mu nechali a z nichť se
stravoval. Jak mu ťalářník housle
opatřil, počal se na nich cvičit. Nikdy
neměl smyčce v rukou; nyní ho nedal
téměř z ruky. Učil se sám, hrál a hrál,
dlouhá

chvilé se krátily, čas rychleji plynul a

hra sama byla čím dál tím lepší,
umělejší, líbeznější.

Jiř stávali řalářník i strážní pacholci
za jeho dveřmi a poslouchali. Jiř
nejeden z

hradských pánt a ouředníků přišel
poslechnout, jak se naučil
kosojedský zeman v řaláři hrát. Jiř

se o tom v městě povídalo, jiř
přicházeli nahoru se přesvědčit:
nejprve zvědaví, pak nevěřící
Tomášové. Denně jich přicházelo víc
a více, až pak začasté valný houf stál

a čekal u zadní brány hradské, na obou cestách, mezi nimiž se táhla svahem dolů vinice sv. Václava.

To bylo již na jaře, kdy vál měkký vítr polední, kdy vrchové stromy a větve pukaly a

kvetly, kdy Petřín a všechny výšiny kolem se zelenaly, i Jelení příkop, jenž všechen zvučel šveholem sladkého zvuku. Ale nad ptačí přehudání bylo krásnější, když se ozval z kulaté větve houslí líbezný hlas. Všichni ťasli a zatrnuli, jakmile se zachvěly měkké ty a sladké, ťalné

zvuky z pustého, trudného ťalára.

Tím více dojímaly. Stesk a touha v
nich zněly a zas už se měnily,
vyznívaly v známé

nápěvy pobožných písní. Pokora,
doufání a prosba smutného srdce z
nich vanuly. Jindy zas

zvonily světským hlaholení, ohlasy
milostných písní a válečných zpěvů.

Nejednou zahrál Dalibor starou tu
notu o králi Janu, o mladém
Klimberku a Plichtovi ze

Terotína, o Bavoru Strakonickém, o
všech těch českých pánech a
zemanech, kteří zhynuli se svým
králem u Kresčak jako praděd
uvězněného hudce. Dojati
naslouchali Pražané u věže. A

když jednou zhlédli, že z okénka
žaláře spouští se na provazci hrubý,
plátěný pytlík, chutě a rádi dávali, co
kdo u sebe měl, groše i drobné
peníze. Každý myslil, že zeman ze
svého tráví. Nyní viděli, že mu již zle,
že přišla na něj nouze. Urozený muž
sám po městě žebrot nechtěl a do
vězení daru nedostal. Neměl již nic

neťli své housle. Ale kdykoliv poté zahrál, kdykoli plátěnou mošnu z vězení spustil, pokaždé mu ji plnili ti, kdoť dole poslouchali, penězi, dary, aby neměl hlad a nouzi. Také

nejedná milosrdná měšťanka, nejeden soused mu polepšili: podušku pod hlavu mu poslali,

loťní šaty a jídlo i nejednu konvici pití. Za to hrával zástupu, když se u věže sešel odpoledne i v podvečerní čas. S utajeným dechem naslouchali, a když

se pak rozcházejí, byl mezi nimi
jeden hlas, že tak jako ten zeman
nehraje nikdo v celičké Praze.

Nevole, nouze naučila Dalibora
housli. Za dne lidem hrál, sobě

začasté v noci.

Když královský hrad utichl, ztemněl,
když jak báječný, šedomodravý stín
čněl k nočnímu

nebi, když v bělavém zásvitu měsíce
umlklo houští a stromy v Jelením
příkopě, zaléhaly z temna kulaté větě
líbezné zvuky Daliborových houslí.

Slzy byly v těch zvucích, touha po volnosti i výkřiky hněvu. Úlevu daly, ale ne svobodu. Pán Břth byl vysoko, král daleko a páni soucitu neměli. Dlouhý čas nechali zemana z Kozojed v řaláři, ať posléze na plném soudu uznali za právo a tak o něm rozkázali: ře Dalibor statek nepravě vzatý k sobě přijal a v tom statku byl; ře jest v tom nepravě a nešlechetně učinil proti právu a řádu. Pro takový svřj zlý účinek ať hrdlo ztratí.

Tak jemu oznámili a nic nedbali, jak se hájil, aby povářili, kdo začal, kdo

první

páchal

zřejmě bezpráví a tím lid pobouřil, a
že on, Dalibor, se jen lidu zastal. Než
to právě u nich vina a hřích. A tak na
rozsudku zůstali; den však a chvíli
popravy ztajili. Tu noc před ní ozval
se hlas Daliborových houslí
naposled. Z hlubiny pustého řetěza
chvěl se a zněl do tiché noci,
poslední útěcha, poslední světlo v
temnotách trudu, a zmíral nad
Jelením příkopem v měsíčním
světle. Když Pražané

nazejtří zase přišli k nové věti,
nezhlédli plátěné mošny na mříži
Daliborova žaláře. A věť

byla tichá, němá. Když se ptali, stěně-
li Dalibor nebo co mu je, oznámil
žalářník, že již mu dobře, neboť že
ráno byl na předhradí popraven.

"Ale neťli z vězení vykročil," povídal
jeho strážce, "sňal ze zdi housle,
díval se na ně, loučil se s nimi. Pak
šel statečně na místo. A tu poklekl a
schýlil kadeřavou hlavu na špalek.

Skonal muťsky, věřte, jako pravý

křesťan." Nejedny oči se zarosily,
když řáčník to vypravoval.

Smutně se Pražané vraceli a ohlíželi
se po tiché Daliborce.

A věž za domem purkrabským u
zadní brány hradské slově tak po
dnešní den a zachovává

památku nešťastného zemana a
slavného hudce.

VI ZE ŘÍDOVSKÉHO MĚSTA

Říдовské Město bývalo částí Starého
Města. Přiléhalo k němu, splývalo s

ním vjedno, a

přece bylo odloučeno. Šestero bran
je oddělovalo; brány ty musily být v
pašijový týden ve dne v noci
zavřeny. Za těmi branami bylo
všecko jinačí: stavení

jiná, chudší, nevzhlednější, za
dávných dob víc od dřeva nežli od
kamene, s divnými

přístavky, pavlačemi, výstupky, s
černými zašlými dvorky; ulice jinačí,
úzké a krátké, ale křivolaké, špinavé
a nedlátěné. A všude jen ťidé, lidé

jiných obyčejů a zvyků, jiného životního
rodinného. I krojem se různili.

Nejnápadnější byly na něm tlutý roh,
v němž vybíhal židovský klobouk, a
tluté nebo rudé kolo soukenné, jež
musili na plášti nosit.

Žili v ponížení a jen ve svém
Židovském Městě. Ale o tom věřili, a
víra ta šla od pokolení do pokolení,
že je starší nežli sama hrdá Praha, že
jejich otcové tu měli osadu dříve,
nežli Libuše založila pražský hrad. A
také si s pýchou povídali, že stará-
nová jejich synagóga, u jejíž dveří
na stupni přísahali ve přítomnosti křesťany

na svatý rodal, je staršího pŕvodu
neŕli kostel sv. Víta a neŕli všechny
kostely praŕské.

Kaŕdý hledĕl s úctou na staré,
pochmurné stavení úzkých oken,
vysokých štítŕ, cihlové

střechy věkem jiŕ zahnĕdlé a zašlé,
stojící o samotĕ, jako obr nad
bludištĕm

úzkých uliček, zasmušilý pamĕtník
dávnych věkŕ a bouří.

Ťidé o ní věřili, zeje, vyjma
modlitebnu ve Wormsu, nejstarší

synagógou, že v jejích

základech je kamení ze zbořeného chrámu jeruzalémského, že ji andělé sami před věky přinesli ze zaslíbené země sem na toto místo. Tenkráté prý andělé

starším pražského řidovstva zjevili a nařídili, aby synagóga povždy zůstala tak, jak ji

přinesli, by se na ní nikdy nic neměnilo.

Když po čase o to se přece pokoušeli

a něco začali představovat, nikdy nedokončili svého

díla a nikdy neunikli trestu. Bud' se při práci zchromili, nebo sešli náhlou smrtí.

Neť také jinak si vypravovali o jejím pŕvodu a založení. Prvotně prý měli synagógu jen

dřevěnou. Kdyť pak už nestačila, rozhodli se starší, ťe vystaví

novou, větší, od kamene, a to na místě, kde tenkrát se vypínal nevelký pahorek. Kdyť jej

rozkopávali a rozváteli, uhodili
pojednou na zdivo, na celé zdi z
mohutných kvádrů. Čím dále kopali,
tím jistěji poznávali, že ty zdi jsou z
nějaké

pradávné synagógy. A když posléze
nalezli také závitek pergamentu,
popsaného

hebrejským písmem, tu již
nepochybovali ani dost málo.

Tenkrátě právě meškali v Praze dva
jeruzalémští řidé, a ti poradili
pražským souvěrcům,

aby synagógu stavěli dle vzoru
jeruzalémského, aby udělali okna
vně

širší, dovnitř celou tloušťkou zdi se
úťící, aby svatyně sama byla hloub,
tak aby se do ní po schodech dole
stoupalo, neboť že psáno jest: "Z
hlubokosti volám k Tobě,
Hospodine!" A tak se stalo.

Synagóga zbudována tím způsobem,
prý stavitelem Lirenským, a stála a
stojí vždy stejná, nezměněná.

Pokolení přecházela za pokolením,
modlila se tu a žalmy zpívala.

Neť i nevěřící do ní přicházeli, ale násilně, a zneuctili místo ťidťm posvátné. Dvakráte

zhaslo ner tamid a stánek boťí, Árón hakodeš, zastřený drahocennou, krumplovanou oponou

"poroches", pobořen rozzuřeným lidem křest'anským. Poprvé za krále Jana, jenť dal v synagóze kopat po skrytých pokladech ťidovských a jemuť tu vyhrabali jeho lidé za dva tisíce hřiven zlata i stříbra. Za téhoť

krále i krev tu tekla, pak za jeho

vnuka Václava IV. Tenkrát, bylo o
Velikonocích,

otřásala se všechna prostora pod
klenutím, na dvou osmihranných
sloupech spočívajícím,

žalostným, zoufalým křikem a
úpěním vražděných židů. Krev jejich
vysoko zastříkala stěny staré
synagógy a zkropila tam hebrejské
posvátné

průpovědi.

S hrůzou a dlouho vzpomínali v
Židovském Městě na strašlivé

Velikonoce, a v den

smíření pak po všechny časy říkána v synagóze selicha, ťalozpěv o hrtzách oněch dnů. Sloťil jej rabbi Abigdor Káro, sám pamětník onoho pronásledování. A staré synagóze zůstala památka na ony dny.

Nevyjasnilyť se od těch dob její

stěny. Nikdo jich nečistil, aniť natřel, a tak temněly víc a více, ať zčernaly. Rabbi

nedovolil, aby se jich kdo dotekl, neboť lpěla na nich zaschlá krev

věřících; vrstevníci i potomci měli ji
v úctě jako krev mučedníků. - Stará
synagóga přečkala i pozdější bouře a
nebezpečení.

Když před čtyřmi sty lety

zachvátil ohromný požár Třidovské
Město, kdy všechno vzplálo a hořelo,
stála stará

synagóga netknutá nad živým,
ohnivým jezerem. Plameny hubily a
trávily všechno kol

kolem, odevšad se valily sloupy a
mračna černého čpavého dýmu. Jen

na modlitebnu nesletěla ani jiskřička
a také ani cihla ze střechy nespadla.
Na temný její štít usedly dvě bílé
holubice a tu také zůstaly. Ani sálavý
žár, ani dusivý dým je odtud
nevypudil. Vydržely tu tak dlouho, až
pominulo všechno nebezpečení.
Pak se pojednou vznesly na
bělostných perutích a zmizely v
oblacích.

Před časy, je tomu více nežli čtyři sta
let, vrátil se jednou na podzim
primas Třidovského Města rabbi
Jizchak do Prahy. Jel z nějakého

venkovského města, kdeť

byl za svým řízením. Musil také kus lesem. Poněvadť se tu nevyznal a kočí také ne, zajeli na křiřovatce na nepravou cestu a zbloudili. Poznali to dosti záhy, ale na pravou se nemohli a nemohli dostat.

Bylo již za soumraku a v pustém lese rostla tma valem; v ní zanikla všeliká

stezka i cesta. Ale vtom se před nimi kmitlo modravé světlo, dál, mezi stromy. Jen je

zhlédli a již stáli. Koně sami se

zastavili. Byli nepokojní, stříhali ušima, frkali, pak se začali vzpínat, to jak to světlo před nimi rostlo v rudou zář, v celou záplavu.

I na kočího padl strach. Jen primas nepozbyl mysli. Kočímu poručil, aby zavázal koním

oči, aby tu počkal, on ťe se pŕjde přesvědčit.

I ťel mezi kmeny přímo k té záři, ať stanul na neveliké pasece a tu spatřil divoucí věc:

velikou, velikánskou hromadu zlatých a stříbrných peněz. Dva pidimuťci, oba šedých brad, brali z té vysoké kupy zlata a stříbra a plnili jím měšce.

Oba byli do té práce tak zabráni, že si primasa ani nevšimli. Ten se na ně

chvilku díval, pak se optal, komu ty váčky naplňují. Jen to řekl, a již se jeden z těch

trpaslíků na něj zaškaredil a zlostně řekl:

"Tobě ne!"

A byl tentam. A naráz také zmizelo
zlato, zmizelo stříbro na hromadě i
všecky ty měšce

jitř plné. Jen několik pohozených
zlatáků se blyštělo na zemi. Druhý

pidimuťík však zůstal, a toho se
zvědavý říd opět ptal, komu plnili ty
váčky.

"Tobě ne!"

"A tak prosím komu?"

"Jednomu z tvého lidu," odvětil

trpaslík a dodal: "Ale neměl ses ptát. Přerušils tím naše dílo a tím jsi mu ublížil."

"Kdo je ten šťastný člověk? Prosím tě, nemohl bys mně povědět?"

"Nesmím."

"Když ne jméno, tak alespoň, jak vypadá, nějaké znamení -"

"Nesmím nic!"

"Tak prosím jenom tu maličkost, kdy, jako kterého času, ten poklad dostane?"

"Ať se vdá tvá dcera."

Primas se zarazil, ale již opět nanovo naléhal:

"Dcera? Má dcera?! A co by mé dceři bylo do toho?"

"Ani bys nepomyslíl."

"Takový poklad! Šadaj! A já nic!
Tak dovol alespoň, abych si tu ty
zlaté ze země

sebral."

"Dát nesmím nic," odepřel pidimuťík

přísně. "Ale chceš-li, vyměň si je -"
Tak se stalo.

Primas položil tři dukáty a kleknuv
sbíral tři zlatáky trpaslíkovy rztzno
leťící. Jak poté povstal, neviděl nic.
Zář zhasla, pidimuťík zmizel, kolem
tma pustého lesa, jímť hučel studený
noční vítr.

Rabbi Jizchak se rychle otočil a
pospíchal odtud. Kočímu nepověděl,
co viděl, cosi mu namluvil, a pobízel
ho, aby jeli. Koně se jiť nebáli, a
divná věc, šli jistě, a zanedlouho se
kolem vyjasnilo.

Vyjelit' z černého lesa a byli na pravé cestě. Pak už jeli pořád volnou krajinou a jeli celou noc, až

za jitřního šera dojeli k bráně Ťidovského Města. - Rabbi Jizchak přivezl si z cesty velikou starost. Kdo je ten přešťastný člověk, jenž podědí takové nesmírné bohatství, a co mínil ten trpaslík tím, co pověděl o jeho dceři. Přemýšlel, ty tři dukáty z lesa prohlížel, bádal, ale nadarmo.

Palčivá zvědavost nepřestala ho mučit. Konečně mu připadlo, že snad nějakým zjevením,

nějakým znamením by se mohl
dopátrat jistoty. I zabalil trpaslíkovy
zlatáky do papíru, každý zvlášť, a
jeden z nich hodil z okna na ulici.
Sám zůstal na číhané, aby zvěděl, kdo
ten peníz sebere. Dost lidí chodilo
ulicí

kolem primasova domu, vzhůru dolů,
ale žádný se po papírku ani neohlédl.
Už byl den na

sklonku, již chtěl primas poslat pro
peníz, vtom přiběhl jakýsi klučina
otrhaný a dost umouněný, okamžik se
plaše ohlížel, pak náhle - skok -

přímo k dukátu a již s ním uháněl.

Primasa zamrzelo, že by takový smolík a otrhánek měl nabýt toho pokladu. Než

utěšil se, že to přece není řádná jistota. Nazejtří pak hodil druhý zlaták v papírku na ulici a zase čekal a číhal. A zase po celý den lidé kolem chodili, papírku se nevšimli, zase navečer přiběhl týž klučina, sebral peníz a odběhl. A tak i třetího dne s třetím dukátem.

To již nebylo náhodou, samo sebou.

To bylo určité znamení. Primasa
hrubě netěšilo, neť

viděl v tom vyšší řízení. Jen to chtěl
ještě vědět, jaký ten chlapec je. Proto
poručil, aby bylo po všem
Tidovském Městě vyhlášeno, že on,
primas, ztratil tři dukáty, aby mu je
ten, kdoť by je našel, poctivě
navrátil. Mešores to sotva ohlásil, a
jiť přiběhl k primasovi ten chudý
hoch. Nesl dukáty, ale jen dva; prosil
za odpuštění, ten třetí že dal matce do
obchodu a matka že ho zase pořádně
odvede, jen co si něco vydělá; že by

byl všechny tři ihned vrátil, ale nevěděl komu. A pak ťe jich tak podivně nabyl, ťe měl po tři noci ťivý sen, aby šel k primasovu domu, ťe tam najde v papírku dukát.

Rabbi Jizchak uťasl a jiť nepochyboval, ťe ten chudý chlapec, Mordechai se jmenoval,

syn chudého ťida Šaluma Maizla, je ten vyvolený dědic. Pochválil ho za jeho poctivost, dal mu ostatní dva dukáty a vyzval ho, aby u něho zůstal, ťe ho bude šatit, ťe ho dá učit jako svého syna.

Mladý Mordechai se zaradoval, ale hned děkoval, že nemůže, matka že je celý den v krámě a otec že je slepý.

"Je sám a nemá nikoho, kdo by ho vodil ze synagógy. Chodí tam třikrát denně," doložil chlapec.

"Zaplatím mu vřdce," nabízel primas.

"Cizí ho nikdy tak neobslouží jako vlastní."

A mladý Mordechai nezůststal. Za nějaký den došel primas k jeho rodičům a nabídl jim,

aby svého syna k němu alespoň
posílali, každý den na několik hodin,
že jim ho dá vychovat do obchodu,
aby měl lepší život nežli oni.

"Chlapec váš se mi líbí," pravil, "je
hodný, a zůstane-li tak, dal bych mu i
svou dceru za manželku."

Šálm a jeho manželka, potěšení její
návštěvou bohatého primasa, ustrnuli
a v radostném

pohnutí nechtěli ani svému sluchu
věřit. Vděčně přijali primasovo
nabídnutí a svatosvatě slíbili, že

prozatím nikomu nic nepovědí, jak si
toho Jizchak přál.

Tak se dostal patnáctiletý Mordechai
Maizl do domu primasova. Denně
však vodil svého

otce do synagógy a také své matce
pomáhal, jak mohl. V učení a v
obchodě

prospíval znamenitě, a když mu bylo
dvacet let, oženil ho rabbi Jizchak se
svou dcerou,

která si mladého Maizla upřímně
zamilovala.

Sotvaže minulo sedm dní po svatbě,
dal primas zapřáhnout a vyjel z
Prahy. Mladého zetě

vzal s sebou a zavezl ho do onoho
lesa, kde před šesti lety měl tak
podivné

vidění. Maizlovi však neřekl, proč
tam jede, že pro vaky zlata a stříbra.
V lese prodleli po celou noc, až do
úsvitu. Nic však nespatri, ani záře,
ani trpaslík. Rabbi Jizchak vracel se
nespokojen do Prahy. Ne však bez
naděje. Nadál se, že podruhé budou

šťastnější. Ale nebyli. Ani potřetí, když zajeli do toho lesa. Po čase znovu se tam primas vydal i se svým zetěm, jemuž však do té chvíle nic nezjevil. Ale ani tentokráte nepochodil. Již nabyl primas přesvědčení, že vše, co tenkrát viděl, bylo pekelné mámení, že ho ďábel tak ošidil, aby provdal dceru za takového chudáka. To primasa hnětlo velice.

A pak už nemohl své mrzutosti ani utajit. Zetř, kterého jindy tolik vynášel, se mu znelíbil, a již mu to starý ťid dával najevo. Jednal s ním

čím dále tím chladněji, pak ať příkře.
Mladý Maizl to tětce nesl; posléze se
odhodlal, že odejde z domu
primasova, kdeť byl patrně na obtíť.

Mladá jeho žena mu nebránila, a tak
se vystěhovali.

Mordechai Maizl převzal matčin
obchod železem a zvelebil ho záhy
tak, že byl jedním z

nejpřednějších v Židovském Městě,
ano v celé Praze. Mladý kupec se
přičinil a Pán Bžh dal poťehnání.
Mordechai Maizl stal se záhy

zámožným; nezpyšněl však a
nezatvrdil se ve svém

srdci. Na chudé pamatoval vřdy,
rozdával hojné almužny a dary

a ujímal se nevinně zchudlých a
zadlužených, jež z vězení vykupoval.
I stalo se, že jednou v létě, bylo přede
tňemi, přišel k němu do krámu
nějaký sedlák, kterého neznal.
Sedlák si vybral náčiní zbrusu nové,
kosy a srpy, ale dodal hned, že teď

přede tňemi nemá peněz, aby Maizl
byl tak hodný a zboží to mu uvěřil. A

Maizl, jemuž

se zdál sedlák vpravdě poctivý, dal mu ty vybrané věci na dluh. Sedlák tím potěšen pravil:

"Nu, věru, jsi hodný člověk, že mně neznámému věříš. A víš-li co, mám doma starou

železnou truhlu, tuze těžkou. Nemohu ji otevřít, dost jsem se namáhal. A nepotřebuju ji. Tu ti přivezu a dám na dluh." Třetího dne přijel s truhlou. Byla skutečně velmi těžká a vážila tolik, že sedlák jejím železem

nejenom svťj dluh zaplatil, ale ještě něco na hotovosti dostal.

Pozdě navečer chtěl Maizl ťeleznou truhlu otevřít. Ale jen dláto založil, jen kladivem

uhodil, a víko samo odskočilo a se vymršťilo. A pod víkem! Maizl ťasl, trnul, jako oslněn hleděl na spoustu zlata a stříbra, jehoť byla ťelezná truhla plná. Mladý kupec se zaradoval, neť ihned se vzpamatoval, spustil víko, truhlu zavřel, a ťádnému nic neřekl, ani své ťeně. Čekal den, týden, měsíc, ťe sedlák se rozpomene

a ťe přijde pro svťj poklad. Ale měsíce mójely a nikdo nešel, nikdo se nehlásil. Maizl sedláka neznal, ani nevěděl, odkud je. Kdyť pak minul rok, počal Maizl pokladu uťívat jako svého.

První, co učinil, bylo, ťe došel k vrchnímu rabínu a odevzдал mu velkou částku peněz, aby za ně vystavěna byla nová synagóga. Vyhradil si však, aby se nikdo nedověděl, ťe on ty peníze na stavbu věnoval. Neť kdyť stavba byla dokonána a nová modlitebna vysvěcována, prohlásil rabín veřejně

přede všemi v nové synagóze, kdo ji vystavěl, a ukázal na Mordechaia Maizla, stojícího skromně v koutku. Všichni se k němu hrnuli, blahořečili mu a blahopřáli. První ze všech byl rabbi Jizchak, jeho tchán. Ten se nyní s ním usmířil, a když se mu pak zeť svěřil, jak bylo se sedlákem, jak s jeho železnou truhlou, řekl mu primas najisto:

"Sedláka nečekej! Tot' byl jistě jeden z těch trpaslíků." A teprve nyní vyjevil svému zeti, co se mu před lety stalo v tom lese a proč tam po svatbách i později jezdili.

"Kdo by se nadál, že se to takhle vyplní," zvolal rabbi Jizchak.

"Takhle, tak podivně! Ale buď Šadaž pochválen navěky věků!" -

Mordechai Maizl zůstal bohatcem až do smrti. Nebyl však lakomcem, nýbrž přál stále

svým souvěrcům a mnoho dobrého jim prokázal.

Synagóga, již svým nákladem vystavěl, slově podnes po něm. Kromě ní zbudoval v

Židovském Městě radnici, lázně pro

řensk  , chudobinec a sirotčinec
řidovsk  , a ře křivolak  , bl  tiv   a
řpinav   uličky a ulice řidovsk  ho
M  sta byly vydlážděny, jest také jeho
dílo. Také hřbitov rozř  řil a vřdy a
vřude na chud   pamatoval. Tak činil
ař do své smrti, kterouř seřel roku
1601.

Za panování Rudolfa II. řil v
řidovsk  m M  st   prařsk  m rabbi
Jehuda L  w ben Bezalel,

muř vysoce u  en   a zkuřen  . Byl
vysok   postavy, a proto mu říkali

"veliký rabbi". Vyznal se znamenitě nejen v talmudu a kabale, ale také v matematice a hvězdářství. Nejedno tajemství přírody, jiným skryté, bylo mu povědomo a dovedl leccos

divného, takže lidé ťasli nad jeho kouzelnou mocí. Pověst o něm šla široko daleko a pronikla také nahoru do hradu sv. Václava, ke dvoru Rudolfa krále. Jeho dvorský hvězdář Tycho de Brahe

váŕil si učeného Jehudy Lówa; sám panovník seznał ho podivným zptsobem.

Kdysi jel z Hradčan na Staré Město v komorním voze v průvodu jízdných dvořanů. Bylo

to zrovna, když vydal rozkaz, aby všichni židé se vystěhovali z Prahy. Rabbi Lów šel tenkrát ke dvoru prosit za souvěrce; ale nepořídil, neboť ho ke králi ani nepustili. Nyní na něj čekal, a to zrovna prostřed Kamenného mostu, neboť měl bezpečnou zprávu, že tudy pojedou.

Když lidé na mostě zhlédli královský nádherný povoz se čtyřmi koňmi v krásném, leskle

kovaném řemení a skvělý průvod na koních, volali na rabína, aby se klidil z cesty. Než Lów stál, jako by neslyšel, zrovna v cestě královskému kočáru. Tu se již lidé na učeného muže osopovali a již po něm házeli. Kamení a bláto po něm metali, a kvítí na něj padalo, na jeho plášť, hlavu a k nohám jeho. Vtom dojížděl královský povoz. Rabín se však ani na krok nehnul z jeho dráhy. A koně ho nezajeli, nýbrž sami se před ním zastavili, ač jich kočí nezarazil. Tu teprve se hnul rabbi a kráčel s obnaženou hlavou rty a jiným kvítím k vozu, kdež pokleknuv prosil

krále o milost pro své souvěrce. Král jeho zjevem a tím, co se tu stalo, překvapen, poručil mu, aby přišel na hrad. To byla veliká milost. Druhé pak dosáhl v královském sídle, kdeť s prosbou dobře pochodil.

Ťidé nemusili do vyhnanství a jejich rabbi Lów byl od té doby nejednou pozván na hrad ke králi, jemuť mnohou chvíli ukrátil svým kouzelnickým uměním. Jednou si přál král Rudolf, aby mu

rabbi Bezalel ukázal arciotce Abraháma, Izáka, Jakuba a syny

Jakubovy. Rabbi váhal, posléze však slíbil, že vyplní přání svého panovníka, jen o to že prosí, aby se nikdo ani neusmál, ať se objeví posvátné postavy patriarch.

Král a dvořané shromáždění v odlehlé síni slíbili a dychtivě hleděli do hlubokého

výklenku u okna, kdež v šeru stál vátný veliký rabbi. Ale již zmizel jakoby v mlze a z šedého mračna vynořila se vysoká postava starce nadlidské velikosti, v řásném rouše, samojediná, jasně osvětlená. Zjevila

se, velebně se nesla před očima
všech, ať náhle zanikla, jako by
zhasla v šedém mraku. To byla
podoba Abraháмова. Za ním zjevil
se Izák, pak Jakub a synové jeho,
Juda,

Ruben, Simeon, Izachar a ostatní,
zjevovali se jeden po druhém a král a
dvořané tiše a vážně hleděli na
předky ťidovského národa. Ať tu z
mraku se vynořil také Jakubťv syn

Naftalím, muť ryšavý a pihovatý, jenť
rychle kol

klusal, jako by nechtěl zmeškat, jako by ostatní honil. A tu se král smíchu neubráníl. A

jak se král zasmál, zmizel i mrak a všecko vidění, a již hlučely prostornou síní výkřiky úžasu i hrůzy.

Dvořané vyskakovali ze svých sedadel a všichni hleděli a ukazovali vzhlédem k

malovanému stropu.

Pohnul se, patrně se sedal, klesal víc a více. Vysoký sál byl nižší a nižší. Dvořané na smrt bledí chtěli ke

dveřím, ale nemohli z místa. Byli jako přimrazeni. Všichni křičeli na Bezalela, i král na něj volal, ať zastaví strop. I vystoupil rabbi z výklenku, vztáhl své ruce a říkal cosi. Nežli dořikal, klenba se zarazila a již se pak nenížila. Král již o další zjevení nedbal. Chvátal ven a za ním všichni dvořané.

Strop se však do své výše nevrátil. Kam se ať snížil, tam zůstal. Král pak už

nikdy do té síně nevkročil. Zavřeli její dveře a tak zavřenou zůstala

napořád. Rabbi Lów

ben Bezalel neupadl v nemilost pro tuto příhodu. Ano stalo se, že i sám král Rudolf ho navštívil v jeho domě. Takové cti se Třidovskému Městu ještě

nedostalo. Ale rabbi Lów byl za ni také vděčen a z vděčnosti zptřsobil svému králi a pánu

nemalé překvapení.

Lówťv dťm vypadal nevzhledně. Byl starý a málo výstavný. Ale jakmile král s dvořany

vstoupil nízkými dveřmi do síně,
počal ťasnout. To nebyla síň
obyčejného domu, to byla uměle
klenutá, malovaná a štukem zdobená
místnost knížecího paláce. A schody
vedoucí na mazhaus, jinde dřevěné,
leskly se mramorem, pokud jich
nezakrývaly drahé koberce. A
nevešli jimi na sousedský mazhaus,
ale do nádherné

síně, zdobené obrazy a vzácnými
čalouny. Postranními pak,
otevřenými dveřmi bylo vidět

do řad bohatých komnat a jedněmi také na otevřenou galerii vlašského díla. Rabbi Lów,

provázeje uctivě krále, uvedl ho s dvořany také do velké komnaty, kde bylo prostřeno, a prosil ho, aby ráčil přijmout jeho pohostinství. I zasedl král ke stolu a rabbi uctil jej a všechny prťvodce jeho takovou hostinou, ťe vyrovnala se tabuli královské. Král, zabaven tím čarovným uměním, kterým si Lów svťj nevelký dťm rozšířil a tak skvostně vyzdobil, zdrťel se tu drahnou dobu a odešel pak velmi

spokojen. Přízeň svou a milost dal
pak učenému rabínu nejednou
najevo. A ten, aby se zachovala
památka na návštěvu českého krále,
dal na svtj dťm vytesat lva vedle
svého znamení, vinného hroznu.

Ještě větší však div neťli ty
hradčanské zjevy arciotcť byl gólem,
sluha Jehudy Lówa.

Mocný rabbi si ho sám utvořil z
hlíny; oťivil ho pak tím, ťe mu vložil
do úst šém.

Golem pracoval za dva. Posluhoval,

vodu nosil, dříví štípal, zametal a
vřbec vykonával

všecky hrubší práce. Přitom nejedl,
nepil a nepotřeboval odpočinku ani
oddechu. Ale pokaždé, když šábes
nastával, v pátek podvečer, kdy
všeliká práce měla přestat, vzal mu
rabbi šém z úst; gólem naráz ztuhl,
nehnul sebou a stál jako panák v
koutě, mrtvá hlína, jeť po šábesu
ihned ořivla, jakmile rabbi vložil do
otvoru úst

kouzelný šém.

Jednou však Lów ben Bezalel,
chystaje se do staré-nové synagógy
zasvětit šábes,

zapomněl na golema a nevyňal mu
šém z úst. Ale rabbi jen vešel do
modlitebny, jen začal řalm, a již
přiběhli za ním lidé z jeho domu i ze
sousedství, všichni vyděšení, a s
hrůzou, úřvaně, jeden přes druhého
oznamovali, vykřikovali, co se děje,
co se stalo, gólem ře doma zuří, ře
nesmí nikdo k němu, ře by kařdého
zabil. Rabbi okamřik váhal; nastávalt'
šábes, řalm již začal. Vřelická práce,
kařdičké, sebemenří namáhání bylo

od té chvíle hříchem. Ale ťalmu, jímť
se sobotní den zasvěcuje, ještě
nedoříkal, nenastala ještě pravá
chvíle šabesu. - Vstal a chvátal do
svého domu.

Ještě nedošel a jiť slyšel temný hluk,
dunivé rány. Kdyť

vstoupil, ostatní šli ze strachu kus za
ním, spatřil ohavnost zpuštění:
rozbité

nádobí, rozlámané, zpřevrácené
stoly, ťidle, truhly a lavice,
rozmetané knihy. Tu jiť dílo zkázy

gólem dokonal. Té chvíle "pracoval"
na dvorku, kde ležely již

slepice, kuřata, kočka i pes, vše
pobito, a kde právě trhal ze země
lípu hrubého kmene.

Byl všechen rudý a černé kudry mu
lítaly kol čela i tváří, jak vyvracel
strom jakoby nějaký v plotě ktl.

Rabbi šel přímo k němu; hleděl na
něj upřeně a ruce měl vztaženy.
Golemem škublo,

vyvalil oči, jak se ho mistr dotkl, a
hleděl mu vyjeveně do očí, jakoby

přikován mocným jeho zrakem. A
vtom mu sáhl rabbi mezi zuby a
jedním hmátnutím vytrhl mu z úst
čarovný šém.

Golema jako by podťal. Naráz se
svalil na zem a ležel bez vlády, již jen
jako hliněný

panák, mrtvá hmota. Všichni židé
kol, staří i mladí, vzkřikli radostně a
plni teď odvahy

přistoupili k padlému golemovi a
smáli se a spílali mu. Rabbi však,
zhluboka si vydechnuv, nepromluvil

ani slova a kráčel zase do synagógy,
kde za svitu lamp začal znovu říkat
ṭalm a zasvětil šábes.

Posvátný den sobotní minul, ale
rabbi Lów ben Bezalel nevložil už
golemovi šém do úst.

A tak gólem nevstal, zůststal hliněným
panákem a dostal se na pětdu, pod
střechu staré synagógy, kdeť se pak
rozpadl na kusy.

Věky minuly a mnoho se změnilo v
Ṭidovském Městě. Tuhé odloučení
přestalo, brány

zmizely, město samo se zjinačilo,
ulice, domy i obyvatelstvo. Jen stará-
nová synagóga zůstala, jak bývala,
nezměněná a s ní mezi domy novější
výstavnosti tichá "zahrada mrtvých".
Tu sešla se všechna přešlá pokolení
bývalého, starého Ľidovského Města,
od nejdávnějších dob, kdy ještě prý
nebylo Prahy, až do času, kdy se
ghettu uvolnilo i jeho obyvatelstvu,
kdy se tu naposled odbýval kouře
(pohřeb) a naposled se kadíš modlili
nad otevřeným hrobem. Ve stínu
bezových stromů i keřů trčí spousta
kamenných

pomníky, prostých i složitých, ploché desky vztyčené nebo k sobě skloněné v podobě střechy. A na všech různá znamení: hrozen, označující vtebec ptevod židovský, umývadlo, oznamující, že tu odpočívá potomek pokolení Leví, ruce, znamení rodu Aronova. A tu podoba panny, tam podoba lva, vlka, jelena a jiných dle jména nebo žtíkova. Všude nápisy hebrejským písmem, stručné i rozvláčné, hlásající jméno i rod, rok úmrtí i zprávy o zesnulém. Čteš jména různá a podivná: hebrejská, německá a ze starší doby, ze 16. věku, kdy židé se více hlásili k

našemu národu, i mnoho jmen
českých. Tu Krása ťid odpočívá, tam
Čech, Černý, tu Sladká ťidovka,
Čárka,

Mámila, Libuše, Sláva, tam
Nezamysl, Máta, Vlk, vedle
Dobruška a jiní a jiné. - Za
starodávna, kdy se tu ještě
pochovávalo, kladli ťidé na pomníky,
ale vťdy tajně, rťzné peníze, milodar
chudým, kteří se styděli přihlásit se o
podporu nebo almuťnu. Ted' leťí na
některých pomnících kamínky, tu
hojněji, tam u menším počtu, ale
všecky jsou tu na znamení úcty. Kdo

z věřících hrob navštíví, položí
kamének, a hromádky jich praví, kdo
ťije v paměti dále a komu se ťehná:

"Secher Zaddik livrocho."

Všecka pokolení bývalého
Ťidovského Města se tu sešla: chudí,
bohatí, zapomenutí

i ve svém pokolení slovutní. Tu
odpočívá učený rabbi Abigdor Káro,
skladatel ťalozpěvu

o velikém pobití za krále Václava IV,
tu odpočívá Mordechai Maizl, syn
Šalumtv,

veliký dobrodinec svých souvěrců, i
slavný Jehuda Lów ben Bezalel a jiní
přední

mužové židovské obce.

Všichni odpočívají ve stínu vonného
křoví a nic neruší jejich spánek.

Ale je tu jeden, jenž

nedošel ani v "zahradě mrtvých"
lehkého odpočinutí, a zbožné "Šalom
alechem" bez účinku vane přes jeho
opuštěný hrob.

Ten žid se v mládí odcizil svému

rodu. Přijalť křesťanskou víru a stal se i knězem. Byl

kaplanem u Sv. Víta. Neť pak, když se blížila jeho poslední hodinka, rozpomněl se na svťj pťvod a zatoužil odpočinout v "zahradě mrtvých" na Ťidovském Městě. Bylatť tam také pochována mladá ťidovská dívka, kterou kdysi za mládí

miloval. I skonál jako ťid, a ťidé ho pochovali, jak si přál, poblíťe hrobu milé

mu dívky. Neť poklidu, kterého jistě

měl zařiva málo, nedošel ani v hrobě.
Každé

noci vstal z hrobu a musil k Vltavě,
kdeť na něj čekala lodice a příšerný
veslař

kostlivec.

Tmou i za měsíčního svitu, jak byly
noci, jezdili na druhý břeh. Tam
zpronevěřilý

kněz vystoupil a jeho veslař ho
vyprovodil odtud nahoru na hrad, do
kostela sv. Víta. Tam ťid kněz usedl
k varhanám a hrál; kostlivec měchy

šlapal. Kostelní, prosebné písně,
kající žalmy nesly se ztichlou a šerou
prostorou chrámovou. Kněz těmi
vroucími zvuky lkal a Boha prosil,
aby mu bylo odpuštěno.

Nevyslyšány však vyznívaly
dojemné, žalostné prosby. Nežli
odbila hodina s pětlnoci na
svatovítské

věti, ztichly varhany a smuten se
vracel varhaník dolů k řece. Kostlivec
ho zase převezl a kněz vrátil se na
hřbitov otce, do svého hrobu, aby
nazejtří v noci zase vstal a jel za řeku
a hrál u Sv. Víta kající žalmy a písně.

VII SMUTNÁ MÍSTA

V noci na den 21. měsíce června
1621 bylo po Praze placho a teskno,
ať úzkost svírala

srdce. Všude mrtvo, všechny domy
zavřeny, nikdo nesměl na ulici; jen
hlídky cizích tolnéřt

procházely městem. Těťce se
rozléhaly jejich kroky a hrozivě
řinčela zbraň.

Na Staroměstském náměstí stály v
nočním šeru povozy, z nichť skládali
prkna a trámy a

nosili je naprostřed rynku, kde pracovali tesaři. Temné rány seker, bouchání kladiv duněly hrobovým tichem. V nočním šeru za kmitu smolnic rostlo velké lešení výš a výše, ať pak na úsvitě stálo již celé v studeném, sinavém světle, potažené černým sukrem se vztyčeným

dřevěným křížem na jedné straně. Popravní lešení. A bylo dosud prázdné. Ale jak vzešlo slunce, zahřměla z hradu dělová rána, znamení, že se exekuce počíná. Tu bylo již náměstí zataženo císařským

vojskem, pěším i rejtary, a na smutném lešení stály již temné, zakuklené postavy hrobařů a katových holomků. Pak přišel sám kat, Jan Mydlář. Pak zasedli císařští rychtáři na svá místa. Již volali jméno prvního z odsouzených direktorů, vězněných poslední noc v Staroměstské radnici; již kráčel pan Šlik zmuřile na popraviště. -

Ve vojsku bubnovali, po městě, po domech úzkostné ticho; věrní Čechové ťalem se

chvěli, plakali a modlili se za české

pány a jejich druhy v direktoriu, kteří na tom černém teatrum nebo vedle na šibenici umírali. A bylo jich sedmadvacet! - V těch místech Staroměstského rynku, kde se toto stalo, bývalo šestnácte velikých kament do čtverce rozestavených. Staří Čechové, chodíce těmito místy, nikdy po těch kamenech nešlapali, ani na ně nevkročili. Vždy se jim uhnuli nebo je obešli ze šetrnosti ke smutnému místu a prolité krvi českých pánů. V těch místech zjevují se prý ti popravení šlechtici a měšťané, a to jednou do roka, v noci přede dnem, kterého tu skonali na

popravišti. Sejdou se všichni, v jejich
čele nejstarší všech, skoro
devadesátiletý pan Kaplíř ze Sulevic,
za ním pan Budovec z Budova, pán
dlouhé, šedé brady, starý
Konecchlumský, Kochan z
Prachové, pan Kryštof Harant, Diviš
Černín, pan z Michalovic, Šlik, Oto z
Losu, pan z Bílé, Hošťálek,
Jesenský, Vodňanský, Vokáč, Jiří
Řečičky, Kobr, Jizbický a ostatní,
starci i mladší, a z těch nejmladší,
sotva čtyřicítiletý Jan Kutnaur, jenž
tak hrdinsky, zpívaje, umíral.

Všichni sejdou se na místě poprav a

pak tiše, bez hlasu berou se
náměstím do Týnského chrámu.

Tam pokleknou před oltářem a
zbožně

přijímají tělo Páně pod obojí
způsobou. A pak zmizejí.

Tenkrát stávaly domy i prostřed
Dobytčího trhu a jednomu z těch
domů, jenž stál

směrem k Novoměstské radnici,
říkali U Zámečnicků. Asi třicet kroků
od tohoto stavení směrem k radnici
trčel na volné prostoře kámen pět

čtvrtí lokte zvýši a loket zšíří. Na tom kameni byl vytesán kříž, pod ním umrlčí hlava a letopočet 1627.

Na tomto místě, u toho kamene, daly se prý za starodávna popravy, a to nočního času.

Také prý toho roku 1627 skonalo tu několik knězi mečem katovým, a roku 1743

prý několik pánů českých za to, že se přidali k bavorskému kur#rstovi Karlu Albertovi,

když se s Francouzi Prahy zmocnil,
za českého krále se prohlásil a v
kostele sv. Víta se korunovat dal.

Zrovna k tomuto kameni, jenž v těch
místech zůstal až do devatenáctého
století, vedla z

Novoměstské radnice podzemní
chodba, odtud pak dále pod celým
Dobytčím trhem nahoru až do
Faustova domu.

VIII FAUSTŮV DŮM

Starobylý ten dům stál na Skalce na
konci Dobytčího trhu, v nároží proti

klášteru Na

Slovanech. Nikdo v něm už dávno,
dávno časy neostával, a proto
vypadal sešle a chmurně.

Červená kdysi střecha ztemněla, zdi
oprýskaly, okna zkalená prachem a
dešti byla jako slepá, plná pavučin.
Těťká dubová vrata mocnými hřeby
pobitá

nikdy se neotevřela, ani dvířka v
nich, a nikdo se u nich nezastavil,
aby sáhl po železném, uměle
kovaném klepadle visutém.

Za vraty bylo pusto a ticho; pes tam
nezaštěkal, kohout nezazpíval. A
před vraty rostla

mezi kamením tráva.

Chmurná byla také zahrada za
domem i po jeho boku, směrem k
cestě zrovna proti

klášteru Na Slovanech. Nikdo jí
nehleděl. Neměla záhonť, neměla
políček s kvítím nebo

zeleninou. I stezky v ní zmizely.
Zarostly trávou. Všude jen tráva,
bujná, vysoká tráva, že v ní tonuly

kmeny starých javorů, lip i ovocných
stromů, jejichž

kmeny i haluze zarostly lišejníky a
mechem.

Jen na jaře, když rozkvetly, když
bujná tráva byla poseta
pampeliškami jako zlatáky,

když se pak proběhlávala kozím
pyskem a bolehlavem, vypadalo tu
veseleji. Ale na podzim, když

listí padalo, když zaválo celou
zahradu, když nebe, chmurami těžké,

níte

se klenulo a vichr vál holými
korunami, kdy za časných soumraků
se pod nimi tmělo i po

celém domě!

Smutno vanulo ze zahrady i ze
stavení a divná úzkost z nich na lidi
zrovna padala. Bylat'

to místa prokletá a v noci tu obcházel
duch doktora Fausta, jenž

neměl po smrti klidu tak jako zaživa.
Doktor Faust v tom domě před

dávnými časy

přebýval. Strojil tu kouzla, bádál v čarodějných knihách, čerta si tu zavolal a také mu svou duši zapsal. Za to mu čert sloužil a všechno vyplnil, co si jen doktor přál a smyslíl. Ale pak, když

vypršel čas, řekl ďábel: "Dost už a pojd'!" Než doktoru Faustovi se ještě nechtělo; bránil se, jak mohl a uměl. Zaklínal, zaříkával, ale nic naplat. Čert se do něho obul, chytl ho, pazourem ho držel, a když se Faust ještě bránil, vyrazil s ním ven, a ne

dveřmi, ale přímo stropem. A tak Faust, jak jednal, tak se měl: čertu se zapsal a čert ho vzal. A ta díra, kterou ve stropě vyrazil, zůstala.

Sice ji několikrát zazdili, ale pokaždé se zdivo do rána vysypalo a byla zase černá díra jako předtím. Posléze zazdívání nechali, neboť je pojal strach, zvláště když počal v domě obcházet Faustův duch. Každé noci se zjevoval, strašil, a tak ani nejsmělejší nájemník nevydržel v jeho domě.

Pak se již nikdo tam nepřistěhoval a

staré stavení zůstávalo prázdkno.
Pustlo, scházelo.

Nikdo tam ani nevkročil, každý se
mu raději vyhnul nebo obešel,
zvláště

navečer a v noci. Jednou však, bylo
na podzim, skoro již v soumrak,
zastavil se u vrat

Faustova domu mladý muž, student.
Te neměl nazbyt, bylo zřejmo na
jeho obnošeném třírohém klobouku,
na sešlém kabátě, na blýsknavých
nohavicích po kolena, na

spravovaných punčochách, na
sešlapaných střevících. Byl chudý do
těbroty, jako toulavý chrt. Neměl už
ani kde bydlet.

Platit nemohl, a proto mu dali
výpověď. Chodil Prahou, sháněl byt,
prosil o shovění, ale všude ho
oslyšeli, nikde ho nevzali. Tak
prochodil celý den, až unaven,
ztrmácen stanul před Faustovým
domem. Jak sem až přišel, ani sám
nevěděl. Smrákalo se, mžilo a vál
sychravý vítr. Na ten studentův
chatrný kabát, třeba až

po krk zapjatý, nestačil a bídne
střevíce nebránily vlhku. Student se
jiť

zachvíval zimou. Déšť se spouštěl
hustěji, tmělo se, podzimní večer tu,
a kam na noc?

Neměl, kde by hlavy složil. Rozhlížel
se, pak upřel na starý chmurný dům
své

zraky. Odtud tě nevyženou, pomyslí
a hořkost pojala mladého muže.
Chvilku váhal, pak

vzal za kliku, dvířka povolila, a jiť

stál v klenutém prťjezdu. Byl suchý a vítr tu nevál. A když se ať sem odvážil, pustil se i dále. Po schodech, nad nimiž vpravo ve výklencích stály podivné sochy, dostal se na chodbu. Byla dlouhá a ztrácela se na konci v šeru. Podél celé té chodby zhlédl řadu tmavých dveří, vedoucích k pokojům. Bylo tu ticho a pusto, ze dvorka však a z opuštěné zahrady zaléhal sem hukot větru.

Student se na chvíli rozmýšlel, pak směle sáhl po klice nejbližších dveří a vstoupil do

jizby. Pod jejím klenutým stropem se
již tmělo; šero tu houstlo tím více,
poněvadž stěny

byly do polovice pokryty dubovým
táflováním a poněvadž všechn
nábytek, starý

stůl, skříň a lavice podél zdi byly z
tmavého dříví. U stolu se černalo
křeslo s vysokým

lenochem.

Student stál chvíli u dveří, pak šel
dál, až sedl do křesla. Ohlížel se,
čekal, naslouchal. V

domě se však neozvalo nic a také se nikdo nezjevil. Jen vítr venku hučel a déšť harašil a pleskal do oken.

Student v křesle čekal, naslouchal, ať ho únava přemohla a hlas větru i deště uspaly.

Usnul.

Spal do jedenácti, přespal pětlnoc, hodinu s pětlnoci, spal ať do bílého rána, a nic, ani dost málo ho nevyrosilo. Ráno se divil, kde je, a když vzpomněl, kde strávil noc a jak poklidně, nabýval mysli. Nedal se na

útěk, nýbrž chutě vešel do vedlejší
jizby. Měla nábytek a kromě toho na
zdech několik zašlých, zčernalých
obrazů, z nichž jasněji vynikaly jen
chmurné tváře

bradatých mužů. Po bývalém však
obyvateli, po doktoru Faustovi, na
kterého teď pořád myslel, ani tu
řádné

památky.

Ať pak ve třetím pokoji. Tu stálo
staré lože pod nebesy vybledlé látky,
na zemi ležely

zašlé podušky, dvě povalené,
uprášené již stolice a rozchlíplá stará
kniha v zažloutlé, někdy bílé kožené
vazbě. A ve stropě díra! Zela černě,
jako mocí a náraz vyražená.

Tu se student zarazil. Vzpomněl', co
slyšel, a teď viděl, že v té jizbě
všecko asi tak, jak bylo, když čert
odnášel Fausta. Ty stolice snad
povalil, tou knihou asi mrštil po
d'áblu. Student se neodvážil na ni ani
sáhnout, a také se dlouho nezdržel.
Ve vedlejším pokoji nespatriel nic
zvláštního, jen to, že od stropu visely
dřevěné schody. Vstoupil na ně,

stoupal po nich, ať stanul u klenutí, u jeho otvoru, kterým se mohlo dále. Jak stoupl na poslední schod, zaslechl za sebou šramot. Ulekl se a ťasl. Schody, po nichž sem vystoupil, samy se smrštily jakoby z papíru a zmizely ve stropě, nad nímž stál v nové místnosti, větší nežli všechny, jimiž prošel. Úťasem nad ní zapomněl na schody a jak se sem dostal. Jizba byla prostorná, klenutého stropu s obrazy slunce, měsíce a jiných hvězd a znamení nebeských. Při stěnách stály tmavé stojany plné knih starobyle vázaných, malých i hrubých, a stoly s rťznými

nádobkami z kovu i ze skla, lahvičky
prázdné

i s tinkturami barvy červené, zlaté,
modré i jasně zelené. Prostřed veliké
té

komnaty stál dlouhý stůl zkřížených
trnoř, potažený zeleným sukrem. Na
stole se leskly

nádobky z mosazi a mědi, všelijaké
měřické přístroje, vedle ležely
zažloutlé pergameny a papíry, čisté i
popsané, rozevřená kniha pod
cínovým svícnem s voskovou

svíčkou, něco ohořelou.

Všecko vypadalo tak, jako by někdo dávno byl odešel.

V této komnatě se zdržel student nejdéle. Když pak opět přistoupil k otvoru, kterým byl

přišel, a šlápl na jeho okraj, spustily se dřevěné schody zase samy, ať dolů, takťe mohl volně sestoupit. Z dolejší jizby však už nešel do Faustovy ložnice. Druhými dveřmi se dostal do předsíně; tam spatřil sochu sličného chlapce, majícího na řemeni buben.

Jak student ať k němu přistoupil a
bubnu se dotekl, pohnul sebou hoch
jakoby ťivý a jal se bubnovat. Paličky
se mu jen míhaly a buben rachotil,
divťe se netráslo okno. Chlapec

bubnoval a bubnoval a student
uleknuv se vyběhl na chodbu. Odtud
chvátal do prťjezdu,

na pustý dvťr, kde na samém kraji
zahrady stála studna. Ťlutý lišejník i
zelený mech obrťstal její pískovcové
kvádry a spadale

listí javorť, lip, ťluté i rudé, postlalo ji

a její zašlou kamennou sochu
podivné
obludy.

Také zahradou prošel; dlouho se tu
však neomeškal.

Pod starými stromy, mezi hlořím a
houřtinami za kalného podzimního
dne nebylo veselo.

Vrátil se zase do domu. Tam bylo již
ticho. Bubeník dobubnoval. Ale k
němu již nešel, nýbrž

opět do velké jizby klenuté a

přehlížel tu pergamen a papíry. Pod nimi našel hladkou lesklou misku z černého mramoru a v ní stříbrný tolar, ryzí, lesklý, jako nový.

Zaradoval se i lekl. Chvilí nad ním stál, uvažuje, co s ním. Sám neměl v kapse ani vindry a hlad se ozýval. Ale kdyby tak Faust, nebo sám ďábel! - Váhal, bál se, ale pak tolar přece vzal a odešel do města. Navečer se zase vrátil, syt, ale se strachem, nezjeví-li se mu v noci nějaký duch.

Usedl opět do toho křesla jako včera, aby tu přespal. Neusnul však tak záhy jako minulého večera, a také se v noci probouzel. Nepřišel však ani Faustův duch, ani čert. Když si pak opět prohlížel bibliotéku a přístroje na stole, našel na černé misce mramorové zase tolar. Včera tam byl jeden jediný, ten si vzal, v městě rozměnil, něco drobných měl ještě v kapse, a teď, kde se vzal, tu se vzal, třpytil se tolar bílý jako mléko na černé misce. To jistě jemu. Doktor Faust nebo kdo mu přeje. Tak student uvažoval a peníz vzal.

Před polednem odešel a vrátil se zas
ať večer, nesa si zbytek z druhého
tolaru v kapse. A zase přespal v
domě, a zase pokojně jako včera.
Ráno pak rovnou zamířil do
bibliotéky a tam hned ke stolu. Byl
tam, tolar tam byl ryzí, jakoby právě
raťený, a leťel opět na černé misce.
Student už nepochyboval, že je pro
něj, a vzal ho beze všeho.

A tak kaťdého rána tam našel tolar.
Student ani tolik denně nepotřeboval.
Co mu zbylo,

skládal, ať si uložil na nový oblek,
plášť, klobouk i na novou obuv.
Přitom se měl dobře. O byt se
nestaral. Nebálť se jít ve Faustově
domě, zvykl si na to tiché obydlí,
kdeť se o něj nějaký duch staral, ale
nikdy se mu neukázal. Na zimu tam
měl dříví dost, na dvoře i na zahradě.
Topil, přikládal, ať oheň mile hořel a
praskal dole v jizbici v kamnech
nebo nahoře v bibliotéce v krbu; četl
a četl v knihách z Faustovy
bibliotéky, i z té, kterou našel na
velkém stole, i z té, která ležela dole
v ložnici. Na tu se dosti pozdě
odvážil; ale také v ní

nejvíce našel, plno mřích noh a
divných, čarovných znamení a
zaklínání. Se strachy

začal to číst a ještě pak se mu někdy
vlasý jeřily nad tím čaroděj nickým
čtením.

Někdy se mu v té samotě zastesklo.
Neť vystěhovat se mu nechtělo. Měl
tu pokoj a dosti

pohodlí, a pak denně tolar bez práce!
Druhové na vysokém učení, kam mihn
a mihn docházel, se divili, co se s ním
stalo a děje, jak se změnil, jaký je

švihák z něho. Trnuli, slyšíce, kde
bydlí, a nechtěli k němu jít, když je
zval. Posléze zvědavost tam některé
vyvábila. Provedl je všudy, od
prťjezdu do horního ponebí, předsíní,
jizbami, bibliotékou,

ukázal ložnici, v ní postel znovu
upravenou, neboť už v ní sám spal,
díru ve stropě

kobercem zakrytou a ucpanou, prošel
s nimi zahradu a ukázal vše, nač sám
po čas svého pobytu v starém stavení
uhodil.

I vypravovali plni úžasů o divých
tajemného bytu, o chlapci, jenž sám
bubnuje, o divných

sochách, tiše zpívajících, o kovové
panně, jež je vodou polila, o zázračné
klice u jednoho z pokojů, že sršela
jiskrami a dala ránu tomu, kdo se jí

dotekl, o jizbě, do níž se od stropu
schody samy spustily a samy opět ke
klenutí

vznesly, o divných nástrojích a
čarodějných knihách. I o železných
dveřích zvěděli,

vedoucích dole v domě do podzemí,
do dlouhé, tmavé chodby. Jen s
černou miskou a bílým

tolarem se student nepochlubil. Ale
smál se známým, když ho varovali,
aby tu přece jen

neostával, že všeho do času, že
pojednou na něj něco trhne, že zlý
duch na něj nalíčil.

A nemluvili naplano. Vnada byla v
černé misce nastražena. Denně měl
tolar, nemusil se o

nic starat, nic dělat. Zvykal na

pohodlí, počal si leccos vymýšlet, přilepšoval si, strojil se, vydání rostla, ale v misce nepřibývalo. Tolar pak už nestačil.

Student odvykl skromnosti.

Zapomněl, jak mu bylo, když sem přišel. A pracovat se mu již

nechtělo. Spolehl na knihy, na tu ze stolu ve velké jizbě i na tu, kterou sebral v ložnici. Bylo v nich, jak zaklínat, jak duchy volat. Sami se mu dosud nezjevili, měl od nich pokoj, a sám jich do té chvíle také nevolal. Báł se, ostýchal. Ať teď chtivost zlata

ho píchala a nutkala. Stříbro mu již nestačilo. Ani plné misky tolarů by neměl dosti; zlato chtěl, a k tomu měly dopomoci ty knítky.

Jednou po celý den v Praze hýřil a utrácel vyptjčené peníze; v tom hýření pobízel

chvástavě své druhy, kamarády z mokré čtvrti, ať pijí, ať nešetří, ať pijí, zítra ťe bude mít peněz ještě víc, a zlato, samé zlato, a nevypťčené, ale své vlastní, ťe donutí toho ducha, který mu dosud sloužil, aby dával

dukáty, a ne sprosté

tolary. -

Pozdě navečer odešel do Faustova domu. Několik napilých druhů chtělo s ním. On však

nesvolil, dnes že musí být sám, že té noci bude mít důležitou práci. Dívali se za ním, jak vešel, jak za ním zapadla dvířka v těžkých vratech. A více ho nespatri. Ani oni, aniž kdo jiný.

Neobjevil se víc už ani v koleji, ani ve své

pusté společnosti.

Když někteří z jeho známých, kteří u něho ve Faustově domě již byli, šli jej tam hledat,

nezastali ho. V domě bylo placho, ticho, všechno opuštěno. Po studentovi nikde ani památky. Jen v ložnici zhlédli rozházené lože, podušky po zemi, rozmetané šaty, plášť na cáry potrhaný, překocené židle, na podlaze rozchlíplou starou knihu čarodějnou a vedle převržený svícen s ohořelou svící. - Vše

vypadalo tak, jako by tu byl někdo zápasil. A ve stropě! Koberec ležel na zemi stržený, roztrhaný a černá díra zela volně. Na jejím okraji, na stropě

zhlédli skvrny, jako by krev tam stříkla. A ne černá, ale svěží, nedávno prolitá. Všichni se pokřikovali a zděšeně utíkali z Faustova domu. Zhroziliť se, jak děsně

skonal jejich drah. Jistěť vyzýval zlého ducha, zpupně ho zavolal, a zlý duch mu odzpíval.

Zmizel s ním tou derou ve stropě,
kterou před časy vyletěl s doktorem
Faustem.

Lolik jen z Tvých pokladů dávných
pověstí, matičko Praho!

V Tobě jest naše první vzpomínání.
Tys hlava a srdce vlasti. Tvá sláva a
Tvé

pokoření byly slávou i pokořením
všeho národa. Milá jsi a drahá všem
věrným Čechům.

Od věků stojíš, máti našich měst, a
věkové Ti přidávali krásy. Spanilá jsi

a nádherná v slunečné záři, kouzelná
jako z pohádky, jako líbezný sen ve
svitu měsíce; a věkové Tebou hovoří,
ať trne srdce.

Nuť sbohem! Bud' zdrávo, ty sídlo
našich králů!

Přijďmeť opět dále, do jiných
končin, po stopách věků, naslechnout
jejich ohlasu ve
starých zvěstech.

Bud' zdráva, matičko Praho! Zlatá,
slovanská Praho!

O Ťiřkovi Nejprve dořt na jih řeské
země.

Hle, v těch stranách tichý kout,
osamělý trocnovský dvřr u malé
vísky! Kolem luka, pole,

dubový les a černé lesíky, za nimiř v
dáli, k západu slunce promodrávají
se krumlovské hory.

Střj a viz ten zemanský dřevěný dvřr
omřených střech ve stínu stromř. Tu
trávil mladý

svřj věk hrdina a vojevřdce našeho

národa. A tam jeho rodiště!

Za dvorem opodál, za rybníčky,
vedle pole na kraji lesa nad volným
svahem stával

mohutný dub, a pod tím dubem se
narodil. V létě, o řnách, když
trocnovská zemanka šla

dohlédnout na řence. Tu spatřil
světlo světa její syn Jan, jenž pak byl
vtlí

a duchem silný jako ten dub.

I rostl a prospíval na těle v

trocnovském dvoře a v osamělém
jeho okolí. Za jinošských let dán prý
do Prachatic, i tehda českého města,
do škol, do těch škol, do kterých také
chodil z Husince chudý synek Jan.
Ten denně tam chodil podél Blanice
řeky a často, unaven, odpočíval na
jejím břehu na skalnatém balvanu,
jejt

tu vidět podnes.

Kdyt Jan řečený Tička dospěl do
mužského věku, podědil trocnovský
dvůr po svém otci.

Dlouho tu však v poklidu neležel.
Dostal se do sporu s Jindřichem z
Rožmberka, přemocným
vladařem a pánem v těch jižních
končinách země, jenž i samému králi
brannou mocí se opřel. Ten pan z
Rožmberka nedbal hrubě práv svých
zemanských
sousedů, a tak se stalo, že mladý
vladyka trocnovský, dbalý své cti a
své
nezávislosti, chopil se zbraně a stal
se opovrhnutelným nepřítelem

krumlovského pána i

budějovických Němců, s nimiž měl také spor.

Boj byl nerovný. Nezámotný zeman nebyl s to, aby přemohl mocného pána a bohaté

královské město. Mstil se, jak mohl, a když mu v tom zápase vypálili dvě a zničili

všechny majetek, utekl se do lesů a bojoval nerovný boj dál, až se ho přátelé ujali a za něj se u krále

přimluvili.

A tak milostí krále Václava IV.
dostal se léta Páně 1409 do Prahy ke
dvoru a tu dvořil.

Stal se komorníkem královny To#e.
Po nějakém čase vydal se odtud do
Polska, sloužit vojensky Polákŧm
proti řádu německých rytířŧ. Dne 15.
července léta Páně 1410 bojoval s
mnohými

Čechy a Moravany v polském vojště
u Tannenberka, kde němečtí rytíři
byli ukrutně na hlavu poraženi.

V té tannenberské bitvě bil se Ťiřka
hrdinsky a tu mu prý oko vyt'ali.
Kdyť pak delší dobu pobyl v
Polském království, vrátil se do
vlasti a zase do Prahy ke dvoru
královu. Jsa služebníkem královny
Ťofie, doprovázel ji často do
Betlémské

kap-le na kázání proslaveného
kazatele mistra Jana z Husince. Toho
si trocnovský

zeman velmi oblíbil i jeho učení. Jsa
muť vátného smýšlení, souhlasil
upřímně, kdyť

betlémský kazatel vytýkal všelike
nezřízenosti a nešvary tehdejší
společnosti, světské i duchovní.

Proto pak hluboká lítost pojala Țițku
nad neblahým osudem zbořného
mistra, když

byl do ukrutného vězení v Kostnici
vsazen, když mu tam nohy a ruce
okovány, ať

pak k potupě a hanbě všeho národa
do ohně byl uvržen. S lítostí i hněv a
rozhořčení

vzplanuly v Ťiřkovi proti všem protivníkům Husovým, cizím i Čechům přirozeným. A proti těmto obzvláště. I rozmýšlel si Ťiřka častěji tak žalostnou smrt mistra Jana i přítele jeho mistra Jeronýma Pražského. Nejednou dlouhý čas všecken smutně zamyšlen procházel se po nádvoří

královského hradu na Vyšehradě. Jednou ho tak zastal král Václav. Vida ho zamyšleného, ptal se ho, proč teskní. I odpověděl trocnovský Jan:

"Milostivý králi, je mi líto, srdečně líto, že naši Čechové a věrní vřdcové tak nelítostivě, proti glejtu císařskému nespravedlivě byli upáleni. Kdy by tu mohl vesel být!"

Načež král odpověděl:

"Milý Jene! Zdaliž to můžeme již opravit? Víš-li ty k tomu jakou cestu, oprav to. Mýt' tobě toho rádi přejeme."

I vzal prý Tiška krále za slovo, řka, že tak učiní. A také učinil. II

Tenkráte byli skoro všichni Pražané,

jakož i většina národa, zaníceni pro učení

mistra Jana Husa, a také pro to, aby svátost oltářní byla přijímána pod obojí

způsobou. Když faráři v pražských kostelích odpírali podávat pod způsobou chleba a

vína, tu rytíř Mikuláš z Husí v čele velikých zástupů předstoupil před krále Václava na ulici poblíže kostela sv. Apolináře a prosil ho, aby větší počet kostelů byl odevzdán těm, kteří

přijímají pod obojí.

Král se toho náramného shluku lekl,
Mikuláše z Husince z Prahy
vypověděl,

novoměstskou radu osadil novými
konšely, Pražanům pak nařídil, aby
všecku svou zbraň a zbroj, oštěpy,
sudlice, kuše, plechy, lebky a štíty,
všecko vše přines-li na den sv.

Martina na Vyšehrad a tam aby tu
zbraň před králem položili. Konšelé
se toho rozkazu náramně ulekli.

Bálit' se, že by král, kdyby
neposlechli, krutě se rozhněval. A

zbraň odevzdat a tak své moci
umenšit také nechtěli. Neť v té
nesnázi Jan Ťiřka dobře poradil, a to
aby konšelé svolali plnou obec a tu
oznámili, ře to nařízení není od nich,
nýbrť od krále, zároveň aby všem
radu dali, ať jeden kařdý se oděje ve
svou zbroj a pak ať jdou společně, u
valném houfu k Vyšehradu. Tu pak,
ať je král uvidí, ře jim zajisté
neporučí, aby zbroj svlékli a zbraň
pomítali. Tak se také stalo.

Na den sv. Martina šli všichni
Prařané v plné zbroji na Vyšehrad, a
Jan Ťiřka, sám také

rytířsky ozbrojen, vedl je jako jejich
polní včdce. Když všichni stáli pod
praporci ve svém odění, ve zbrani na
nádvoří, ať se od jejich řad a šiků na
slunci blýskalo, a král všechn uťaslý
a znepokojen na ně z okna hleděl,
pobídli konšelé Trocnovského:

"Bratře, mluv!"

A on, vystoupiv z šiku před krále,
mluvil:

"Milostivý králi! Zde stojíme, tvoji
poddaní, každý ve zbroji a se zbraní,
tak jakoť jsi nám ráčil poručit,

abychom ji přinesli. Tuje, tuji máš,
milostivý pane náš, a nyní rač
rozkázat, kam s ní. Kamkoli nás ráčíš
poslat, proti každému nepříteli,
přijdeme s radostí a budeme Tvé
Milosti a tohoto království zmužile,
ať

do krve vylití hájit."

Král, tím upokojen, usmál se a
pravil:

"Ty, bratře, dobře mluvíš. Obrat' tedy
lid, věřím vám, ať jde každý, jak
přišel, do svého příbytku."

I vrátili se všichni v úplném pořádku
ať k Novoměstské radnici, kdeť se
rozešli. Zbraň a

zbroj si nesli domů a krále
nepohněvali. K tomu jim trocnovský
zeman dopomohl svou vtipnou radou
a řečí. A tu Ťiřka vzal je od Pražanů
na slovo. Ještě více pak po smrti
krále Václava roku 1419.

Byly tehda zlé, těžké časy, neboť
veliké množství nepřátel spiklo se
proti českému

národu. Všech nejhorší byl Zikmund,

uherský král, bratr někdy Václava
krále, kterýž Zikmund veřejně řekl, že
by za to uherskou zemi chtěl dát, by
v české zemi Čecha nebylo
nižádného.

Tenkrát, když běželo o zhoubu
našeho království a o vyhlazení
českého jazyka, povstal

ten znamenitý Čech z řádu
zemanského, velmi udatný, jednooký
Jan Ťiřka z Trocnova, jenž se pak
psával z Kalicha.

Ten z boží milosti povstal vzhůru a

táhl vojensky polem na nepřátele
svého národa, i na

ty, kdož byli s nimi zajedno a byli
nepřáteli mistra Jana Husa, a na ty,
kdož nepřijímali pod obojí.

Všude proti nim volal do zbraně, at'
všichni, kteří

mohou pro starost a mladost, jsou
vzhůru na každou hodinu. Volal a
povzbuzoval, aby si

nikdo nezasteskl v ten čas
protivenství, aby se všichni statečně
postavili a nepočítali, že jsou malí

proti velkým, nemnozí proti mnohým, neodění proti oděným.

Základ jeho vojska byli sedláci a s nimi potíral v častých bitvách a bojích obrněné rytíře a cvičené tolnéře. A pole nikdy neztratil. Ale nejen silou, jeť

rostla nadšením, a svým uměním vřdcovským, neť i lstí hubil své nepřátele. Tak léta

1420 v březnu táhl z Plzně do Tábora nedávno založeného se vším lidem svým, jehoť bylo

nanejvýše čtyři sta se sestrami a
práčaty. Vozt bojovných měl jenom
dvanáct a jízdných koní devět. A tu
ho stíhali páni, kteří byli ve službách
uherského krále, ze dvou stran. Jedni
od Písku za ním pospíchali a páni z
Plzeňska od Strakonice, jeť vedl
veliký mistr strakonický. Když Ťiřka
Štěken protáhl a táhl k Sudoměři
krajinou lučínatou mezi mnohými
rybníky, dohonili ho páni, takže
nemohl dále ustupovat a jejich
přesile uniknout. Bylot' mu v patách
dva tisíce samých jízdných, a všichni
v dobrém, těťkém odění. Strach a
hrťza šla z těch "řelezných pánt".

Ťiťka však myslí nepozbyl. S
nevalným svým houfcem,
ozbrojeným namnoze jenom cepy,
ustoupil za

rybník, jenť slul Škaredý a jenť byl
tenkrátě spuštěný, i šikoval se tu a
vozy přitočil k vysoké hrázi.

Tu prý také poručil ťenám svého
zástupu, aby pokladly na měkké dno
rybníka do trávy a

v rákosí své závoje, pleny i rouchy.

A jen se tak stalo, jiť zjevily se houfy
ťelezných pánt, a pole, luka kolem i

sám širý

rybník hemžily se těžkými jezdci,
jejichž zbraň a zbroj se na slunci
leskla a nad nimiž se třepetaly četné
praporce.

Bylo na svátek Zvěstování Panny
Marie odpoledne v nešporní čas,
když železní páni

obořili se jako roj sršňů ze všech
stran k rybníku, k prosté tvrzi z hráze
a vozt. Hnali se tam s radostí, s
divokým křikem. Těšili se, že kdyby
ani rukou nehnuli, ani mečem

nesekli, ani oštěpem nebodli, kdyby ten houfec jen koňmi tlačili, že ho ušlapou napadrt' a že ho na kopyta svých koní rozeberou. Ale s koňmi až k hrázi samé nemohli. Proto sesedli a největší část jich postupovala rybníkem. Telezným pántm šlo se tětko v měkké ptdě. Smekali se a pak - u samé hráze - počali padat.

Zaplétalit' se ostruhami v závoje, v pleny a rouchy, a čím prudčeji se chtěli z těch osidel vytrhnout, tím více se jim nohy zamotávaly, tím tíže vstávali, tím častěji padali. A zezadu se hrnuly nové a nové řady a houfy, zadní se tlačili na přední a přední

nemohli dál. Šik uvázl, nastal nepořádek, zmatek, a vtom na ně vyrazili bratři.

Bili je, tepali cepy, ať pláty na brnění chrastěly, ať helmice cvakaly. I nastal strašlivý zápas a zmatek; z toho zděšení, hrtza mezi ťeleznými pány, zvláště když se stal ten nebývalý div: ačkoliv bylo ještě záhy, v nešporní čas, však slunce před časem zapadlo, pojednou, náhle, jako by jím lučil za horu. A hned byla veliká tma, že nevěděl kdo koho bít. V té tmě se ťelezní páni sami tepali a sekali, ať se dali na

ústup. I táhli rŕzno s velikou hanbou a škodou a mnozí sobě zarmouceně i v zlosti opakovali:

"Mé kopí jich nebodne, mŕj meč jich neseče a mŕj samostříl jich nestřeli."

Ŧiŕka zŕstal tu noc na bojišti, na úsvitě pak táhl dále k Táboru, kam se jiŕ bez nesnází dostal. A tu ho přijali slavně a s velkou ctí. - U Sudoměře pomohl si Ŧiŕka rouchami a plenami ŕten proti přečetné jízdě nepřátelské. Jindy zase nastrojil na ni tříhranné kotvice ostrých hroŕ, kteréŕ

dal po zemi rozházet. Kdyŕ se pak

nepřátelé hnali na jeho voj, vrátili si jejich koně ostré bodce kotvic do noh. I chromli naráz, nebo náhlou a prudkou bolestí

poplašení vzpínali se, z řady vyráželi a jiné, zadnější plašili, takže se šik rozvrátil a všecken houf upadl v zmatky a nepořádek.

Často také klamal Ťiŕka své protivníky tím, že dal koním své jízdy podkovy obráceně

přikovat, aby nepřítelé zavedl v opačný směr a na nepravou stopu.

Nejvíce však se proslavil a sobě pomohl svými vozy, kterými v čas potřeby hradil své selské, většinou pěší vojsko.

Ťiřka naučil svŕj lid vozy ty, válečné i spířní, pořádat a řikovat, strhovat a těsně srářet kolo na kolo v mocnou hradbu, jak bylo potřeba dle počtu a síly nepřátel nebo dle polohy bojiřtě, v řtzných podobách prý a znameních, sedlářtř známých, jako v podobě motyky, hrábí, kosy a podobných. Kdyř pak bylo zle, dal, stál-li na vrchu, řást pícních vozř naplnit kamením a vřadit je mezi jízdu do

předního zástupu, tak aby nebyly od nepřítelé zpozorovány. A když nepřítel pod vrchem dole se chystal k útoku, rozestoupila se jízda na Tıktıv rozkaz, aby měly vozy, jeť byly mezi nimi točeny, volno, a pak těžké ty vozy plné hrubého kamení

spuštěny dolů. Jely, jely, kola čím dále tím prudčeji se točila, vozy drnčely, třásly se, hřměly v divoké síle, ať pŕda se chvěla. Nikdo jim nemohl čelit, nikdo jich zastavit, jely, ať

dojely, ať se zřítily s rachotem a

vrazily do nepřátelského šiku. Drtily, prorátely, kácely, zabíjely, a když i samy se převrhly, děsně hubily i ve svém pádu. A neťli se nepřítel jen vzpamatoval, jiť

poručil Ťiřka svému lidu hnát útokem, jakoť se také stalo u Malešova proti Prařantm léta

Páně 1424.

Ťiřka sám jezdil na bílém koni; byl toho času muť jiť starší, postavy prostřední, ale sporé, ramenatý, kulaté, široké tváře, s klípcem přes

levé oko, hnědých voust

krátce přistřižených. V čas boje v
odění jezdil, maje velitelský palcát v
ruce. Jinak nosil kulatou čepici
kožešinou lemovanou, zpod níž mu
padaly vlasy až ke tmavému kloku či
plášti bez rukávů, pod nímž měl
sukni. A na nohou škorně. Když jel
obklopen svými podhejtmany,

kráčel před ním kněz, nesa v proštípí
dřevěnou monstranci. Kněz ten byl v
komži, jakož všichni Ťižkoví knězi je
nosili a v

ornátech mše sloužili; nerad měl, že
táborští knězi přisluhovali v
obyčejné

sukni a ve škorních, bez komže.
Proto prý jim říkal ševci, a oni zas
přezděli jeho kněžím pláteníkt.

Mnohých měst a hradť dobyl, ale
všude všechnu kořist popřál bratřím.
Sám si nenechal

nic, toliko prý "pavučiny". Říkával
prý v dobytém místě, ať si jdou bratři
po kořisti, on že bude toliko pavučiny
smejčit. To byly v komínech kýty,

uzené maso. To všechno vysmejčil,
všecky

"pavučiny", mohutné bochy, kýty a
slaninu dal naložit na vozy a vozil
vše s sebou, aby v čas potřeby měl
pro sebe a bratří

nutné zásoby.

III

Bratr Třtka byl přísným mstitelem
Husovým. Nejedem kostel, nejedem
klášter i hrad jeho

protivník vyťehl a vyvrátil bez
milosrdenství. Ale dovedl se také
ustrnout. Tak v Praze, když

přitáhl se svým lidem ke klášteru sv.
Anny, aby ho zničil. Tam padla před
ním na kolena na prahu klášterní
brány jeptiška, jeho příbuzná, a
probat prosila strýce, aby se smiloval
nad ní, nad jejími sestrami řeholními

a nad klášterem. Třka se slitoval a
smiloval a klášter sv. Anny zřstal. -
Hře se dařilo velikému klášteru
sedleckému u Kutné Hory. Třka jej
dal svému lidu v plen; poručil však,
aby ušetřili nádherného kostela
klášterního, jenž byl veliký a stavby
vpravdě umělé. Než

jeden z vojínu dostal se až pod krov a
založil tam. Tak chytl pak celý
kostel. Jak se dým vyvalil a plameny
vyšlehly, Třka se hrozně zamračil;
hned se dotazoval, kdo zapálil, aby
se přihlásil, a slíbil mnoho zlata
tomu, kdo tak učinil. A řhář přišel a

pochlubil se. Tu poručil rozhněvaný
vtdce, aby mu to zlato dali, aby je
však nejprve roztavili a pak teprve
aby mu ten

roztavený drahý kov do hrdla nalili.
Tak bylo Ťiřkovi líto toho krásného
kostela.

Velkou nesnáz měl Ťiřka před
hradem Vlčincem, který oblehl, když
táhl k Ostaši hoře za

Policí na Medhují, tam, kde Slezáci
polické husity tak ukrutně mučili a
pobili.

Vlčinec hrad stál mezi lesy na
vysokém ostrohu nad soutokem
Medhuje a Td'árského

potoka. Sám sebou byl pevný, nadto
jej chránila jakási čarodějná moc,
nebot' se jeho zdí koule z kůst ani
nechytila. Husité dobře mířili, děla
jejich neúnavně

houkala ve dne, často i v noci, ať
všecky lesy kolem hučely jako
hřímáním, ale nic naplat.

Koule se odrátely od bašt, hradeb i
věže jako hrách. Nezbylo než ustát.

Když se kusy odmlčely, zaslechli v
Ťižkově táboře hudbu z hradu. Někdo
tam hrál na housle. Byl to hudec v
okénku ve věži, kterého tam i
předtím, když stříleli, viděli, an hra. I
poručil Ťižka nejlepšímu střelci, aby
naň vystřelil. Střelec vzal kuši,
namířil, spustil - housle naráz umlkly
a hudec zmizel od okna. A vtom už
kázal Ťižka, aby stříleli ze všech kusů
do hradu; jen první koule dopadly, a
již se prášilo ze zdi, již se sypalo
kamení a zanedlouho zel ve zdi
veliký prtlom. Nežli zapadlo slunce,
hlaholil jásot vítězných bratří v
dobytém Vlčinci.

Pobořili ho, zatehli; svítil jim celou noc a zaléval červenou září okolní lesy a chlumpy.

Hrad shořel a vše v něm, i čarovný hudec, jenž svým uměním ho tak hájil. - Zůstaly jen rozvaliny a ty pak ještě sloty a stromy hubily. Dnes už sotva je vidět. Vlčinec zarostl lesem, a kde kdysi zněly čarovné housle a houkaly Ťiřkovy tarasnice, šumí jen les. -

Tak bratr Ťiřka vojensky po Čechách táhl proti přátelům a spojencům krále Zikmunda. I

poddávala se mu mnohá města a
mnoha hradů zdobýval. Léta 1421
oblehl hrad Rabí v Plzeňstě.

Toho hradu se již jednou předtím
zmocnil, ale neosadil ho. Nyní však,
když vedl lid svůj k útoku, tu jak z
hradeb do nich stříleli, poraněn byl
těžce šípem do oka, do jediného
svého zdravého oka.

Zeman Sezema Kocovský

neboli z Kočová byl prý tím
střelcem, jenž svou střelou zasáhl
slavného vřdce. Než

vypravuje se také, že Ťiřkovi do oka vletěla při tom útoku tříška z hrušky, do které se nepřátelská střela zaryla. Poranění bylo tak těžké, že Ťiřka ledva živ zůstal. I dal se vézt do Prahy na léčení a s ním tam jel Matěj Louda z Chlumčan, hejtman táborský, muž učený, jenž prý Ťiřku uložil ve svém domě v Praze na Starém Městě, kdež říkali U Černého beránka.

Lékaři tu vytáhli Ťiřkovi zástřel z oka, božího světla mu však nevrátili. I byl slep na obě oči.

Na hradě Rabí, kdeť ho neštěstí
stihlo, namalovali později na bráně
obraz. Na tomto

obrazu nalevo bylo vidět Ťiřku v
brnění, an jeda na koni s palcátem v
ruce vede zbrojný zástup útokem.
Napravo pak namalována věť s
branou a na té věti bylo vidět
Kocovského, jak z lučiště šipku
vystřeluje. Pod tím obrazem
rozmluva napsána, kterou měl s
Ťiřkou.

"Ty-li jsi, bratře Ťiřko?"

"Já jsem."

"Krejť holého!" -

Od té doby nemohl jiť Tiťka sám na koni lid svťj do bitvy vodit. Ale bitvy a boje řídil

znamenitě jako předtím. Sedě vysoko na voze při veliké korouhvi, na níť

bylo znamení kalicha, dal se vozit. Ti pak, kteří při něm seděli, i jeho podhejtmané,

zvláště milí a "věrní bratří" pan Viktorin z Poděbrad, Jan Bzdinka a

Kuneš z Bělovic, ti mu všechna
položení popisovali, kde skály a
vrchy, kde les a luhy, kde oudolí,
rovina nebo chlum.

Všecko mu před bitvou zevrubně
oznámili a také za bitvy, co se děje,
jak je s nepřítelem.

Ťiřka dle toho rozkazoval a - vítězil
nad spojenci uherského krále v
Čechách a na

Moravě. Odtud pak jednoho času
vypravil se přímo proti Zikmundu
králi, a to léta Páně 1423 na podzim,

počátkem měsíce října.

Zpraviv čtyři řady vozt a děl co mohl
nejvíce, vydal se za hranice české
koruny, přes

hory do Uher. I hubil tu zemi, kudy
táhl, a splácel Uhrům a jejich králi za
nekřesťanská

ukrutenství a násilí, jeť byli v
Čechách zvláště roku 1420 a jindy
páchali, nešetříce ani ťen, ani
nemluvňat.

I pronikl Ťiřka Horní zemí, dołt ať k
Dunaji mezi Komárnem a

Ostřihomem. Lidé

před ním všude utíkali a dobytek odháněli. Tak se stávalo, že nemíval zásob, zvláště masa nazbyt. Na tom tažení přitřhl také do jedné vesnice při Dunaji nad Ostřihomem. Byla opuštěna, prázdná, ani člověka tam nezastali. Stíhat jich nebylo možná. Uprchlit' všichni na lodkách a prámech na nedaleký ostrov v Dunaji. Tam také zahnali všechny svůj dobytek, zanechavše ve chlévech jen něco telat a mladých prasátek, jichž by byli přes vodu na ostrov nedostali. Uhři na ostrově se těšili,

jak všechen dobytek před Čechy
zachránili; svou bezpečností pak
zbujněli.

Volali z ostrova, houkali přes vodu
do vsi, kývali posměšně

na Čechy a volali na ně, ať jen jdou k
nim, tu ťe je dobytka dosti. Vědělit'
dobře, ťe husité nemají ani lodí, ani
prámť.

Ale Ťiřka jich nepotřeboval. Jinak
vyzrál na Maďary. Poručilt' za
soumraku, aby bratří

vzali telátka a vepříky, jeť ve vsi

našli, ty aby zavedli na břeh, na
samý

kraj, nad vodu, a tu aby je bili a
vřbec se přičinili, aby telátka bečela
a prasátka aby hodně pronikavě
kvičela.

I vydávala dobytčata nad Dunajem
líbezné hlasy: bekot a kručení a
kvičení, ať uši brněly.

Zvuky ty zaléhaly přes vodu na
ostrov a účinkovaly, zvláště na krávy
a prasnice. Hnány pudem vzchopily
se naráz a jako utržené, v divém

chvatu skákaly do vody. Uhři nadarmo na ně křičeli, kleli, marně je také honili. A nezabránili, ať kleli jak kleli a křičeli, také ostatním kůstům, jeť se hnaly do řeky, jak zhlédly těch několik prvních kupředu plovoucích. Řeka se hemžila dobytkem a kolem ve vodě i na břehu nad ní rozléhal se dobytčí hlas: bučení, bečení, mekot i kvičení, ať pak vše přehlušil veselý křik Ťiřkových lidí, když zmáchaný, vodou lesklý dobytek snadno ulovený vedli a hnali do ležení k planoucím ohněm. - Ať do té chvíle se Uhři Ťiřkovi hrubě nebránili a nikde mu valně nepřekáželi. Chtělť,

aby se ubezpečil, aby se pustil hodně hluboko do země, kdeť by ho pak přemoci osuli a jej potřeli. Neť on, porozuměv tomu, že není dobře dále se pouštět, obrátil zase vozy k moravské zemi.

Ale tu mu nastalo těžké tažení. Hnalot' se za ním velké uherské vojsko samých jezdců, jeť

mělo mnoho děl. Doráželi naň ze všech stran a hleděli mu, kde mohli, do tábora bít. Zle mu také dělali, když řeky se svými přecházel. Neť slepý vřdce zmařil svým dťvtipem

všecky jejich

nástrahy, všude je odbil, ať se šťastně dostal do Moravy.

Tato uherská výprava byla jedním z nejslavnějších kusů válečných, které kdy Třtka

vykonal, neboť jak jest počal bojovat, toto tažení bylo mu nejtěžší. "Ale Pán Bžh mu pomohl z Uher vytáhnout." -

Když se Moravou vrátil do Čech a přes Litomyšl za Vysoké Mýto přitáhl, poručil, aby

zarazili. Nastávaloť poledne, čas odpočinku a oběda. Sám byl také unaven. Tu bratří, chtějíce milému vřdci nějakou libost učinit, upravili mu místočko, kde by mohl pohodlně odpočinout a pojíst.

Každý voják nabral do své helmice hlíny, jednou i několikrát, a vysypal ji na tom

vybraném místě. Sta a sta helmic hlíny se tu nakupilo, a neťli chvíle minula, vypínal se tu pahoreček navrchu rovný. Sem pak Ťiřku

zavedli a tu poobědval. Po obědě
táhlo vojsko dále.

Chlumeck však z hlíny nasypáný
nerozmetali; ten zůstal a zachoval se
tu až po dnešní den a po dnešní den
říkají mu všude po okolí Třtvek stl.

IV

Když Ťiřka táhl vojensky na Moravu,
oblehl celou Přibyslav město i hrad.

Tu se v ležení

roznemohl nemocí morovou od hlíz.
Dlouho však nestonal. Vida, že více
nevstane, učinil

poručenství svým milým, věrným
Čechům, zvláště panu Viktorinovi z
Poděbrad, jeho synovi

Jiříkovi byl prý kmotrem, Kunšovi z
Bělovic a Janu Bzdinkovi, aby
pravdy boží vždy hájili.

Za těch smutných chvil meškal při
Ťiřkovi také Jan Laudát, jeho píšář, a
Michal Koudele

ze Ťitenic, jemuž v náručí Ťiřka
zemřel tu středu před sv. Havlem, a
to pod hruškou, jak o tom stará
zpráva svědčí. Jiní však vypravují, že
pod dubem, tak jako pod dubem se
narodil.

I sevřelo žalostivé hoře srdce všech.
Bradatí, otužilí a hrdinští mužové
přelévali tenkrát slzy, a lid Ťiřkův

vzal sobě jméno sirotci, jako by jim otec umřel.

Tělo mrtvého vřdce pohřbeno v kostele sv. Ducha v Hradci nad Labem. Odtud ostatky

jeho později převezeny do Čáslavi a tu ve farním kostele sv. Petra a Pavla uloženy. Hrob jeho byl u jednoho pilíře kostelního blíže postranního oltáře. Naproti tomu hrobu visel kamenný talíř. O

tom talíři vypravovali, že na něm Jan Ťiřka jídal; jiní zase povídali, že na

něm míval Třtka kněz svátost oltární
pod obojí zpřsobou. -

Tak odešel bratr Jan Třka z Kalicha,
vítěz u Sudoměře, Vozíce, na
Třkově, u Kutné

Hory a Německého Brodu, na hoře
sv. Gotharda u Hořic, u Malešova a
jinde, tvřce husitského válečnictví,
jemuž se tolik měst a hradů poddalo a
jenž sám nikdy nebyl na hlavu
poražen, když

bojoval "netoliko pro zákon boží, ale
zvláště

také pro vysvobození jazyka českého a slovanského". Když zemřel, kázali Hradečtí sobě ho namalovat na praporec na bílém koni v rytířské zbroji s palcátem v ruce, tak jako ťiv jsa jezdil. "A když se Hradečtí

pod tou korouhví bili, nikdy jsou boje neztratili." Ťádný z muť v českých dějinách

proslulých neutkvěl tak hluboko a ťivě v paměti lidu jako trocnovský hrdina. Také místo, kde skončil, zťstalo v paměti. Ťiťkovo pole tomu místu říkali a říkají, a zťstávalo

nezorané. Za pozdějších dob, kdy památka slavného hrdiny rtzně zkalena, chtěli to pole zorat. Zkusili to, kus uorali, ale nedoorali.

Dobytek, jenž byl v pluhu zapražen, onemocněl a zdechl.

A tak zůstalo Ťiřkovo pole ladem. Ať na něm bezový keř vyrostl. Rostl, vyrůs-tal a šířil

se tak, že hospodář toho pozemku chtěl jej vyhubit. Ale jen zakopli, a již se motyka smekla a kopla do nohy dělníkovy. Vzali sekeru. Jak zasekli,

sjela sekera z topírka a zranila toho,
jenť do keře sekl. A tak bezový keř
zřstal. V

obecné paměti zachovalo se také
místo u trocnovského dvora, kde
Ťiřka se pod dubem

narodil. Ten dub stál věky a lid jej
choval v poctivosti. Později, po
bělohorské bitvě, byl Ťiřka lidu
vyličován jako ukrutný divoch a
krveříznic. Neť to v lidu zřstalo, ře
byl bojovník nepřemořený, jako síly
nadpřirozené. Tu sílu hledali i v
místě, kde se narodil, v dubu samém.

Chodili si tam pro ni, uřezávali větve z toho stromu, vysekávali štěpiny z kmene, aby měli na topírka k sekerám a kladivům. Věřiliť, že budou mít pádnější, mocnější rány a že více v díle vydrží. Když pak dub sešel a z kmene zůstal jen pahýl, putovali sem kováři i venkované a zatloukali do něho hřeby. Byliť přesvědčeni, že tím nabudou síly a statnosti. Zároveň však i ten pahýl hubili, odnášejíce z něho na topírka k řemeslnému náčiní. Tak ostatek mocného dubu

hynul, ať jen pařez zbyl. A když i ten
zetlíval, chodili sem lidé pro třísky,
aby alespoň těmi upevnili a zarazili
topírka v sekyrách a perlicích. Ted'
uť není po dubu ani památka. Všecky
stavby, jmenovitě kláštery a hrady,
jeť u nás zašly válkami, zvláště pak
třicítiletou, padly Ťiřkovou silou. Tak
lid věřil a namnoze věří. A kde
nějaký

starý val, třeba z dob pradávných, ten
je také z Ťiřkových časť. Tak o
starých valech v

okolí Luze si vypravují, ře byly

Ťiřkovy. Navřtívíř-li ohromné náspy
u Kopidlna a zeptáš-li se lidí v jejich
sousedství bydlících, co vědí o tom
pradávném ohrazení, uslyšíř: "To
jsou staročeské řance, a to kdyř

Ťiřka bojoval." I místa, kde za svých
taření stanul, odkud útok počal i kde
odpočíval, zapamatoval si lid a dobře
v paměti dochoval od pokolení do
pokolení. U Rychmburkaje rybník
Spálinec. Ten se proto tak jmenuje,
ře v těch místech prý

dal Ťiřka upálit mnichy v
podlařickém klářeře zajaté. V

Rychmburce samém mají

Ťiřkovu skálu. Je to strmé skalisko
zrovna proti hradu, od něho jen
úzkým oupadem

oddělené. Ťiřka dal prý střední část té
skály vyhloubit, tu pak postavil své
kusy a dal odtud mocně pálit do
hradu, v jehož zdi jsou podnes dvě
kamenné koule z husitských děl.

Daleko

odtud, na severozápadě našeho
království u Blšan, je pahorek
podnes Ťiřkov jmenovaný,

poněvadž prý tu kdysi trocnovský
vůdce ležel táborem. A za hranicemi
nynějších Čech, v

hrabství Kladském, za oněch dob k
Čechům příslušném, při cestě z
města Radku k Vamberčicím vidět na
konci lesa skálu a na skále kámen,
který se podobá lidské hlavě v
helmici s klípcem na oku. Skále té
říkají podnes Ťiřkova hlava.

V Náchodě mají také Ťiřkův stěhl. Je to
velký kulatý kámen na hrubém
pískovcovém

podstavci, pod bílou hradební věží na zámeckém kopci. Jindy byla při tom stole kamenná lavice.

Dnešního dne stojí o něco níže. U toho stolu prý Ťiřka pojedl, a to když se vracel Kladskem z Moravy.

Náchodského hradu nedobýval. Jen prý se na něj podíval a řekl, že mu to vosí hnízdo za to nestojí.

Kromě tohoto Ťiřkova stolu mají v hradeckém kraji ještě jeden. Poblíže Všestar, Rosnice

a Probluzi u Hradce Králové černá se

les Bor. V těch stranách ční

nevysoký chlum Homole a nejvyšší
její místo, trávou zarostlé, slově
Třtka stl. V

každém z jeho čtyř rohů stojí lípa,
prostřed pak plochy roste jeřáb. Na
tomto místě se Třtka zastavil, když
táhl od Hor Kutných ke Králové
Hradci. Tenkrát se kolem Homole
vojsko

rozložilo, na nejvyšším pak jejím
místě postavili vřdci stl. Byl prý
zlatý a náčiní stříbrné. Když

Ťiřka za tím stolem obědval, vojíni kolem zpívali. Po obědech pak stěl i drahé náčiní zakopali, jak vřdce poručil, a táhli dále k Hradci.

Zlatý stěl i všecko stříbrné náčiní jsou v těch místech podnes. Nikomu však se dosud

nepodařilo, aby se jich dokopal.

Zato se dost "Ťiřkových" podkov vykopává. Kde jaká stará podkova se najde hluboko v zemi, ta pochází, jak lid věří, z Ťiřkových část. Určitě se poznají dle dírek. Dírky v podkovách

z Ťiřkových dob jsou kulaté. -

Jako jsou Ťiřkovy stoly, valy a skály,
jsou i Ťiřkovy stromy. Nejvíce lípy,
pod kterými

unavený vojevůdce v příjemný
chládek usedl a odpočinul, jako pod
starou lipou v Krčině a jinde.

-

Splnilo se o Janu Ťiřkovi, co o něm
napsal starý kronikář:

"Pověst jeho se rozhlásila do
mnohých a dálných krajin světa, trvá

ať podnes a bude i potom."

Kutnohorští havíři

Za Třtky se dostala Kutná Hora do české správy. Tenkrátě prý tam ve Vlašském dvoře

razili groše s českým lvem a nápisem na jedné straně: Groš českého lidu.

A na druhé straně s obrazem archy, kalicha a s nápisem: Pro slávu boží bojujícího. Tehda

se nanovo naplňovalo Libušino proroctví o Horách: sešlyt' podruhé a

podruhé

se opět povznesly. To zvláště za Jiříka blahé paměti, pak za krále Vladislava Jagellonce.

Nejeden nový couk objeven, nejeden nový dťl založen, mnohé šachty prohloubeny a

mnohé štoly ve skále vysekány.

Tovariřstvo se množilo, doly se havíři jen hemžily a zbožný jejich zpěv rozléhal se z četných kaven.

Pořehnání kovu a díla bylo znát i na

na čem se rozhodoval, tak ťe nemťte

dále zůstat, že nemůže a nesmí být,
aby oni chudli a

páni úředníci a nákladníci hor
bohatli. Také o krále se starali.
Vidělit'

a rozumělit', co se rudy a ryzího kovu
v dolech vytěží, čistého stříbra
vytaví, a jak ho o mnoho méně
úředníci posílají do Prahy!

Nejprve žádali o nápravu. Ale ani
horní úředníci, ani šepmistři a starší
obce je nevyslyšeli.

Ano ještě přísně proti nim
nastupovali. Když se horníci scházeli,
aby porokovali o svých

stítnostech, rozháněl je městský
rychtář se svými biřici nebo ťoldnéři
z Vlašského dvora. Proto se havíři
tajně smluvili a dohodli se, že pošlou
posly ke králi, jenť tenkrát meškal v
Uhrách na budínském hradě.

Dychtivě v rozčilení čekali, s jakou
se tito jejich dťvěrníci vrátí. Doufalit',
těšilit' se, že král, ať o jejich strastech
uslyší, dá alespoň všechno vyšetřit,
aby se přesvědčil, aby právo mělo
prťchod.

Poslové, jak tajně v noci vyšli z Hor,
rovněž tak tajně se vrátili. Bylo
večer, července

měsíce, léta 1496.

Kdekdo chvátal k Vlašskému dvoru,
na prostranství před ním. Sběhli se
tam všichni

mužové, kteří nebyli v dolech, i
mnoho žen. Mnozí se již těšili, že páni
ve dvoře uslyší divné noviny, po těch
že zkrotnou.

Páni však nezkrotli, ale havíři také
ne, ač noviny z Uher byli proti nim.

Král pro ně nic neudělal, nic se jich
neujal, vřdyt' havířských poslt ani
neslyšel. Nepustili je k němu. To
byla ta zpráva z Uher, které se
nenadali; a poslové

dolořili, jak jsou všichni u Jeho
Milosti očerněni, ře jsou u krále v
nelásce, ře jim tam dvořané řekli, aby
raději domř spěchali, aby neuvázli
ještě u vězení. Poslové ani
nedomluvíli.

Kolem jako kdyř zřistajasna zabouří.
Divoký křik zklamání a hněvu
vyrazil ze všech

hrdel. Sta, tisíce pěstí se zvedlo a hrozilo proti Vlašskému dvoru, na tisíce hrdel ho klelo a spílalo, tam že jsou buřiči a lháři a zloději, že jen utiskovat a očerňovat dovedou. -

Když se na cimbuří hradní zdi ukázal dělní písař a chtěl k zástupům promluvit, zahlučela

bouře nanovo a tak, že se písař narychlo vytratil. Ani sám mincmistr nepořídil. Když je vyzýval, aby se rozešli, křičeli na něj, ať jim zjedná slyšení

u krále, aby se jim stalo po právu,
jinak ťe nechají hor, at' si páni v nich
sami dolují. -

Všude po městě zavírali dveře a
okenice, všude se lekali a trnuli a
celou noc sotvakdo oka zamhouřil.

Bouřilit' havíři po celou noc, rojili se,
chystali se na cestu, vyváděli ťeny a
děti z příbytků, sháněli, svolávali ty z
tovařišstva, kteří byli ještě v štolách
a při horní práci.

Ani královští úředníci, ani šepmistři
nemohli jim zabránit, nemohli je

rozehnat. Nestačilit' jejich zbrojní
pacholci na tolik tisíc rozvášněných,
pobouřených mužů. Ba starší města i
páni ve Vlašském dvoře i měšťané
byli rádi, že se tovařišstvo klidí; bálit'
se, že nastane krveprolévání a že
město vyhoří. - Jako by temné
proudy se valily, tak hrnuli se havíři
za ranního šera

kutnohorskými ulicemi pod
praporem, se svým náčiním, mnozí
se zbraní, ven k bráně, a všichni
zpívali hlasem, ať se okna třásla,
píseň "Věrní křesťané, silně

doufejte o Kristově večeři". Zpívali ji, ač dle nařízení krále nebylo dovoleno ji zpívat pod ztrátou hrdla.

-

Havíři táhli z města, na šest tisíc jich bylo, táhli, ať se zastavili na vrchu Špicberku mezi Malínem a Kankem. Tu se utábořili a tu hned, jak jim starší

nařídili, kopali příkop kolem svého ležení a vyhazovali násep. - Na Horách Kutných se

ztišilo, ale neupokojili se tam. Strach

z horníků zůstal a strach, že velká
pohroma stihne doly, že zůstanou bez
dělníků. A páni ve Vlašském dvoře i
šepmistři byli popuzeni tou
hornickou

opovržlivostí. Chtěli je k práci
donutit, chtěli je také ztrestat a
pokořit. I psali, rychle psali a listy
pečetili, královi úředníci i šepmistři,
a listy jízdním posílali dali, kteří na
bystrých koních je roznášeli v různé
strany.

II

Minul den, druhý, třetí a potom opět den, a horníci pořád tábořili ve svém okopu na

chlumu. Pořád čekali, že páni z Hor za nimi sem pošlou jednat, aby se vrátili, aby se zas ujali díla, že za to nabídnou nápravu. Nikdo však nepřišel, nikdo se na cestě k nim neukazoval. Již

nastal večer pátého dne. Na náspu kolem ležení

stály strážte, mladí havíři ozbrojení;

bděli a hlídali.

A v táboře bratří z tovařišstva,
zvláště starší, usínali v starostech.
Tušili, že Horníci něco strojí, a
počítali, že se již dlouho na chlumu
neudrží; docházelyť

zásoby. Pozdě usnuli, noci však
nepřespali.

Strhlť se k ránu pokřik. Stráže z valu
"vzhřtru" volaly, že se blíží nějaký
veliký houf. Jak starší vyběhli na
valy, zhlédli v ranním šeru temný
zástup pěších i jízdných.

Přicházel od pŕlnoci, od Kolína.

Vtom z jiné strany valu voláno, ťe je vidět jiný houf, ťe jde jim do boku, od Čáslavi. Jen dořekli, a jiť se vyvalil z města, z Hor, početný zástup, havířtm směrem zrovna do zad a z toho zástupu zaléhalo bubnování a polnice hlas a praporec se nad ním vznášel, tak jako nad oněmi, kteří přicházeli ze sousedních měst.

Jiť bylo zřejmo, ťe všichni táhnou na tovařiřstvo, ťe je zatahují a skličují ze všech stran.

Dostalit' čáslavští i kolínští měšťané
z Hor hrozná zpráva o havířích, jak
se chystají na mordy, že chtějí zničit
šachty a všechny doly. - Ještě se
pomocné houfy na úpatí rovnaly a
řadily, vtom nové silné oddělení

zbrojenč přitáhlo; ti z Poděbrad
přibyli a mnoho jízdných bylo mezi
nimi. Když

na úpatí zarazili, to se již rozednilo,
poznali havíři na hoře, že nový ten
houf vede hejtman poděbradského
královského hradu, Oněk Kamenický
z Topič. - Vysoké ležení havířů bylo

obklíčeno, úpatí jako zatopeno;
hemžilot' se vojskem protivníkt. Na
čtyři tisíce se jich tu shluklo a
spojilo. Havíři na hoře za náspy stáli

Poděbrad, přiharcovali poslové z
Uher. Přijeli samý večer, a havíři o
nich nezvěděli.

Nazejtří povolal si hejtman Holého,
Ondřeje Němce a Víta Krchňavého.
Tádal jich, aby se

vypravili na Křivoklát, že tam uhodili
na rudu a rádi by zvěděli, co na ní je,
tak aby ji prozkoumali, jsouce rud a

kamení dobře znalí. Havíři, tak
oklamáni, uvěřili, a rozřehnavše se s
druhy na brzku a bohda již
lepší shledanou, vydali se na cestu.
Netušili, že se s ostatními již
neshledají, že jejich průvodce veze o
nich purkrabí křivoklátskému Uriáštv
list, že mají na Hrádku být popraveni,
a že proto vzal už s sebou do vozu tři
popravní rubáše. Když ti tři odjeli,
dal si hejtman ostatních deset,
nevědoucích do té chvíle, co poslové
z Uher přivezli, třetího dne zavolat.
Bylo záhy zrána, v pátek, jenž byl
den po sv. Vavřinci. Starší

tovařištva se divili, proč tak časně je pán volá; snad ťe právě poslové přijeli. Tak se těšili.

Neť neuvedli je do kanceláře, ale na dvěr před pavlač nesoucí se na třech obloucích

zrovna u hejtmanovy kanceláře. A kolem nádvořím, na němť ještě spočíval ranní stín, ale nad nímť se vypínaly věže a střechy zalité jiť zlatou září

srpnového jitra, stáli kolem dokola pacholci, všichni v plné zbroji, s

oštěpy v rukou. Bylo jich mnoho.

Starší se zarazili, zvláště když jim nařízeno, aby zůstali tu na dvoře před pavlačí. Dlouho však nečekali. Z kanceláře vystoupil sem Oněk Kamenický z Topič v černém sametové klobouku s černým pérem a zlatou šňtrou, v černém kabátci i černých nohavicích; za ním Td'árský, rychtář města Poděbrad, a zámeční úředníci. Hejtman, drže list v rukou, oznámil přísně havířům, že Jeho Milost král ráčil již

svou vůli oznámit a poručit, aby

všichni, jak tu stojí, i ti, kteří na
Křivoklát byli vysláni, byli, jelikož
buřiči, na hrdle trestáni.

Horníkům, starým i mladým, ztuhla
krev, oněměli; ne leknutím, ale nad
tou nepravostí do

nebe volající, jak ten hejtman
ohavně, Istně s nimi jednal. Pak
vykřikl jeden, všichni a křičeli
všichni pobouřeni, jaký je hanebný
proradce, tak ťe stojí ve svém slově,
je-li dobrý.

Oněk, chmurný jako mrak, mlčky

pokynul; ťoldnéři se chopili havířt a odvedli je zpět do

ratejny, kde jiť stáli kati, dva, Sochor, zámecký, a Kolouch, městský, oba se svými holomky.

Tam se musili odsouzení obléci v bílé popravní rubáše, tam k nim přišli také dva knězi, aby je připravili na poslední cestu. Nedlouho poté, bylo devět hodin ráno, spoutali je, dva a dva, a vedli ze zámku. Kamenický hejtman jel na koni v čele početného zbrojného houfu; s ním kráčel rychtář Ťd'árský se svými biřici.

Zatím se rozneslo městem, co se v zámku děje, a již veliký shluk lidí sešel se a kráčel za smutným průvodem.

Všichni reptali na rozsudek, ještě více však na hejtmána, a všichni také srdečně

litovali ubohých odsouzených, kteří v bílých rubáších, bosí, kráčeli žalostnou cestou. V

očích se jim zatmívalo a umíráček zněl jim jako z mlh. v houfech, jak je starší rozdělili, se zbraní a kladivy v

ruce, čekající na útok nepřátel.
Usnesliť se, ťe sami boje nezačnou.
Prosit však nebo se vzdát nechtěli.
Neť některým připadlo, ťe by měli
jednat, ne s Horníky, ale s
poděbradským hejtmanem, to ťe je
kráľtv úředník a ťe s Milostí
kráľovskou jednává. Oněk
Kamenický ťe jistě neví, co se stalo
na Horách, proč sem vytrhli. Kdyby
mu vše vysvětlili, snad by se jich ujal
a vymohl jim, ťe by mohli ke králi,
nebo ťe by snad on sám jejich
stíťnosti králi oznámil.

A hle, poděbradský hejtman v plné

zbroji vyjel ze svého houfu a zamířil
sám přímo k

jejich zákopům! I vyšli mu starší
vstříc před násep a tu jeden z nich,
šedobradý Opat, jenž

pokaždé za tovaříšstvo mluvil, vyložil
hejtmanovi, že nechtějí krveprolití,
toliko jen svého práva a jmenovitě,
aby je slyšel Jeho Milost král.

"Je-li tomu tak," pravil hejtman,
"pojd'te se mnou na Poděbrady a já
vám u Jeho Milosti opatřím, čeho si
přejete."

"Šli bychom rádi," vece Opat, "ale bojíme se o hrdlo."

"Nic se vám nestane, věřte mi na slovo a pojd'te." Tu starší, spoléhající na jeho šlechtické slovo, dohodli se, že pŕjdou. I oznámili tovařišstvu vše, co ujednáno, rozloučili se se svými rodinami a šli: Opat a bratr jeho Viktorin, Šimon a Prťša, také bratři, Duchek, Černý, Kuťel, Holý Ťelvtv, Ondřej Němctv, Vít Krchňavý, Lana z Hloušky, Mládek a Klad. Ostatní

pak tovařišstvo se svými rodinami

nastupovalo cestu zpátky do Hor,
aby tam vyčkali, ať

bude jejich pře u krále vyjednána, jak
jim slíbeno. Starší tovařišstva brali se
s Oňkem

Kamenickým a jeho lidem k
Poděbradům. Nejednou se ohlédli v
tu stranu k Horám; před se

hleděli nevesele. Neslit' s plnou
důvěrou, neměli žádné jistoty a byli v
panské moci. Ale věřili, že bude rytíř
ve svém slově stát.

Když přibyli na Poděbrady, vykázal

jim hejtman zámeckou ratejnu za
obydlí a dal je vším

potřebným slušně opatřit. Zámeckým
nádvořím se mohli volně procházet.
Ze zámku však, do

města, nesměli a nemohli. Svoditý
most byl celý den vytažen. Třetího
dne vzal je na krátký výslech a slíbil
jim, že ihned vyšle dva jízdné

posly ke králi s písemnou zprávou,
zatím aby měli strpení; jakmile přijde
zpráva od krále, a bohdá že dobrá, že
jim ihned oznámí. -

Zprávu zatím už poslal; ale jsa od
Kutnohorských uplacen, poslal
takovou, jakou jiť

předtím královští úředníci z
Vlašského dvora králi podali. Oněk
Kamenický

psal o havířích jako o nebezpečných
buřičích, a že by třeba Hory Kutné,
ten klenot Jeho

Milosti a celého Českého království,
zmařili a zhubili. Neťli se poslové
vrátili, zajel si na Hory a tu pántm v
povděk oznámil, co učinil, co se

stane, že král na tuto jeho zprávu
havíře jistě hrdla odsoudí, ať jen páni
těm svým havířům rubáše chystají.

I uchystali, ale nejprve dosti stříbra
poděbradskému hejtmanu, a pak
tajně

trinácte popravních rubášů, bílých,
plátěných, starším havířského
tovarišstva. Když se

vrátil do

městě. Hory se vzmáhaly,
zvelebovaly. Jak prospívaly doly, šla
řemesla. Bylo výdělku a

peněz. Stavěly se domy a v tu dobu
budoval na Horách Matěj Rejsek
slavné své dílo, chrám sv.

Barbory. V městě zemané se
usazovali, cizinci, kupci sem hojně
dojížděli; živo a hlučno bylo po všech
ulicích a plácích a nejšumněji ve
Vlašském dvoře, kde úřadovali
nejvyšší mincmistr

Českého království, hofmistr horní,
perkmistři, dělní písaři a jiní jeho
úředníci, kde také měl svou kancelář

královský urbureř a kdeť občas i sám král sídlel. -

Pod jejich kanceláři a pod královými skvostnými pokoji byly sklepy plné drahého

kovu i dílny mincířt a pregéřt, kde ze stříbra v hutích vytaveného a v pruty ulitého razili lesklé české groše.

Hory Kutné kvetly a byly prvním městem po Praze. Tenkrát, za Vladislava II.,

vzpomněli si Horníci na věrné Čechy, kteří proto, že přijímali pod

obojí zptsobou, byli před lety od Němců městem tehda vládnoucích do dole nemilosrdně a většinou zařiva vmetáni. I dobývali v starých dolech kosti těch Čechů, nejvíce v šachtě za Kouřimskou branou, aby je poctivě pochovali. Tu také, div divoucí, nalezeno tělo, ač necelé, a to tělo mělo prý tak čistou a líbeznou vůni jako výborná myrha. Z toho byl shon a pohnutí po všem městě a jedním hlasem o tom

mluvili, že to tělo spočívající již léta letoucí v hluboké šachtě má tu vůni

na znamení boží milosti a že jistě je
Chodkovo, Jana Chodka, někdy
kouřimského faráře, který zmučen se
svými třemi kněžími byl sem jako sta
a sta jiných Čechů uvržen. Ten
podivný nález stal se roku 1492; po
tomto zbožném pohnutí nastalo záhy
jinačí

vzrušení. Bouřky na Hory uhodily, a
to z hlubin země, kde vřela
nespokojenost, kde

chudý člověk dobýval těžkou prací
bohatství a blahobyť bohatým a
mocným. Lito země

vydávalo tolik rudy, že královská komora mohla mít hojnost stříbra a lid dosti výdělku. Lakota však několika lidí hřešila i na králi, i na dělnících. Neposílalit' horní úředníci všeho stříbra do Prahy a havířtm ještě na mzdě utrhovali.

Hluboko v zemi, v pusté tmavé štole, kterou mrkalo zarudlé světlo čadícího kahanu,

pracoval havíř v perkytli pilně a neúnavně, lámaje šliglemi a #molem

vzácnou rudu. Jindy konal klidně a
stále tětškou tu práci. Nemělt' hrubě
starostí, ledaže někdy v té samotě, v
šeru a v mrkavé záři maně ustal,
ucho přiklonil, když

znenadání se tím mrtvým tichem
ozval cizí hlas, volající ho jménem,
táhle a smutně

třikrát za sebou, nebo že se ohlédl,
nevychází-li z hlubin tmavé štoly

"kováříček" v havířském oděvu, s
kahanem u pasu, se šliglemi v rukou,
muťíček

jiskrných oček, jenť tuze rád
kovkopy škádlil, ale také na dobrou
rudu vodil. - Ted' měli havíři jiné
starosti. Tvrdá panská křivda je
hnětla, že jim úředníci za tětškou,
klopotnou práci stále na mzdě
utrhují. Jiť sotva polovici bývalé
mzdy dostávali, ač na práci jim nijak
nepoleveno. Za tu skrovnou mzdu
nemohli horníci jiť náležitě o své
rodiny pečovat; leckdes už měli
nouzi. I vřelo v srdci všech. Stěžovali
si navzájem a řádný se netajil s tím,
nač při díle mysli,

Šli před se jako u hrozném vidění.

Strašný ten konec přikvačil tak
náhle, tak znenadání.

Nikdo z nich na něj ani nepomyslí,
neboť je hejtman skoro až do té
chvilě utěšoval, že bude dobře.

Za všechno bezpráví ještě smrt! A
děti, ubohé děti doma a manželky!
Tot' by byla

ukrutnost! Není možná! Tak se jim v
pobouřeném nitru ozývalo. Ale ta
pouta, rubáš

bílý, ten zvonu hlas. - Ale to vše jistě

jen na postrach. Páni je chtějí ztrestat
hrůzou smrti.

Na místě však, ať dojdou, oznámí
hejtman milost. Tak pomýšleli, tou
poslední jiskřičkou naděje se
utěšovali. -

Minuli poděbradský pevný zámek v
rovině při Labi, přešli most, minuli
Kluk vísku a

došli na smutné místo v lukách, mezi
obcí polabeckou a klukovskou. Stará
hruška rozkládala nad stínadlem
veliký svtj koš; šíře ještě rozložitý

dub, jenž se nad ní vysoko vypínal.
Mocné jeho haluze při spodku nízko
se skláněly, skoro až k trávníku.

U toho dubu zarazil prťvod, u toho
dubu vzkřikl z koně poděbradský
hejtman na kata

Koloucha:

"Spravuj!"

Jediné to slovo mařilo poslední
naději. Již viděli havíři, že neptjdou
nazpátek. Vše kolem, všechno je
hrozná pravda, nic není na
postrašení. Sem byla poslední

cesta, tu je poslední zastavení a pak -
věčnost. -

Hněv potuchl; žal a lítost zkormoutily
srdce havířt, a jejich mysl, nechavši
prachu

pozemského, povznesla se k
nebesům. Tam jediné byla
spravedlnost. Jako by si řekli,
poklekli najednou a jali se z té duše
se modlit:

"Bože Otče, kterýt víš a znáš jednoho
každého křivdu, rač rosu nebeskou

seslat, at'

obmyje tuto naši nevinnou krev!"

Pohnutý hlas jejich zněl hlubokým, smutným tichem. Všichni v zástupu byli jati lítostí. I kat Kolouch. Maje v ruce meč už obnažený, mrštil jím pod hrušku a v pohnutí, pobouřen vykřikl:

"Nebudu spravovat!"

A tak kat Sochor, nemoha hejtmanu, svému pánu, odpírat, vystoupil a konal, co

nemilosrdný velitel poroučel.

První poklekl Šimon, starší, pod jednou z mocných větví rozložitého dubu. Vznášela se

nad ním jako baldachýn. Jeho zelenavým přísvitem a stínem bleskl se katův meč. Proud krve vysoko vystříkl a zkropil, zalil dubovou větev tak, že z ní

jakoby po lijavém dešti rudé krůpěje hojně krápaly. -

Po Šimonovi klekl Prtša, mladší jeho bratr, pak Černý, pak Opat a bratr

jeho, všech deset jeden po druhém.
Když poslední klesl bezdouch do trávy
zalité krví, ukázal se náhle na jasném
nebi mráček. A ten se úžasně šířil a
rostl, ať vyrostl v ohromnou černavu,
jeť zaklopila všecko nebe. Z temna
mraků zahřímalo jako božího hněvu
hlas, vichřice vjela rázem do starého
dubu, do hruše, zalomcovala jejich
korunami, že se jejich haluze zmítaly
a prudko se rozšuměly. Lid na
stínadle vzpomněl na modlitbu
nebohých havířů, jeť sotva dozněla;
křičoval se, strachy domů
utíkal a všichni vyděšeně opakovali:

"Boží soud! Tot'boží soud!"

"Bůh je vyslyšel! Těch nevinných hlasy vyslyšel!" Sotvaže mrtvé havíře do vykopané jámy zahrabali, strhl se déšť, hrozný, lijavý

déšť. Hejtman sám, jak na zámek ujížděl, sklouzl se ve bráně s koněm a povalil. - Lijavec šuměl celý den, celou noc, a zase den a noc a tak bez ustání devět dní a devět nocí, v jednom neustále, ať přeschlí potokové se rozvodnili v řeky, ať proudy vod strhaly pole a vymlely

rokle kolem Poděbrad a Hor
Kutných. - Tou dobou

byla již poprava na Křivoklátě také
vykonána. Všichni tři tam však
nezahynuli. Vít Krchňavý, když jeho
dva druhové byli již sťati, roztrhl
sobě

vazbu a omráčil kata hrubým
kamenem. Pak utekl do lesů a byl
zachráněn. III

Ale ti, kteří tak nespravedlivě a krutě
s horníky naložili, nezůstali bez trestu.
Král

Vladislav, jenž byl také králem uherským, vrátiv se z Uher zase do Čech, doslechl se od

spravedlivých lidí čiré pravdy o tom poděbradském soudě. Jakmile přijel na Hory Kutné, kdež se ve Vlašském dvoře zdržoval, obeslal si poděbradského hejtmána Oňka Kamenického, vyslechl jej přísně i báňské úředníky. Také Vít Krchňavý, jenž jediný ze svých druhů se zachránil, byl před soud povolán, aby vydal svědectví, jak páni s ubohými havíři nakládali. Oněk Kamenický z

Topič

a také jiní z úředníků byli na skřipec nataženi, neboť tvrdě zapírali, a tu pan královský hejtman trápení nevydržel. Zemřel na mučení. Také všechny ostatní, kteří měli účastenství v jeho zločinu, stihl spravedlivý trest. Hory však od té ukrutné popravy nevinných havířů nešly za mnoho let a téměř na mizinu scházely. Na stínadle pak, kde havíři skonali, stala se podivuhodná věc. Na dubě, pod kterým se ta poprava stala, rostly od té doby řaludy divného, neobyčejného tvaru: mělyť

podobu havířské kápě. Rostly však jenom na jedné haluzi toho dubu, na té, kterou krev popravených postříkala a která od té doby měla zardělé listí.

Stávalo se, že v čas neúrody nebylo na celém mohutném koši starého dubu ani řaludu,

dotčená však větev měla je vždy. Řaludy v podobě havířské kápě staly se vzácnými. Zblízka i zdaleka si pro ně chodili, na památku si je odnášeli, ano do stříbra, do zlata je

zasazovali a nosili je jako amulety na hrdlech, domnívajíce se, že jich budou chránit před kouzly a čáry nebo že jim štěstí přinesou.

Podobné žaludy nerostly nikde, na řádném dubě vyjma dub u vsi Kluku, kolem něhož

kutnohorské havíře vedli na popravu. Starý pak dub na stínadlech stál při kostelíku až do drahé polovice osmnáctého století, kdy jej hrozná vichřice vyvrátila a porazila. Mladší jeho drah, u klucké obce, vykopán roku 1842. Bílá paní

Den za dnem, léto za létem, a
nakonec smrt. Někdy stojí dlouho při
dveřích, ať

pojednou vkročí náhle, znenadání.
Někdy však se ohlašuje, nežli života
ukrátí. Taková

bývala víra a jest, že se ukazují
znamení nastávající smrti, že slýchat
podivné zvuky, jeť věští blížící se
poslední chvíle.

Hlas sejčka, tajemné zaklepání nebo
zvuk, jak by někdo prutem švihl po
dveřích, po okně,

nebo jiné oznamují blízké skonání.
To jsou znamení obecná. Některým
však rodům prý zvláštní znamení
hlásila, že někdo z nich odejde cestou
všech lidí. Tak měl-li kdo ze zemanů
Stroj etických zemřít, uviděl bílého
vrabce, kdo z Příchovských, ten
uslyšel pojednou troubení lovci
trouby, lání psů a řehot koní. Když na
hradě Rabí velká černá skříň počala
se náhle, zničehonic otřásat, když
temný hluk z ní vycházel, tu jistě pak
záhy smrti sešel někdo z
Dlouhoveských, Častolartů

nebo Chanovských. Černínové před
smrtí slýchali podivný zvuk, jako by
někdo písek nebo štěrk sypal,
Lobkovicové hlas zvonků, a když
někdo z Kolovratů

měl zhasnout, potil se v ročovském
kostele náhrobní kámen, pod nímž
odpočíval jejich

předek, někdy za Karla IV. na slovo
vzatý.

Některým rodům se zjevovala bílá
paní. Tak Berktům z Dube, pántům z
Lipé,

ŠVamberkům, zvláště pak pánům z
Hradce a z Rožmberka. Vídali ji na
Telči, na bechyňském

hradě, v Krumlově, v hradeckém
zámku i v třeboňském. Kdykoliv se
ukázala, mohli se v těch místech
nadít nějaké události, veselé nebo
smutné. Buď se někdo narodil, nebo
zemřel, nebo svatby slaveny v tom
rodě. A vřdycky se zjevila v
bělostném obleku, paní vátná, urostlé
postavy, majíc hlavu rouškou zavitu
jako vdova. Jen když něco žalostného
nastávalo, mívala prý na rukou černé
rukavičky.

Zjevovala se v rtznou dobu: někdy v
pravé poledne, nejčastěji v noci. Na
zámku v

Jindřichově Hradci zhlédli ji v
polední čas. Mihla se náhle na staré,
opuštěné

věti, vysoko, u okna, kam nebylo
řádného přístupu, neboť dřevěné
schody, jeť

kdysi sem vedly, dávno jiť vzaly
zasvé za velkého poťáru. Kdyť lidé
kolem zámku i v

městě plni úťasu na bělostné, tajemné

zjevení hleděli, když na ně ukazovali, nezmizelo rázem.

Bílá paní u okna postála, pak se pomalu trátila, jako by došla do věže zapadala, byla menší a menší, až zmizela. V noci se zjevovala rovněž všeecka bílá, v bílém závoji, vátná, ale ne strašlivá.

Bud' kráčela volně chodbami, nebo, majíc klíče u pasu, brala se chvatným krokem, jako by

pospíchala, z pokoje do pokoje, ten zamykajíc, onen odmykajíc. A

neublížila nikomu. Potkal-li ji kdo za
té tajemné procházky a pozdravil-li,
vátně poděkovala, buď mlčky, hlavy
pokynutím, nebo slovem. A tu zněl
její hlas jako ševel, jako tichého
větru vání. O spřízněné rody zlaté a
červené rtě, pány z Hradce a z
Rožmberka, s nimiž

zařiva byla sloučena svazkem
příbuzenským, jevila zvláštní péči a
starostlivost. Léta

1539 narodil se panu Joštovi z
Rožmberka, tehdy těžkou nemocí
navštívenému, na krumlovském

hradě nejmladší synáček Petr Vok.
Ten pak byl posledním po meči
svého starobylého rodu.

Chlapečka ošetřovaly chůvy a kojná,
u nich byl neustále. Kromě těch však
měl ještě jinou, pečlivou a laskavou
opatrovnici. Zjevila se pokaždé v
noci, kdy všechen krumlovský hrad,
mohutně strmící nad Vltavou, ztichl,
kdy všecko spalo, i chůvy. Byla to
bílá paní. Okna komnaty, v níž malý
Petříček chován, byla zamčena,
dveře též, ani se nehnuly, ale bílé

zjevení, kde se vzalo, tu se vzalo,
stanulo náhle prostřed jizby. A
vyjasnilo se od něho v těch místech,
jako by plná záře měsíce sem padala.
Bílá paní stanula u kolébky zastřené
lehkými nebesy na čtyřech
sloupcích, odhrnula záclony, sklonila
se ke kolébce a hleděla na poslední
ratolístku starého kmene
rořmberského.

Kojná a chůva seděly opodál a spaly,
ani se nehnuly. Pak když chlapeček
zaplakal, vzala

ho bílá paní, chovala ho, hýčkala,

hladila, líbala ho i smála se na něj, ať se utišil, ať dítě zas tiše usnulo. Poté zmizela, jako když unikne, zhasne paprsek měsíce.

Jednou se však chťva probudila. Hlas jí hrůzou uvázl v hrdle. Chvějíc se patřila na

tajemný zjev a hned rozpoznala, že to bílá paní, o níž tolik slyšela. Strachy se však z místa ani nehnula a jen pozorovala novou chťvu, neubližuje-li snad dítěti. Jak poté bílá

paní náhle zmizela, vyburcovala

chtva svou druťku, a všecka se ještě třesouc, oznámila jí urvanými slovy, co viděla, co se stalo, a hned skočila ke kolébce a druťka za ní. Ale nebylo nic.

Panáček spal jako dudek, libě zardělý, a probudil se až ráno čil a zdráv a nebylo mu nic za celý den.

S úzkostí čekaly chťvy příští noc. Usedly jako včera poblíže kolébky, když

Petříčka uspaly. Samy však nezamhouřily ani oka. Čekaly,

hleděly ke dveřím, po oknech,

každým šustění se polekaly, ať
pojednou, právě odbíjela na hradní
věži pětlnoc, se v jizbě vysvětlilo a v
bledé té záři stála bílá paní. Šla ke
kolébce, hleděla do ní, vzala
synáčka, když

zaplakal, houpala ho, chovala, pak i
kolébala, ať usnul. A poté zmizela
jako včera, a trnouce chťvy obě
nevěděly kudy, ne věděly jak. Jen to
se jim zdálo, jako by někde u zdi se
rozplynula. A dítě zdrávo, spalo tiše
jako v ráji. Hrtza odtrnula, polevila, a

příští noci čekaly obě ženy již
klidněji.

I stalo se jako minule. Bílá paní se
zjevila, dítko ošetřila, zmizela, a
chťvy pak brzo zas usnuly a nebděly
v rozčilení do rána jako včerejší noci.
Když pak bílá paní chodila noc co
noc a pokaždé se tak o synáčka páně
starala, nečekaly již na ni a spaly
poklidně, jak zvečera usnuly.

Věřilyť už bílé paní a nic se nebály.

Tu se stalo, že se jedna z těch chťv
roznemohla; i zjednali na její místo

jinou. Ta v noci bdíc zhlédla bílé zjevení a lekla se ho tak, že ani hlesnout se neodvážila. Když ráno družkám o tom pověděla, chlácholily ji, aby mlčela, aby jen nazejtří pokojně spala, že bílá paní bude chovat za ni. Čtvě se však nepodobalo, opakovala, že tomu duchu nevěří, a jak by mohla zodpovědět před Pánem Bohem a před vladařem, kdyby se panáčkovi něco stalo.

Také druhé noci neusnula, čekajíc dychtivě na pŕlnoc, přijde-li zase bílá paní. Přišla. A zrovna jako včera a

jindy předtím: rovnou ke kolébce, a jak se tam chlapeček ozval, jiť ho vyzvedla a do náručí vzala, aby ho pochovala. Neť vtom už stála proti ní nová chťva jako kvočna chránící své kuřátko a brala bílé paní dítě z loktť. A také vzala, vyrvala. Bila paní se nebránila.

Stála nehnutě, zachmuřena, přísně hledíc na smělou chťvu, kteréť řekla:

"Víš-li, opováťlivá, co činíš?! Jsem příbuzná tohoto nemluvněte a mám k němu právo!

Ale víc mne tu neuhlídáte."

Vtom už ji chtěva zhlédla u zdi, a když bílá paní učinila nad stěnou znamení kříže, stěna se otevřela a zjevení zmizelo v ní. Po bílé paní nebylo ani památky; světlost zmizela, šero ulehlo komnatou.

Chťva, poněkud se vzpamatovavši, donesla stěží chlapečka na lůtko. Tak se jí nohy

třáslly. -

Vícekráte pak bílé paní nespatriła. Ani ona, ani její dručky. Nepřislat' už

nikdy pochovat synáčka páně. Když dorostl, dověděl se také o své tajemné ošetřovatelce, tět o tom, jak zmizela od jeho kolébky. Často byla o tom řeč, ať jednou panu Petru Vokovi připadlo, aby dal prolomit stěnu ve své bývalé ložnici, a to v tom místě, kudy prý bílá

paní zmizela. Když zedníci tu kus zdi obořili, uhodili na veliký poklad. Bylo to dědictví po předcích. Pan Petr Vok, ukládaje hojnost drahého kovu, vzpomínal vděčně na bílou paní, která mu ukázala cestu k tomu zlatu a ke klenotům. - Také

poslednímu po meči spřízněného
rodu pánů

z Hradce, panu Jáchymovi, bílá paní
posloužila.

Léta 1604 upadl pan Jáchym do těžké
nemoci; nikdo se však nenadal že by
byl na umření.

Bylo v zimě, ledna měsíce. Jednou v
noci, venku válo a vichr hvízdal
nádvořími, ať se okenice třásly, byl
zpovědník páně Jáchymův náhle
vytržen ze spaní. Zdálo se mu, že ho
někdo volá.

Vyskočil a jen se nakvap přistrožil,
otevřely se dveře a před ním stanula
v temnu jako bílý stín bílá paní a
řekla váţným hlasem:

"Nemeškej a pojd' za mnou."

Chtěl zakřesat, světlo rozţehnout.

"Světla nehledej!" pravila bílá paní.
Sáhla po svítilně, dechla na její sklo,
a jiţ vzplanulo ve svítilně jasné
světlo, jeţ ozářilo všecku jizbu. S tím
světlem bílá paní vyšla a brala se
rychle, patrně pospíchajíc, dlouhou

chodbou ke kapli. Kněz za ní.

Když vstoupili do svatyně, užasl
nemálo. Kaple byla osvětlena, na
oltáři hořely svíce

jako o mši. Bílá paní pokynula
kaplanovi, aby vzal svátost
posledního pomazání, a vedla jej pak
přímo k ložnici páně Jáchymově.
Přede dveřmi však světlo zhaslo a
bílá paní zmizela. Kněz už

rozuměl. Rychle vešel do komnaty.
Opatrovnice, které měly nemocného
pána hlídat a ošetřovat, tvrdě spaly, a

pán - zápasil se smrtí. I posloužil mu
kněz a zaopatřil ho svátostí
umírajících. Na zámku v Jindřichově
Hradci mívali zvláštní památku po
bílé paní, rozdávání

"sladké kaše", hostinu chudých.
Každého roku sloužila několik dní
vysoká klenutá kuchyně v Červené
věži chudým z celého panství. V
úterý a ve středu před Zeleným

čtvrtkem a o Zelený čtvrtek plápolal
tam na ohromném krbu veliký oheň,
v němž

stály hrnce a jiné nádoby na
třínožkách a nad nímž visel pořádný
kotel širokého dna. Od

rána do večera vařice, nejvíce
spoustu ryb, živil ten oheň, ať mocné

sloupy kouře vysoko se valily, ke
klenutí, do pěti otvorů, jimiž ucházel
do hořejší

místnosti. Tam byla udírna, odtud
pak stoupal do povětří zvláštními
komíny na způsob kalichů

postavenými.

Ráno na Zelený čtvrtek zazvonili na staré okrouhlé věži, bylo mezi sedmou a osmou, na

sousedy městské, na rychtáře ze vsí, na hajné a jiné, kteří měli pomoci rozdávat a dbát o pořádek.

Venku zatím před zámkem i po městě hemžily se zástupy venkovských hostí v koťších i sukních a hrubých pláštích; a pořád jich přibývalo, pořád nové houfy proudily ze všech stran. Čtyři tisíce vždy se jich sešlo, jindy pět tisíc a víc, a jak se léta horšila a bída

množila, zvláště po třicítileté válce,
přicházelo jich až na devět tisíc.

V zástupech bylo vždy ticho; hluk a
šum se z nich rozléval a ohlas té
směsi hlasů

a zvuků zaléhal až do zámku.

A rozšumělo se v zástupech tím
hlučněji, když o deváté ozval se zvon
podruhé, oznamuje,

že již všechno připraveno, že každý z
pomahačů na svém místě. Pak
udeřili na zvon potřetí. I bývalo, jak
když velké vody protrhnou hráze.

Hluk a křik se ozýval ze všech stran, všechno se valilo a tlačilo k zámecké bráně. Než

jen část jich pustili do prvního dvora, a hned také byly všechny brány uzamčeny a u

všech stály stráž.

Ti, kteří vstoupili do prvního nádvoří, dostali tu těmle a do nádob, jež si přinesli, natáčeli jim piva. Pak je vedli ke kuchyni a každého podělili chlebem a kusem vařeného kapra; v

posledním pak dvoře zasedli chudí hosté k jídlu. Měli polévku maštěnou, jikry, rybí vnitřnosti a maso v koření, naposled pak sladkou kaši z pšeničné krupice s teplým pivem a medem zavařenou a makovým olejem omaštěnou.

Když se tito první nasýtili, pustili je fortnou ze zámku, kterou dobře hlídali, aby se nikdo nevrátil. V tu chvíli také otevřena zase brána v prvním dvoře a jiný

houf puštěn do zámku. Tak se opakovalo, ať byli všichni poděleni a

nasycení. První

takovou hostinu chudých vystrojila
prý bílá paní tenkrát, kdy ještě

neobcházela jako dobrý duch
hradeckým zámekem, nýbrž kdy tu
zařiva vládla, jsouc

pečlivou paní a hospodyní.

Tenkrát představován kus starého
hradu. Bílá paní, jež chodila na pole
dohlížet na řence, chodila také
dohlížet na stavbu. A tu pobízela
dělný lid, aby si popílili, a slíbila
všem sladkou kaši, jestliže se přičiní.

Slíbila nejen jim, ale také to, že také jejich potomkům bude na věčné časy taková hostina vystrojována na památku příčinlivých předků. Stavba dokonána pozdě na podzim, a paní, jak slíbila, vystrojila hody.

Ale když množství lidu, pro něž nebylo dosti prostranné místnosti, zasedlo k plným

mísám venku, počal pojednou padat sníh a padal také na sladkou kaši.

Proto prý bílá paní

ustanovila, aby se ty hody napříště

odbyvaly počátkem jara, na Zelený
čtvrtek. A tak se pak dalo po věky.

Bílá paní se již dlouho nezjevila. A v
nádvořích jindřichohradeckého
zámku je na Zelený

čtvrtek ticho. Na hostiny chudých
řivě nás tu upomíná stará, vysoce
klenutá kuchyně a její široké,
kamenným křížem rozdělené okno,
kterýmž před časy se vydávala všem
chudákům z

panství sladká kaše.

A ještě tu jedna místnost, ve kteréž se

probouzejí vzpomínky na bílou paní:
ozdobná

kaplička Panny Marie na třetím
nádvoří zámeckém poblíže pokojů
někdy paní

Hradeckých. Starobylé dveře k ní
vedou a na stěnách samé staré
malby; tu Marie Panna

krásných plavých vlasů s andělem, tu
páni a paní hradeckého rodu klečící

před Matkou boží, tam andělé, svatí a
na modrém klenutí i na stěnách

znaky pánt z

Hradce, jejich manželek a bělavé
proučce se zašlými staročeskými
nápisy. - Tu v té tiché

svatyňce, před oltáříkem s
vyřezávanými obrazy, klekala také,
jak vypravují, bílá paní. Tu se
modlívala Bohu za svťj všechen rod a
ta její láska neuvadla ani ve skonání.
Ta ji z hrobky vyváděla, tou pužená
obcházela sídla svých potomků,
pečovala o jejich dítky, varovala,
ohlašujíc radost i ťal, jak měly
připlynout s ťivota proudem, a také

neztajila konec všech dní a let, když
se přiblížil a když měli odejít k otčm.

Rtťový palouček

V zátiší mezi vlnícím se obilím, za
nímž borové lesíky se černají, skryta
je neveliká

lučina, přes dvacet kroků zdéli, na
patnácte kroků široká. Na jejích
pokrajích bují nízké keříky
červených, plných rtťů. Jsou
zvláštního druhu. Jinde v širém okolí
jich není. V jiné pťdě se nedaří.
Přesadili je, neujaly se. Pak je chtěli

vyplenit; vykopali je, a do roka se
zazelenaly zase.

Bují dál a rozrůstají
se do středu lučiny.

Po nich má to osamělé místo,
posvěcené ťalem zboťných předkť,
své jméno. To je

Rťťový palouček na výšině opodál
vesnice Morašic, dobrou hodinu
cesty od Litomyšle na západ.

Milý je odtud rozhled krajinou, na
lesíky, mezi nimiť prohledá

makovská věť, na vesnice

kol zelenem se bělající, zvláště pak k
východu po návrších a lesnatých
chlumech u České

Třebové a na starý zámek
litomyšlský krásné výstavnosti. Tam
před čtyřmi sty lety, kdy stál ještě
prvotní hrad, sídlili páni Kostkové z
Postupic, věrní ochráncové českých
bratří. U toho tam zámku v městě
stál bratrský

sbor a v městě většina obyvatelstva
samý bratr.

Když Ferdinand I. přemohl odpor
stavět, vzal panu Kostkovi z Postupic
zboží

litomyšlské i hrad, a bratři z města i z
okolí musili do vyhnanství. Tenkrát
jít i starší bratrské jednoty, Jan
Augusta. Přestrojen za sedláka,
skrýval se v okolí

Litomyšle. Ale sám se prozradil.
Zapomněl na svůj selský kroj a vytáhl
ze záňadří

prý červený hedvábný šátek, aby jím
utřel zpocené čelo. To zhlédli

pacholci královského

hejtmana Šejnohy, na ten čas správce litomyšlského zámku, Augustu jali, odvedli do Litomyšle, odkud zavezen s písařem svým a bratrem Bílkem na hrad Křivoklát.

Tam pak seděli v tuhém vězení přes čtrnácte let. -

Po letech za Maxmiliána krále, syna Ferdinandova, nastaly volnější časy. Bratři

se vrátili z vyhnanství a usazovali se zase v Litomyšli a v okolí. Volnosti

však dlouho

neutli. Přikvačilat' veliká bouře, jeť
se rozvichřila roku 1618. Veliké

hoře padlo na českou zemi za
náboženských bojů, a nejvíce po
bělohorské bitvě. Kdo

nebyl katolíkem nebo kdo se nezřekl
své nekatolické víry, musil ze země.
A tak také bratři z Litomyšle a z
okolí. Neťli však odešli, smluvili se,
že se všichni ještě jednou sejdou,
společnou pobožnost vykonají, neboť
veřejně a volně

ji konat již nesměli, a že se vespolek i s rodnou krajinou rozloučí. Na tu schůzi vyhlédli si palouk za Morašicemi mezi lesy.

Pro jistotu sešli se v noci, tu mezi mlčícími, černými hvězdy, pod hvězdnatou klenbou

věčných nebes; tu naposled na vlastenecké pětě pod obojí přijímali, naposled se Bohu pomodlili, zbožně zazpívali.

A pak se loučili, vespolek, s domovem. Nejeden vyhrábl si na

památku hrst hlíny z rodné

předy, nejeden políbil zemi, kterou
slzami skropili. A z těch slz pak
vypučely ty rty, aby vydaly
svědectví o věrnosti a lásce k víře a k
vlasti. Za té noci také, když
pobožnost ukončena, zakopali prý
zlatý kalich, z něhož

přijímali, a kalich ten podnes leží
hluboko v zemi na paloučku. - Lid po
čase na bratří

zapomněl; neť místo, kde se loučili,
zachoval v úctě. Palouček býval

jindy větší a lesy tmavší a hlubší se
kolem černaly. Ted' z hvozdt

jsou jen lesíky a širé lány; také
paloučku uorali, ať zbyla jen nevelká
lučina. I tu pak chtěli vzdělat, v pole
proměnit, jakoť se jiť všude kolem
rozkládaly polní

lány. Mezi těmi byl palouček jako
ztracený a překáťel. Proto měl
zmizet. Ale jako by

Prozřetelnost sama o to místo
pečovala. Stalo se tu cosi podobného
jako na Ťiťkově poli u Přibyslavi.

Orali palouček, ale pluh se zkazil
nebo kůň

padl.

Konečně tu len zašili. Vyrostl,
rozkvetl, vytrhali ho, umočili, usušili
ho a jiť

jej třeli; tu vzňal se len plamenem.
Od toho chytila pazderna i všečen
rozlehlý

statek toho hospodáře, jenť ošil
palouček Inem, a v tom počáru
zhynula také

mladičká dcera téhož hospodáře.

Od těch dob se nikdo více neodvážil
Rtťový palouček zaorat. - Když tudy
roku 1813 táhli

Rusové, postupující proti Napoleonu
L, vyptávali se někteří z nich po
Rtťovém paloučku. Když

jim pověděno, seskočili z koní a po
kolenou pak lezli až na samý
palouček a tu se vroucně modlili. I
stará věštba se týká paloučku, na
němž prý bude také svedena bitva, a
tak hrozná, že poteče krev

"kolébkami".

A pak sejde se tu sedm králů a ti
smluví věčný mír. Tu mezi řttemi, na
místě, kde se čeští bratři, odpřrcové
vojny a krveprolévání, loučili s
vlastí. - Řtře na paloučku kvetou,
obilí na lánech kolem zvolna se vlní,
šustí, "ovečky" se po něm míhají.
Ticho tu, mílo, ale bezděky
vzpomeneš starých předků, jaký řal
sevřel tu jejich srdce, když nastala
hořká chvíle loučení, když

slzami skrápěli rodnou půdu, a řivěji
porozumíš prostým veršům českého

exulanta: Břh ti řehnej, řeskř zemř!
S tebou se smutně louřím -

A zrakřm mihne se sbor ubohřř
vystřhovalř, ani se na cestř do
vyhnanstvř

zastavujř, slzavřm okem zpřt hledř,
na pořehnanř, milř kraj, kde "byly
jejich domy i vlast laskavř " -

Bořř soud

Dřleřitou cestu, vedoucí řumavskřm
hvozdem od Domařlic do Nřmec,
opatřovali od

nepaměti Chodové, lid jadrný,
otužilý, myslí udatné. Vesnice jejich:
Lhota, Pocínovice, Kýčov, Medákov,
Tlumačov a Stráť, Újezd, Draženov,
Postřekov, Chodov a nynější městys
Klenč,

někdy na samém kraji královských
pomezních leš, rozkládají se v
nížině i na výšinách a jsou
roztroušeny pruhem asi šest mil
dlouhým podél hranic při dleťitých
stezkách a přechodech.

Chodové, staročeští hraničáři, chodili
po hranicích a dbali, aby sousedé

Němci hranic

neztenčovali, hvozď český bez práva
nemýtili, v něm nelovili a vřbec aby
se v něm pychu

nedopouštěli. V čas nepřátelských vpádů hájili těch stezek a cest, překopávali je, sruby při nich stavěli, záseky dělali, a bojovali ve všech těch bojích a bitvách, které kdy v jejich okrese a okolí byly svedeny. Dobrou družkou byla jim čekana, za pozdějších dob ručnice dlouhá a krátká, za spolehlivé pak společníky měli velké a silné psy. Zbraň nosili

vždy i za dob, kdy ostatním
obyvatelům našeho království zbraň
dovolena nebyla. Kdykoliv se český
král ubíral jejich

končinami, vítali ho Chodové ve
zbrani pod hlavním proporem svým;
byl bílý a měli na něm ve znaku psí
hlavu. Uctivše pána svého po
starodávném obyčeji soudkem medu,
provázeli ho jako čestná stráž horami
přes

hranice.

Za své těžké a často nebezpečné

služby požívali Chodové zvláštních výhod a práv.

Odjakživa byli lidem svobodným a kromě svého krále neměli žádně vrchnosti. Robot a jiných poddanských služeb nekonali, leš, jichž chránili, užívali volně a také v nich volně honili.

Měli svťj vlastní soud ve svém hradě v Domažlicích. V čele toho soudu byl

"chodovský rychtář" ustanovený králem. V domažlickém hradě chovali svťj prapor, pečeť a

privilegia, jeť jim udělili králové Jan Lucemburský, Karel IV., Václav IV, Jiří Poděbradský a jiní.

Naposled konali Chodové svou službu vojenskou osudného roku 1620, zdělavše na

bavorském pomezí záseky na příleťitých místech. Tenkrát naposled se ozývalo hlubokým

hvozdem šumavským volání chodských stráťí, tenkrát naposled vlál nad hlavami českých

hraničářt bílý praporec s černou
obrubou, zdobený psí hlavou. - Pak
přišla bělohorská bitva.

Záplava obecné zhouby stihla také
pohorské zákoutí volného Chodska.
Čtyřicátého dne

po exekuci staroměstské postoupení
jsou Chodové zápisem Karla z
Lichtenštejna na místě

císařově Volfu Vilému
Lammingerovi, svobodnému pánu z
Albenreuthu, jenť

byl jedním z císařských komisařt

hrozné truchlohry dne 21. června
1621. O devět let

později prodáni jsou Chodové témuž
Lammingerovi v úplný, dědičný

majetek za 56 000 zlatých. Nový pán
nechtěl uznat a neuznal jejich svobod
a privilegií a

nakládal s nimi jako s lidem
robotným a poddaným. Ale stateční

Chodové nemlčeli a nechtěli se jen
tak, bez boje vzdát své svobody a
svých výsad po

otcích zděděných. I soudili se s novou vrchností, které nechtěli uznat. Soud trval dlouho. Volf Vilém Lammingер zatím zemřel a přeskoučena teprve za jeho syna Maxmiliána, jenž vyhrál.

Chodtm dodán rozsudek, že se jejich žádost jednou navždy odmršťuje, jejich privilegia

že jsou již neplatná, jim pak samým že se pod přísnými tresty ukládá

perpetuum silentium.

To bylo roku 1668.

Rozsudek ten Chody hrubě zarazil a
na dlouhý čas bylo v jejich
končinách ticho hrobové.

Ale ticho to přece nebylo věčné.
Chodové nezapomněli na svá
privilegia, na svou bývalou

svobodu a jako nejvzácnější poklad
chovali jejich dťvěrníci staré

listiny od českých králů předků
jejich dané. Dokud ty měli, dotud
věřili, že není všemu

konec, že se mohou pořád ještě hlásit

o své právo. Neť trhanovský pán
zvěděl, čím se

"Chodováci" těší. Proto poručil, aby
mu ty staré listiny vydali. Ale tím
byli Chodové ještě více utvrzeni, že
majestáty jejich dosud platí. Proč by
je pán jinak chtěl! A tak
neuposlechli, listě

nevydali. Tu Lamminger násilím
pohrozil a také násilím chodská
privilegia vydral, v

Újezdě, kdeť byla na ten čas ukryta.
Ale všech přece nedostal. Dvě

listiny, a to ty nejdůležitější, Chodové uchránili, a také pak začali při s trhanovským Lomikarem, jak Lammingerovi říkali.

Nejprve poslali do Vídně deputaci k císaři, roku 1692. Došly pak noviny, že císař

přijal posly vlídně. Mysl Chodů se tím povznesla, důvěra jejich, že právo jejich zvítězí, se utvrdila; prve nežli byl rozsudek vyhlášen, odepřeli trhanovskému pánu všechny služby a nechodili na robotu. Lamminger na

ně ťaloval a vylíčil všechno jejich
jednání jako buřičské a nebezpečné,
takže byl na Chodsko vyslán
plzeňský krajský hejtman Hora.

Chodové ze všech vesnic byli
svoláni do Trhanova, panského sídla.
Zámecký dvůr bělal

se šerkovými ťupany Chodů. Stáli tu
hustě, muž vedle muže; těžký černý

širák vedle širáku, sem tam beranice,
čapka. Všichni dychtivě očekávali,
co jim krajský

hejtman ohlásí. Veliká většina jich

nadálá se jistě veselé noviny, že pře
jejich příznivě vyřízena.

V okně nad nádvořím zjevil se
posléze pán v dlouhé kadeřavé
vlásence, v kabátě

zlatem vyšívaném. Byl to krajský
hejtman. S ním přistoupil k oknu
jeho úředník a ten

přečetl Chodtm dychtivě jiť
čekajícím úřední vyřízení: Že svých
práv jiť

dávno pozbyli, že jim bylo nařízeno

perpetuum silentium, toho ťe nedbali
a tím se

provinili, a proto ťe trestu zaslouťili.
Nicméně jim bude odpuštěno, jestliťe
všeho nechají a budou-li své
vrchnosti poslušní.

Chodové byli tím rozsudkem
strašlivě zklamáni. Divťe se na
Lammingera neobořili. Jak

smýšleli, pověděl té chvíle mladý
sedlák z Újezda, Jan Sladký řečený
Kozina, jenť se nad jiné horlivě
chodských práv zastával. Řeklť

krajskému hejtmanu do očí, že nevěří tomu, co jim bylo čteno, poněvadž je proti všemu právu. A tak neposlechli a při o své svobody vedli dále.

Stížnosti jejich odkázány k novému šetření do Prahy k apelačnímu soudu a zároveň nařízeno, aby pos-lali sedm schopných a řádných dťvěrníků k témuž soudu do Prahy. Vedle starého Kryštofa Hrubého, rychtáře draženovského, byl mezi nimi Jan Sladký, Kozina, nejřednější. V Praze však u soudu apelačního nejednali s nimi o starých privilegiích, nýbrž o neposlušnosti vůči Lammingerovi a výtržnostech,

které v jeho zprávách a žalobách
náramně vzrostly. Chodové zas
dovolávali se svého práva. Na důkaz
jeho ukázali ty dva důležitě
zachované majestáty. Ale soud
ustříhl u listin pečetě a pergamen
rozstříhl, dokládaje, že to vše již nic
neplatí, a žádal na těch sedmi

důvěrnících, aby se poddali a
Lammingerovi, jelikož své vrchnosti,
přisahali poslušnost a věnost. Když
tak neučinili, uvěznili je.

Zatím Lammingerův správce Koš,
jednaje po přání a vůli svého pána,

podráždil násilným

jednáním chodské sedláky tak, že se na něj i jeho sluhy obořili. Násilně

totiž vrazil v Draženově do statku Kryštofa Hrubého, aby se tam zmocnil některých psaní

od posla z Vídně sem poslaných. Když rovněž tak chtěl v Újezdě učinit, shlukli se proti němu.

Správce Koš poručil panským myslivcům ve svém prťvodě, aby střelili do lidu. Újezdští však Chodováci myslivce odzbrojili,

panského purkrabí

zajali, a správce Koš -stěťí jen ujel na svém koni. To byla voda na Lammingertv mlýn.

Ihned si vyťádal

vojsko. A vojsko skutečně přitrhlo. Nejprve do Újezda.

Újezdští opustili ves, prve neťli vojáci přišli, a shlukli se v lesích u Hamrt. K

nim se tam přidali Chodové ze sousedních vesnic. Odtud však

ustoupili vojenské

přesile do Pocínovic. A tu se strhla
bitka mezi nimi a vojskem je
stíhajícím. II

Nejeden z Chodů tu vykrvácel pro
zlatou starou svobodu, ale nadarmo.
Podlehli přesile.

Přes sedmdesát ze zajatých
rozestrkáno po vězeních v Plzni, v
Týně a ve Stříbře, a bili je jako
zloděje a tuláky. Ostatní pak
Chodové, ves po vsi, voláni, bylo
před samými řtěmi, do Trhanova na

zámek a tam musili všichni, sedláci i chalupníci, na svaté evangelium odpřisáhnout, že jsou a zůstávají, oni i jejich potomci, poddanými a robotnými lidmi Jeho Milosti urozeného pana

Lammingera z Albenreuthu a jeho dědict, že všichni uznávají neplatnost svých bývalých práv a majestátů a že nařízené jim perpetuum silentium budou zachovávat. Těžká byla chůze do

Trhanova; zamlklí, sklíčení čekali Chodové před kanceláří, ať

je tam zavolají. Byli již na mysli
zkrušení, a kdo nebyl, dobře věděl, že
všeliký

odpor je marný. Temným hlasem
odříkávali přísahu, nejeden se při
tom zajíkl, nejeden

hlas se třásl. Dřívěrníci jejich,
Kozina, Kryštof Hrubý a ostatní,
seděli dosud v Praze v

Novoměstské radnici. I na ně páni
naléhali, aby slíbili panu z
Albenreuthu poddanství. A slíbili,
když uslyšeli, co se doma stalo. Ale

ne všichni. Jen starý Hrubý
nepodepsal a Kozina. Ten pánťm
řekl:

"Lomikar nás mťte nutit, háby smě
robotovali; hale kerak mám říct, ťe
naše právo

neplatí? Naše právo platí. Dáme to
huť na Boha."

Ti, kteří podepsali, mohli domť.
Draťenovský však starý rychtář a
jeho synovec Kozina

zťstali ve vězení.

Ale Lamming nebyl ani teď spokojen. Trest, který apelační soud Choděm ustanovil, mu

nestačil. Podal odvolání a šel k hrdelnímu soudu. A pochodil dobře. Hrdelní soud rozsoudil, aby Kryštof Hrubý, Kozina a Čtverák, jelikož hlavní a nejpřednější buřiči, byli oběšeni, ostatní pak přední Chodové aby stáli na pranýři a odpykali svou odvahu tuhým vězením.

Ve Vídni rozsudek ten potvrdili ať na to, že ne tři, ale jeden má být oběšen. Zatím starý Kryštof Hrubý, někdy

nejváženější rychtář na Chodsku,
zemřel v pražském vězení. Zbylo

rozhodnout, má-li být Čtverák nebo
Kozina utracen. A soud ustanovil
Kozinu, protože byl "velmi
výmluvný, a tudíž nebezpečný, a ze
všech nejvíce zatvrzelý, nechtěje o
pardon prosit".

I převezli ho do Plzně, aby se stalo
po rozsudku. Když se blížil den
popravy, poručil

Lamminger, aby osmašedesát Chodů
ze všech vesnic chodských, každý s

malými dětmi

svými, přišlo do Plzně podívat se, jak budou Kozinu trestat, aby si pamatovali oni i děti jejich, aby se vypravovalo do kolikátého kolena, jak potrestány odpor a rebelie proti trhanovskému pánu.

Sám také přijel do Plzně, aby viděl Kozinu umírat. Ten muťně se chystal na potupnou

smrt a těšil se tím, že Lomikar u světského soudu vyhrál, ale tam u božího soudu že vyhraje on, protože

jejich věc byla pravá a on ťe nevinně
umře. V den popravy, bylo 28.
listopadu léta 1695, shluklo se v
Plzni nesmírné množství

lidu domácího a z okolí. Vše se
valilo za odsouzeným, za nímť
kráčela jeho rodina, jeho

krajané, osmašedesát Chodť,
většinou vysokých a statných mužť, v
plášťích, v koťiších, ale bez čekan.
Vedouce děti své, kráčeli zasmušile
a s lítostí

hleděli na nešťastného Kozinu.

Dlouhým vězením byl přepadlý, ale
šel, vojáky obklopen,
pevně a nesl hlavu rovně.

Průvod se valil z města ven. Buben,
černým sukrem potažený, smutně,
ztlumeně

rechotil a temný jeho zvuk splýval se
řalostným hlasem umíráčku. Za
městem na výšině

stála šibenice. Kolem ní se vojsko
rozestavilo a v prostoru jím uzavřené

stanuli radní pánové, úředníci; tu

také byli důstojníci na koních,
krajský

hejtman Hora a jemu po boku

Lamminger z Albenreuthu.

Sem do té prostory přivedli Kozinu.
Kolem se vše utišilo. Smutným
tichem jen vzlyk a

pláč Kozinovy rodiny a jeho krajanů
se ozval. Sám mladý hospodář,
stanuv pod šibenicí, políbil kříž
knězem mu podaný a naposled se
kolem rozhlédl, po svých lidech, po
zástupu. A vtom uzřel mezi

důstojníky na koni také toho, jenž

byl příčinou všeho -Lammingera.

Kozina se vzpřímil, podíval se mu do tváře a vtom už

volal velikým hlasem, jenž se jasným vzduchem mrazivého dne jasně rozléhal:

"Lomikare! Lomikare! Do roka budeme spolu stát před soudní stolicí boží. Hin se hukávejte, kdo z nás -"

Vtom se velící důstojník vzpamatoval. Obnažený jeho kord se

zableskl vzduchem, kat

podtrhl a Kozintv hlas umlkl.

Navždy. Jana Sladkého, nazvaného
Koziny, nebylo nativu.

Na smrt bledý hleděl na něj
Lamminger, ale již obrátil koně a jel
rychle do města.

Chodové a lid kolem klečeli a v
pohnutí a rozčilení modlili se z té
duše za nebožtíka. Plakali a vzlykali
nejen lidé z Chodska, nýbrž i cizí, a
plni vzrušení opakovali si, jak ten
Chod pozval trhanovského pána na

boť soud. III

Lamminger se z Plzně na trhanovský zámek už ani nevrátil. Poslal rychlého posla ke své

paní, aby se za ním vypravila, že ji v Plzni bude očekávat. Do trhanovského zámku přijel zase až

za rok, na podzim. Všichni, kdož ho viděli, říkali, že se všechno změnil, že je nějak přepadlý. Byl také mrzutější a přísnější. Sám si teď nikdy nevyjel jako jindy, nýbrž vždycky v průvodu.

Nedťvěřovalť Chodťm.

Doma pak, o samotě, přecházel často a dlouho komnatou, patrně neklidný a zamyšlen. I

spaní ho opouštělo, a když usnul, sténal a křičíval, mučen hroznými sny. Kozinova slova mu nešla z mysli a počítal čas. Už minul skoro rok a nic se nestalo. Již se počal utěšovat, že ten sedlák jen tak hrozil. Než přicházely zase chvíle, kdy na něj myslel, musil myslit, kdy se mu Kozina zjevova ve snách, bledý, planoucích očí, an ho vyzývá na boží soud.

Aby se povyrazil, zval Lamminger
četné hosty na trhanovský zámek,
strojil veliké

hony a hlučné po nich hostiny.
Chodťm však neuvolnil. Musili
robotovat, a když s hostmi

honil, musili mu nadhánět zvěř v
těch lesích, kdeť otcové jejich sami
jako páni lovívali. Říjen už

minul, nastával listopad.

V ten čas jednou po honě večer seděl
s hostmi u tabule; venku se chystalo
na bouři.

Lamminger byl dobré míry, neboť se poslední dobu zvláště těšil, že Kozina přece jen mluvil naplano; že když do té doby se nic nestalo, že se jiť nestane, že přečká i listopad, jako jiť přečkal všechny měsíce. Také byl vínem rozjařen. Jiť začal nahlas o tom, o čem

před lidmi nikdy nemluvil: o lhůtě Kozinou mu dané. Pak se i té lhůtě smál, ať

posléze zpupně zvolal:

"O Kozino, špatný proroku! Rok už tu, ty tam a já dosud tu!" Ale vtom klesl rázem zpět do křesla.

V ten okamžik se venku rozbouřil víchř, ať stromy před okny se rozhučely, v panské

komnatě se otevřely dveře samy od sebe, okna řinčela, a jídelnou se brala zvolna bledá postava.

Trhanovský pán už mlčel. Byl bez sebe a oči měl v sloup. Odešel tam, kam ho Kozina

vyzval. Páni a dámy kolem trnuli a

chvěli se hřtjou. - Zpráva o
Lammingerově smrti rozletěla se
Chodskem; všude velebili boží
spravedlnost, vzpomínali vroucně na
Kozinu a opakovali:

"Boží soud! Boží soud!" -

Tam v klenečském kostelíku uložili
do hrobky pana Lammingera z
Alben-reuthu, a kletby

Chodě šly za ním. Hned po pohřbu
odjela vdova po něm s dcerami a
vícekrát se na Trhanov

nevrátila. Do roka jej prodala, i Kout
a Ryzmberk, ostatní panství.

-

Statečný Jan Kozina zůstal v tehnané
paměti všech svých krajanů, kteří od
jeho smrti

začali nosit šňěrky černé barvy na
svých bílých šerkách, na znamení
smutku. Chodský lid si podnes
vypravuje, jak Kozina "bul nevinně
hutracenej ha že je svatým".

O Janošíkovi

Králova hole nad širými lesy nad
krásnou dolinou horního Hronu,
vysoká hora, památná

hora. Mocný hřbet její bez lest,
volný; proud větru sotva kdy ztiší se
na té slunečné výši. A v slunci a
větru, v mších i za ohromných bouří
sám na Králově

holi stojí kamenný stěhl, omšený,
starý; opuštěn trčí z trávy a vřesu i
kosodřeviny. Kdys, už tomu dávno,
míval své hosty a širá kol hole
zvučela pokřiky, hlukem; to když
sem přicházel sám panovník uherské

země, veselý Matěj král. Pokaždé,
když honil v okolí po liptovských
horách, po zvolenských lesích
medvědy a kance diviaky, stavil se tu
se svou četnou družinou: král v
lovecké sukni, se zlatým rohem, páni
magnáti v bohatých dolmanech, v
lesklých pásech, v čapkách z drahé
kožešiny, péry zdobených, s oštěpy v
rukou, s tesáky při boku, osmahlí,
hladkých tváří, ale mohutných knírt.
Přišli, usedli kol kamenného stolu a
jim u noh ulehly smečky loveckých
psů, černoburů, vlkodavů, kanečníků,

lapajících krátkými oddechy chladící
vzduch. Sluhové a lidé z doliny
snášeli z košť na stůl jídla a láhve a
král stoloval vysoko, vysoko se
svými pány. Pln rozkoše rozhlížel se
kolem po horách, po rozlehlých
svazích,

níže po temných hvozdech, po
zelených dolinách v zátopě zlatého
světla. Jím svítily bílé

kastely, rděly se střechy hradů nad
chatami dědin a dvorců po síru
daleku, slovenskou spanilou zemí.

Tak bývalo za krále Matěje.

Po jeho smrti však utichla Králova hole a kamenný stěhl stál opuštěn dlouho a dlouho.

Zatím pod horami, v údolích, v rovinách, mnoho se změnilo. V zámcích a v kaštelích bujela panská zvětle, a v dědinách poroba, nevole. Lidu se daly veliké

křivdy; páni, zemané tiskli ho robotou, "panštinou", a "lapačky" nedaly poklidně spát urostlým jonákům.

Zle bylo, že nemohlo být hůř. Mladý
lid ze svého utíkal před trýzní pánů,
 pryč z tiché

dědiny, do hor. Tam se stali z
nevolných "horní chlapci", tam byly
lesy jejich komory a karpatské hole
jejich volná pole.

V ten smutný čas bývalo zase živo na
Králově holi a kolem kamenného
stolu sedala zase

družina se svým náčelníkem. Nebyl
to však král, ale horní chlapec
Janošík z Ťarchové v

Hornotrenčínsku, a s ním ne magnáti,
velkomožní páni v dolmanech a
bitých pásech, ale

"kamarátstvo", jedenácte "dobrých
chlapců" ve vybíjených širácích, v
zelených košilkách, v bílých
soukenných nohavicích, se širokými
opasky, v krpcích. A ne s meči, ne s
drahou zbraní, ale s noži v nožnách u
opasku a s dvěma bambitkami za
opaskem, s valaškou v ruce, s
puškou samopalkou na plecích:
Surovec, Adamčík, Hrajnoha,
Potúčík, Garaj, Uhorčík, Tarko,
Mucho, Ďurica, Michalčík a gajdoš,

chytrý Ilčík.

Nestavovali se tu na Králově holi a
nezasedali kol kamenného stolu
jenom v podzimní

čas; hony a lovy měli od božího jara
do pusté zimy. Vodilť je Janošík

"po zboji", aby křivdy napravoval,
bídnych a nešťastných ochraňoval.
Bylo mu líto tětko poddaného lidu
slovenského, z něhoť pocházel. Kdyť
mu nemohl pomoci, mstil ho
alespoň.

A sebe také! Zkusilť od pánt také

protivenství a krvavého násilí, on i jeho otec, jenť

nevěděl, co je dobře se mít, a jenť jenom to přání měl, aby syn měl lepší

živobytí nežli on. Proto ho dal, synka bystrého a vtipného, do škol, jak mu poradil jakýsi příbuzný, farář svého povolání. Tak se Janošík učil - v Kečmarku prý - latině a všemu, aby se stal jednou duchovním. Otec na něj nakládal, sám si od úst utrhuje.

Neť z toho se pohoršil magnát, jeho

vrchnost; popudil se proto, že starý sedlák chtěl mít synka pánem, že ho chtěl vytrhnout z poddanství. I stíhal gazdu, jak mohl. A vrchnost mohla tenkrát mnoho, všechno; i nepravosti a křivdy, a nikdo ji proto nepohnal, nikdo ji za to netrestal.

Když Janošův otec býval v plné práci na svém poli, musil často pojednou, naráz všeho

nechat, a to pořád, když té práce bylo nejvíce potřeba, když louku kosil nebo seno sušil, když

obilí kladl nebo je vázal. Tu pokaždé pán vzkázal, a sedlák musil na panské. Tam ho nechali tak dlouho na robotě, ať mu seno zmoklo a zapařilo se nebo ať mu obilí zrostlo. A kříť měl také s desátkem. Nic nebylo pánům vhod, nic jim neodvedl po vtli; pokaždé ho se slepicí nebo s husou, když je odváděl, z kastelu vyhnali, že jsou

hubené, malé, ať seřene lepší, dobře krmené.

Tak a jinak soužili a pronásledovali

starého gazdu. Neť on pro syna
všecko trpělivě

snášel, a když mu časem mysl
zahořkla, když si někdy nevěděl ťivé
rady, pokaťdē se utěšil Janíčkem: ten
ťe bude pánem, na toho ťe nebudou
moci, a ten ťe snad se i jemu
odslouťí, aby se měl tatík alespoň
před smrtí lip. - Zatím se Janíček
chutě učil a prospíval. Ať tu
pojednou byl ze škol vytrťen. Z

rodné dědiny přiběhl pro něj posel,
aby přišel domť, ťe matka upadla do
těťké

nemoci, že asi zemře, aby si pospíšil,
aby se s ní rozloučil, jak si toho
maminka toužebně přeje a žádá.

Janošík, bylo mu tenkrát
jedenadvacet let, vydal se hned na
cestu. Jen přišel domů, jen

vkročil do jizby a s matkou se vítal,
již vcházel za ním osmahlý panský

hajduch černých knírtů a přísně
poroučel, aby zítra ráno přišli na
panské sena sušit, starý i mladý,
gazda i student Janošík, z té duše
zarmoucen nad matkou na smrt

nemocnou, drába si sotva povšiml. Tím méně dbal, co vyřizuje. Starý otec rozuměl, dobře slyšel, ale tentokrát, ač jindy pokaždé na slovo poslechl, váhal. Žena na zhasnutí, každé chvíle mohla skonat. Hajduch sám to viděl a jistě to poví na kanceláři. Nebude pro jednu snad zle, neptjde-li, když

taká příčina. A Janíček? Na to ho z města nezavolal, aby šel na robotu, a i student, skoro již kněz. A od nemocné matky! Budeť v pánech aspoň jiskra citu a tolik se snad ustrnou.

Ale neustrnuli.

V poledne se přihnal hajduch zas, a ne jiť sám, nýbrť s několika chlapy. Láli, křičeli a nic nedbali ťeny na smrt nemocné; muťe a syna jí před očima spoutali a pryč odvlekli, oba do zámku za třetí dědinu. Tam v klenuté jizbě stály jiť dereše a svazky vláčných lískovek leťely na nich. Tu jiť také "zemský pán" čekal. Jak gazdu a syna zhlédl, rozlítil se, lál a dal je na lavice položit a řemeny přivázat; sám pak usedl, dýmku zapálil, kříťem nohy přeložil a pak poručil:

"A nu ted' bijte, a ty, dvorský,
počítej! Každému sto ran, a
mastných. A ty," tu se k Janošíkovi
obrátil se surovým úšklebkem,
"uvidíš! To bude latina. To tě na
pána vyučím!" -

Hajduši bili nemilosrdně,
nekřesťansky, ať starý gazda omdlel;
a neť dvorský

napočítal plných sto, skončil v
bolestech. Syn ty rány vydržel. Ale že
po nich nemohl ani

vstát, ani na nohou se udržet, naložili

ho na hnojný vŕz, mrtvolu s ním, a zavezli je domŕ, do rodné dŕdiny. Matka byla jeŝtŕ naŕivu, ale po tom, jak se shledala s muŕem a se synem, zkruŝil ji ŕal a zemŕela. - Janoŝík, jak se jen trochu sebral a zotavil, zmizel ze vsi. Do mŕsta, do ŝkol se nevrátil. Do hor se vykradl.

Tam se skrýval u pastýŕŕ v osamŕlých salaŝích a tu se mu také dostalo podivné pomoci.

Jednou ŝel ze salaŝe k osamŕlé

studánce, aby nabral do čerpáku
vody. Věrný jeho pes,

jediné dědictví z rodného domu, šel
za ním. Studánka prýštila pod skálou,
kolem pak

rostlo husté trní a hloří. A na to se
Janošíkův pes obořil, zatímco pán
kleče u studánky vody nabíral. Ale
jak pes tak zuřivě se rozštěkal a do
houštiny dorážel, Janošík se ohlédl; a
vtom se mu zdálo, že v houštině
někdo zakvílel. Vyskočiv, okřikl,
odehnal psa, sám pak vnikl do křoví.

Tam, v spoustě planých rtů, zhlédl
"pannu v bielom". Byla sličná,
milého pohledu. A již

stála, celá bílá, před Janošíkem,
pěkně mu děkujíc za to, že psa
odehnal. Pak se šohaje zeptala, co by
si od ní přál, že by se mu ráda
odsloužila. Janošík se dlouho
nerozmýšlel.

"Sílu!" zvolal. Potřebovalť jí, nebo se
chystal, že bude trestat ukrutné pány
za všecko příkoří na lidu páchané. I
dala mu víla opasek s kouzelnou
řilkou a valašku, kterou nabyl síly za

sto muŕt. Tu kdyŕ v rukou tŕímal,
nikdo ho nepřemohl.

II

Od té chvíle chodil Janošík "po zboji", mstít sebe a bedny slovenský lid. Za to jej i jeho

"kamarátstvo" nazývali všichni utiskovaní "dobrými chlapci" a všude jim přáli.

V čas nebezpečenství poskytli jim bezpečného útulku v salaších i dole v dědinách. Tam

také, když uhodily mrazy a hory a lesy zapadly v závěje sněhu, trávili chlapci zimu jako

čeledínové u dobrých gazdů nebo také v jiném zakuklení. Ale jak se bučina počala rozvíjet, hajdy do hor, zase po zboji. Po krvi však Janošík nedychtil. Sám nikoho nezabil a také zabít nedal. Jen na bohaté a mocné vystupovali.

"Daj Bohu dušu a nám peniaze!" Tak pohrozili a zbraní zablýskli. Nejvíce bral Janošík na mušku kruté pány, zemany. Jak některého napadl, vystoupil proti němu a zahřměl:

"Sem, pane, ty zdrané sedliacke mozole!"

Když dostali nebo vzali, rozdělil
Janošík kořist na hromádky a podělil
každého z

kamarátstva; svůj podíl dával chudým
a potřebným, nebo je ukládal do
skal, jeskyň i do starých stromů, takže
měl poklady peněz, sukna i různé
zbraně. Množství kremnických dukátů
dobrého rázu zakopal prý také do
jam, aby těch peněz nikdo neužil, ani
páni, ani zbojníci. Na hoře Vaporu se
často zdržoval v jeskyni, tam měl i

poklad ukrytý, z Vaporu prý měl na
Nový hrad most z řement, a strmá,
skalnatá Hradová nad Tisovcem ho
častěji hostila.

Rád měl zpěv i hudbu. Často zasedl
večer na kolíbe mezi valachy a chutě

poslouchal, když někdo z nich začal
pískat na fujarku. Rád také měl, když
děvčata na

trávě zpívala; když nezpívala, vybídl
je, aby mu zapěly. A pak je hojně,
třeba zlatem odměnil.

Když byl se svými chlapci sám a

ohník "zavatrili" v bezpečném místě,
v lese, v temném ťlebu nebo vysoko
na Králově poli, tu pokaŕdě poručili
bystřému Ilčíkovi, aby

spustil a "gajdoval". Ilčík vzal
zvučné dudy s třemi hučky, a hrál a
hrál, ať se nocí po lesích, po horách
rozléhalo, ať rozveselil všecko
kamarátstvo. Tu i Janošík, jenť
pokuřoval z dřevěné dýmky,
vykládané rybí kostí a obité mědí a
mosazí, vyjasnil váŕné, zachmuřené
líce.

Někdy však bylo za takových

pozdních chvílí na Králově holi
tišeji. To když někdo z

kamarátstva přivedl sem nějakého
cestujícího nebo potulného studenta,
kterého v lese cestou zastavil a zajal.
Každý z chlapců to učinil, poněvadž
věděl, že se tím Janošíkovi zachová.

Student, mladší starší, každý bledl a
chvěl se strachy, když na pusté Holi u
kamenného stolu zahlédl v záři ohně
ozbrojené horní chlapce a kolem nich
vlčí, zlé psy, vrčící, hrozně štěkající.

Ale psi musili ztichnout, Ilčík uložil

dudy na kámen a z chlapců nikdo ani nedutí. Jen Janošík mluvil na studenta. Neobořil se na něj, nezahřímal, ale spustil jako kněz po latinsky. Vypτάval se ho, zkoušel ho; měl radost z jeho úřasu a rozpakt, smál se, když

student nevěděł, ale chválil ho, když pěkně odpovídal. Byl-li student v učení

dospělejší, poručil mu, aby k chlapcům promluvil, kázání jim učinil. Chlapci přilořili,

klestí zapraskalo, dým se vyvalil
vzhůru do tmy, plameny vysoko
vyšlehly a ozářily Holi i temena
horských velikánů vřkol, traticích se
do noci. Student, vystoupiv na skálu,
chtěj nechtěj musil začít. Mluvil
váŕně o křesťanském ŕivotě, o
dobrých skutcích, o věčné odplatě.
Kol ticho jako v kostele. A tu
vysoko, mezi horami, pod
hvězdnatým nebem bylo posvátno,
velebně jako ve chrámu. Někdy si
chlapci za takové poboŕnosti ať

zaplakali v hlubokém pohnutí a sám
vřdce sklonil zadumaně hlavu, když

kazatel začal o

smrti, konci všeho. Jakmile student domluvil a všichni řekli "amen", tu ještě Janošík se ozval, domlouvaje druhým, aby teď, když slovo boží slyšeli, tím více na to dbali, jaký úkol na se vzali: nikomu bez příčiny neublížovat a křivdy napravovat.

Pak uctil studenta kazatele, pohostil ho, jak mohl; když ho pak ráno propouš-těl, nasypal mu do klobouku dukátů nebo poručil chlapcům, aby mu naměřili na nový

oblek. A chlapci přinesli postav
sukna a měřili velkým, hrozným
loktem: od buku do

buku. A byly buky staré, mocného
těla, a daleko od sebe, takže kazatel
svou výsluhu sotva odnesl.

Na Králově holi meškal Janošík
nejraději. To bylo jeho nejmilejší
místečko, tu také se bil s třemi
řapami, když na něj páni poslali
hajduchy a vojsko, aby ho lapili. Ale
nedostali ho, ano s hanbou utekli.
Zahnalt' je Janošík sám jediný, svou
valaškou, jeť sekala za sto.

Časem se také jinde zdržoval, v
Prosečné dolině a v Rimavské
dolině, kdeť v zápase zabil

generála vedoucího šest set vojáků.
Jakmile generál padl, dali se všichni
na útěk. Janošík chodíval také často
v přestrojení. Tu jako žebrák se od
dědiny k dědině potloukal, tam jako
mnich přišel do města; nejednou také
na koni, v panském obleku přijel do
zámku, dal se uctít, pak sebral, co
chtěl, často i zpupného pána
potrestal, a odjel

zase s chlapci přestrojenými za sluhy

a haj-duchy. Byl hned tu, hned tam.
Třeba se v

Liptově ohlásil "třírohým listem", a
již druhého dne vzešel, kde ho
nezaseli, nečekali, třeba na druhém
kraji Slovenska.

Když na některém místě měli na něj
nalíčeno, uklouzl jim jako úhoř nebo
seděl nedaleko

ve vsi v krčmě a tu se s šuhaji
veselil. Popil tu, pozpíval s nimi, pak
náhle zmizel. Tu teprve se páni
dověděli, kde byl, co dělal, jak ho

měli skoro již v hrsti. -

Tak chodil po horách kolik let, mstě se pánům, pomáhaje chudým, utiskovaných chráně.

Za jeho času již v nejednom kastele, v nejednom zámku jednali s poddanými lip; ne z

milosrdenství, ale proto, že se báli Janošíkovy msty. Ať ho zrada zmohla. Jeho gajdošík udal pánům, kde se skrývá a jak by ho mohli lapit. V tom byl tomu zrádci jakýsi gazda nápomocen za jidášský groš. Ten

gazda se s Janošíkem dobře znal. I pozval horního chlapce jednou v zimě do svého statku; a pro hostě si zrovna zajel. Janošík gazdovi dťvěřoval, vsedl s ním do vozu, netuše zrady. Když slézali, vzal gazda Janošíkovi lstivě mocnou valašku. A ve stavení číhali již hajduši a vojáci.

Jak Janošík vkročil do jizby, sklouzl a upadl. Podsypalit' mu pod nohy hrachu. Jen klesl a již se na něj sesypali, povalili ho a spoutali. Ale jen spoutali, již se vymrštil, pouta roztrhl, bil jimi pak kolem sebe do

vojákt a hajducht a smál se jim:
"KoFko drábov ide do jednej polkyly
(přlměřice)!" Jiř jim bylo zle a jiř se
ke dveřím tlačili. Vtom baba vrásčitá
vzkřikla pronikavě z přípecky:

"Rubejte mu v opasek!"

A hned jeden voják t'al, a št'astně tak,
ře naráz přet'al mocnou řilku v
opasku vílou

darovaném. Jak řilka pukla, ochabla
síla a Janošík se jiř přesile bez
valašky neubráníl. V

Klenovci blíž Tisovce se stalo, u

Blaha gazdy. Janošíka svázali, na vřz
nalořili a pryř do vězení odvezli.
Nejprve na Hrachovo, starý

kastel v Rimavské dolině, pak na
vranovský zámek u Sv. Mikuláše. Tu
leřel v tuhém

vězení ke zdi přikován, a neuvolnili
mu, leda když ho vedli na mučení.
Teskno, smutno bylo mu v té kruté
vazbě, ale ne o řivot, ne o sebe, ale
pro druhy a nejvíc pro ubohý lid. Na
kamarátstvo trudně vzpomínal, na
volnost, jak s chlapci na Králově holi
sedával, jak s nimi chodil zelenými

lesy, po horách, dolinách, za ranních
červánkách, při hvězdách, za dne i při
měsíčku. Ale jak si na lid pomyslí,
zhluboka zavzdychal:

"Oj, ľud biedny, kto ťa už zastane?
Ty, všemohúci pane, zostaneš s ním,
ty zbav ho!"

Tak se trdil, až ho před soud
postavili v Liptovském Sv. Mikuláši;
a tu ho na smrt

odsoudili léta 1713 dne 13. měsíce
března. Vojáky obstoupen, zástupy
provázen bral se k

šibenici. Naposled viděl na hory,
lesy, naposled boží slunce, on mladý,
plný žití. Ale neklesal na mysli;
statně si vykračoval, hrdě hlavu nesl
a čtyřikrát "obhajduchoval"
(obtančil) šibenici, aby páni viděli, že
se smrti nebojí. -

Tak skončil Janošík, "dobrý horní
chlapec".

III

A mocná Janošíkova valaška?

Tu páni, jak se jí zmocnili, ukryli,
zavřeli za sedmerý dveře. Valaška
však v tom vězení

neztstala. Sama počala rubat do
dveří, rubala, rubala, ať se prosekala.
Když první dveře

prosekala, dala se do druhých, pak
do třetích. A tak se ostatními
prosekala. A jak do sedmých počala
rubat, Janošíka na smrt vedli. A když
valaška sedmé dveře prosekala, bylo

již pozdě.

Janošík byl na pravdě boží. Tu valaška zmizela do hor, do volných hor, a tam, kde Janošík tak rád meškával, "na Králově holi zaťatá je v topolí". - A kamarátstvo?

Skonalo smutně. Když neměli Janošíka, přesile neodolali. Jeden po druhém lapen,

uvězněn a skonali ve vězení nebo tak jako jejich vřdce. Nejhtře Surovec Jakub; toho na kolo vpletli a nic mu již nepomohla jeho puška samopalka

s dvěma hlavními o jednom
kohoutku

prostřed obou, kterou si sám urobil a
jejímž hromovým dvojvýstřelem
děsival své protivníky a pocestné.

Horní chlapci zhynuli, jejich jména
však zachoval si lid v paměti. A
nejvíce a vděčně

jejich vřdce, Janošíkovo. I také
místa, kde chodíval, meškával, jeho
stezky, jeskyně. Ale nejvíce o jeho
pokladech vypravují, jež sypal shora,
z koruny dolů do kmentů

starých stromů jako Hrajnoha do
dubu pod Bílou horou, nebo do
srázných zápol. Leckdes

v slovenských dědinách visí v
chatách obrázky "dobrých chlapců"
na skle malovaných, v zelených
košilích, v širokých opascích a
bílých nohavicích, s valaškou v ruce,
s puškou na plecích. A když za
zimních, dlouhých večerů starý

gazda zabloudí do minulých časů,
jistě začne o horních chlapcích a
ukáže po obrázku na

stěně, na gajdoše, na Surovce
točícího valaškou nad hlavou, na
Hrajnohu, jenť boučky a jedle
přeskakuje, na všechny ostatní,
nejvíc na Janošíka. A staroch povídá
o jeho síle, co zkusil, jak svťj lid
mstil, co za to měl, jak ho páni
utrátili.

Ticho po jizbě, ledaťe se tu tam
povzdech zatřese. Líto všem dobrého
chlapce. A sivý

gazda mávne rukou a dokládá:

"Sto bohov prabohov! To mál za to,

že sa s vojích Slovákov ujímal. Ale je
staré

proroctvo, děti, verte, že Janošík
přídě zas Slováci na pomoc. A pak
bude lepší. Aby len už prišiel!"

ZE STAROBYLÝCH PROROCTVÍ

KDYŽ OKO VAŠE SLZOU SE
ZALEJE, KDYŽ NA VÁS TĚŽKÝ
PADNE ČAS,

TEHDA PŘINÁŠÍM

VĚTVICI NADĚJE, TU SE MFJ
VĚŠTÍ OZVE HLAS.

Erben

Zavírá se kniha starých pověstí.

Minulá sláva září z nich; i veliké ťaly
předešlých bouří a pohrom slyšet z
nich temným

ohlasem. Těťkých dob černé stíny
padaly do věkt a zůstaly dlouho, a
mnohý

je cítit až po dnešní den.

Zle bývalo v zemích české koruny, až
teskno, až úzko, a nejvíce, když v
porobu podroben

lid. Nevolný byl, a ukrutné platy,
robota ho soužily, sílu mu sály, ať
ponížen a ponižován ohýbal šíji a
pokorou hledal si paprsek přízně a
úlevy. V ten čas

člověčenství, pokut a ran mořily
vojny a hlad poddaný lid, přirozený
mu jazyk byl potupou zhaněn a k
umalení, k shlazení jako již určen.
Zle bývalo, ať úzko, ať k zoufání,
takže mysl útrapou sklíčená jen od
Boha, zázrakem, čekala pomoc.
Kořen té naděje živily stará kronika a
zvěst o lepších časech, a na

tajemném stromu dávných prorocství
pučely letorosti nové. Pučely za
letních nocí, kdy v temnu starých lip
si veský lid posteskl nad svým
soužením, pučely za zimních večerť,
v teskném soumraku nebo při svitu
chudého krbu, kdy děd vzpomínal
minulých dob.

Pučely za černé hodinky nebo v
posvátném klidu

nedělních odpolední, kdy starý
písmák vykládal sousedům, jak
bývalo, a hlásil, jaká

znamení ještě budou, co hřtž ještě
stihne zemi a lid, neť nastane nový a
lepší čas.

Kdo slyšel, v duši se chvěl. Ale v
tom zkormoucení vzkvétal už útěchy
květ čarovné vtně

a moci, a ze mhel těch tajemných
věšteg vál větrík ochladu a nedal
uhasnout ťáru k rodné zemi, jeť
dusila svízeľ tíha.

Hlas prorocký od stadického pluhu i
věštby, jeť zjevila Libuše kněťna
věštím duchem

nadšená, řeč, jeť vyšla z úst
Sibyliných, i to, co slepý mládenec v
budoucnu zřel, i naděje v svatého
dědice české země, vše těšilo ubohé,
těšilo, konejšilo a dávalo síl.

Slyšte ta proroctví i ta, kteráť jen v
některých končinách vytryskla jako
řivý

pramen ze zprahlych skal. Pokolení
za pokolením chodila sem, aby rosou
věští

útěchy občerstvila mysl vadnoucí,
prahnoucí v úpalu těžkých těch dob. -

Slyšte ty staré

věštby!

Sibylina proroctví

Sibyla,

královna ze Sáby, panna myslí
dřvtipné a osvícené, uslyševši mnoho
mluvit, jak je král

Šalamoun nadiv moudrý, zatoužila v
srdci po něm a chtěla ho vidět a
slyšet. Protož ustanovila se na tom, že
se vydá za ním do Jeruzaléma.
Vypravivši hojný a bohatě

vystrojený zástup panen a zbrojných, kteří by ji provázeli, poručila, aby naložili na velbloudy mnoho vzácných darů, a vydala se na cestu.

Království pak a město její Sába bylo dvě stě čtyřicet a jedna míle vzdáleno od

Jeruzaléma, k polední straně v Africe. I putovala z toho města a říše své

mouřenínskou zemí, Egyptem a končinami Rudého moře, arabskou pouští, až se dostala

do království Šalamounova.

Když pak k Jeruzalému samému
přibyla, sestoupila mladá královna ze
svého vozu a šla

bosýma nohama, dávajíc tak najevo,
že tato místa má za svatá. Šla tedy
bosá

až k potoku Cedronu, přes nějž leželo
dřevo. Královna ze Sáby však
nepřešla přes ně,

jako jiní chodili, nýbrž pokleknuvši
políbila je a jiným pak místem potok
přebředla.

Když poté stanula pod horou
Kalvárií, padla na zem jako ťalem
zmořená a ležela tak se

sepjatýma rukama po tři hodiny.
Povstavši pak, hleděla na horu
Kalvárii a zaplakavši zvolala:

"Pozdravena buďte, ó místa
posvátná! Svatá jste a svatá budete ať
na věky věkův, ať do skonání světa!"

Šalamoun, zvěděv o královně ze
Sáby, vyšel jí s komonstvem ve vší
slávě své

naproti a přijal ji s milým vítáním a velikou ctí, řka:

"Vítej, milá hosti!"

Sibyla šla s ním ke dvoru a tu otevřela své poklady a darovala je králi: zlata veliké

množství, drahé kamení a krásné nádoby uměleckého díla, též vzácné koření

a součky ze stromů, jež balzám potily.

I zůstala královna v Jeruzalémě devět měsíců a král, vykázav jí nádherné

síně a vzdušné a vonné komory v paláci, jenž byl v utěšené zahradě, hostil ji, jak se na vzácnou královnu patřilo.

Za častých rozmluv seznal král, že je panenská královna moudrého ducha, a když také o

budoucích věcech často mluvila, počádal jí, aby mu o nich něco zjevila.

A tu, jak seděli v zahradě plné krásy a utěšení ve stínu starých cedrů, oliv a cypřišť,

pohlédla Sibyla do temné
budoucnosti a jala se o ní mluvit.
Nejprve králi o jeho říši pověděla, že
po jeho smrti bude království na dvě
rozděleno, že lid i králové opustí
Hospodina, začtež pak přijde cizí a
všechn lid i krále odvede do zajetí,
ať do babylónské země.

Sláva jeruzalémská pomine a chrám,
jeť on, Šalamoun, vystavěl, že bude
zbořen jako

všechno město. Po mnoha však
letech, kdy lid izraelský bude se

zkroušeně kát a k svému Bohu
jedinému volat, nastane lepší čas: lid
se vrátí do vlasti, obnoví

Jeruzalém i jeho chrám.

"Ale vlastních králů jít mít nebude,
nýbrž cizí, pohanské, a posléze z
národa římského.

Tehda, věz, králi, narodí se Mesiáš,
jenž bude konat veliké divy a
zázraky. Od svých však poznán
nebude, nýbrž uplván a na smrt
odsouzen. I zemře na dřevu kříže a
sám si ho ponese na Kalvárii,

žalostnou horu. Ten kříž bude z
Adamova stromu, jenž v ráji stával a
z něhož dřevo leží nyní přes potok
Cedron. I budou Mesiášem a jeho
smrtí mnohá místa svatá, jakož
Kalvárie hora, na níž

Spasitel odevzdá Hospodinu ducha
svého.

Po umučení Mesiášově přijde na
Jeruzalém pomsta Páně a drahocenné
nádobí, jež jsi do

chrámu dal, za kořist bude odneseno
do Říma. Ale nad pohanským

Římem zvítězí

Kristus, a učení jeho rozšíří se po veškeré zemi a bude až do skonání světa." Sibyla umlkla a toho dne již více nepověděla. Král pak, když odešla, přemítal na mysli o všech těch věcech, až pak dav zavolat písaře svého, pověděl mu vše, co Sibyla zjevila, a písař vše sepsal.

Král pak schoval, co napsáno, k jiným knihám svým.

II

Když pak druhého dne král Šalamoun
seděl opět se Sibylou v zahradě,
tádal jí, aby mu

pověděla, jak bude s jinými zeměmi,
než nastane soudný den. I pověřila
Sibyla, jak křesťané se rozmnoží, že
budou mít císaře a krále, židé

pak že budou ztenčeni a jejich vláda
že bude jim odňata. Křesťané však
časem se poruší a

oddají se neřestem.

"Nebude mezi nimi víry a důvěrnosti, ústa budou jinak mluvit a srdce jinak smýšlet.

Právo bude prodáno, chudý člověk utlačen, sužován, opuštěn. I sešle Bůh mnoho znamení na

příklad lidem, aby se polepšili. Když pak neposlechnou, setře jich Bůh Hospodin třetí díl pro jejich bezbožnost." A Sibyla vykládala, jaká to znamení budou, a když dokončila svou řeč, odešla do svých komnat. Šalamoun pak dal opět vše, co slyšel, napsat a schovat.

Třetího dne přišla Sibyla do té
utěšené zahrady zas a tu potkala
krále Šalamouna pod

tamařišky, cypřiši a olivami. Bylo
ráno, slunce z hory vycházelo. Král
začal opět o budoucích věcech, a tu
Sibyla sama dala, aby povolal svého
písaře, jenž by napsal vše, co
promluví, a to písmo aby pak bylo
uschováno na věčné časy. Jak začala
o budoucnu, proměnila se tvář mladé
královny, jež byla bíle oblečena,
proměnily se její oči, záříce
věšteckým ohněm. Stojíc na stupních
pod stromy, nadšená duchem

mluvila:

"Králi! Hospodin tebe moudrostí
obdařil, že před tebou žádný nebyl a
po tobě

nebude

ti roven, ač bude mnoho císařů a
králů. A ti nové říše mít budou. Jedna
z těch říší neb

království bude slovutná a výborná,
úrodná chlebem. To jest česká země
a bude v ní také hojnost chmele a
vína. Národ té země vystaví mnoho
měst, jedno pak nadmíru veliké tak,

ťe v něm bude více nežli tisíce domů.
Bude slavno a bude hlavou té země,
nebot' v něm králové přebývat
budou.

Neť od něho také se rozměťe
ohavnost a mnohé hříchy. Tak
dlouho pak budou páchat nepravosti,
ať jim Bůh odejme krále a jiného,
rodu cizího, jim ustanoví. Ten je
bude pronásledovat tak, ťe by si po
čase toužebně přáli, kdyby měli zase
krále svého jazyka.

Do té české země vloudí se houfy
cizích, kteří mnoho zlého s sebou

přinesou. A král po

králi bude robotami souřit lid, takže budou vrchnosti své robotovat čtyři dny téhodne, pro sebe pak jen dva dni pracovat. Jeden z těch králů začne neslýchané novoty, což se zprvu bude

obecnému lidu líbit; ale pod pláštěm nových nařízení budou stará práva ruřena. Pro ty novoty bude selský lid krále chválit, stavěm však se líbit nebudou. I to za něho bude také prohlášeno, že smí každý

svou víru volně vyznávat, neboť on

nebude milovník duchovenstva a
mnoho duchovních

statků a kostelů bude za jeho panování
zrušeno. Král ten dá všechnu práci
přeměřit a lidu bude uleveno v
robotách. Krále však záhy stihne
smrt, umře na svém loži, a ne v boji.
Smrt ta bude lidu divná a mrtvý za
živého jím bude.

Po něm přijde král, který od
předešlých novot mnoho upustí. Po
krátkém jeho panování

nastoupí král mladý, za jehož

panování strhnou se veliké vojny. I bude selský lid nucen, aby zadarmo obilí dovážel a skoro všecku svou sklizeň odváděl. Těť budou mnoho na vojnu brát, takže v zemi bude pateré vojsko, každé s jiným jménem, a lid bude je živit i šatem opatřovat.

V ten čas také nastanou české zemi neúrody a Bůh sešle na ni mnoho ohně, bouřlivých

větrů, krupobití, přílišné sněhy a vody veliké. Rok od roku bude hůř a hůře, takže se zasteskne jak starému, tak mladému na světě

řivu být, a nejvíce obecnému lidu,
zvláště když přijdou na ně tak veliké
vojny, že

mnohému hospodáři vezmou do boje
i posledního syna.

Ale pro to vše se národ přece
nepolepší. Setrvat' ve svých
necnostech a zpozdilostech a

bude veliká proměna v šatstvu a
mravech. Tu se Hospodin hněvem
popudí a ztrestá je tak, že všecka
města zkažena budou. Jen Tábor,
Ústí, Soběslav a Mělník ujdou té

zkáže, jestliže při pravdě a zákonu
budou stát. Kutná

Hora se propadne, Plzeň, Zatec,
Hradec Králové, Kouřim a Čáslav a
jiná města královská

budou od nepřátel zkažena.

Prahu pak Pán nad jiná města
potrestá. Ohněm a hroznou povodní
zkázu vezme a nepřítel

zhoubu dokoná. Její rozvaliny
zarostou borovím a hlořím, kuny a
lišky budou tu pelešit. Slavné kdys
město zpustne tak, že po čase pojede

tudy forman, na Kamenném mostě
zastaví, bičem do mrtvého ticha
zapráská a svému synku řekne: ,
Tuto bývalo veliké město Praha a
tamto stávala Staro-městská radnice.'

Prve však neťli do těchto konců dojde
a smutný ten čas nastane, ukáţou se
jistotně

řtzná znamení, jako: lidem budou
dnové ukráceni, slunce nebude svítit,
jako svítívalo, a

zima zimu bude stíhat, takţe lidé v
koţiších budou obilí sekat. Pak vojny

nastanou a z nich vzrostou takové
daně neslýchané, že lid nebude s to,
aby je zaplatil. Za to bude týrán,
aresty a karabáči doháněn, ať takto se
ozve: , Páni, dávali jsme vám, dokud
jsme měli. Nyní nemáme, všechno jste
nám vzali a nenechali jste nám ani
tolik, abychom se s dětmi svými
najedli dosyta.'

Řeči ty však nic nezmohou a páni
budou přece daně bez milosrdenství
vymáhat. Tu lid

obecný, věrně při sobě stoje, řekne:
,Páni, dávejte sami za nás, neboť jste

již mnoho shromáždili z našich
mozolů. My již platit nemůžeme,
protože nic nemáme.' Tu stavové
uvrhnou mnohé z

můž do vězení; ale obecný lid
povstane a strhne se krvavý boj, v
němž lid bude volat: 'Líp umřít v
bitvě, alespoň

neuhlídáme svých dětí hladem
umírat.'

Takové tresty dopustí Hospodin na
pány, protože sužovali své poddané
velkými daněmi a

robotami.

Když ta země takto bude
znepokojena a její obyvatelstvo v
řtznících a bojích, bude

obklíčena ze čtyř stran světa
mocnými nepřáteli, kteří pak
najednou vtrhnou do země. I začne
se bitva ze všech čtyř stran ode
všeho vojska. Od hlavního města
přjde ten krvavinec až k hoře
Blaníku, kdež se vojska položí mezi
Blaníkem a Načeradcem u vsi
Bejkovic. A tu se boj začne.

Ale již předtím zhubí nepřítel, táhna
k Blaníku, tolik bezbožných, takže jen
málo lidí

zůstane nativu, že by se snadno pod
vozovou plachtou mohli schovat.
Kde ta veliká bitva bude, svítí se
rybník. Před tím však časem vynesou
z něho čápi a jiní ptáci všechno trní a
rákosí a na kolik let před blanickou
vojnou bude prázdný a vyschlý. Za té
bitvy krví se naplní, takže se ať

přes hráz bude přelévát. I bude křik
veliký, a řehotání koňstva, hlas bubně
a taková střelba hrubá i drobná, že

hrozný ten hluk na dvacet čtyři míle
slyšán bude. Boj sám potrvá celých
dvanácte dní.

Třináctého pak

pošle Bth svým věrným pomoc: z
Blaníka hory vytrhne vojsko, kteréť
tu Bth chová. Jak

to vojsko se zjeví, padne strach na
nepřátele a dají se na útěk. Boží
vojsko vykoná veliké divy a poťene
nepřátele, kteří na útěku Prahu
poboří tak, že nezbude po ní
památky. Sami však budou ze země

vyhnání a budou utíkat až k Rejnu
Kolínu; tam také zmizí blanické
vojsko - Bůh sám ví kam, neboť do
Blaníka se více nevrátí a nikdo ho již
nespatří. Po blanické bitvě vyschne
zase ten rybník, šestnáctého pak dne
počnou se věrní, kdo naživu zůstali,
shledávat. I budou se velmi radovat,
objímat se a divit, že je Pán Bůh tak
zachoval. Všichni pak přijdou k tomu
rybníku, kde spatří hrtzu pobitého
lidstva i koňstva, jež ptáci nebeští
roznesou, neboť nebude tolik lidí,
kteří by mrtvoly a mrchy zakopali.
Shromážděným pak

věrným bude kněz sloužit mši svatou
na pařezu prostřed rybníka; i budou
Hospodina velebit.

Pak se navrátí každý do svého obydlí
a tu bude mezi nimi svorenství, pravá
láska a

všichni budou jako jednoho srdce,
páni i lid obecný. A bude padesát let
dobrých a úrodných a bude v
Českém království velmi lacino:
korec žita 7 grošt, korec pšenice 12
grošt, stará česká pinta piva za 2
krejcary a libra jeleního masa za 2
krejcary. Ve všem bude hojnost a

všude pokoj a boží poťehnání - "
Sibyla královna umkla. Šalamoun,
dychtĕ o všem mít prorocké zprávy,
ťádal jí, aby mu ještě zjevila, kdy
nastane soudný den. Jemuť
odpověděla Sibyla: "Králi, toho
povědomost nemám, neboť toho
neoznámil Bťh ani svým anděľtm.
Ale řeknu ti, králi: Máš

sluťebníky, dobré a zlé. Dáváš-li
zlému tolik jako dobrému?"

"Dobrý měj se dobře, zlý budiť
potrestán," odvětil král. A tu Sibyla:

"Dobře odpověděls, králi. Tedy budou-li lidé dobře činit, Hospodin přidá. Budouli ho však hněvat, ukrátí let a dní, kteréť ustanovil od stvoření světa. Jen tolik mi povědomo o soudném dnu i to, že mnohá znamení a divy mnohé na slunci i na měsíci, na nebi i na zemi se dít budou, prve nežli přijde Bžh Hospodin." Odmlčela se, pak dodala:

"Totot' mé proroctví, ó králi Šalamoune! Uloť je a zachovej. Ať věkové minou, stvrdí se slova má a pozdní pokolení se přesvědčí, že Sibyla zjevila ti proroctví

pravá."

A král Šalamoun, moudrý a zkušený,
pokořil se mladé královně stojící
před ním výše na

stupni, pod tamařišky, cypřiši a
olivami utěšené zahrady, již províval
lahodný větřík a lahodná vůně a nad
níž zářilo ranní nebe. Proroctví
slepého mládence

Když císař Karel IV., český král,
vraceje se léta Páně 1362 z Německa
přes Norimberk do

své vlasti, přišel na pomezí v

šumavských lesích, uslyšel, že ve vesnici Koutu nedaleko Domažlic žije mládenec od narození slepý, zbožný a ducha prorockého, po všem okolí ode všech velice vážený.

I zajel si Karel IV. do té vsi, a když přijel k chaloupce slepého mládence, sestoupil z koně a vešel do jizby, kdež zastal slepého mládence, an sedí za stolem.

"Pozdraven bud', ctný mládenče!" oslovil ho panovník. Mládenec mu poděkoval a řekl:

"Zdráv buď, císaři, muži svatý a králi náš!"

"Proč mne nazýváš svatým, mne, člověka hříšného?" děl císař. "A kterak víš, že jsem císař? Jsi nevidomý a nemohls mít řádné povědomosti o tom, že tě navštívím."

"Vpravdě jsi muž boží," odpověděl slepý, "nebot' to dokazuješ svými skutky. Také to dosvědčí chudý lid, jehož se ujímáš, svědčí o tom velebné chrámy, jež jsi vystavěl a stavíš. A všecku zemi zvelebuješ jako

dobrotivý otec svého českého
národa. Ty o něj, tét o jeho jazyk
pečuješ, kdežto prve nešli mine tři sta
let, bude český

jazyk ponížen a potupen."

Tak řekl a pozval císaře, aby se k
němu za stůl posadil. Karel IV. tak
učinil a rozmlouval se slepým
mláďencem o různých věcech, až pak
řekl:

"Milý mláďenče, soudím, že proto
Bůh zbavil tvé oči světla, abys viděl
do tmavé

budoucnosti. Pročet pověz, cos dříve
napověděl: jak bude s mou milou
vlastí, jak dlouho

ještě potrvá toto mé království v
slávě?"

Mládenec ani slova nepromluvil, ale
vzav křídu, napsal tyto litery na stělu,
jednu od druhé podále, a to:

K. V. Z. A. L. J. V. L. F. M. R.

A když napsal, řekl:

"Co liter, tolik kráľ. Toť jsou jména
tvých následovníků. Po tvé smrti, za

panování tvého syna, počne se
domácí vojna a bude velké
krveprolití. Ale vojenská

sláva i kořist všechna v zemi
zůstane a země česká zkázy
nevezme, nýbrž obhájí

se slavně proti mnohým nepřátelům.

Ale pak během čast upadnou
Čechové v nekázeň a v nesvornost a
nastane veliká

zkáza mravů. Cizozemci, Němci,
Vlaši a Francouzové, budou jim
milejší a Češi budou

chodit v krojích divně a pyšně
vymyšlených. Konšelé budou brát
úplatky, spravedlnost pohyne, neboť
soudcové jenom dle stavu, bohatství
a vátnosti budou soudit.

Hlas chudého zanikne neslyšán a
všechn řád přestane. I rozhněvá se
Bžh. Lidé

budou sice polí přidělovat, ale chleba
přece nebude přibývat, neboť nebude
božího

pořehnání české zemi. Tenkrát

nastanou daně, platy i roboty
neslýchané, válka válku bude stíhat a
muži ženám, otcové dětem budou
násilně bráni na vojnu. Tehda budou
světské i duchovní

vrchnosti českého jazyka nenávidět,
Němci opanují Prahu a přemnoží
Čechové se tak velice

zapomenou a prohřeší, že budou svtěj
mateřský

jazyk zapírat a za něj se stydět.

Tehda na jednom vrchu v
kouřimském kraji stromoví od vrchu

schnout bude a veliký

hlad nastane. Pak se vzbouří na Čechy tolik nepřátel, že jako liják, jako hejna kobylek na ně se posypou. Jen mezi Úpou a Orlicí neublíží se ani slepici. Kdo ty všechny hrtzy přečká, uťije pak blažených část."

Mládenec se odmlčel a Karel IV promluvil:

"Milý mládenče! Smutné je, cos zjevil. Ale ještě mi vyloť, co chceš těmito literami říci?"

"Slavný králi! Tyto litery znamenají:

K. To jsi ty sám.

V. Václav, tvůj syn.

Z. Zikmund, druhý tvůj syn.

A. Albrecht, Rakušan, jeho zeť.

L. Ladislav, Albrechtův syn.

J. Jiří král, Čech.

V. Vladislav, Polák.

L. Ludvík, Uher.

F. Ferdinand, Španěl.

M Maxmilián, Čech.

R. Rudolf, Maxmiliánův syn."

"A potom?" ptal se Karel IV., když slepý mládenec přestal.

"Bouře a knížectví vrtkavé! Nejříve však bude, až rod královský po meči vyhasne a

nastoupí královna. Proti ní se spikne množství nepřátel a tu se již bude České

království k pádu schylovat. Panstvo bude zlé, nastane přehrozné sužování obecného lidu, jakého nebylo od počátku světa. A tenkrát ztrestá Bůh českou zemi."

Karel IV se zarmoutil a povzdechl.

"O kým by bylo možná," pravil,
"všecko to neštěstí odvrátit!

Všechno, i život bych pro své království obětoval. Nedejž, Bože, abych já, člověk hříšný, byl snad příčina všeho toho zlého!"

"Pravil jsem," děl mládenec, "že jsi

muž boží. Kaješ se a postíš na svém
hradě Karlštejně a modlíš se za svätj
národ. Svatý budeš, a zlaté lože tvé,
na němž tam

odpočíváš, bude posvěceno, nebo
kdo nehodný, řádného, ani syna
tvého nesnese." A tu vzav opět křidu,
napsal slepý mládenec ještě tyto
lity: P. P.V. F.

a řekl:

,f. Pělnoční národ na Čechy se
přítene a zemi hrozně poplení a
zdrancuje. P. To značí

národ dolejší, polední, Turky a jiné
nevěřící, s nimiž římský císař

bude mít mnohé a kruté války. V
těch válkách mu Čechové budou
pomáhat, mnoho krve

v nich vycedí a mnoho peněz na ně
vydají.

V. Znamená národ od východu,
národ přemocný, jemuž bude se
svými sousedy bojovat,

ale Českému království řádné škody
neučiní.

F. Tato poslední litera označuje
přehrozný počet zbrojného lidu, jenž
se do Čech jako

povodeň přivalí, Francouzů, Němců a
jiných na západě. Tenkrát nastane
ten největší a poslední boj. Tu se lidé
ve své úzkosti k Bohu obrátí a
úpěnlivě o pomoc volat budou.

I smiluje se Hospodin nad Českým
královstvím a pošle mu pomoc. Z
hory Blaníka vyrazí

rytířské vojsko proti všem nepřátelům
české země a svatý Václav na bílém

koni povede blanické rytíře do
přehrozné bitvy, jeť bude trvat za
kolik dní. V té

bitvě budou cizozemci a nepřátelé
potřeni a zhubeni; kteří zůstanou, ti
budou ze země

vyhnáni. Nejedem se ještě ve skryši
schová, ale všechny ty vypudí svatý

Prokop svou berlou; České
království bude prosto všech
nepřátel, bude osvobozeno a
zůstane svobodno.

Pak nastane svatý a stálý pokoj;
všichni Čechové budou sjednoceni,
vzkvete mezi nimi

snášenlivost a jazyk jejich, jenž byl
zemdlen a ponížen, bude povznesen,
a již nikdo ho nebude zapírat. Budouť
všichni hrdí na pŕvod svŕtj, na předky,
i ŕe se tak obhájili, a nebude jim
teskno a obtíŕno v práci a obŕti pro
vlast, neboť

míň mluvit, ale více jednat budou, to
z lásky upřímné, pro kterou ty, ó náš
králi, vlast

zvelebuješ!" Karel IV. si oddechl a řekl:

"Dejť to milý Bťh, aby alespoň tenkrát byla země česká šťastná." A vstav, vzal slepého mládence za ruku a řekl jemu: "Pojd' se mnou do Prahy, na mťj hrad. Tam budeš dobře opatřen."

Mládence tomu docela přivolil a jel s králem Karlem do Prahy, kdeť při jeho dvoře zťstal až do smrti.

Proroctví Havlasa Pavlaty

Kdyť Havlas Pavlata, soused v

městečku Vysokém pod horami
krkonošskými, měl umřít,

bylo věku jeho sto patnácte let. Kol
jeho smrtelného lože stanuli jeho
synové a dcery, vnukové a
pravnukové. A tu stařec, se všemi se
řehnaje, pravil: "Synové, dcery mé a
děti všechny a přátelé, již s vámi se
navěky loučím, již se na věčnost
ubírám. Dost jsem si na tom světě
pobyl, sto patnácte let mi Pán Bžh
dopřál. A byla za ten věk mnohá léta
dobrá, ourodná, za našeho českého
krále Vladislava, a zachovali jsme
hojně grořt a zmrzlíkt, i tolarť i

krejcarť s korunami. I vy, synové,
ještě nějaký tolar zachováte. Neť
potom bude veliký mor a drahota
neslýchaná. Neťli mine padesát let,
přijde nová morová rána, a tak zlá, že
i po horách lidé vymrou a vlci budou
chodit do vsi a do oken po chalupách
se dívat a výt, jako by již nebylo ani
živé duše.

Neť poté bude mor hlavní; nastane
pomalu hned v zimě o masopustě a
vydrťí zase ať

do Vánoc a tolik lidí porazí, že bude
obilí na poli stát do sv. Václava,

někde i do sv.

Martina, neboť nebude, kdo by je
sklidil. A potom už brzo nastane
soudný

den.

Přitom se také strhne veliká vojna v
Čechách, mnohem větší a hroznější,
než-li kdy za

Ťižky byla. Čechové sami budou se
nesnadit a vezmou si za krále
Ferdinanda. Divní

národové, Vlaši, Nyderlandi,

Francouzové krom Němců budou se
do Čech trousit a

vynesou Čechům všechny dobré
peníze a do našich hor budou chodit
pro drahé kamení. Před tou zkázkou
bude veliká neupřímnost v Českém
království a všeliké nepravosti. Páni
budou poddaný lid nelítostně soužit a
nebude u nich ani u jejich správce

řádné spravedlnosti. Samému Bohu
budou se rouhat a říkat, že je větší
hrst moci nežli

pytel spravedlnosti.

Proto se všichni sedláci pozdvihnou
proti svým vrchnostem, pány ze
zámků seřenou a

zbijí. Ještě před touto zkárou uhodí
hrozná zima, sněhu napadnou
náramné

spousty a velicí větrové bouřit
budou. I přitrhnou krutější mrazy,
nežli tehdy

panovaly, když jsem já Havlas
Pavlata páčil mlíř v Rokytnici.
Tenkrát medvěd nemohl v

lese obstát pro hroznou zimu a přišel

se ohřívát k mému milíři. Noc byla a třeskový mráz; i zhříval se medvěd z jedné strany a já stál z druhé

strany a házel jsem mu chléb. Co jsem měl chleba, všechno jsem jemu nalámával a naházel. I

přišel sem medvěd druhé noci zas a já ho zase krmil chlebem. A on se sytil a krotí. Když byla třetí noc, přišel medvěd zas a tu jsem si jiť na něj uchystal březovou houťev.

Dával jsem mu zase chléb a hladil jsem ho, a potom jsem tu houťev

protáhl mu skrze

chřípí a vedl jsem ho až do Vysokého
k nám. Pak jsem ho do Prahy vedl a
Broť vrchlabský byl se mnou.

Tenkrát byly perné mrazy, ale ještě
hroznější

nastanou, neťli byly tenkrát za mých
mladých let. -

Co mám ještě více vám povědět?

Smutné je, co jsem řekl, ale lidé se
toho dočkají

a poznají, že jsem mluvil pravdu.

Těmi pokutami a tou zkázou budou
Čechové sami vinni, neb divná
proměna v nich

nastane a nebudou dbát ani dobrého
řádu, ani pamatovat na Pána Boha a
na poslední

soud hrozný. Moji milí synové! Vy
se dočkáte ještě několika lehčích let;
ta budou ještě za tohoto našeho krále
Vladislava. Potom bude Ferdinand.
Po Ferdinandovi hned začnou se ta
těťká léta, i za něho již. Za krále
Matyáše a za krále Fridricha bude
nejhůř a lidé si budou toužebně přát,

aby raději na světě
nebyli.

Ty vojny potrvají dotud, dokud
nebude krále, jehož jméno bude
Anbestas. Tu pak

nastanou lepší časy a budou tomu
králi říkat dvoje jméno: bude dobrý a
pobožný

král." - To o budoucím protivenství,
roztržkách a králích pověděl Havlas
Pavlata. Různá proroctví

Uhromný balvan skalní trčel pod

rozvalinou potštýnského hradu z
šumného proudu

Divoké Orlice. Prostřed řeky čněl, ve
stálém útoku pěnivých vln. Lid v
okolí

měřil jím v čas jarních přívalů nebo
na podzim, jak stoupala voda. Někdy
se kámem

zarděl; to z dťlku na jeho povrchu
přelila se rudá voda a stékala, řinula
jako potčky krve po jeho bocích. A
tu se lid lekal, nebo ta zardělá vláha
věštila zlé

doby, vojnu, hlad nebo mor.

Věky už stál ten balvan v šumu a hluku orlických vln; neť i jemu měl kdysi nastat den.

"Přijde straka, kámen rozklube, a tu nastane v Čechách bída. Přitrhneť nepřítel do země a s ním útsky lidí a zlé nemoci."

Tak zněla stará věštba.

Roku 1866 podnikali na potštýnském panství nějakou stavbu. Poněvadť byla potřeba

hrubého kamene, dal správce statku balvan v řece pod starým hradem prachem roztrhat. Staří lidé litovali omšného balvanu a nevěštili nic dobrého. A hle, nedlouho poté vtrhli Prusové do země.

Staré proroctví oživlo v paměti lidu, a každý teď viděl, že co předpověděno, se splnilo. Straka rozklubala kámen. Správce se Straka jmenoval; byla vojna a zlá nemoc pak také přikvačila. Za dávných, dávných čast stával nad Orlicí řekou, tam, kde nyní město Kostelec, nádherný kostel. V

tom kostele na věži visel zlatý zvon.
Ale kostel, věž i zvon propadly se do
země, když lid příliš hřešil.

Než kostel se opět zaskví nad údolím
na svém místě a zlatý zvon se opět
rozhlaholí, ohlásí nový, zlatý věk.
Nežli však čas ten nastane, oseje vítr
za řekou stráň, borové mlází tam
vyrazí a vzroste v temný les. Až
krajní borovice toho lesa uschne a
kořeny její zetlí, přijde černá svině,
vyryje její kořeny a vyryje pod nimi
ten zlatý zvon, jenž z místa svého,
kde se propadl, bude putovat
dlouhou podzemní poutí až do kořenů

toho starého stromu. Oškobrh,
tajemný vrch, háji se zelená, skalami
bělá nad širou rovinou. Ve stínu jeho
dubť a javorť, vazť, rokyt a jilmť,
třeslavých osik, jasanť i hladkých
bříz, v místech, kde lískoví, klenice,
lýkodra s babykou bujely v husté
směsi, dařil se čarovný květ, nejedná
vzácná bylina mocné, hojivé síly.

Na jeho témě kdys Libuše stoupala
dřevěnou chodbou, kterouť jí k vrchu
sroubili z Libice

hradu. A nitro té hory chová
tajemství: posvátné vojsko tu dřímá.

Spí a probudí se a vytrhne z temného klínu kopce, ať uhodí na Čechy největší tíseň. Tehda se rozlehne pod vrchem širou rovinou hluk zuřivé bitvy. Od severu, z pruské

země, nepřátelé přitrhnou, zle budou všechno království sužovat, ať pak mezi Cidlinou a

Mrlinou skoro všichni zahynou. Tu bude poslední boj bojován a prasky král na hlavu poražen, dá se na útěk.

Ať bude prasky král se zbytkem svého vojska ze země utíkat,

odpočine si ve stínu staré

borovice v širém poli za Náchodem u
Hronova poblíže hranic. Odpočine si
tu on i všecko jeho vojsko, neboť
nebude již mít více muřt, než co by se
jich kolem bubnu sesedlo. Tu si tedy
na mezi pod radokmennou borovicí
naposled na české pŕdĕ

odpočinou, pak zajdou přes hranice,
a České království bude mít od nich
pokoj navěky.

Budou bouře, budou boje, ať krev
kolébkami poteče; ale nakonec bude

České

království uvedeno v mír a kord i
meč budou odpočívat s pokojem. To
se vyplní, ať

rtťové keře od pokrajt Rtťového
paloučku se rozrostou po celém
paloučku. Tehda se tu

sejde sedm kráľt a ti smluví na
paloučku mezi rtťemi svatý, věčný
mír a bude dobře v naší zemi.

Všechno jen do času, i svět. I jeho
divy přestanou. To bude, ať kamenný
kříť na chlumku

u Solnice, jenť co rok do země o
znání zapadá, všečen se v hlubinách
propadne.

Vysoko na Boru v divokých skalách
sedí kamenná panna, majíc na klíně
rozešitou košili.

Každého roku o Velký pátek, když v
kostele pějí pašije, udělá kamenná
panna na té košili steh.

Co rok jediný steh. Ať udělá
poslední, ať bude košile došita, zhyne
vše, co pod sluncem, a nastane

soudný den.

Blaniční rytíři

Poslyšte poslední starou pověst a její
proroctví, jeť pověděl slepý mládenec
králi Karlovi ťehnané paměti.

Hle, Blaník hora v hávu tmavého
lesa, jeť splývá jí od temene po
všech bocích. Váťně,

ať zachmuřeně shlíťí na krajinu od
světa odlehlou, na její chlumpy a
pláně

málo úrodné. Široko daleko je patrné

jeho téměř a v okolí často k němu
pátravě

vzhlížejí. Věští chmurami zahalené
zlé povětrí, promodrává-li se jasně,
slibuje jistý a

tvrdý čas.

Na temeni Blaníka zříš ve stínu buků,
jedlí a smrků pradávné kamenné
hradby, většinou

sesuté. Mechem a křovím zarůstají;
po dřevěném hradě, jehož chránily,
není dnes ani památky.

Ale pod hradbami, v hoře samé
dřímají ozbrojení rytíři,
"svatováclavské vojsko", dřímají a
čekají, ať nastane den, kdy bude
potřeba jejich pomoci, ať budou do
boje povoláni.

Pod skalnatým vrcholem Blaníku, ve
východním svahuje skála v podobě
lomeného

oblouku. Tam je vchod do hory, tam
také prýští pramen. Z něho napájejí
blaničtí

rytíři své koně, když za čas jednou za

svitu měsíce vyjedou z hory na
palouk mezi lesy

pod

horou. Za takové noci zaléhá do
okolí temné dunění, ztlumený rachot
bubně i polnice

hlas. K ránu zase rázem vše utichne,
rytíři, koňstvo, vše zanikne ve skalní
bráně a zmizí v tajemném ltně hory.
Jen na palouce zůstává památka po
nočním jízdeckém reji: přečetné
stopy koňských kopyt. -

Neť do skalních sklepení, kde dřímá

svatováclavské vojsko, vkročil již
také

nejeden člověk.

Tak jednou dívka jakási ťala pod
Blaníkem trávu. Pojednou stanul
před ní rytíř a vybídl ji, aby s ním šla
poklidit v hoře. Dívka se nebála a
šla. Brána do hory byla otevřena.
Uzřela klenuté skalní síně, mohutné
sloupy a na nich rozvěšenou zbraň.
Hluboké ticho jako v kostele bylo po
všech prostorách v tajemném
ťlutavém přísvitu. U stěn a ťlabť stáli
řadou osedlaní koně, za kamennými

stoly v síni seděli rytíři, tváří na stělu
sklonění. Spali, a koně stáli nehnutě;
hlavou nepohodili, kopytem po pětce
nehrábli ani ohonem nešvihli. Dívka
vešla, rozhlížela se, ale nikdo se ani
nehnul. I začala zametat. Práce jí

kvapem ubývalo a za chvíli všechno
poklidila. Ani teď jí nikdo nezastavil,
nikdo na ni

nepromluvil, nikdo se nevzbudil. Jak
přišla, tak vyšla, a když se dostala
domů, ptali se jí, kde tak dlouho byla.

Divila se a pověděla, že přichází jako

jindy tou chvílí. Užasla, když jí řekli,
že touže

chvílí naposled před rokem z trávy
přišla, že byla celý rok pryč. I
pověděla, kde se ocitla, a tu všichni
srozuměli, proč jí rok uplynul
chvilkou. Třetího dne však byla
dívka nebožkou.

Tak jako ji pozval si neznámý rytíř
také kováře z Louňovic do hory, aby
mu okoval koně.

Kovář šel, a když dokoval, dali mu
do pytle smetí, kteréž ze zlosti před

horou vysypal. Doma se pak dověděl, že ho již oplakávali, poněvadž zmizel beze stopy a celý rok nebylo po něm ani potuchy.

I pověděl, co se s ním dělo, a když pak pytel přetrásal, vypadly z pytle tři dukáty. Ted'

teprv viděl, že chybil. Ihned běžel zpátky k blanické bráně, kde smetí vysypal. Ale nadarmo.

Nebylo tam smetí ani dukátů. - Tak také vypravují o pastýři, který hledal zbloudilou ovci a sám zabloudil do

Blaník, tak o mládenci, který si
rovněť tak dlouho, rok, jako ten
pastýř v hoře pobyl, aniť o tom měl
zdání.

Ale tomu již dávno - Blaník
uzamčen, vátně, ať zachmuřeně shlíží
na osamělou, od světa

odlehlou krajinu, a jako by trud
teskné dumy na něm a všude kol
spočíval. Svatováclavské vojsko spí.
Ještě není čas, aby vstalo. To bude
ve chvíli největšího nebezpečení,
ať se na naši vlast sesype tolik
nepřátel, že by celé

království roznesli na kopytech
svých koní.

Tenkrát budou vidina znamení:
uschnou vrcholy stromů v blanickém
lese, na temeni

hory se zazelená starý uschlý dub a
pramen u skály se tak rozvodní, že se
bystřící dole povalí. Tu pak se strhne
veliká, krvavá bitva v krajině mezi
Blaníkem a Načeradcem.

Rybník Pustý, u něhož se starý
uschlý strom před bitvou zazelená,
naplní se potoky

prolité krve. I bude pláč a veliké
zkormoucení pro ten zoufalý boj, ale
Čechové se proti

silnějšímu nepříteli hrdinsky bránit
budou. V rozhodnou chvíli se Blaník
otevře, rytíři v plné zbroji vyhrnou se
z hory a svatý Václav, jeda na bílém
koni, je povede na pomoc Čechům.

Nepřítel náhlým strachem obklíčen a
jako zmámen bude ku Praze prchat a
tam pak bude

hrozný ten boj dobojován. A bude
tak zuřivý, že krev proudem poteče

od Strahova až po

kamenný Karlův most. Tu svatý
Václav na bílém koni s korouhví v
ruce Čechy povede a

cizozemce a všechny nepřátele
Českého království ze země

vyžene. A svatý Prokop, opat
sázavský s berlou, bude mu pomáhat.
Pak nastane svatý

pokoj a země česká si odpočine.
Mnoho Čechů sic za těch bojů

zahyne, ale ti, kteří zůstanou, budou

mužové celí. Poznajíce chyby svých
předků i své,

budou pevně stát a nepřítel jimi o
zem neudeří.

l to jsou pověsti dávných let a stará
proroctví o zemi naší. Šťastna buď, ó
vlasti milá, siliť se pokolení tvé, ať
přemáhá všechna protivenství, ať
zachová svaté dědictví: mateřský
jazyk i staré dobré právo své.

Mohutniť pokolení tvé prací a
nadšením, aby pevně bylo jako skály
a vřdy plno síly.

VYSVĚTLIVKY*

1 Autorovy vysvětlivky, které sem byly převedeny z textu, jsou značeny hvězdičkou. 4

František Bartoš (1837-1906), moravský jazykovědec, sběratel lidových písní a národopisec; 8 raroh - pták podobný sokolu a stejně chovaný k loveckým účelům; 9 chorvátská země -

země Charvátt, rtzných kment slovanských; 9 spolu se o to snesli - spolu se o tom usnesli, ujednali,

rozhodli se; 9 obrazy dědt - sošky
domácích bttkt;

9 starostové rodť - nejstarší členové,
stařešinové;

10 čeled' - lid; příslušníci rodu;

10 podobalo se jim - líbilo se jim,
zamlouvalo se jim;

11 od národu do národu - od
pokolení do pokolení;

11 mýta klučili - na mýtinách
dobývali pařezy i kořeny;

1 1 občina - obecný majetek;

1 1 brť-dutý strom užitý jako úl
lesních včel;

1 1 sveřepice - klisna, kobyla;

1 1 čechel - zde staročeská košile;

1 1 rubáš - zde někdejší oděv, dlouhý
lněný šat volně splývající; 1 1 háce -
kalhoty;

1 1 krzno - kořešinou lemovaný plášť;

1 2 ze zásady - ze zálohy;

12 Veles - bůh stáda, ochránce
dobytka, milovník hudby;

12 povalový strop - z oloupaných a
přitesaných klád;

12 mlat - někdejší zbraň v podobě
kladiva;

14 zrnek - bájeslovná bytost v
podobě černého kuřete, draka nebo
hada; 14 lech -

staročeský náčelník rodu, kmene;

14 *hat'-stezka zřízená z otepí klestí
a kulatých dřev;

15 odpuštění brát - loučit se;

15 *tryzna - pohřební hody (slavnost na počest zemřelého); 18 *na hrob nasypali

náhrobek, vysokou okrouhlou mohylu - Hrob praotce Čecha byl prý u Ctiněvsi nedaleko Řípu. V

18. století někteří milovníci starých památek hledali ten hrob v ctiněvském kostele. Než nenašli ani stopy. Jiní pak kopali na vrchu Ťelivu nedaleko Ctiněvsi (na vých.), domnívajíce se dle jména (ťeleti), že

tu byl praotec Čech pochován. Ale také toto kopání bylo marné; 20 poctivost činit (někomu) - projevovat úctu, prokazovat poctu; 20 po tři dny pořad zběhlé - po tři dny za sebou následující; 22 třímecítma - třiadvacet;

23 potrťka - hádka, rozepře;

24 kročitý kťň - dělající veliké kroky, rychlý;

26 řír - pastva;

28 pukla - kovová ozdoba vypouklého tvaru;

31 přehovět - prominout;

31 rozchodník - rostlina peprné chuti,
rostoucí na kamenitých místech; 31
šoumat - šumět; 32 *poctivé stolice -
čestné;

33 popelice - koťešina z popelice,
popelky, šedé veverky ťijící v
severních krajinách;

34 oulehle - úlehle, pole dlouho ležící
ladem, úhor; 34 kostnatý - chlupatý,
huňatý;

34 prsosiny - náprsní řemení;

35 osten - bodec k pobízení dobytka;

36 otká - hřel s bodcem, používaná k odstraňování hlíny z pluhu; 36 *šel... roztehnat se se svým rodem, nyní tak poctěným a povzneseným - Potomci rodu Stadict žili v Stadi-cích až do času krále Václava I., jenž prý styděl se za svůj selský původ, tak Dalimil vypravuje, dal "rod svůj ze Stadice vyhnat a ves tu Němcům dáti". Ještě po dnešní den zachovala se ve vsi, kdysi zcela německé, česká

jména; role nad polem Přemyslovým slula "popluží" a vodě vesnicí tekoucí

"potok" říkali.

V Stadcích byl od nepaměti
svobodný dvůr, majetek královský.
Jan Lucemburský jej zastavil, Karel
IV. pak zachoval z něho sobě a
budoucím králům českým takzvané
Přemyslovo pole a

nařídil, aby majetníci Stadce odváděli
každého roku i o korunovaci ke dvoru
královskému do Prahy ořechy z ořeší
Přemyslova. Pole Přemyslovo neboli
Královské

prostírá se na jihozápad od Stadce při

cestě trmickohliňanské. Ještě
počátkem osmnáctého

století leželo ladem. Domnívalt' se
lid, že osení na něm by nebylo
pořehnáno. Nyní tu stojí pomník, r.
1841 hrabětem Ervínem Nosticem
zbudovaný. Na pomníku čte se nápis:
Zde od pluhu Přemysl k wéwodstw
powołán/ Wzdělaný

MDCCCXLI. (K němu r. 1945, po
počeštění vsi Stadice, vtesán byl i
nápis: Vláša vrátila

se do rukou tvých, ó lidé

český/1945). Pomník ten se vypíná na místě, kde někdy se zelenalo Přemyslovo ořeší. Bývalo dřevěným plotem ohrazeno. Na tom ořeší

rostly velké ořechy, z nichž prý žádný nebyl ani prázdný, ani červivý. Asi před sto dvaceti roky keř ten uschl, ale odnože z něho dařily se na zahrádce jednoho mlýna při řece Bělině.

Povodeň však strhla r. 1845 tu zahrádku a zničila také

lískový keř. Východně od Stadice

ukazuje se skála, v níž prý
Přemyslovi voli zmizeli. Za

řekou pak asi tři sta kroků severně
ode vsi je pod vysokými lipami
takzvaná Přemyslova neboli
Královská studánka;

37 *Na to jsem je dal vám a dám
navěky uschovat - Kosmas kronikář
svědčí, že lýčené

střevíce Přemyslovy "chovají se na
Vyšehradě v komoře knížecí ať
podnes a na věčné časy".

Když bývala knížata na Vyšehradě

nastolována, ukazovány jim a lidu
Přemyslovy střevíce z lýčí.

Tak se také dalo i pak

o korunovacích kráľ, ať po
korunovaci Václava I. opominut ten
obyčej z jeho vtěle.

Střevíce samy 38 h r u b é okutý -
silně pobitý kovem; 3 8 bité pásy -
kované, tepané;

38 krouťková brně-brnění z krouťkť;

38 okřín - širší mělká nádoba
podobná mělké míse, obyčejně

dřevěná; 39 * Vlčí Brána -

návrší za sv. Apolinářem.

(Vysvětlivka k Jiráskově poznámce:

Sv. Apolinář - kostel

v Apolinářské ulici na Novém
Městě);

39 *širá výšina na pravém břehu -
pozemek nynějšího Nového Města;
39 třicet honů -

zhruba 3 km skutečná vzdušná
vzdálenost Vyšehradu a Hradčan;
hon

= stará délková míra (125 kroků);

40 *host - cizí kupec;

42 *hora tříhřbetná - tři vrchy
severně nad Kutnou Horou. Staří
horníci je nazývali

Kuklík, Kaňka,

Sukov; ty obsahovaly couky
Kuklický, Kaňkovský a Trukaňský.
"Třikrát sejde jí kov a

třikrát vzejde zas", tj. třikrát dolování
poklesne, třikráte se povznese.
Poprvé kleslo, když Přemysl II.,

chystaje vojsko proti Rudolfu
Habsburskému, dal z Hor Kuten z
dole odvést všechny tam potřebné
koně (na 500). Za syna jeho Václava
II. dolování se znamenitě povzneslo.
Na horách těžil král nesmírné

bohatství stříbra. Podruhé klesly hory
kutnohorské za válek husitských. Po
nich se zase

povznesly za krále Jiříka a Vladislava
II., ale hynuly pak zvláště v druhé
polovici 16. a počátkem 17. století, až
třicetiletá válka přivedla je k pádu.
Ten byl třetí pád prorokovaný, ale

aby se doly kutnohorské potřetí

povznesly, dosud se nestalo.

(Vysvětlivka k Jiráskově poznámce:
couk - rudná

ťíla); 46 odešla do návi - na onen svět
(nav nebo nava - záhrobí); 53 * Tak
zhynula

Ctiradova čeled'-soudruzi Ctiradovi
byli prý pochováni na skalnatém
vrchu, na němž nyní stojí prostřed
hřbitvku kostelík sv. Matěje; 53

*opodál Děvína trčí na trámu kolo -
místo, kde Ctirad prý byl popraven

na menší vršině proti Vyšehradu,
slově nyní Bílá skála, dříve říkali tam
U

Ctirada a staří lidé snad tak podnes
říkají; 57 toužili, že v dolech je
zhouba polí - stěžovali si; 61

*rovinou uháněl dlouhými skoky
Šemík s Horymírem - Beckovský
vypravuje dle staré

pověsti, že na Zlíchovském vrchu "po
levé straně, jdouc od Prahy do
Zbraslavi, spatřovaly se téhož koně
(Šemíka) šlépěje v tom místě, kde
nyní stojí

okrouhlý kostelíček sv. Filipa a Jakuba". Okrouhlý ten kostelíček zanikl, nynější

je z osmnáctého století. V Neumětelích chovají Šemíktv hrob u velké vátnosti. Nikdo se

ho nesmí nešetrně dotknout, neboť, taká jest stará pověra, stihlo by celou obec velké neštěstí, kdyby hrob ten byl porušen. Když v letech šedesátých minulého věku jeden pražský archeolog chtěl Šemíktv hrob prozkoumat, sběhlo se všechno obyvatelstvo a násilně archeologa

odehnalo.

Na náhrobku Šemíkově je nápis:
"Zde v Neumětelích se věřilo a věří,
že tu Šemík, věrný křtň rytíře
Horymíra, zakopán leží." V kameni,
nad nímž se pomníček zvedá, vidí
mnozí podobu koňské hlavy. Pod
neumětelským kostelem, a to pod
prahem, je prý zakopán Horymířův
poklad.

(Vysvětlivka k Jiráskově poznámce:
Beckovský - Jan František B., 1658 -
1725, vydal r. 1700

kroniku Poselkyně starých příběhů
českých.); 63 *hosté - kupci;

64 pořivit - zachovat nativu; 64

řternov - mlýnský kámen; 64 *

Vlastislav hrad - stával na

Litoměřicku, v okrese lovosickém.

Vrchy Medvězí

a Přípet', uvedené

u Kosmy, slují u Dalimila Přípek a
Lovos. Hora Lovos, nyní Ovčín u
Vchynic. Starověký

hrad výše psaný, z něhož se valy
zachovaly, stával nablízku vesnice

Vlastislavi na návrší nad potokem. Novější dobou učiněny tam některé nálezy. Tak vykopána tam pravěká kovadlina aj.; 65 *po všech pěti ťupách lučanské země - Země Lučanů dělila se dle zprávy Kosmovy na patero ťup. Nejúrodnější a nejprzednější byla v nynější rovině ťatecké a slula Luka. Od ní mělo všecko plémě své jméno. Druhá ťupa se rozkládala při Březnici čili Brocnici, nynější bystrině u Blšan, třetí v Chomutovsku, v podkraji říčky Úzké, vlévající se u Postoloprta do Oharky. Čtvrtá ťupa obsahovala

část kraje loketského, pátá pak
lesnaté končiny u horní Mže;

66 *od vojvodova hradu - hrad
Vlastislavův, středisko Lučanů, stával
na návrší

nad řekou Oharkou bezpochyby v
těch místech, kde se později
rozkládal tupní hrad

žatecký;

67 plenice - zajatkyně; 67 vědmo -
předpovídání; 67 oupad - úval, strž;
69 nálep - peří

nalepené na zadním konci šípu;

69 stavit - zabránit něčemu;

69 žádava - pustošení, drancování;

72 prošívanice - krunýř z hrubé, tuhé látky;

72 vedli... hrubé vlkodavy - velké psy;

73 ratiště - násada kopí nebo oštěpu;

73 */připravili hned hrob - Místo, kde Čestmír prý byl pochován, je u samého Turska na

přivrší, kde

lid říká Na Krlíši. Za Hájka stál v
těch místech dub, jemuž říkali "dub
silného rytíře".

Dobner pak vypravuje, že na polích u
Turska viděl kus skály, která prý

sem byla přivalena nad hrob hrdiny
Čestmíra. Opodál, na jihovýchod od
dotčeného

přivrší, sluje jedno místo v polích Na
zabitým. (Vysvětlivky k Jiráskově

poznámce: Hájek - Václav Hájek z

Libočan [zemřel r. 1553], autor
České kroniky;

Dobner - Gelasius D., 1718 - 1790,
zakladatel kritického dějepytu u
nás; vydal latinský překlad Hájkovy
České kroniky);

75 kdeť by neplakali několik mrtvých
- neoplakávali mrtvé; 76 *postřižiny -
obřad

staroslovanský. Chlapcům se v
sedmém roce jejich věku stříhaly
poprvé vlasy, na znamení

přechodu z dětského věku do

chlapeckého; 76 *Dragůš slul ten
hrad - stával asi na nevysokém
ostrohu nad Oharkou v
Postoloprtech;

76 na místě přístupném, nezištném -
nevýhodném;

78 *bradatice - široká sekera,
širočina;

80 *posvátný starý háj - Starý dům na
břehu Botiče pod Vyšehradem,
ozdobený na svém

průčelí málo

vkusnými obrazy pěti pohanských
knížat českých a knížete Vratislava a
sv. Václava, stál

dle pověsti na místě, kde bývalo
pohřebiště pohanských knížat
českých. Říkalo se tu Na hrobce.

Pohřebiště obecné, "velká hrobka",
rozkládalo se prý na Skalkách, na
návrší, kde nyní stojí klášter Na
Slovanech. Tam, kde prý stávala
modla bohyně Morany, založil sv.
Václav malý

kostelík sv. Kosmy a Damiána, který

podnes stojí před kostelem Na Slované. V nynější své podobě pochází ze 17. století;

85 úcta strašné Morany - uctívání, kult;

85 *církev - dřevěné kostely;

88 láje - smečka psů; 88 diákon - jáhen, katolický duchovní nižšího svěcení než

kněz;

92 krumplovaný - vyšíváný zlatem, drahokamy, perlami, sklíčky nebo

plíšky; 92 pokrov -

pokrývka;

92 s dobytým mečem - taseným;

97 *ať do Ťitavska, ať po Kámen nad
Labem - tehdejší hranice Čech; 98
muť pro svťj

jazyk horlivý - pro svťj národ;

99 statečný pán - zde statný;

99 šuba - koťešinový plášť, koťich;

103 * zbili na pět set jmenovaných -
vznešených,

šlechtict;

103 Jindřich Grojský - hrabě J. G.
(podle hradu Grojče u Lipska, něm.
Groitzsch), byl

vnukem krále Vratislava I. a
synovcem Soběslava I.;

103 Zdík - Jindřich Zdík, biskupem
od r. 1126, zemřel r. 1151; 104
pícování - ve válce

opatřování píce pro koně, soumary a
jateční dobytek; 105 v hodinu
nešporní - v době odpolední,
navečerní;

108 *O Bruncvíkovi - Kratochvilné
toto vypravování bývalo u našich
předků velmi

oblíbeno a častokráte tiskem vydáno.
Vymyšlený hrdina jeho zachoval se i
v podání

lidu. Někteří se domnívají, že
Bruncvíkem míněn je král Vladislav
I., jiní však, že

Přemysl I. Takzvanou sochu
Rolandovu na pilíři při Karlově
mostě, jejíž

hořejší část byla od Švédů r. 1648
ustřelena, pak r. 1884 zase obnovena,
nazývá

lid také Bruncvíkem. (Doplněk
Jiráskovy poznámky: Původní pozdně
gotická socha

Rolandova z doby po roce 1500 byla
symbolem práva Staroměstských
vybírat na přechodu clo; r.

1884 byla nahrazena dílem sochaře
L. Šimka.); 108 hledat cti svému
jazyku - národu;

108 na svědomí - zde na potvrzení,

dosvědčení něčeho;

113 lesa - zde vor;

117 okol - ohrada;

117 klát - v turnaji zápasit;

117 kryté stoly - prostřené;

132 *chatrný most-kamenný most
Královny Judity, velkou vodou r.

1342 hrubě

poškozený. (Vysvětlivka k Jiráskově
poznámce: Most byl postaven okolo
r. 1170

Vladislavem II. a nazván po jeho
mantelce. Stával o něco dále po
proudu řeky neť

most Karlův.);

132 *širým prostranstvím - územím
nynějšího Nového Města; 133 *sám
k nim základ

položil - v březnu 1348 začal stavět
městskou zed' od Vyšehradu k
Poříčí;

134 * Když byl dobudován-r. 1372;

134 *založil... nový kostel... naproti

Vyšehradu - Karlov r. 1351; 138
nový chrám sv. Víta

- se stavbou chrámu bylo počato r.
1344; 138 Kamenný most - základní
kámen byl položen na straně
staroměstské r. 1357; 138 *Když
Kamenný most byl

dostavěn - Karel IV se toho
nedočkal. R. 1406 se již po mostě
jezdilo, ale zcela hotov ještě nebyl.

Tenkráté také ještě nestála Mostecká
věž na straně Starého Města; 138
*dřevěný kříž - Dřevěný ten kříž byl

častěji obnovován i znova postaven,
ať r. 1657 pořízena ko vová socha

Ukřižovaného. R. 1696 posmíval se
jakýsi ťid tomuto kříži, načeť byl
královskou

českou apelací odsouzen, aby dal
hebrejský nápis ("Svatý Boťe, svatý
silný, svatý

nesmrtelný Boťe") v polokruhu nad
křížem zhotovit a silně pozlatit; 138 *
Bradáč -

Nepochybně památka ještě z mostu

Královný Judity. Bradáč býval
měřítkem vody. To byla velká
povodeň, když byla voda Bradáči až k
nosu. R. 1481

přikryla všecku téměř hlavu;

139 * Velká drahota uhodila -r.
1360;

139 ťivnost-zde ťivobyť;

140 *aťjepak všecky i prostorné siné
postoupil Karlovu učení-Král Václav
IV. koupil

dťm Rotlevťv a daroval jej r. 1383

koleji Karlově směnou za dčm Lazara
řida, v jehož domě dosud byla
umístěna. Odtud dčm někdy Jana
Rotleva nazýval se a nazývá
Karolinum. Palácové stavení toto
bylo r. 1718 přestavěno Fr. Kaňkou a
tím utrpělo velmi. Z původní stavby
zachoval se arkýř kaple sv. Kosmy a
Damiána; 144 kasalický - vystrojený;
144 šalše - staročeská omáčka; 149
při čase sv. Bartoloměje - kolem 24.
srpna;

150 *zlatené střechy na větších
královského hradu - dvě z nich byly
pozlaceny na rozkaz

Karla IV; 150 mýtél - koupel;

150 přijal pána svého poctivé -
uctivě;

150 *sto zlatých českých - dukát;

151 kopa - někdejší jednotka peněží,
rozdělená původně na 60, později i na
více groš;

151 točenice - stočený pruh látky,
kterým se lazebníci opásávali; 151
zelený papoušek - vlastně ledňáček;
151 podkytlí - někdejší spodní oděv,
košile; 151 dťbernice - vědro;

151 véník-svazek větviček, ratolestí,
používaný dříve v lázních k umývání
a masáži těla;

152 *Vneděli-30. července 1419;

152 *Králova smrt ji zachránila - Věť
svatovítská, nedosáhnuvši pět vodní,
určené

výšky, utrpěla hrozným požárem r.
1541. Po tom ohni opatřili ji bání
slohem valně

se lišící od slohu věte samé. Pověst
však jinak změnu vykládá; 152 *Král
Václav neměl

ani po smrti pokoje - mrtvola jeho
převezena z Nového hradu na
Vyšehrad, odtud do kostela sv.

Víta. Když pak pro bouře v městě
nemohl být slavně pochován,
pohřbeno jeho tělo v kostele
Zbraslavského kláštera. Po letech
pak uloženy jeho ostatky v královské
hrobce na Hradčanech; 154

*Staroměstský orloj - Orloj (z
horologium) u našich předků
ukazoval 24

hodiny. První hodina

počítala se po západu slunce.

Koncem 15. století počalo se u nás také užívat pětiorloje,

jenž měl na ciferníku 12 hodin.

Pětiorloj nazýván také německým.

Obou užívalo se až do 17.

století, až r. 1623 úředně nařízen
pětiorloj. Staroměstský

orloj je dle variantu pověsti dílo
slepého mládence. Skutečně však
pochází z dob krále

Vladislava II., z r. 1490 a je prací
mistra Hanuše, slovutného hvězdáře,

jenť jej pak se svým ťákem Jakubem řídil. Po jeho smrti správce Jiří Zvonek orloj pokazil, ať jej spravil zase Jan Táboorský z Klokotské Hory, knihpísař a malíř. Za Ferdinanda I. přidán byl k orloji ještě ciferník o 12 hodinách. Po smrti Táboorského se stroj orloje porouchal a nepodařilo se nikomu jej spravit.

V 18. století chtěla praťská obec hodinový stroj

prodat do starého ťeleza. Ťe se tak nestalo, o to má největší zásluhu prof. Ant. Strnad,

znamenity hvězdář. Dle jeho návodu opravil hodinář Landsberger všechny stroj. Prodlením času se orloj opět pokazil, ať r. 1865 hodinář Holub jej tak spravil, že zas řádně šel a jde. Hodiny spuštěny v novoroční noci r. 1866. Okruh kalendářní se zvířetníkem pod velikým ciferníkem je mistrovské dílo Jos. Mánesa. Nyní chová se ten obraz v Městském muzeu pražském, na orloji je kopie vymalovaná

E. Liškou. Zevrubně popsal orloj dotčený Jan Táborský r. 1570 po česku. Rukopis jeho s

podobiznou Táborského je v městském archívu. Dle Táborského popsal orloj Bohuslav Balbín po latinsky, dle obou pak Riegger v 18. století po německu. Balbín uvádí také příhodu s vrabcem, jenž právě když hodiny bily a kostlivec dásně otvíral, vletěl náhodou do otevřených dásní kostlivcových. Ale ty se v ten okamžik sklaply. V tom bezděčném vězení zůstal vrabčák celou hodinu, až stroj zase spustil, až kostlivec opět dásně otevřel. A tu vrabec vesele ven vyfrčel -

Doplňky k Jiráskovým poznámkám:

Hvězdář Hanuš je osoba vytvořená pověstí. Podle nově

objevených pramenů sestrojil orloj hodinářský mistr Mikuláš z Kadaně již r. 1410 podle projektu mistra pražské univerzity astronoma Ondřeje Šindela a sochařskou výzdobu tesala parléřská svatovítská hut' (před r. 1419). Jan neboli Hanuš z Rýžky, zámečnický mistr a dovedný mechanik, nejspíše rodák jindřichohradecký, provedl pravděpodobně r. 1490 první generální opravu orloje a přitom jej vylepšil a doplnil. Jakub řečený Čech

byl asi jeho syn. Jiří Zvonek, správně Václav Zvonek, byl Jakubův vyučenec. Po něm krátce pečoval o orloj hodinářský mistr Hanuš. -

Liškova kopie Mánesovy kalendářní desky byla zničena 8. května 1945; v roce 1948 byla nahrazena kopií od B. Čily. Také sochy apoštolů

jsou nové, vytvořil je V. Sucharda;

155 lermo - poplach, výstraha;

155 tabard - středověký svrchní šat univerzitních mistrů a bakalářů, tj. studentů

s prvním stupněm

akademické hodnosti;

155 zodiak (z řečtiny, vyslov
zodyjak) - zvířetník, zvěrokruh; 155

* supra orizontem, sub orizonte -
(latinsky) nad obzorem, pod
obzorem; 156 byrit - biret, baret;

156 hábit misterský - dlouhý tmavý
šat s velikým límcem a s širokými
rukávy, talár;

161 * hrad sv. Václava - tak slul
královský hrad na Hradčanech; 161
ze svého dvora -

Králov dvůr, postavený kolem r. 1380,
stával na místě

dnešního Obecního domu

u Prašné brány;

161 *dal vystavět... krásně
vyzdobenou věž - tenkrát Nová,
nyní Prašná brána, založená

r. 1475. Stavět

ji počal slovutný Mat. Rejsek z
Postějova;

161 podivuhodná síň - Vladislavský sál, byl postaven v letech 1487 - 1500

(Doplněk k Jiráskově poznámce: jejím stavitelem však nebyl Beneš z Loun, nýbrž

byla zbudována podle plánů Benedikta Rieda z Pistova, který je také tvůrcem

"modlitebny pro krále", svatovítské oratoře z roku 1493.); 161 koltra - závěs, záclona, drapérie;

161 věž Mihulka - část severního

opevnění Hradu;

164 * (peníze), z nichž se stravoval -
Vězňové té doby musili si sami
stravu opatřovat.

Kdo na ni neměl

nebo komu přátelé a známí
nepřispěli, trpěl hlady. Na takové
chudé vězně

chodívaly biřičky prosit. Někde
bývali vězňové sami voděni dle od
domu na řetěze a v

poutech, aby si jídlo vyžebrovali. Také

vyvěšovali pytlíky a mošny z oken
řalárních a do těch mošen ukládali
milosrdní lidé různé dary; 165 nevole
- zde nesvoboda;

165 nepravě - neprávem, nesprávně;

165 zlý účinek - zde čin, skutek;

166 *řili... ve svém řidovském
Městě -jinde po Praze bydlet
nesměli; 166 *stará-nová

jejich synagóga - Prvotní staré
stavení přestavbou stalo se novým,
nicméně vynikalo věkem nad ostatní
synagógy. Odtud jméno starénové;

166 * svatý rodal - Starý zákon;

167 * aby se do ní po schodech došlo
stoupalo - schodů je devět; 167 * stojí
vždy stejná,

nezměněná - vpravdě pochází ze 13.
století; 167 *ner tamid - věčné
světlo; 167 *za krále Jana -

Jan Lucemburský (vládl 1310 -
1346); 167 "bylo o Velikonocích-*.
1389;

168 *před čtyřmi sty lety-r. 1558;
168 * primas - starosta; 168 rabbi -

rabín, řidovský

učitel náboženství; dříve rabíni též soudili a vykonávali i jiné funkce;

169 *Šadař - Všemohoucí;

170 *mešores - úřední sluha;

170 *Mordechai Maizl - Maizlova
ulice v bývalém Josefově
(Řidovském Městě) má

jméno po něm;

172 talmud - sbírka řidovských
právních a mravních zákonů,

věřoučných výkladů a

obřadních předpisů;

172 kabala - tajná židovská nauka;

172 *komorní vůz - kočár;

173 *v jeho domě - č. 91 (byl v
dnešní Široké třídě na místě domu
čp. 34); 173

*mazhaus - největší, společná jízdna
či síň, z níž vedly dveře do komor;
176 *šém -

cedulka s hebrejským kouzelným

nápisem;

176 šábes - ťidovská sobota, sváteční
den ťidt;

176 kudry - kudrny, kučery;

177 * kdy ještě prý nebylo Prahy -
Mnozí tak tvrdí dle nápisu na
náhrobku Sáry,

manťelky Josefa Kace, kněze z
pokolení Árónova, jak svědčí jméno
Kac, zkráceně z Kohen

Cedek - kněz ctihodný. Na dotčeném
náhrobku je letopočet 606. Jiní však

míní, že má být 1606; 177 *ghetto -
řidovská čtvrť;

177 *naposled se kadíš modlili nad
otevřeným hrobem - řidťm se hrubě
uvolnilo za

císaře Josefa II. - Na

starý řidovský hřbitov pochovávali až
do r. 1781;

177 * kadíš - modlitba za zemřelé;

177 *Secher Zaddik livrocho - Budiť
pořehnána paměť spravedlivého; 178
* rabbi

Abigdor Káro-zemřel r. 1439;

178 *tu odpočívá Mordechai Maizl...
i slavný Jehuda Low hen Bezahel -
M. Maizl zemřel

r. 1601, rabbi

L5wr. 1609;

178 *Šalom alechem - Pokoj vám!

180 teatrum - pódium;

180 V těch místech... bývalo
šestnácte velikých kament... - Kdyť
bylo Staroměstské

náměstí r. 1848

nově dlážděno, byla odklizená větší část těchto kamenů. Jen několik jich zbylo směrem k

Dlouhé

třídě, ale i ty novější časem zmizely;

180 *starci - těch bylo dvanáct mezi nimi;

181 Dobytčí trh - nynější Karlovo náměstí;

182 Faustův dům - Několik majitelů a

obyvatele tohoto domu, který má
velmi starou

historii, zabývalo se alchymií a
studiem chemie. Odtud nabyl asi dům
pověsti, jeť

pak byla uvedena v souvislost s
historií doktora Fausta, legendárního
badatele a

černoknětníka;

182 *Starobylý ten dům stál na
Skalce - v 18. století byl majetkem
Mladotu ze Solopysk a

měl právo azylní;

186 ponebí - zde poschodí;

188 *osamělý trocnovský dvůr u
malé vísky - Dnešního dne stojí
úplně o samotě.

Vesnička Trocnov dávno zanikla;

188 *pod tím dubem se narodil-V
těch místech vystavěl Konrád
Fischer, probošt kláštera

borovan-ského (1677 - 1701),
kapličku sv. Jana Křtitele, která však
během času vzala zasvě.

Sotva několik kameň po ní zbylo.
Kaplička měla dvojí

nápis: latinský a český. Obojí byl na
Třtkovu potupu. Latinský zněl: "Hic
locus olim exosus nativitate Zizcae
nunc ex asse nativitati Joannis
Baptista consecratus." A český: "Jan
Třtka z Trocnova šlépěj, zlé paměti,
tu se narodil." Dnes v těch místech
zasazeny jsou dub a lípa; 189 * glejt
- prťvodní list;

191 neodění proti oděným -
nevyzbrojení proti ozbrojeným; 191
* práčata - výrostkové,

kteří z ručních prakt stříleli;

191 *veliký mistr strakonický - řádu svatojanského;

192 "lučil-vystřelil;

193 *proštípí - tyč rozštípená;

193 *bochy - vepřové plece;

194 tarasnice - středověké dělo, zvi.
k hájení vlastních a k boření
nepřátelských tarast; 194 *U
Černého beránka - v rohu nynější
Řetězové ulice, č. 243; 196 *Krejť
holého! - Mínil tím, aby si Ťiřka

chránil obličej, nebo jinak byl všecek
v brnění. Pod tento český nápis
připsán později latinský, Ťiřkovi
nepřející, jejť sepsal Ladislav,
arcibiskup ostrihomský a kancléř
uherský, když

na Rabí meřkal: Zisska sub hac turri
jaculo percussus, ocellum, qui
tantum unus erat,

perdidit atque operám. Caecus ut
oppressit patriamque #demque,
vehente Daemone (sic meritus) caeca
Barathra petit. (Vysvětlivka k
Jiráskově poznámce: Zisska sub hac

turri... - Ťiřka, zasařen řípem pod
touto věří, ztratil jediné oko, které
jeřtě měl, a s ním i namáhavý boj.
Kdyř pak, jsa slepý, utiskl i vlast i
víru, nyní je d'áblem - po zásluze -
unářen do temnot pekelných.); 196 *

Viktorin z Poděbrad - otec krále
Jiříka (1403-1427); 197 kdeř by ho
pak přemoci osuli - přesilou
obklíčili;

197 *Ťiřkřv střl - Při silnici z Luze do
Nových Hradř je vesnice Bílý Křň.
Nedaleko

před touto vesničí

odbočuje silnice do Vysokého Mýta.
Mezi oběma silnicemi novohradskou
a

vysokomýtskou, vzdálí několika set
kroků stojí žlutý stěhl, zemitý násep
trávou porostlý, základu kruhového,
přes metr vysoký, asi osm metrů
široký. Svršek je skoro úplně rovný.
Kolem

"stolu" je nehluboký příkop s
náspem. Na vnějším okraji příkopu
je řada švestkových stromů, na

pokraji pak náspu druhá, takže obě řady stromů tvoří dvojnásobný věnec kolem Ťiřkova stolu.

Hospodáři toho pozemku chovají jej odedávna u vátnosti. Věřící také, a víra ta je stará, že by neštěstí

stihlo toho, kdo by se Ťiřkova stolu rušivě dotkl; 197 *synovi Jiříkovi byl prý

kmotrem - Jiří z Poděbrad narodil se na den sv. Jiří (23. dubna) 1420.
(Vysvětlivka k

Jiráskově poznámce: Den sv. Jiří,

připadající dnes na 24. duben,
slavíval se též 23. dubna. - O

přesném dnu narození Jiřího však
není vůbec jistoty.);

197 *tu středu před sv. Havlem - dne
11. října 1424;

198 *Hrobjeho byl u jednoho pilíře
kostelního... - Při kostech Ťiřkových
v dřevěné rakvi

byly uloženy památnosti, také Ťiřkŧv
palcát. Na hrobě položen kámen s
vytesaným obrazem

Ťiřkovým. Latinský nápis, který však je pťvodu pozdějšího, zněl: "Anno 1424. Die Jovis ante festum Galii vita functus Joannes Ťiřka a Calice, rector rerum publicarum laborantium in nomine et pro nomine Dei. Hoc templo conditus est." Když r. 1522 kostel vyhořel a potom kopány základy k nové stavbě, uhodili přitom na ostatky Ťiřkovy. A tu ty památnosti v rakvi nalezené zmrhány. Jen palcát se zachoval a ten "palcát řelezný prostřední, zdéli dvou pídí na řetízku, jako klaničník slově" zavěšen nad hrobem Ťiřkovým. (Vysvětlivky k Jiráskově

poznámce: "Anno 1424. Die..." -
Roku 1424. Ve čtvrtek před sv.
Havlem zemřel Jan Ťiřka z Kalicha,
vřdce obcí (polem) pracujících ve
jménu bořím a pro jméno boří. Byl
pochován v tomto chrámu; - na

řetízku, jako klaničník slově - zde
kterému se říká; klaničník -
klanečník, řetěz spojující klaníce u
vozu); 198 *Naproti tomu hrobu
visel kamenný talíř-"Naproti tomu
hrobu na jednom pilíři je talíř
kamenný

zděli pídi a 4 prstě a zšíři pídi jedné a

jednoho prstu a tloušti jednoho prstu,
visí na

jednom článku řetězu, jako v kterém
petlice bývá." V 16. století hrob
Třtěk ozdoben mnohými nápisy
jemu na počest složenými. Opodál
hrobu Třtěkova stál skládací oltář s
obrazy Husa a Třtěk. Na rámcích
těchto obrazů byly oslavné

latinské verše. Po bělohorské bitvě
dal pan Vilém z Vřesovic, mincmistr
na Horách

Kutných, hrob slavného hrdiny a

vojevůdce r. 1622 rozbít a zkazit; 198
*"netoliko pro zákon boží, ale zvláště
pro vysvobození jazyka českého a
slovanského" - tak sám praví

ve

svém vojenském zřízení od r. 1423.
(Vysvětlivky k Jiráskově poznámce:
jazyk český

a slovanský - národ; vojenské
zřízení od r. 1423 - ... z roku 1423,
zvané obvykle Taktv

vojenský řád. Je to vlastně zápis
německobrodského sněmu, manifest

Ťiřkova bratřtva, nejstarří řeský vojenský řád.);

198 *Ťiřkovo pole - u vesnice Ťiřkovo Pole, asi přl hodiny od Přibyslavi. (Vysvětlivka k

Jiráskově poznámce: Ťiřkovo Pole - dneřní název někdejšího Šenfeldu);

198 *A tak bezový keř zřstal - V řech místech byl postaven Ťiřkřv pomník, na němř

jsou vyryta jměna Ťiřkových vítězných bitev;

198 *z kmene zůstal jen pahýl - Stalo se po roku 1650, starý dub od pasáka vytažený se tenkrát skácel;

200 perlice - perlík, kovářské kladivo;

201 *Tiřkova hlava - I Němci dříve tu tiřící jí tak říkali; 202 *couk - pramen nebo říla

rudy;

202 *tovařištvo - havíři celkem;

203 *kavny - kolny, v nichž se

kovkopové scházeli a modlíce se
nebo zpívající čekali, ať

dojde na jejich šichtu, což jim bylo
oznamováno klepáním; 203

perkmistr - hormistr, někdejší dĕlní
úředník;

203 ^královský urbureř - správce
urbury neboli dĕchodu královského z
hor; 203 pregéř -

razie mincí;

203 *Horníci - měšťané Kutné Hory;

203 *před lety -1. 1419 a 1420;

203 myrha - vonná pryskyřice
myrhovníku;

203 perkytle - havířská halena;

203 *šligle - větší a menší kladívko
(ťelízko a pemrlice). (Vysvětlivka k
Jiráskově

poznámce: pemrlice

- kladivo k vytloukání rudy.); 203
*tt"o/ - ostrý ťelezný klín; 203 *
kovářiček - pidimuťík zvíci lokte, tj.
asi pět metru; 204 *nákladníci -
Nákladníci sluli ti z měšťanť, kteří
vlastním nákladem pavovali, tj. z hor

těžili. Dobyté stříbro, později rudu, musili prodávat minci a hutím královským. (Vysvětlivka k Jiráskově poznámce: stříbro... musili prodávat minci - mincovně.); 204 šepmistr - jeden z dvanácti konšelt, kteří se každý měsíc střídali v úřadu purkmistrovském;

208 Uriáštv list - list, který je znamením, aby jeho doručitel byl zahuben; 208 *na Hrádku

- Křivoklátě;

208 *den po sv. Vavřinci - 11. srpna;

208 jelikož buřiči - jako buřiči;

209 *je-li dobrý - šlechtic;

209 holomek - pomocník katů;

209 spravovat - zde popravovat;

210 *Pak utekl do lesa a byl
zachráněn - Kdo se tenkrát ubránil
katu, nesměl být zadržen

aniž stíhán a ušel smrti;

211 *kde havíři skonali - Pražský

měšťan Ondřej Prachovec vystavěl
tu r. 1515

dřevěnou kapličku. Když pak sešla,
zbudovali tu Poděbradští s
Kutnohorskými kostelík

Panny Marie r. 1662. V kostele tom
uložili kosti popravených havířů. Od
času Leopolda I. býval tu poustevník.
Za císaře Josefa II. byl kostelík
zrušen a prodán. Poděbradští však,
kteří ho koupili, zachovali jej a
obnovili. Na popravu havířů
připomínají v něm dvě sošky havířů a
dva obrazy popravy s nápisem. Nade

dveřmi kostelíka je nápis podávající zprávu také o dotčené popravě.

Nápis ten udává, že se ta poprava udala u přítomnosti také "vévody münsterberského".

Ale v tom je omyl. Jindřich kníže Münsterberský, syn Jiříka krále, neměl v uvedených událostech žádného účastenství;

211 *Starý pak dub... stál... až do druhé polovice osmnáctého století-do r. 1777; 212

*bílápaní-Lid vypravuje nejednu báji

o bílé paní. Ale ta v těchto bájích
není paní z rodu hradeckého,

nýbrž bytostí, jež přebývá ve vodách,
lidem se zjevuje, děti straší a také
smrt ohlašuje.

Někde ji také nazývají Perchtou,
Pěnitou, Parychtou, na Moravě
Šperechtou, kteráťto jména pocházejí
z německého Berchta; 213 *s nimiž
zařiva byla sloučena svazkem
příbuzenským -

Balbín míní, že bílou paní byla
Perchta

z Rožmberka, provdaná za Jana z
Lichtenštejna. V manželství tom měla
tolik utrpení, že

posléze odešla od krutého manžela a
jeho bezohledné rodiny. Těla pak na
Krumlově a ve Vídni u své dcery.
Zemřela r. 1476, tři léta po svém
manželu. Podobizna její a jejího
manžela, chovaná v zámku
jindřichohradeckém, není zajisté

pravá, zpodobujíc lidi ze století
šestnáctého. Paní Perchta nebyla
nikdy ani být nemohla

vychovatelkou sirotků po panu Menhartovi z Hradce (f!449), jak Balbín tvrdil. Ťilat' tou dobou u svého manžela na Mikulově. Spíše se pravdě podobá, že Markéta, dcera purkrabího na

Maidburce, manželka Jindřicha z Hradce (fil362), byla příčinou, že povstala pověst o bílé paní.

Markéta z Hradce ovdověvši stala se jeptiškou panenského kláštera v Krumlově. Odtud "zajisté někdy v bílém svém rouše (jeptišském) na Hradec přicházela synt svých

navštívit a lidem se arci jakoťto bílá
paní ukazovala" (A. Sedláček);

218 *A tak se pak dalo po věky -
Podělování, či jak se za starodávna
říkalo

"krmení chudých", při němť kaťdý z
podělených dostával v 16. století i
malý

peněťitý dar, pťl denáru, zruřeno za
císaře Josefa II. a zřízena byla
fundace pro chudé na Černínských
panstvích;

220 *Šejnoha - Šebestián Šenajch;

220 pazderna - stavení, v němž se
zpracovával len nebo konopí; 220

*Od těch dob se

nikdo více neodvážil Růžový palouček
zaorat - Dnes stojí

uprostřed něho oplocený kříž;

222 poteče krev "kolébkami" -
stružkami;

223 *čekana - čekan, čakan, na
Chodsku "čekana", hůl a zbraň
zároveň z tvrdého dřeva.

Na dolním konci měl silný, ostrý
bodec, nahoře pak kladívko s hákem.
Bradlo bývalo nahoře ať

na stopu plechem a hřeby hojně
ozdobeno. Čekany nosívali za
starých část muřové řenatí, když

vycházeli za službou nebo do Bavor,
do města, na svatby, na krtiny.

(Vysvětlivka k Jiráskově poznámce:
bradlo - rukojeť hole); 223 krátká
ručnice - bambitka, pistole;

223 *měli na něm ve znaku psí hlavu
- odtud jejich přezdívka: Psohlavci.

Te říkají místo

"byl" "bul", přezděno jim "bulákt";

224 *perpetuum silentium - (lat.,
vyslov silencijum) věčné mlčení; 225

*na Chodsko vyslán plzeňský
krajský hejtman Hora - 1693 v
únoru; 225 *tupan -

kabát, spíše však halena bez šost, z
látky polovlněné, polopřezné, bez
límce a knoflíkt;

225 apelační soud - odvolací soud;

225 jelikoť své vrchnosti -jakoťto své
vrchnosti;

229 *hin - tam;

232 *Králova hole - hole, hol'a, na Slovensku holý vrch, kde se stáda pasou; 232 kanec

diviak - divoký kanec;

232 dolman - uherský slavnostní plášť ozdobený šňťrami;

232 černobur, kanečník - bájná plemena loveckých psů;

233 *kaštel-tvrz, zámek; 233 *panština - platy a desátky; 233

*lapačky - násilné

odvádění na vojnu; 233 * Janošík -
vlastně Juro Janošiak; Sti233

vybíjené širáky - zdobené vyrážením,
vytlačováním vzorů; 233 nožná -
pouzdro na nož; 233 *valaška - hřel se
sekyrou, čakan;

233 *gajdoš - dudák;

234 hajduch - panský sluha v byv.
Uhrách; 234 *dereše - lavice; 234
"zemský pán " -

vrchnost, magnát;

235 *čerpák - dřevěná nádoba;

235 "panna v bielom " - víla;

236 *koliba - pastýřská chata; 236
*valach - pastýř;

236 gajdovat - hrát na gajdy, dudy;

236 huček - přední píšťala u dud;

236 postav - svinutý kus tkaniny,
štetek;

238 *Prosečná dolina - u Mikuláše;

238 " třírohý list" - list vyhlašující

nepráteleství; 238 pŕlměřice - asi 30
litŕ; 239 ty zbav ho! - ty ho
osvobod'!;

239 "Bílá hora - v Malých
Karpatech, v Pováží; 239 *zápol'a -
skalní stěna; 244 ochlad -

ochlazení;

245 ^Sibylina proroctví - Jménem
Sibyla označovány ŕenské osoby, jeŕ
objevovaly

budoucí věci. Platon

zná jednu, jinde se jich devět

uvádělo; za středověku jmenovali
jich dvanáct ať

čtrnácte. Nejznamenitější je Sibyla
Kumejska, jeť nabídla římskému
králi Tarquiniovi

Pyšnému, aby koupil devatero
prorockých knih. Když král nechtěl
tolik dát, mnoho-li ťádala, spálila
první tři knihy, za ostatních však šest
ťádala opět tolik jako za devět. A
když král opět nekoupil, spálila zase
tři knihy. Za poslední tři dal
Tarquinius posléze přece tolik, jak
prvotně i ted' opět ťádala. Knihy ty

pak na Kapitolu v Římě chovány, ať
shořely r. 83 před naším

letopočtem. Od těchto knih rŕzní se
proroctví sibylská sepsána mezi 1. a
4. stoletím n. l., a to šestiměrem po
řecku. Bylo to dílo několika
skladatelŕ. Řecká tato proroctví

převedená na jazyk latinský a
většinou z tohoto latinského překladu
tlumočena jsou skoro

do všech evropských jazykŕ.

Nejstarší české Sibylino proroctví,
pokud je známo, pochází z 15.

století a chová se v Národním muzeu. Dle tohoto proroctví

sepsáno jiné se zřetelem k české zemi. Z toho je vyňato proroctví v této knize obsažené.

Toto druhé zpracování také zřymováno, bezpochyby v 16. nebo v 17. století a častěji tiskem vydáváno. Sibylská tato píseň má moto: Slyš Sibyly prorokyně, jaké ona věci divné předpovídá české zemi. To není klam, pravda, věr mi. Přečti sobě píseň tuto, vyzvíš vpravdě, jaké jest to, ať není

tebe dotknuto.

Píseň sama počíná se takto:

Ve jménu Tvém, nejsvětější náš Pane
Kriste Ježíši, začnu teď toto zpívání
Čechům ku
polepšení.

Ach, Čechové, se sejděte, všichni
lidé, poslechněte, co se vám bude
zpívat, budoucí věc
zvěstovat.

247 důvěrnost - zde důvěra,

dtvřřivost;

247 tamařřšek - tamaryšek, ozdobný
keř rtřřově nebo bíle kvetoucí; 249
krvavíme -

krvavé bojiště;

249 Načeradec - starý městys
jihovýchodně od Blaníka;

250 k Rejnu Kolínu - ke Kolínu nad
Rýnem; 250 korec - asi 94 litry; 250
pinta - máz, 1 ,4

litru; 250 libra - asi 0,5 kg;

252 * Proroctví slepého mládence -
Pověst o něm vypravuje, že srovnal
kosti v

Sedleckém klášteře a také že byl
převodcem pražského orloje; 257 *
Proroctví Havlasa Pavlaty -

dle rukopisu ze 17. století,
chovaného v dvorské knihovně
vídeňské, tiskem vydal F. Menčík.

Proroctví samo stalo se, jak rukopis
udává, kolem r. 1500 a přepsal je, jak
týž rukopis svědčí, r.

1510 kněz Šimon Derdarda, "kazatel

v církvi Páně v městečku Vysokém";
257 *za krále Vladislava -
Jagellonce; 257 * hojně grošt a
zmrzlíkt - groše a haléře za krále
Václava II.; 257 *A potom už brzo
nastane soudný den - za 16. století
bylo rozšířeno mínění, že již

brzo nastane soudný den;

258 nesnadit se - hádat se, přít se;

259 *krajní borovice - U Kostelce v
stráni stála stará borovice. Od země
ať kam ruka

dosáhne, vryli, vřezali do ní křítky,
takže tu křítek na křítku. Skoro každý,
kdo kolem šel, vyřezal tu křítek.

Věřili, že člověk, jehož křítek
neporušený se tu zachová, bude mít
dlouhý věk; 259 *Oškobrh - asi míli
východně od Poděbrad; 259 vaz -
druh jilmu; 259 rokyta-jíva;

259 Měniče - klen;

259 lýkodra - strom podobný jilmu;

259 babyka - druh javoru;

261 *Bor - Bor či Máchovská hora
při samých hranicích českopolských,

z větší

části již v Polsku;

266 *tam pak bude hrozný ten boj
dobojeván - Dle jiné varianty bude
ten boj dobojeván

na hoře Svidníku v okolí města
Pelhřimova.